

Sp.

1. Frumvarp til laga

um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands 18. maí 1920 og stjórnarskipunar-
lögum, nr. 22 24. marz 1934.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

26. grein stjórnarskrárinnar hljóði þannig:

Á Alþingi eiga sæti allt að 52 þjóðkjörnir þingmenn, kosnir leynilegum kosn-
ingum, þar af

- a. 8 þingmenn í Reykjavík. Kosning þeirra er hlutbundin. Jafnmargir varamenn
skulu kosnir samtímis og á sama hátt.
- b. 6 þingmenn í þessum kaupstöðum, einn fyrir hvern kaupstað: Hafnarfirði, Ísa-
firði, Siglufirði, Akureyri, Seyðisfirði og Vestmannaeyjum.
- c. 27 þingmenn í þeim einmennings- og tvímenningskjördæmum, sem nú eru, öðr-
um en kaupstöðum. Skal kosning vera hlutbundin í tvímenningskjördæmum og
jafnmargir varamenn kosnir samtímis og á sama hátt.

Deyi þingmaður, kosinn í einmenningskjördæmi, eða fari frá á kjörtíman-
um, þá skal kjósa þingmann í hans stað fyrir það, sem eftir er kjörtímans.

- d. Allt að 11 þingmenn til jöfnunar milli þingflokka, svo að hver þeirra hafi þing-
sæti í sem fyllstu samræmi við atkvæðatölu sína við almennar kosningar. Heim-
ilt er flokkum að hafa landslista í kjöri við almennar kosningar, enda greiði þá
kjósendur atkvæði annaðhvort frambjóðanda í kjördæmi eða landslista. Fram-
bjóðendur þess flokks, sem landslista hefur í kjöri og nær jöfnunarþingsæti, taka
sæti eftir þeirri röð, sem þeir eru í á listanum að lokinni kosningu. Skal að
minnsta kosti annað hvert sæti tíu efstu manna á landslista skipað frambjóð-
endum flokksins í kjördæmum utan Reykjavíkur. Að öðru leyti fer um skipun
jöfnunarþingsæta eftir kosningalögum. Jafnmargir varamenn skulu kosnir jöfn-
unarþingsætum, samtímis og á sama hátt.

Þingmenn skulu kosnir til 4 ára.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

3. gr.

Ákvæði um stundarsakir.

Almennar kosningar til Alþingis skulu fara fram, þegar stjórnarskipunarlög þessi
öðlast gildi, og falla umboð þingmanna niður á kjördegi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Frv. þetta, sem er samhljóða frumvarpi, er samþykkt var á síðasta þingi, er lagt
fyrir Alþingi samkvæmt ákvæðum 75. gr. stjórnarskrár ríkisins, 18. maí 1920, sbr.
stjórnarskipunarlög nr. 22 24. marz 1934.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

Sp.

2. Tillaga til þingsályktunar

um söluverð á sildarmjöli innan lands til fóðurbætiskaupa.

Frá forsætisráðherra.

Alþingi ályktar, að sildarverksmiðjur ríkisins skuli selja sildarmjöl til notkunar innan lands á árinu 1942 sama verði og síðast liðið ár, enda greiði ríkissjóður sildarverksmiðjunum mismuninn á þessu verði og almennu markaðsverði erlendis.

Greinargerð.

Með samningi, dags. 27. júní 1942, seldu Íslendingar Agricultural Marketing Administration, U. S. Department of Agriculture, 25000 tonn af sildar- og fiskimjöli. Söluverðið, sem er í dollurum, miðast að nokkru leyti við gæði mjölsins (protein-magnið í mjölinu), og mun láta nærri, að það verði um 52 kr. hver 100 kg fob Ísland.

Eins og heyskaparhorfur eru nú hér á landi, má fullvíst telja, að þörf bænda fyrir fóðurmjöl verði með allra mesta móti, en afkoma margra bænda hins vegar ekki svo góð, að búrekstur þeirra fái risið undir hinu óvenju háa mjölverði, að minnsta kosti ekki án þess að hlaupið yrði undir bagga með þeim á annan hátt, til dæmis með því, að vinnulaun við heyskapinn yrðu að meira eða minna leyti greidd af opinberu fé. Hefur því ríkisstjórnin talið nauðsynlegt, að bændum gæfist kostur á að fá keypt sildarmjöl til búsparfa sinna fyrir eigi herra verð en það var lægst selt fyrir í fyrra, eða 32 kr. hver 100 kg fob afgreiðsluhöfn, og leitar nú samþykkis Alþingis til þess að greiða úr ríkissjóði það fé, er með þarf til þess að sildarverksmiðjur ríkisins verði skaðlausar af slíkri sölu, enda sé þá miðað við almenn markaðsverð erlendis.

Eigi verður sagt með vissu, hver útgjöld þetta bakar ríkissjóði, fyrr en séð er, hversu mikil mjölkaup bænda verða og hvert verður erlent gangverð mjölsins. En eigi þykir ósennilegt að áætla þessi útgjöld um 12—15 hundruð þúsund krónur. Hefur ríkisstjórnin, — þrátt fyrir miklar tekjur ríkissjóðs —, með hliðsjón af ört vaxandi útgjöldum ríkisins, talið rétt að afla ríkissjóði sérstakra tekna til að standaast þessi útgjöld og því ákveðið að hagnýta heimild í 5. gr. laga nr. 98/1941 til þess að leggja 10% útflutningsgjald á útfluttan ísfisk, annan en þann, sem brezka matvælaráðuneytið flytur út, og helzt fob-verðið á Íslandi óbreytt.

Ekki er heldur unnt að svo stöddu að segja, hversu miklar verði tekjur ríkissjóðs af þessum útflutningstolli. Á pappírnum munu þær, að óbreyttum kringumstæðum, nema allmörgum milljónum króna. En sá hængur er á, að með hliðsjón af gildandi skattalagaákvæðum má segja, að þessi tollur sé að verulegu leyti lagður á ríkissjóðinn sjálfan og bæjar- og sveitarsjóði, þar eð bein afleiðing tollsins verður veruleg rýrnun tekjuskattsins og stríðsgróðaskattsins annars vegar, en útsvarsstofns bæjar- og sveitarsjóða hins vegar. Óhætt mun þó að gera sér vonir um, að auka-tekjur ríkissjóðs af þessum nýja tolli nemi allmiklu meira en útgjöldin vegna mjöl-söluunnar, nema nauðsynlegt þyki að bæta bæjar- og sveitarsjóðum tekjumissi þeirra vegna álagningar tollsins.

Rétt þykir að geta þess, að síðast liðið vor munu sildarverksmiðjur ríkisins hafa selt um 600 tonn af sildarmjöli til innlendra þarfa fyrir 43 kr. 100 kílóin, er menn hafa keypt í því skyni að tryggja sér fóðurbirgðir til næsta vetrar, og margir fyrir áeggjan seljanda. Þykir sanngjarnt, að þessir menn fái sildarmjölið með sama verði og aðrir, sem síðar kaupa sildarmjöl, og að þeim verði því endurgreiddur verðmunurinn, 11 kr. fyrir hver 100 kg.

Sp.**3. Tillaga til þingsályktunar**

um ríkisábyrgð fyrir rafveitur á Snæfellsnesi og í Suður-Pingeyjarsýslu.

Flm.: Bjarni Bjarnason, Jónas Jónsson.

Sameinað Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast lán fyrir eftir taldar rafveitur:

1. Fyrir Ólafsvík og Sand, allt að 1½ millj. króna.
2. Fyrir Stykkishólm, allt að 1 millj. króna.
3. Fyrir Húsavíkurkaupþún, allt að 700 þús. króna.
4. Fyrir Múla- og Grenjaðarstaðabyggðarhverfi við Laxárfossa, allt að 75 þús. króna.

Greinargæð.

Haustið 1940 fór fram rannsókn á virkjunarskilyrðum við Fossá, skammt frá Ólafsvík, í því skyni að sannprófa, hvort unnt væri að bæta úr rafmagnsþörf íbúanna á Sandi og í Ólafsvík frá því fallvatni. Rannsóknin leiddi í ljós, að öll aðstaða við Fossá var mjög hentug til virkjunar fyrir þessi tvö kaupþún. Hafa hreppsþúar á Sandi og í Ólafsvík sent nefndir til tveggja undan genginna þinga til að leita eftir ríkisábyrgð vegna þessarar virkjunar. Þykir þeim málstaður sinn því betri, þar sem þessi kaupþún eru nálega hin einu á landinu, sem vantar algerlega raforku, en íbúar á Sandi og Ólafsvík eru nú nálega 1000 að tölu. Frystihús eru í báðum þessum kaupþúnum, og þarfnast þau mikillar orku. Mundu þau standa straum af verulegum hluta virkjunarkostnaðarins. Auk þess mundi annar iðnaður fylgja í kjölfar þessa hins fyrsta iðnaðar. Eftir útreikningum, sem rafmagnseftirlit ríkisins hefur gert, mundi þetta fyrirtæki bera sig vel.

Stykkishólmur hefur einnig góða og örugga aðstöðu til virkjunar við á, sem fellur nokkru fyrir sunnan kaupþúnið, skammt frá Helgafelli. Eiga við þá virkjun öll sömu rök og fram hafa verið færð um Ólafsvík og Sand.

Húsavík er eitt hið blómlegasta kaupþún Norðurlands. Það býr við ónóga raforku úr smáa, sem rennur gegnum þorpið. Hafa Húsvíkingar ákveðið að auka stórlega rafmagnsframleiðslu kaupþúnsins, annaðhvort með samkomulagi við Akureyri, sem líklegt er að takist, eða með sérstakri virkjun. Búið er við, að Húsavík þyrfti að taka a. m. k. 700 þús. kr. lán, hvor leiðin sem farin er.

Svo að segja rétt hjá stöð Akureyrarbæjar við Laxárfossa eru tvö byggðarhverfi, þar sem túnin ná saman. Eru hverfi þessi frá fornu fari kennd við stórbýlin Múla og Grenjaðarstaði. Bændurnir á þessum jörðum hafa myndað félag til að koma á sameiginlegri rafveitu. Skilyrðin eru hin beztu, svo að þau eru nálega hvergi betri í sveit hér á landi. Væri vel farið að gera nú þegar tilraun um að raflýsa og rafhita eitt byggðarhverfi á Íslandi, meðan unnið er að undirbúningi stórfelldra rafveituframkvæmda vegna allra heimila á landinu.

Nd.**4. Fyrirspurn**

til dómsmálaráðherra um skipun lögfræðings til þess að rannsaka skattamál.

Frá Eysteini Jónssyni.

Hvernig stendur á því, að núverandi ríkisstjórn hefur eigi enn skipað lögfræðing til þess að hafa með höndum rannsókn skattamála, svo sem fyrir er mælt í 11. gr. laga nr. 20 1942, um breyting á lögum nr. 6 9. jan. 1935, um tekjuskatt og eignarskatt?

Nd.**5. Fyrirspurn**

til atvinnumálaráðherra um framkvæmd laga nr. 98 frá 1941, um heimild fyrir ríkisstjórnina til ráðstafana og tekjuöflunar vegna dýrtíðar og erfiðleika atvinnuveganna.

Frá Eysteini Jónssyni.

Ver ríkisstjórnin fé úr ríkissjóði til þess að halda niðri verði einstakra vörutegunda í innanlandsverzlun? Sé svo, til hvaða vörutegunda ná framlögin og hve miklu nema þau?

Sp.**6. Tillaga til þingsályktunar**

um innflutning á erlendum fódurvörum.

Flm.: Páll Zóphóníasson, Eysteinn Jónsson, Jörundur Brynjólfsson, Einar Árnason.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni, í samráði við innflytjendur fódurvara, að sjá um, að flutt verði til landsins á þessu sumri nægjanlega mikið af erlendu kjarnfóðri, og skal hún leita um það tillagna Búnaðarfélags Íslands, hvaða tegundir og hve mikið magn skuli innflutt.

Greinargerð.

Þótt enn verði ekki séð að fullu, hver heyfengur landsmanna reynist á þessu sumri að magni og gæðum, er hitt þó vitað, að miklum mun færra fólk vinnur að öflun heyja nú en venja er til.

Er því fullvíst, að mikil þörf verður fyrir kjarnfóður á komandi vetri, ef bústofn landsmanna á ekki að minnka verulega. Sjálfsagt er að nota til heysparnaðar innlent kjarnfóður — sildarmjöl — að því leyti, sem það fullnægir þörfinni.

En sildarmjölsgjöf kemur ekki að gagni handa mjólkurkúm, svo nokkru nemi, nema þeim sé jafnframt gefinn kolvetnisríkur fódurbætir, svo sem mais.

Nú þyrfti mjólkurframleiðsla landsmanna frekar að aukast en minnka, og er því fyllsta nauðsyn að tryggja fullnægjandi fóður handa kúastofninum.

Auk þess verða svin og hænsni ekki fóðruð svo vel sé, nema mais eða annað svipað kjarnfóður sé notað í fóður þeirra.

Þótt ekki verði hér nefndar neinar tölur um, hver maisþörf landsmanna muni verða, mun Búnaðarfélag Íslands fljótlega geta gefið ríkisstjórninni upplýsingar, er á megi byggja, um það maismagn, er inn þurfi að flytja, og er ætlazt til þess, að ríkisstjórnin geri þegar ráðstafanir til að tryggja skiprúm og flutning þess til landsins. Er nauðsynlegt, að það verði gert það snemma, að bændur geti dregið kjarnfóðrið að búum sínum, áður en snjór lokar flutningaleiðum, og tekið tillit til þess, hvað þeir fá af því, þegar þeir setja á fódurforða sinn og ákveða, hvað þeir geti sett á vetur af búfé sínu.

Fullvíst má telja, að þegar um það tvennt er að velja, innflutning kjarnfóðurs eða fækkun búpenings í landinu, þá verði skiprúm það, er landsmenn hafa til umráða, með engu móti betur notað til þess að tryggja matvæli handa landsmönnum en einmitt með því að flytja fódurbæti til landsins.

Ed.**7. Frumvarp til laga**

um dómnefnd í verðlagsmálum.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Ríkisstjórnin skipar 5 menn í dómnefnd í verðlagsmálum, og skal einn þeirra skipaður formaður nefndarinnar. Enn fremur skipar ríkisstjórnin þrjá menn til vara, og taka þeir sæti í nefndinni eftir því, sem ákveðið er í skipunarbréfinu.

2. gr.

Það er borgaraleg skylda að taka sæti í dómnefnd. Áður en nefndarmenn taka sæti í nefndinni í fyrsta sinn, skulu þeir vinna drengskaparheit að því, að þeir muni rækja starfið eftir beztu vitund.

3. gr.

Dómnefnd skal halda bók, og skal skrá í hana það, sem gerist á nefndarfundum, svo og allt, er úrskurðast í nefndinni.

4. gr.

Í dómnefnd ræður afl atkvæða, og eru úrskurðir hennar og ályktanir fullnaðarúrslit máls. Þó má dómnefnd taka mál til meðferðar að nýju, ef aðstæður hafa breytt eða nýjar skýrslur komið fram. Dómnefnd er eigi ályktunarfær nema allir nefndarmenn séu nættir.

5. gr.

Dómnefnd skal hafa eftirlit með öllu verðlagi, og hefur nefndin vald til að ákveða hámarksverð á hvers konar vörum, hámark álagningar, umboðslauna og hvers konar þóknana, sem áhrif hefur á verðlag í landinu. Enn fremur getur dómnefnd úrskurðað um þá kostnaðarliði, er til greina koma um verðlagningu á vöru. Þá getur dómnefnd ákveðið greiðslu fyrir flutninga, viðgerðir, smíðar, saumaskap, prentun og því um líkt.

Undanþegnar eru hér frá þær vörutegundir, sem verðlagðar eru samkvæmt sérstökum lögum, enn fremur allar vörur, sem seldar eru úr landi.

6. gr.

Sala á vörum milli verzlana innbyrðis (keðjuverzlun) umfram það, sem almennt tíðkast í hverri grein, er bönnuð, nema slík verzlun sé gerð án álagningar.

Bannað er að halda vörum, sem keyptar eru og tilbúnar til sölu, úr umferð í þeim tilgangi að fá á þeim hærri verzlunarágóða en venjulegt er á þeim tíma, sem þær höfðu átt að seljast.

7. gr.

Farmgiöld má ekki hækka frá því, sem þau voru í árslok 1941, nema með samþykki dómnefndar.

8. gr.

Dómnefnd getur krafist hvern sem er allra þeirra upplýsinga, skýrslna og annarra gagna, er hún telur nauðsynlegar í starfi sínu, og getur hún falið öðrum að afla þeirra gagna.

9. gr.

Allar ákvarðanir dómnefndar skulu birtar þegar í stað, og koma þær í gildi jafn skjótt og gilda þar til öðruvísi er ákveðið. Birta skal þær á þann hátt, er hagkvæmastur þykir, annaðhvort með opinberum auglýsingum eða með bréflegum tilkynningum til þeirra, er þær eiga í hlut.

10. gr.

Dómnefndarmönnum og starfsmönnum dómnefndarinnar og öðrum þeim, sem kynni að verða falið eftirlit með framkvæmd laga þessara, er hannað, að viðlagðri ábyrgð eftir ákvæðum almennra hegningarlaga um opinbera starfsmenn, að skýra óviðkomandi mönnum frá þeim atriðum, er þeir verða áskynja um af skýrslum þeim, sem um getur í 8. gr., að því leyti, sem þær verða einstaka menn eða einstök fyrirtæki.

11. gr.

Allur kostnaður við dómnefndina greiðist úr rikissjóði.

12. gr.

Sá, sem vanrækir skyldur þær, er um ræðir í 8. gr., skal sæta 10—100 kr. dagsektum.

Sá, sem gefur rangar skýrslur til dómnefndar, skal sæta refsingu samkvæmt ákvæðum almennra hegningarlaga.

Brot gegn öðrum ákvæðum laga þessara og reglugerð, er kynni að verða sett samkvæmt þeim, verða sektum frá 100—100000 kr. Enn fremur er upptækur sá ágóði, sem fæst við brot á lögum þessum. Ef félög eða félagasamtök brjóta lögin, skal dæma þau í sekt og auk þess stjórnendur félaganna.

13. gr.

Mál út af brotum á 10. gr. og 2. mgr. 12. gr. skulu sæta meðferð sakamála. Með mál út af brotum á öðrum ákvæðum laganna skal farið sem almenn lögreglumál.

14. gr.

Með reglugerð má setja nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara.

15. gr.

Með lögum þessum eru numin úr gildi lög nr. 28 29. maí 1942, um dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, og lög nr. 118 2. júlí 1940, um verðlag.

16. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ákvæði til bráðabirgða.

Allar þær verðlagsáskvarðanir um hámarksverð og hámarksálagningu, sem í gildi eru við gildistöku laganna, skulu haldast fyrst um sinn, þar til dómnefnd hefur afnumið þær og sett ný ákvæði í stað þeirra.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Lögin um dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum voru sett í þeim tilgangi að koma í veg fyrir vöxt dýrtíðar í landinu, er sýnt þótti, að þeim tilgangi yrði ekki náð með frjálsum samtökum og samningum.

Enda þótt því verði ekki á móti mælt, að þessi lög hafi tafið vöxt dýrtíðarinnar, kom það í ljós frá byrjun, að þau mundu ekki vera einhlit í þessu efni, og hin geysilega eftirspurn eftir vinnu samfara stóraukinni peningaveltu í landinu hefur smám saman og í vaxandi mæli gert það að verkum, að kaupgjald hefur hækkað án þess, að lögin gælu náð til þess í framkvæmdinni eða komið í veg fyrir það. Þær atvinnugreinar, sem lögin gátu bezt náð til, stóðu þá uppi með kaupgjald í fullu ósamræmi við það, sem hægt var að fá annars staðar, og gat ekki lengi svo staðið. Var sýnt, að nema yrði á brott þann hluta laganna, sem hannaði hækkanir á grunnkaupi, þar sem að öðrum kosti var ekki unnt að fá menn til ýmislegra nauðsynlegra starfa.

Lög þessi bera með sér, að þau voru sett til bráðabirgða og svo sem í tilrauna-

skyni. Þau voru tímabundin og svo fyrir mælt, að lög nr. 118 2. júlí 1940, um verðlag, skyldu koma í gildi sjálfkrafa, er hin lögin féllu niður. Það kemur því ekki á óvart, þó að frá þessari leið sé nú horfið og hin fyrri, að sporna gegn vexti dýrtíðarinnar með öðrum ráðum, sé aftur upp tekin.

Það þótti þó ekki rétt að láta lög nr. 118 2. júlí 1940 koma í gildi, heldur er hér borið fram nýtt frumvarp um eftirlit með verðlagi í landinu. Lögin frá 1940 voru að ýmsu leyti þung í vöfum og ófullkomin. Þetta frumvarp er að mestu leyti samhljóða því í lögunum um dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, sem snertir eftirlit með verðlagi, og virðist því óþarft að ræða hér einstakar greinar þess.

Sb.

8. Tillaga til þingsályktunar

um úthlutun bifreiða.

Flm.: Helgi Jónasson, Pálmi Hannesson, Bjarni Ásgeirsson,
Páll Hermannsson.

Alþingi ályktar að kjósa þriggja manna nefnd, er hafi með höndum úthlutun bifreiða þeirra, sem inn eru fluttar af Bifreiðaeinkasölu ríkisins, enda sé einkasölunni óheimilt að láta af hendi bifreiðar, nema eftir ákvörðunum nefndarinnar, en leita skal nefndin tillagna forstjóra einkasöluinnar um úthlutunina.

Nefndin ákveður og, hverjir öðlast leyfi til innflutnings bifreiða, ef þær eru ekki fluttar inn af bifreiðaeinkasölnni.

Ákvæði þessi ná til allra bifreiða, sem keyptar eru og fluttar verða inn hér eftir, svo og þeirra bifreiða, er einkasalan hefur þegar keypt og eru í eigu hennar hér eða erlendis. Skal nefndin haga úthlutun bifreiðanna með hliðsjón af þörf almennings og atvinnuveganna, og er henni skylt að gefa Alþingi skýrslu um störf sín.

Nefndinni er heimilt að ákveða, að þeir, sem bifreiðar fá til endurnýjunar, skuli afhenda bifreiðaeinkasölnni eldri bifreiðar sínar fyrir verð, sem ákveðið sé af tveimur dómkvöddum mönnum. Enn fremur getur nefndin ákveðið, að Bifreiðaeinkasala ríkisins hafi forkaupsrétt að þeim bifreiðum, er hún selur, fyrir kostnaðarverð, að frá dreginni fyrningu eftir mati tveggja dómkvaddra manna.

Kostnaður við störf nefndarinnar greiðist af Bifreiðaeinkasölu ríkisins.

Ástæður.

Öllum er kunnugt um, að undanfarið hefur eftirspurn eftir bifreiðum verið miklum mun meiri en framboðið. Á síðast liðnu ári hefur bifreiðaeinkasalan þó flutt inn talsvert af bifreiðum. Verður hér ekki rakin til fulls sú saga, en látið nægja að drepa á nokkur aðalatriði um innflutning og úthlutun vörubifreiða. Sýnir það ljóslega, hvert stefnt hefur í þessum málum, og að því fer fjarri, að ótímabært geti talizt, að Alþingi geri ráðstafanir til þess að breytt verði um.

Síðast liðið haust voru fluttar inn 250 vörubifreiðar. Eftirspurnin var margfalt meiri en framboðið og því fyrirsjáanlega vandaverk mikið að skera úr því, hverjir eiga skyldu kost kaupanna. Til þess að leysa þennan vanda, voru settir af ríkisstjórnarinnar hálfu tveir menn með forstjóra einkasöluinnar og síðar raunar þeim þriðja hætt í hópinn. Þessir menn rannsökuðu allar umsóknir og gerðu tillögur um úthlutun bifreiðanna. Var þeim tillögum fylgt í framkvæmdinni nær undantekningalaust.

Þegar dró að áramótum, átti einkasalan orðið von á rúmlega 300 vörubifreiðum snemma á árinu 1942. Settust þá hinir sömu menn á rökstóla samkvæmt ráðstöfun fyrrverandi ríkisstjórnar. Luku þeir störfum fyrir áramót. Snemma á þessu ári var síðan ákveðið af fjármálaráðherra í samráði við þáverandi viðskiptamálaráðherra, að

farið skyldi eftir þessum tillögum, með örfáum undantekningum. Var þetta tilkynnt hlutaðeigendum, ýmist munnlega eða skriflega, og bjuggust menn nú við efndum á þessu, sem von var. Hér skipaðist þó nokkuð á annan veg. Þegar bifreiðasendingar fóru að koma, tók fjármálaráðuneytið að ráðstafa bifreiðum til manna, sem trúnaðarmennirnir höfðu eigi lagt til, að fengju bifreiðar, og án þess að trúnaðarmennirnir eða forráðamenn einkasóllunnar væru til kvaddir. Höfðu trúnaðarmenn stjórnarinnar þó sérstaklega verið beðnir um að athuga kvartanir, sem fram höfðu komið út af úthlutunartillögum þeirra, og einkum óskað, að þeir bentu á, hverja þeir teldu hafa mesta þörf fyrir nýjar vörubifreiðar af þeim, sem þeir ekki höfðu tekið með í úthlutunartillögum sínum. Var þetta vafalaust gert með það fyrir augum, að leyst yrði úr málum þessara manna, ef til landsins næðust fleiri en þær rúmlega 300 bifreiðar, sem þá hafði verið lofað — í aðalatriðum í samræmi við tillögur nefndarinnar.

Verða hér ekki rakin afskipti fjármálaráðuneytisins af málum þessum í einstökum atriðum. Aðalatriðið er það, að ráðstafað hefur verið mörgum tugum bifreiða, án þess að þörf þeirra, sem þær hafa fengið, hafi verið metin af öðrum en ráðuneytinu, og þessar bifreiðar hafa verið afhentar á sama tíma og fjölmargir þeirra, sem loforð höfðu fengið um bifreiðar, samkvæmt því, er að framan segir, hafa enga úrlausn fengið.

Út af þessu hefur risið megn óánægja, sem vonlegt er. Það er einnig með öllu óhugsandi, að fjármálaráðuneytið geti annað því feikna verki, sem úthlutuninni er samfara, eins og nú er komið, ef úthlutunin á ekki að verða handahófsverk. Menn hafa lagt leið sína hundruðum saman í ráðuneytið, til þess að ræða umsóknir sínar um bifreiðar. Þar að auki hafa nokkur hundruð manna átt þangað leið, til þess að reyna að hafa áhrif á, hvort þeir fái bifreið sína úr þessari sendingunni eða hinni, hvort þeir fái bifreið með húsi eða húslausu o. s. frv. Allt virðast þetta vera mál, sem ekki snerta fjármálaráðuneyti landsins.

Það hljóta allir að vera sammála um, að þetta fyrirkomulag, sem nú er haft, sé óviðunandi með öllu.

Eins og nú standa sakir er erfitt verk að úthluta bifreiðum þeim, sem flytjast, bæði vöru- og farþegabifreiðum. Helzt virðast þó líkur til þess, að nokkrir menn saman gætu valdið þessu verkefni, og er því lagt til í þessari þingsályktunartillögu, að í því skyni verði kosnir þrír menn hlutfallskosningu af Alþingi.

Ed.

9. Frumvarp til laga

um orlof.

Flm.: Sigurjón Á. Ólafsson, Haraldur Guðmundsson.

1. gr.

Lög þessi gilda um allt fólk, sem starfar í þjónustu annarra, hvort heldur einstaklinga eða hins opinbera. Undanteknir eru þó:

- a. Iðnnemar, sbr. 9. gr. laga nr. 100 11. júní 1938, um iðnaðarnám.
- b. Starfsmenn fiskiskipa, sem ráðnir eru eftir reglum um hrein hlutaskipti og hlutarmaður tekur þátt í útgerðarkostnaði að meira eða minna leyti. Þó skal, ef hlutarmaður óskar þess, greiða honum orlofsfé þannig, að helmingur þess sé tekinn af kaupi hans sjálfs, en hinn helminginn greiði útgerðarmaður.

2. gr.

Lög þessi rýra í engu orlofsrétt þeirra, sem samkvæmt samningi eða venju eiga eða kunna að eignast betri orlofsrétt en í lögum þessum er ákveðið.

Samningar um takmarkanir á orlofsrétti samkvæmt lögum þessum eru ógildir.

3. gr.

Sérhver, sem lög þessi ná til, hefur rétt og skyldu til orlofs ár hvert jafnmarga virka daga og hann hefur unnið marga almanaksmánuði samanlagt næsta orlofsár á undan, en orlofsár merkir í lögum þessum tímabilið frá 15. maí til 14. maí næsta ár á eftir.

Telst í þessu sambandi hálfur mánuður eða meira sem heill mánuður, en skemmri tími er ekki talinn með.

Það telst vinnutími samkvæmt þessari grein, þótt maður sé frá vinnu vegna veikinda eða slysa, meðan hann fær kaup greitt eða hann er í orlofi.

4. gr.

Sá, sem fer í orlof, á rétt á að fá greitt sem orlofsfé 4% — fjóra af hundraði — af kaupi því, sem hann hefur borið úr býtum fyrir vinnu sína næsta orlofsár á undan.

Nú hefur maður unnið eftirvinnu, nætur- eða helgidagavinnu, og greiðist þá orlofsfé aðeins af þeirri upphæð, sem greidd hefði verið fyrir þá vinnu, ef það hefði verið dagvinna. Þó skulu farmenn fá greitt orlofsfé af eftirvinnukaupi eins og það er á hverjum tíma.

Orlofsfé greiðir sá eða þeir, sem orlofsrétthafi hefur unnið hjá á orlofsárinu, og fer greiðsla fram með orlofsmerkjum hvert skipti sem útborgun vinnulauna fer fram.

Ákvæði þetta gildir þó ekki um starfsmenn, sem eru í fastri stöðu, þegar þeir fara í orlof, og hafa unnið hjá sama vinnuveitanda samfelld næsta orlofsár á undan. Halda þeir kaupi sínu óskertu orlofsdagana, jafnháu og þeir hefðu unnið venjulegan vinnutíma. Kaup fyrir orlofsdagana skulu þeir fá greitt næsta virkan dag áður en orlof hefst.

Nú fer maður úr fastri stöðu, og greiðir vinnuveitandi þá með orlofsmerkjum orlofsfé af kaupi því, er starfsmaðurinn vann fyrir á því orlofsári.

Starfsmaður, sem er í fastri stöðu, þegar hann fer í orlof, en hefur ekki unnið hjá sama vinnuveitanda samfelld næsta orlofsár á undan, fær greitt orlofsfé með orlofsmerkjum næsta virkan dag áður en orlof hefst, og miðast það við kaup það, er hann vann fyrir hjá núverandi vinnuveitanda á orlofsárinu.

Krafa um greiðslu orlofsfjár er forgangskrafa í dánar- eða þrotabúi vinnuveitanda til jafns við kröfur þær, sem um ræðir í 83. gr. b, 5. lið, skiptalaganna, nr. 3 12. apríl 1878.

5. gr.

Nú tekur maður ekki kaup beint frá vinnuveitanda, heldur fær kaupið greitt t. d. með þjórfé að öllu eða nokkru leyti, og skal upphæð orlofsfjár þá miðast við framtal tekna til skatts næsta ár á undan, eða áætlun skattanefndar um vinnutekjur, ef ekki var talið fram til skatts.

6. gr.

Eigi skal reikna orlofsfé af greiðslum, sem ætlaðar eru til borgunar á sérstökum kostnaði vegna starfsins, t. d. ferðakostnaði, og ekki teljast skattskyldar.

Sama gildir um áhættuþóknanir, sem greiddar eru vegna stríðshættu.

7. gr.

Nú er kaup greitt með fæði, húsnæði eða öðrum hlunnindum að öllu leyti eða einhverju, og greiðist þá orlofsfé af verðmæti þess, sem miðast við mat skattanefndar á hlunnindum þessum til tekna við síðustu ákvörðun tekjuskatts.

8. gr.

Ríkisstjórnin hlutast til um, að póststjórnin gefi út orlofsmerki og orlofsbækur á þann hátt, er fyrir er mælt í lögum þessum og reglugerð, er sett skal samkvæmt þeim.

Í reglugerðinni skal ákveðin gerð merkjanna, með hvaða upphæðum í aurum eða krónum þau skulu gefin út og hvernig sölu þeirra skuli hagað.

Orlofsmerki skulu vera til sölu og orlofsbækur til afhendingar í öllum póststöðvum, þar sem póstfrimerki eru seld.

Merkin skulu seld vinnuveitendum með ákvæðisverði og starfsmönnum afhentar ókeypis þær bækur, sem eru þeim nauðsynlegar.

Í bækurnar skal starfsmaður rita nafn sitt, stétt og heimili, um leið og bókin er afhent og í viðurvist þess, er afhendir honum bókina. Hver bók skal aðeins gilda fyrir eitt orlofsár, og skal það tilgreint fremst í bókinni, og má aðeins festa í þær orlofsmerki fyrir vinnu á því orlofsári. Í reglugerð skulu sett ákvæði um gerð bókanna og notkun, svo og um önnur atriði varðandi framkvæmd laga þessara, er þurfa þykir.

Allur kostnaður við orlofsmerki og orlofsbækur greiðist úr ríkissjóði.

Þegar kaupgreiðandi afhendir starfsmanni orlofsmerki, skal kaupgreiðandi sjálfur festa þau í orlofsbók starfsmannsins á þann hátt, er fyrir er mælt í reglugerð um orlof, og skrifa í bókina það, sem reglugerðin ákveður.

9. gr.

Orlof skal veitt í einu lagi á tímabilinu 1. júní til 15. september. Þó geta aðilar ákveðið með samkomulagi, bæði að orlofi skuli skipta og að það skuli veitt á öðrum tíma árs.

Ríkisstjórnin getur í reglugerð um orlof ákveðið, að vikja skuli frá ákvæðum þessarar greinar að því er snertir sérstakar starfsgreinar, er nauðsynlegt þykir, að aðrar reglur gildi um.

10. gr.

Nú er starfsmaður í starfi á þeim tíma, þegar hann vill fara í orlof, og ákveður vinnuveitandi þá, með a. m. k. viku fyrirvara, hvenær honum skuli veitt orlof, nema samkomulag verði um annað.

Ritar vinnuveitandi í orlofsbók starfsmanns vottorð um það, hvaða daga orlof hans skuli standa yfir.

11. gr.

Geti starfsmaður ekki vegna veikinda farið í orlof á þeim tíma, er vinnuveitandi ákveður samkv. 10. gr., skal hann sanna forföll sín með vottorði sjúkrasamlagslæknis síns, ef hann er í sjúkrasamlagi, en annars héraðslæknis. Læknisvottorð skal ritað í orlofsbók. Getur starfsmaður þá krafist orlofs og greiðslu andvirðis orlofsmerkja á öðrum tímum en ákveðið er í 9. gr., en þó ekki síðar en svo, að orlofi hans sé lokið fyrir 31. maí næstan á eftir.

Geti starfsmaður ekki vegna veikinda farið í orlof fyrir þann tíma, á hann rétt á að fá greitt andvirði orlofsmerkja sinna, ef hann sannar veikindi sín á sama hátt og að ofan greinir.

12. gr.

Nú er maður ekki í starfi, þegar hann vill fara í orlof, eða er orðinn sjálfstæður atvinnurekandi eða hættur að starfa í þjónustu annarra af öðrum ástæðum, og skal hann þá snúa sér til oddvita, bæjar- eða borgarstjóra, þar sem hann er heimilisfastur, og gefa skriflega yfirlýsingu um, að hann ætli að fara í orlof tiltekna daga, en sá, sem við yfirlýsingunni tekur, ritar vottorð í orlofsbók hlutaðeiganda um, að hann hafi tekið við yfirlýsingunni, og um innihald hennar, enda sé yfirlýsingin geymd í hans vörzlum.

13. gr.

Þegar ritað hefur verið í orlofsbók vottorð samkvæmt því, sem segir í 10. og 12. gr., snýr starfsmaður sér til einhverrar póststöðvar og fær þar, hinn síðasta virka dag áður en orlof hefst eða síðar, greidda í peningum samanlagða upphæð orlofsmerkja, sem fest eru í orlofsbókina, gegn afhendingu bókarinnar með áritaðri kvittun fyrir móttöku upphæðarinnar.

Nú er orlofsbók ekki lögð fram í pósthöð til innlausnar fyrir 15. september fyrir næsta orlofsár á undan, og fellur þá andvirði orlofsmerkjanna til rikissjóðs, nema sérstök heimild sé í lögum þessum eða reglugerð samkvæmt þeim til þess að fresta innlausn bókarinnar. Þó getur ráðherra, þegar sérstaklega stendur á, veitt frest í þessu efni til loka yfirstandandi orlofsárs.

Andvirði orlofsmerkja greiðist dánarbúi manns, sé það sannað með dánarvottorði, rituðu í orlofsbók, að hann sé látinn.

14. gr.

Nú er orlofi skipt samkvæmt heimild í 9. gr. laga þessara, og skal þá stila vottorð þau, sem um ræðir í 10. gr. og 12. gr., í samræmi við það. Verður síðan aðeins greiddur í það sinn sá hluti samanlagðrar upphæðar orlofsmerkja í orlofsbók, sem svarar til þess hluta orlofs, er vottorð ræðir um. Skal rita í orlofsbókina kvittun fyrir greiðslunni, en afhenda bókina síðan þeirri pósthöð, sem greiðir eftirstöðvar orlofsmerkjanna.

15. gr.

Kröfur á hendur vinnuveitendum samkvæmt lögum þessum falla úr gildi fyrir fyrning, ef þær hafa ekki verið viðurkenndar eða lögsókn hafin innan loka næsta orlofsárs eftir að kröfurnar stofnuðust.

16. gr.

Óheimilt er manni að vinna fyrir kaup í starfsgrein sinni meðan hann er í orlofi.

17. gr.

Framsál orlofsmerkja og flutningur orlofsmerkja milli ára er óheimill.

18. gr.

Það varðar sektum, er renna í rikissjóð, ef:

1. Vinnuveitandi lætur starfsmann sinn ekki fá orlof eða orlofsfé samkvæmt lögum þessum, nema um itrekað brot sé að ræða, því þá má dæma hann til varðhalds.
2. Ef vinnuveitandi gerir samning við starfsmann sinn, sem bannaður er í 2. gr. 2. mgr.
3. Ef starfsmaður brýtur ákvæði 16. og 17. gr., og skal þá jafnframt, ef brot er itrekað, ákveða með dómi missi orlofsréttar næsta orlofsár eftir að dómur er kveðinn upp.

Mál út af brotum þessum skulu sæta meðferð almennra lögreglumála. Sökin fyrir, ef mál er eigi höfðað áður en næsta orlofsári lýkur eftir að brot var framið.

19. gr.

Ef eigi er öðruvísi ákveðið í lögum þessum, skulu öll mál út af réttindum og skyldum samkvæmt þeim og til fullnægingar öllum kröfum í því sambandi heyra undir félagsdóm.

20. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frv. þetta var flutt á síðasta þingi af Alþýðuflokksmönnum, er sæti áttu í efri deild, en náði þá ekki fram að ganga. Fylgdi frv. þá svo látandi greinargerð, auk skýrslna og annarra fylgiskjala, og vísast til þeirra á þskj. 245:

„Frumvarp þetta er samið af meiri hluta millipinganeftar, er skipuð var af félagsmálaráðuneytinu 17. okt. 1941, og fylgdu því svo hljóðandi skýringar:

„Á síðasta reglulega Alþingi var samþykkt svofelld þingsályktunartillaga um undirbúning löggjafar um orlof:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að leita tillagna verkalýðs- og vinnuveitendasamtakanna, svo og Búnaðarfélags Íslands og Fiskifélags Íslands, um undirbúning löggjafar um orlof vinnandi fólks í landinu til sjávar og sveita frá störfum á vissum tímum árs. Leggi ríkisstjórnin málið síðan fyrir næsta Alþingi í því formi, sem henni þykir henta.“

Með bréfum, dags. 17. okt. s. l., var síðan 5 manna nefnd skipuð samkvæmt tilnefningu ofangreindra aðila og félagsmálaráðherra til þess að gera tillögur til ríkisstjórnarinnar um þetta efni.

Í nefndina voru skipaðir þeir Sigurjón Á. Ólafsson, eftir tilnefningu Alþýðusambands Íslands, Eggert Claessen, eftir tilnefningu Vinnuveitendafélags Íslands, Jón Hannesson, eftir tilnefningu Búnaðarfélags Íslands, Davíð Ólafsson, eftir tilnefningu Fiskifélags Íslands, og Friðjón Skarphéðinsson, tilnefndur af félagsmálaráðherra.

Með samþykki þingsályktunartillögunnar hefur Alþingi viðurkennt nauðsyn þess, að vinnandi fólk til sjávar og sveita fái hæfilega hvíld frá störfum vissan tíma í einu með vissu millibili. Þetta er og almennt viðurkennt og hefur verið um langt skeið, enda hafa skapast venjur um orlof (sumarfrí) hjá ýmsum stéttum manna og þá fyrst og fremst hjá skrifstofu- og verzlunarfólki. Þá var og í sumum sveitum landsins sú venja fram yfir aldamót, og er ef til vill enn, að veita hjúum nokkurra daga orlof árlega.

Á síðari árum hafa auk þess fjölmörg stéttarfélag fengið því til vegar komið með samningum við atvinnurekendur, að meðlimum þeirra hefur verið tryggt orlof, mismunandi langt eftir atvikum. Nefndin hefur kynnt sér þá af þessum samningum, sem hún hefur náð til, og er að sjálfsögðu gengið út frá því í frumvarpinu, að þeir samningar um orlof haldi gildi sínu, þar sem betri orlofsréttur er tryggður en gert er ráð fyrir í frumvarpinu.

Það er því augljóst, að í frumvarpinu felast ekki svo miklar breytingar á skipun þessara mála eins og ætla mætti að óathuguðu máli, þar sem venjur og samningar um þetta efni eru mjög víðtæk. Höfuðnámeli frumvarpsins er orlof verkamanna, en sjómenn og þó einkum iðnaðarmenn hafa í fjölmörgum tilfellum tryggt sér orlof með samningum. Þá hafa og verkamannafélögin Dagsbrún í Reykjavík og Hlíf í Hafnarfirði tryggt meðlimum sínum vísi til orlofs með samningum á s. l. ári.

Nauðsyn þess að taka sér hvíld frá störfum vissan tíma með vissu millibili hefur ekki aðeins verið viðurkennd í framkvæmdinni hér á landi, heldur einnig í öllum menningarlöndum. Reynslan hefur kennt, að slík hvíld er ekki aðeins til hagræðis fyrir einstaklingana, heldur einnig er hún vinningur frá þjóðhagslegu sjónarmiði, bæði að því er snertir aukin vinnuafköst og endingu á starfspreki og heilbrigði. Tvöfalt gildi hefur slík hvíld, ef hægt er að samþeina hana dvöl úti í náttúrunni eða hollum ferðalögum.

Flestir, sem eru sjálfs sin húsbændur, taka sumarfrí eftir því, sem atvik leyfa. Eigi hinir, sem starfa í þjónustu annarra, að njóta orlofs, verður það að byggjast á samningi við atvinnurekanda, venju eða löggjöf. Óumdeilda þýðingu hefur það, að fólk fái greitt kaup, meðan það er í orlofi. Að öðrum kosti mundi það mjög sjaldan hafa efni á að fara í orlof. Hagsmunir atvinnurekanda og starfsfólks hafa því leitt til þess, að þeir, sem orlof fá samkvæmt samningi eða venju, fá einnig greitt sitt venjulega kaup í orlofinu.

Hér á landi hefur til þessa ekki verið til löggjöf um orlof. Í félagsmálalöggjöf hinna Norðurlandanna og í ýmsum öðrum löndum hefur hins vegar verið sett allviðtæk löggjöf um þetta efni, einkum eftir að 20. alþjóðlega vinnumálaþingið í Genf samþykkti árið 1936 ályktun um þetta og tilmæli til meðlima sinna um orlofslöggjöf.

Með frumvarpi því, sem hér liggur fyrir, er til þess ætlazt, að málum verði þannig skipað, að orlof sé lögákveðið 12 virkir dagar á ári, miðað við, að unnið sé allt árið, en 1 dagur fyrir hvern mánuð, sem unnið er, og að kaup í orlofinu — orlofsfé — sé 4% af vinnulaunum, greiddum viðkomanda á orlofsárinu, sem hefst 15. maí og

endar 14. maí árið eftir. Þá er gert ráð fyrir, að atvinnurekendur láti starfsfólki í té orlofsmerki, sem eru eins konar ávisanir á orlofsféð.

Fyrirkomulag þetta útheimtir nokkra fyrirhöfn og kostnað, en ekki virðist önnur leið heppilegri. Orlofsmerkin yrðu prentuð á kostnað hins opinbera og höfð til sölu fyrir atvinnurekendur á póststöðvum, en póststöðvarnar greiddu andvirði þeirra til eigenda, áður en þeir færu í orlof. Þá yrði og að prenta orlofsbækur, er mönnum yrðu látnar í té árlega til þess að festa í orlofsmerki og til þess að rita í vinnuvottorð. Sams konar fyrirkomulag er haft í Danmörku.

Um einstakar greinar frumvarpsins er þetta að segja:

Um 1. gr.: Eðlilegt virðist að takmarka lögin við þann tilgang að tryggja þeim, sem vinna í þjónustu annarra, orlof.

Rétt þykir þó, að iðnnemar séu undanteknir, þar sem þeim er tryggður orlofsréttur í lögum um iðnaðarnám, jafngóður og frumvarp þetta gerir ráð fyrir.

Þá eru undanteknir starfsmenn fiskiskipa, sem ráðnir eru eftir reglum um hrein hlutaskipti. Er það í samræmi við þá reglu, sem gildir í Danmörku og á öðrum Norðurlöndum, þar sem orlof hefur verið lögfest.

Eftir islenzkri venju fyrr og síðar ber að skilja hrein hlutaskipti á þann veg, að hlutarmaður sé sá, sem er þátttakandi í útgerðarkostnaði skipsins, þ. e. að skipshöfn greiði að jöfnu við útgerðarmann oliur, beitu, veiðarfæri og ýmislegt fleira, sem er heinn kostnaður við útgerð skipsins. Hundraðshlutir af afla hafa ekki talizt hrein hlutaskipti.

Það verður að teljast rétt, þar sem um hrein hlutaskipti er að ræða, að heimilt sé hlutarmanni að krefjast orlofs, og greiðist þá orlofsfé að jöfnu frá útgerðarmanni og hlutarmanni.

Um 2. gr.: Þarf ekki skýringar.

Um 3. gr.: Í þessari grein, ásamt þeirri næstu á eftir, er þungamiðja frumvarpsins. Er þar ákveðið, að árlegt orlof skuli vera jafnmarga daga og maður hefur unnið marga mánuði á orlofsárinu. Regla þessi er í aðalatriðum eins í dönsku orlofslögum.

Tímabil það, sem orlofsrétturinn er byggður á — orlofsárið —, er af hagkvæmnisástæðum ákveðið 15. maí til 14. maí, þar eð heppilegt þykir, að ekki líði á löngu frá lokum þessa tímabils þar til farið er í orlof. Þá er hjúaskildagi 14. maí og vertíðarlök um svipað leyti.

Sjálfsgagt þykir, að orlofsréttur falli ekki niður vegna atvika, sem um ræðir í 2. mgr. og viðkomanda eru ósjálfráð.

Um 4. gr.: Ákvæðið um 4% orlofsfé er samsvarandi friðindum þeim, sem starfsfólk það hefur, er nú fær orlof samkvæmt venju eða samningi, þ. e. fullt kaup í orlofinu. Virðist slíkt ákvæði óhjákvæmilegt, því að öðrum kosti mundi lögákveðið orlof óframkvæmanlegt.

Tilhögun þessi, sem er samkvæmt fyrirmynd í dönsku lögunum, miðar að því að gera þeim, sem ekki starfa hjá sama vinnuveitanda að staðaldri, mögulegt að safna orlofsfé, þar til þeir fara í orlof.

Ef það fyrirkomulag yrði tekið upp, að réttur til orlofs og orlofsfjár stofnaðist aðeins með samfelldu starfi hjá sama vinnuveitanda, t. d. 1 ár eða 6 mánuði, og þótt skemmri tími væri, mundi það útiloka fjölda manna frá orlofi. Með fyrirkomulagi því, sem frumvarpið gerir ráð fyrir, er hins vegar tryggt, að allt starfandi fólk í þjónustu annarra öðlast rétt til orlofs og orlofsfjár, án tillits til þess, hvort það vinnur lengur eða skemur hjá sama vinnuveitanda. Þetta virðist fullkomlega réttmætt, þegar tekið er tillit til þess, að margvísleg störf eru þannig vaxin, að ekki má vænta þess, að sami atvinnurekandi láti vinna þau nema skamman tíma í einu.

Þá þykir rétt, að greitt sé orlofsfé af eftirvinnu, nætur- og helgidagavinnu, vegna þess að oft getur komið fyrir á venjulegum tímum, að dagvinna einstakra verkamanna sé lítil, en eftirvinna nokkur. Hins vegar þykir þó ekki rétt að reikna orlofsfé af hærri vinnulaunum en kaupi, sem greitt er í dagvinnu.

Eftirvinnukaup farmanna er svipað dagvinnukaupi landverkamanna, en hjá farmönnum er ekkert til, sem heitir dagvinnukaup, nema fastakaup þeirra, sem er tilförlulega lágt. Er því nauðsynlegt, að greitt sé orlofsfé af eftirvinnukaupi farmanna, til þess að koma í veg fyrir ósamræmi, sem annars yrði milli þeirra og landverkamanna.

Um 5.—7. gr.: Þurfa ekki skýringa.

Um 8. gr.: Hér er ráðgert, að reglugerð verði sett um ýmis atriði varðandi framkvæmd laganna og þá meðal annarra um orlofsmerki og orlofsbækur, sem óhjákvæmilegt er, að nánari ákvæði verði sett um, en óheppilegt þykir að hafa í lögunum sjálfum.

Kostnað við prentun og sölu orlofsmerkja, prentun, afhendingu og innlausn orlofsbóka þykir óhjákvæmilegt, að ríkissjóður beri.

Um 9. gr.: Aðalreglan er, að orlof skuli veitt á tímabilinu 1. júní til 15. september. Þykir nauðsynlegt að hafa tímabil þetta sem lengst, vegna þess að erfiðleikar geta verið á því fyrir vinnuveitendur að missa margt starfsfólk í einu.

Þá er það einnig aðalregla, að orlof skuli veitt í einu lagi.

Sjálfsgaþ þykir að heimila undantekningar frá þessu hvoru tveggja, og þá fyrst og fremst ef samkomulag verður um það milli aðila. Það er kunnugt, að sumt fólk kys að skipta orlofi sínu í tvo hluta og fá nokkurn hluta orlofsins á veturna vegna skíðaiðkana.

Óhjákvæmilegt er og að heimila ráðherra að gera viðtækar undantekningar frá aðalreglunni með reglugerðarákvæðum. Þannig háttar hjá oss um ýmsar starfsgreinar, að ekki er unnt að svipta þær vinnukrafti að sumrinu, og ber þar fyrst og fremst að nefna landbúnaðarstörf. Sama máli er að gegna um ýmis sjávarútvegsstörf. Þykir heppilegra, að undantekningar að því er snertir starfsgreinar þessar og aðrar, sem svipað stendur á með, séu ákveðnar í reglugerð.

Um 10. gr.: Sjálfsgaþ þykir, að vinnuveitendur ákveði, hvenær orlof er veitt innan þeirra takmarka, sem segir í 9. gr. Sama regla gildir á Norðurlöndum.

Um 11. gr.: Þegar starfsmaður getur ekki farið í orlof á tímabilinu 1. júní til 15. september vegna veikinda, þykir sjálfsgaþ, að hann fái frest í því efni, en rétt þykir þó að setja því takmörk.

Um 12. gr.: Það er nauðsynlegt, að ákveðið sé á einhvern hátt, hvenær menn eru í orlofi, þó að þeir séu atvinnulausir, m. a. vegna reglunnar um, að menn megi ekki vinna í starfsgrein sinni meðan á orlofi stendur. Svipuð regla gildir í Danmörku.

Um 13. og 14. gr.: Greinar þessar þurfa ekki skýringa.

Um 15. gr.: Nauðsynlegt virðist, að öll viðskipti milli starfsmanna og vinnuveitenda séu sem hreinust í þessum efnum, og virðist því rétt að hafa fyrningarfrest á kröfum í þessu efni mjög stuttan. Í Svíþjóð fynrast kröfur þessar á 2 árum, en í Finnlandi á einu ári.

Um 16. gr.: Tilgangur með orlofi er sá, að starfsmaður fái hvíld frá starfi, og þykir ákvæði þetta því sjálfsgaþ. Ekki þykir þó rétt að ganga svo langt að banna starfsmanni algerlega hvers konar vinnu í orlofinu. Ætla má t. d., að maður, sem stundar skrifstofu- eða verzlunarstarf, hvílist þótt hann vinni við heyskap í orlofinu, svo að eitt dæmi sé nefnt. Í Noregi og Svíþjóð gildir sams konar regla og í þessari grein.

Um 17. gr.: Það liggur í sjálfum tilgangi laganna, að framsal orlofsmerkja á ekki að eiga sér stað. Eins mundi það raska grundvelli fyrirkomulagsins, ef heimilt væri að flytja orlofsmerkin milli orlofsára.

Um 18. gr.: Þarf ekki skýringar við.

Um 19. gr.: Hentugast þykir, að öll mál út af lögum þessum, þar sem eigi er ákveðið annað, séu látin heyra undir félagsdóm, sem af dómstólum hefur mesta þekkingu og reynslu að því er snertir afstöðuna milli vinnuveitenda og starfsmanna.

Um 20. gr.: Heppilegast væri, að lög þessi gengju í gildi í upphafi orlofsárs, eða svo skömmum tíma eftir sem frekast er unnt.““

Nd.

10. Frumvarp til laga

um hækkun á launum embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana.

Flm.: Sigfús Sigurhjartarson, Áki Jakobsson.

1. gr.

Ríkisstjórnin skal greiða 30% hækkun á laun embættismanna og starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana frá 1. jan. 1942 að telja, er samsvara allt að 6000 kr. grunnlaunum á ári, en 15% hækkun á það af laununum, sem er fram yfir það, sem samsvarar 6000 kr. grunnlaunum á ári. Þó skal eigi greiða þessa hækkun á þann hluta launanna, sem fram yfir er það, sem samsvarar 9000 kr. grunnlaunum á ári.

2. gr.

Sveitarfélögum er skylt að greiða launahækkun þá, sem um getur í 1. gr., á þann hluta kennaralauna, sem greiðist úr sveitarsjóði.

3. gr.

Launahækkanir samkv. 1. og 2. gr. skulu bætast við launin áður en verðlagsuppbót er reiknuð samkv. l. nr. 8 frá 31. marz 1941. Skal og greidd verðlagsuppbót á launahækkun þessa samkv. þeim lögum.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Ríkisstjórnin hefur nú lýst því yfir, að hún muni leggja fyrir þingið frumvarp um afnám á kauphækkunarþannsókvæðum laga um dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, en svo sem öllum er kunnugt, hafa þau ákvæði í seinni tíð varla gilt um aðra en opinbera starfsmenn, sem ekki hafa haft aðstöðu til þess að knýja fram kauphækkanir með sama móti og verkafólk um allt land hefur nú undanfarið gert. Lögin um dómnefndina hafa því komið mjög illa við ýmsa opinbera starfsmenn, og er víða svo ástátt nú, að opinberir starfsmenn, sem þurfa margra ára menntun til starfa síns, eru í kaupi orðnir lægri en almennir verkamenn. Það er óviðunandi ástand, að fastráðnir opinberir starfsmenn séu þannig settir skör lægra en lausamenn, sem hafa aðstöðu til að nota sér út í yztu æsar þá eftirspurn, sem nú er eftir vinnuafli, og að þeir séu af ríkisvaldinu heinlínis í kaupum látnir gjalda þess, að þeir hlaupast ekki á brott úr starfa sínum til þess að fá herra kaup, sem greitt er í lausavinnu. Það er þegar farið að bera mikið á því, að ýmsir fastráðnir starfsmenn ríkisins séu að segja

upp störfum sínum vegna hins lága kaups, og er það að vonum. Á sumum ríkisstofnunum, t. d. spítölunum, eru þegar orðin svo mikil brögð að þessu, að til stórvandræða horfir.

Hins vegar er brýn nauðsyn til þess að endurskoða rækilega öll lagafyrirmæli um launagreiðslu til embættismanna og starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana hið allra fyrsta, og munum við leggja síðar fram þingsályktunartillögu um það efni.

Nánar í framsögu.

Ed.

11. Frumvarp til laga

um viðauka við og breyting á l. nr. 48/1942, um verðlagsuppbót á laun embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana.

Flm.: Haraldur Guðmundsson, Sigurjón Á. Ólafsson.

1. gr.

Frá 1. júlí 1942, þar til gengið hefur verið frá endurskoðun launalaganna, skal greiða 25% uppbætur á útborguð laun embættismanna og annarra starfsmanna ríkis og ríkisstofnana, og greiðist uppbótin mánaðarlega með laununum. Uppbætur þessar greiðast þó eigi af þeim hluta launanna, sem er umfram upphæð, er samsvarar 12000 kr. grunnlaunum á ári.

2. gr.

Í stað „650 kr.“ í síðari málsgrein 3. gr. laganna komi: 815 kr.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Laun opinberra starfsmanna eru orðin í stórkostlegu ósamræmi við tekjur annarra stétta, og ágerist þetta misræmi stöðugt. Tilmælum þessara starfsmanna um leiðréttingar hefur ekki verið sinnt til þessa, og er sú hætta yfirvofandi, að þeir, sem flestir vegir eru færir, hverfi úr opinberri þjónustu og til annarra starfa.

Í frv. þessu er gert ráð fyrir, að greidd verði 25% uppbót á útborguð laun — þ. e. grunnlaun og verðlagsuppbót — embættismanna og starfsmanna, þó þannig, að uppbótin greiðist aldrei af hærri upphæð en samsvarar 12000 króna grunnlaunum á ári.

Þá er og gert ráð fyrir, að launahámark það, sem verðlagsuppbótin greiðist af, samkv. 3. gr. laganna, hækki einnig um 25%, eða upp í 815 kr.

Sp.

12. Tillaga til þingsályktunar

um samninga við verklýðssamtökin til að tryggja nauðsynlegustu framleiðslu þjóðarinnar.

Flm.: Einar Olgeirsson, Brynjólfur Bjarnason, Ísleifur Högnason, Áki Jakobsson, Sigfús Sigurhjartarson, Steingrímur Aðalsteinsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að taka nú þegar upp samninga við verklýðssamtök landsins um hagnýtingu vinnuaflds til þess að tryggja nauðsynlegustu framleiðslu þjóðarinnar og landvarnavinnuna.

Greinargerð.

Þingmenn Sósíalistaflokksins fluttu á síðasta þingi tillögu þannig orðaða, er ekki varð útrædd þá. Síðan hefur það orðið enn þá brýnna, að farið væri eftir fyrir-mælum þessarar tillögu.

Vísast til greinargerðar fyrir tillögu þessari síðast. — Nánar í framsögu.

Sp. 13. Tillaga til þingsályktunar

um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram.

Flm.: Eysteinn Jónsson, Ingvar Pálmason, Páll Hermannsson, Páll Þorsteinsson, Páll Zóphóníasson.

Sameinað Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að taka í þjónustu ríkisins fullnægjandi báta- og skipakost til þess að annast vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram. Jafnframt beinir Alþingi því til ríkisstjórnarinnar að afla sér sérstakrar lagaheimildar til þess að leysa þetta mál, ef eigi er unnt að leysa það á fullnægjandi hátt eða nógu skjótt með öðru móti.

Ástæður.

Skipakostur sá, sem ríkið hefur yfir að ráða til vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram, nægir alls ekki til þess að fullnægja þörfinni. Stafa af þessu hin mestu vandræði um gervallt land utan Reykjavíkur. Ef eigi verður aukinn til muna sá skipakostur, sem ríkið notar í þessu skyni, er augljóst, að ástandið hlýtur að fara stórum versnandi, þegar vöruflutningaþörfin eykst með haustinu.

Hér verða eigi raktar ýtarlega ástæðurnar til þess, hvernig þessum málum er komið, en það hefur orsakast jöfnum höndum af því, að millilandaskipin dreifa vör- unum minna út um landið en áður og strandferðaskip ríkisins notast verr nú en áður, af ástæðum, sem öllum eru kunnar og landsmönnum eru óviðráðanlegar.

Það er augljóst mál, að landsmenn eiga nú nægan skipa- og bátakost til þess að fullnægja flutningaþörfinni, en skipakosturinn er hins vegar notaður til annars.

Samgöngurnar eru undirstaða alls atvinnurekstrar, og verður að telja brýnustu þjóðarnauðsyn, að séð sé fyrir hæfilegum skipa- og bátakosti til þess að halda þeim uppi svo fullnægjandi sé. Það er hugsanlegt, að eigi verði unnt með frjálsum samningum að afla skipa og báta í þessu skyni svo sem þarf. Er þá ekki annað fyrir hendi en að Alþingi geri ráðstafanir til að leysa þetta vandkvæði með sérstakri löggjöf. En áður en til þess er gripið, vilja flm. tillögunnar, að reynt sé að leysa málið með frjálsum samningum.

Sp. 14. Tillaga til þingsályktunar

um að leita samninga við verklyðssamtökin um kaup og kjör í opinberri vinnu og allsherjar vinnumiðlun og um undirbúning löggjafar um átta stunda vinnudag og vinnuvernd.

Flm.: Stefán Jóh. Stefánsson, Sigurjón Á. Ólafsson, Haraldur Guðmundsson, Finnur Jónsson, Emil Jónsson, Ásgeir Ásgeirsson.

Sameinað Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni:

1. Að leita eftir samningum við verklyðssamtökin um kaup og kjör í allri þeirri Alpt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

vinnu, sem framkvæmd er af ríkinu eða stofnunum þess, með það fyrir augum að koma á almenntri, samræmdri grunnlaunahækkun, samtímis því, að samið verði, þar sem því verður á nokkurn hátt við komið, um átta stunda vinnudag, án skerðingar á dagkaupi.

2. Að leita samninga við verklýðssamtökin um miðlun á vinnu við framleiðslustörf og verklegar framkvæmdir, svo að unnt verði að halda við nauðsynlegum framkvæmdum og framleiðslu í landinu, um leið og að því sé unnið, eftir því, sem aðstæður leyfa, að samræmd verði kjör og aðbúnaður þeirra manna, er atvinnugreinar þessar stunda.
3. Að undirbúa og leggja fyrir næsta Alþingi frumvarp til laga um átta stunda vinnudag í þeim atvinnugreinum, sem hægt er að koma því við, svo og frumvarp til laga um aukið öryggi og bættan aðbúnað verkalýðsins (vinnuvernd).

Greinargerð.

Nú, þegar það virðist vera í vændum, að afnumdir verði hinir óheillavænlegu fjöttrar á verklýðssamtökunum (gerðardómurinn) til frjálsra samninga um kaup og kjör, samtímis því, sem atvinnurekstur allur er í hinum mesta blóma og gróði flestra atvinnurekenda ævintýralegur og fjárhagur ríkisins hinn blómlegasti, virðist það næsta sjálfsagt og eðlilegt, að leitað verði samninga yfirleitt um bætt og samræmd kjör verkalýðsins. Verklýðssamtökin munu að sjálfsögðu, þegar þau hafa til þess fullt frelsi, vera reiðubúin til samninga, annaðhvort heildarsamninga eða á annan veg, við einka- atvinnurekendur, til samræmdra og bættra kjara, og hlýtur þar, af eðlilegum og réttmætum ástæðum, stytting vinnudagsins í átta stundir að verða ein af kröfunum, enda hafði það menningarskipulag náðst víða um lönd, áður en heimsstyrjöldin brauzt út, þó aðeins væri í fáum iðngreinum hér á landi, en samningar hins vegar náðst um það fyrir einstaka vinnuhópa á nokkrum stöðum á allra síðustu tímum.

Ekki sýnist ástæða til þess að leita atþeina ríkisvaldsins til styrktar væntanlegum frjálsum samningum verklýðssamtaka og atvinnurekenda, heldur sé óhætt að ganga út frá, að þessir samningar komist á og að verkalýðnum takist að fá bætt og samræmd kjör.

Hins vegar er ríkið og stofnanir þess mjög stór atvinnurekandi og ætti að vera þar öðrum til fyrirmyndar. Er því lagt til, að ríkisstjórninni sé falið að leita samninga við verklýðssamtökin um kaup og kjör í opinberri vinnu, með það fyrir augum, sem nánar er tilgreint í tillögunni, og út frá sömu sjónarmiðum, sem drepíð er á í upphafi greinargerðar þessarar, og ber þar ekki hvað sízt að leggja áherzlu á átta stunda vinnudag. Er það bæði réttlætismál og auk þess vel fallið til þess, að ríkið geti átt vól góðra og ánægðra manna til vinnu.

Í annan stað er lagt til, að leitað sé samninga við verklýðssamtökin um allsherjar vinnumiðlun, ekki hvað sízt til þess að stuðla að viðhaldi nauðsynlegrar framleiðslu og verklegra framkvæmda. Hefur ástand þessara mála verið í verulegu ólagi á síðustu tímum, og valda því bæði hin illræmdu gerðardómslög og skilnings- og áhugalessi stjórnvaldanna á því að ná samvinnu og velvild verkalýðsins. Hins vegar hafa íslensk verklýðssamtök ætíð sýnt það, að þau eru fús til sanngjarnra samninga til úrlausnar vandamála þjóðfélagsins. Eðlilegasti og styrkasti aðilinn í þessu efni er að sjálfsögðu Alþýðusamband Íslands, er hefur innan sinna vébanda mestan hluta hins skipulagða verkalýðs og mundi að sjálfsögðu í því efni hafa samið við einstök verkalýðsfélög, eða jafnvel fela þeim framkvæmdir um ýmis atriði málsins.

Til styrktar og staðfestingar samningum verklýðssamtakanna um átta stunda vinnudag er næsta eðlilegt og sjálfsagt, að sett séu almenn lög um þessi efni, eins og gert hefur verið víða um lönd. Er því lagt til, að ríkisstjórninni sé falið að undirbúa löggjöf um þetta efni og leggja fyrir næsta Alþingi. Samtímis er talið eðlilegt að undirbúa löggjöf um vinnuvernd, þar sem tryggt sé aukið öryggi og bættur aðbúnað-

ur verkalyðsins yfirleitt. Er það hvort tveggja í senn, réttlætismál og til þess lagað að bæta fyrir réttlátri vinnumiðlun.

Um öll atriði þessa máls verður rætt nánar í framsögu.

Sp.

15. Tillaga til þingsályktunar

um vegagerð á Snæfellsnesi.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Sameinað Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að leggja fram fé á næsta hausti til vegagerða á Snæfellsnesi svo sem hér segir:

- a. Til vegar frá Hellissandi á leið til Bervíkur, allt að 20 þús. kr.
- b. Til vegar frá Skógarströnd fyrir Álfafjörð á leið til Stykkishólms, allt að 30 þús. kr.

Greinargerð.

Fyrir um áratug var byrjað á vegagerð frá Hellissandi vestur hraunið. Mun þetta hafa verið byrjun að vegi, sem áhugamenn hugsuðu sér, að lagður yrði fyrir sunnan Snæfellsjökul til Breiðuvíkur. Þessi tíu ára gamla undirstaða, sem er nokkur hundruð metrar á lengd, er enn í fullu gildi. Er næsta einkennilegt, að þetta nauðsynjaverk skyldi stöðvast. Með a-lið tillögu þessarar legg ég til, að nú verði hafizt handa á ný. Ætlast ég til, að byrjað verði á þeim köflum milli Sands og Bervíkur, sem ekki eru ökufærir frá náttúrunnar hendi. Á löngum köflum þarf ekki annað en raka eða tina vikursteina úr götu, þar sem vikursandur er undir, á öðrum stöðum þarf að stinga hálfa til eina skóflustungu af moldarlagi ofan af vikursandinum. Í Bervík eru nokkur býli, þar er sérlega lífvænlegt, gott fjárland og fiskur við landsteinana, en hvorki hlífær vegur né sími. Ég er þeirrar skoðunar, að slík byggð eigi ekki að leggjast niður, þvert á móti séu þarna skilyrði til vaxandi byggðar, en þó með því eina móti, að vegur og sími komi sem allra fyrst; mundi það gefa fólkinu, sem þarna býr, nýjar lífsvonir á þessum stað, ef sýnd væri viðleitni í þá átt að bæta samgöngur við Hellissand til að byrja með. Síðar mun vegur þessi tengdur við veginn, sem nú er verið að leggja hjá Hamraendum.

B-liður tillögunnar fjallar um veg, sem tengja á Skógarströnd við Stykkishólm. Þess munu fá dæmi, að jafnbúsældarleg sveit og Skógarströndin er sé með öllu útilökuð frá bilvegasambandi. Mér er ekki ljóst, hvernig stendur á því, að slíkt framkvæmdaleysi hefur verið þolað. Ég tel, að óhjákvæmilegt sé að koma Skógarströndinni í vegasamband við Stykkishólm fyrir Álfafjörð. Ég vona, að Alþingi sjái, að hér er um að ræða sanngjarnar tillögur og nauðsynlegar. Þess má geta, að á báðum stöðum mun vera nægilegur vinnukraftur til þessara framkvæmda, þegar liður að sláttarlökum.

Sp.

16. Tillaga til þingsályktunar

um brúargerð á Svelgsá.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Sameinað Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að leggja fram fé á næsta hausti til brúargerðar á Svelgsá í Helgafellssveit á Snæfellsnesi.

Greinargerð.

Brúarleysið á Svelgsá er áþreifanlegt dæmi um framkvæmdaleysi. Vegur er fyrir nokkru kominn að ánni beggja megin, en afferma verður bifreiðar, þegar að ánni kemur, vegna þess að brúna vantar. Umferð er þarna allmikil og því með öllu óþolandi að draga lengur þessa brúargerð.

Sp.**17. Tillaga til þingsályktunar**

um rannsókn á því, á hvern hátt bæta megi úr neyzluvatnsskorti í ýmsum kauptúnum landsins.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Sameinað Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að gera ráðstafanir til, að rannsakað verði, á hvern hátt hentast muni að bæta úr neyzluvatnsskorti ýmissa kauptúna landsins. Skál einkum athuga, hvað kosta muni að leiða vatn frá næsta nothæfu vatnsbóli og möguleika fyrir því að bora eftir neyzluvatni. Rannsókn þessi skal gerð með það fyrir augum, að ríkið veiti síðan hlutaðeigandi hreppsfélögum hagkvæma aðstoð við væntanlegar vatnsveitur.

Greinargerð.

Svo mikil brögð eru að vatnsleysi í sumum kauptúnum landsins, að til stórvand-ræða má telja. Á sumum stöðum er ástandið svo í þurrkatið, að sækja verður neyzlu-vatn í bifreiðum til matargerðarinnar, og má þá geta nærri um vöntun vatns til hrein-letis og þæginda. Slikt ástand er ekki einungis bagalegt, heldur stórhættulegt og stríðir gegn sanngjörnum og eðlilegum kröfum nútímans. Hins vegar hafa hlutaðeig-andi hreppsfélög taplega fjárhagslegan möguleika til að koma þessu nauðsynjamáli í framkvæmd, enda eðlilegt og rétt, að hið opinbera sé vakandi og reiðubúið til að hvetja og styrkja hreppsfélög og einstaklinga til framkvæmda, menningarlegra og fjárhagslegra. Íbúarnir í mörgum kauptúnum þessa lands munu liða stórlega vegna vatnsskorts, þrátt fyrir það, þótt ætla megi, að með borun mætti fá nóg vatn nálægt eða jafnvel í sjálfu kauptúninu. Nóg gott vatn er efalaust eitt aðalskilyrðið fyrir holl-ustu og heilbrigði manna, auk þess sem það er frumskilyrði þess, að hægt sé að full-nægja daglegum nauðsynjum.

Sp.**18. Tillaga til þingsályktunar**

um undanþágu frá greiðslu á benzínskatti.

Flm.: Eiríkur Einarsson, Ingólfur Jónsson, Gísli Sveinsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að veita eftirleiðis algerða undanþágu frá greiðslu á benzínskatti fyrir þær bifreiðar, sem annast flutning á búsafurðum og að-dráttum í hinum hafnlausu héruðum sunnan lands, Árnes-, Rangárvalla- og Vestur-Skaftafellssýslum. — Er ríkisstjórninni jafnframt falið að gera með reglugerð nákvæmari skipun um undanþágu þessa, svo að hún svari á sem réttmætastan hátt til-gangi sínum.

Greinargerð.

Með vegagerðum, brúargerðum og hafnargerðum hefur Alþingi nú á síðari árum sýnt aukinn skilning á þörf landsmanna til samgöngubóta til lands og sjávar. En

auk mikilla fjárframlaga til þessara aðgerða, hefur það og veitt drjúga fjárstyrki þeim til léttis, er eiga örðuga aðstöðu og kostnaðarsama um flutning nauðsynja sinna milli viðskiptastöðvanna og heimilanna. Styrkur sá, sem nú er árlega veittur í fjárlögum til flóa- og fjarðabáta, er þar bezt til sönnunar. Fer hann hækkanði með hverju liðandi ári og mun lítt talinn eftir, svo réttmæt þykir slík aðstoð til að bæta úr aðstöðu- og kostnaðarmun, er landsmenn eiga við að búa í þessum efnum.

Hafnleysuhéruðin sunnan lands eiga hér sérstöðu. Bátastyrkir til vöruflutninga notast þar ekki, og svo má kalla, að ákvörðunarstaðurinn, kaupstaðurinn, sé nú Reykjavík ein, síðan siglingar til Eyrarbakka og annarra verzlunarstöðva eystra hurfu úr sögunni. — Þessar vöruflutningaleiðir eru langar og bifreiðakosturinn dýr og fer síhækkanði með aukinni dýrtíð. Sér hver sanngjarn maður, að hér munar miklu í samanburði við þá, er njóta þeirrar aðstöðu eða þess styrks, að flutningskostnaðurinn verður aukaatriði.

Þingsályktunartillaga þessi á fullan rétt á sér, og samþykkt hennar samræmir aðgerðir Alþingis þeim til léttis, er búa við annmarka dreifbýlisins og hinna löngu leiða. — Afnáam benzínskattsins samkvæmt tillögunni ætti að verða til örvunar framleiðslu og viðskiptum, og tekjumissir ríkisins lítill móts við hagræðið.

Að sjálfsögðu er ætlað til, að undanþága þessi nái til mjólkurflutninga um svæði það, er um ræðir, jafnt og annarra vöruflutninga, og að bifreiðar, sem undanþágan tekur til, séu einungis þær, er samkvæmt áætlunum, samningum og notkun að staðaldri eru hafðar til þessara þarfa. Verður ekki hjá því komið, að ríkisstjórnin setji þar nánari reglur, svo sem tillagan gerir ráð fyrir.

Sp.

19. Tillaga til þingsályktunar

um raforkumál.

Flm.: Jónas Jónsson, Bernharð Stefánsson, Bjarni Bjarnason, Eysteinn Jónsson, Jörundur Brynjólfsson, Páll Hermannsson, Sigurður Þórðarson, Skúli Guðmundsson, Sveinbjörn Högnason.

Alþingi ályktar að kjósa fimm manna nefnd, er geri tillögur um fjáröflun til þess að byggja rafveitur, í því skyni að koma nægilegri raforku til ljósa, suðu, hitunar og iðnrekstrar í allar byggðir landsins á sem skemmstum tíma, enda verði raforkan ekki seld herra verði í dreifbýli en stærstu kaupstöðunum á hverjum tíma. Nefndin skal sérstaklega gera tillögur um aukinn stríðsgróðaskatt til að mæta óhjákvæmilegum útgjöldum við framkvæmdir í þessu efni, er hefst svo fljótt sem unnt er að fá innflutt efni til þeirra. Nefndin leggi tillögur sínar um þetta efni fyrir næsta reglulegt Alþingi.

Jafnframt ályktar Alþingi að fela ríkisstjórninni að láta fara fram, undir umsjón rafmagnseftirlits ríkisins, rannsókn á skilyrðum til vatnsaflsvirkjunar í fallvötnum landsins og því, hvernig auðveldast sé að fullnægja raforkuþörf landsmanna hvarvetna á landinu, sérstaklega hvort hagkvæmara sé á hverjum stað að vinna orkuna í smáu orkuveri í námunda við notkunarstaðinn eða taka hana úr sameiginlegri orkuveitu, sem lögð yrði frá stærra orkuveri um einstakar sveitir og kauptún eða heila landshluta. Rannsóknirnar skal hefja nú þegar og hraða þeim svo sem mögulegt er.

Kostnaður við störf nefndarinnar og rannsóknirnar greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Á síðasta Alþingi fluttu þingmenn Árnesinga tillögu til þál. um skipan raforkumála í byggðum landsins. Tillagan var um það, að fela ríkisstjórninni að láta fara

fram, undir umsjón rafmagnseftirlits ríkisins, ýtarlega athugun á því, á hvern hátt auðveldast verði að koma rafmagni til sem allra flestra byggðra býla landsins, og hvernig tryggja meg, að framkvæmd í því efni verði sem allra fyrst.

Tillaga þessi varð ekki útrædd á síðasta þingi, en fékk þó fremur góðar viðtökur. Síndi það vaxandi skilning á þessu mikla velferðarmáli. Á undanfórnum þingum höfðu komið fram frumvörp, sem stefndu í þá átt að flýta fyrir notkun raforku í dreifbýlinu, en sumar af þeim tillögum, sem þar voru fluttar, höfðu mætt allverulegri mótsstöðu. Eitt af þessum frumvörpum, um rafveitur ríkisins, náði þó samþykki á síðasta Alþingi, en enn hafa engar framkvæmdir orðið eftir þeim lögum.

Ýmsir atburðir hafa leitt til þess, að hugsandi mönnum er orðið ljóst, að raforkumálið þolir ekki bið. Fólkið í hinum dreifðu byggðum landsins hefur farið á mis við hlunnindin af hinum stóru rafvirkjunum. Eitt bændabýli í Árnessýslu nýtur raforku frá Soginu, og aðeins einn bær í Suður-Þingeyjarsýslu fær raforku frá stöð Akureyrar við Laxárfossa. Svo má heita, að einu not sveitamanna af raforku landsins séu í sambandi við þær rafstöðvar, sem einstakir hugvitsmenn, einkum úr Skaftafellssýslu, hafa reist á nokkrum sveitabæjum víðsvegar um landið. Hin skyndilega útbreiðsla vindrafstöðva til ljósaframleiðslu á sveitabæjum, sem mest hefur gætt allra síðustu mánuðina, sýnir, hve hugleikið fólki í dreifbýlinu er að fá rafmagn til heimilisþarfa. En vindrafstöðvarnar eru ófullnægjandi, þar sem þær framleiða yfirleitt ekki orku nema til að fullnægja brýnustu ljósaþörf heimilanna, a. m. k. enn sem komið er.

Höfuðstaður landsins hefur nú tryggt sér mikið rafmagn með virkjun Sogsins. Auk þess má gera ráð fyrir, að Reykjavík fái innan skamms fullgerða sína miklu hitaveitu. Nokkrir af hinum stærri kaupstöðum, og þá einkum Akureyri, búa nú við góða aðstöðu með raforku. En flest kaптún landsins og nálega allar sveitir hafa annaðhvort ekkert rafmagn til heimilisþarfa eða þá allt of lítið, svo að miklu þarf þar við að bæta til að mæta eðlilegum þörfum heimilanna.

Fram að þessu hafa ráðagerðir um rafleiðslur um sveitirnar strandað á kostnaðinum við leiðslurnar. Sama sagan var um vegakerfi landsins, þar til þjóðfélagið tók að sér að tengja byggðir og bæi saman með vegum og brúm á kostnað alþjóðar. Slik mannvirki gefa engan beinan arð. Þau hafa að því leyti verið eingöngu útgjaldabyrði á ríkissjóði. En engu að síður er haldið áfram að byggja vegi og brýr vegna hinna miklu nytja, sem landsmenn hafa af þessum framkvæmdum.

Framsóknarflokkurinn, sem stendur að þessari tillögu, telur einsýnt, að dreifbýlið muni ekki í sýnilegri framtíð fá rafmagn til heimilisþarfa, nema með því að ríkið byggi hin nauðsynlegu orkuver og leggi rafleiðslur um byggðir landsins eftir föstu skipulagi. Þyrfti þetta að gerast á sem allra stytztum tíma. Raforkan má ekki kosta notendur í dreifbýlinu meira en í stærstu kaupstöðunum. Mismuninn við stofn- og rekstur verður þjóðarheildin að greiða úr sameiginlegum sjóði, eins og kostnaðinn við vegagerðir, sem svara þó engum beinum arði.

Þjóðin öll stendur í samábyrgð fyrir rafveitulánum kaupstaðanna og hitaveitu Reykjavíkur. Við því er ekkert að segja. En ekkert af þessum fyrirtækjum varð stofnsett, nema fólkið í dreifbýlinu tæki á sínar herðar hluta af ábyrgðinni. Á þennan hátt hafa íbúar kaupstaðanna, einkum Reykvíkingar, fengið stórkostlega aukin lífsþægindi með aðstoð allrar þjóðarinnar. Þessi þægindi hafa mikið aðdráttarafl og eiga sinn þátt í því, að fleira fólk safnast í kaupstaðina en hollt er fyrir þjóðfélagið. Móti þeim straum verður ekki staðið með öðru móti en því, að sköpuð verði svipuð aðstaða fyrir þá, sem búa í sveitum og kaптúnum. Slikt er réttlætismál, en jafnframt hagsmunamál allra landsmanna og óhjákvæmilegt til þess að skapa nauðsynlegt jafnvægi í þjóðfélaginu.

Á síðari árum hefur risið upp allmikill og fjölbreyttur iðnaður í kaupstöðunum, einkum eftir að íbúar þeirra fengu meira rafmagn en þörf var fyrir til heimilisnota. Margt af þessum iðnaði er þannig, að það væri eins heppilegt að hafa þann rekstur að einhverju leyti í sveitum og kaптúnum, og með því að veita raforkunni þangað mætti skapa ákjósanleg skilyrði fyrir slíkan rekstur víðsvegar um landið.

Vegna þeirrar óvenjulega miklu peningaveltu, sem nú er í landinu, er sérstakt tækifæri til þess að safna fé í sjóði til nauðsynlegra framkvæmda, þar á meðal til rafvirkjunarframkvæmda. Ríkistekjurnar eru nú miklu hærri en nokkru sinni áður, og þótt gjöldin vaxi einnig mikið, ætti ríkissjóður að geta lagt fram verulegar fjárhæðir í þessu skyni af umframtekjum stríðsáranna. En jafnframt má benda á, að með auknum skatti á stríðsgróða og hátekjur mætti ná miklu fé til slíkra framkvæmda. Vel gæti og komið til mála að ákveða, með löggjöf um skyldusparnað, að ríkið tæki hluta af tekjum einstaklinga að láni til langs tíma, gegn lágum vöxtum, og lánsfé þessu væri varið til að byggja rafveitur.

Í þessu sambandi má einnig vekja athygli á tillögu, sem samþykkt var á bún- aðarþingi árið 1941. Er hún á þessa leið: „Búnaðarþing skorar á ríkisstjórn og Alþingi að framlengja lög um happdrætti ríkisins, að útrunnum tíma þess til Háskóla Íslands, og tryggja jafnframt rafveitumálum sveitanna tekjur þess fyrstu 20—25 árin.“

Nefnd sú, sem hér er lagt til að kosin verði, á að gera tillögur um fjáröflun til þess að koma raforku um sveitir og kauplún landsins. Koma þá til álita þær fjáröflunarleiðir, sem hér hafa verið nefndar, og fleiri geta komið til greina. Svo er til ætlað, að nefndin skili álitinu sínu til næsta reglulegs Alþingis, í febrúarmánuði í vetur. Á þeim tíma er fengin vitneskja um afkomu ríkissjóðs á árinu 1942, og væntanlega verður þá um tekjuafgang að ræða, sem að einhverju leyti má nota til þessara nauðsynlegra framkvæmda.

Í þessari tillögu er enn fremur ákveðið að fela ríkisstjórninni að láta fara fram rannsóknir á skilyrðum til virkjunar á fallvötnum landsins og athugun á því, hvernig heppilegast sé að fullnægja raforkuþörfinni á hverjum stað. Eru hér tekin upp aðalatriðin úr þeirri þingsályktunartillögu, sem þingmenn Árnésinga fluttu á síðasta Alþingi og áður er getið. Í greinargerð, sem fylgdi þeirri till. á síðasta þingi (þskj. 350), er skýrt frá þeim rannsóknum, sem þegar hafa verið gerðar, og vísast til þeirrar greinargerðar. Verður að leggja á það ríka áherzlu, að framhaldsrannsóknir í þessum efnum séu byrjaðar nú þegar og þeim hraðað svo sem frekast er unnt, þar sem slíkar athuganir eru óhjákvæmilegur undirbúningur framkvæmdanna.

Sp.

20. Tillaga til þingsályktunar

um brúargerð á Djúpa í Fljótshverfi.

Flm.: Sveinbjörn Högnason.

Alþingi ályktar að leggja fyrir ríkisstjórnina, að hún láti setja brú á Djúpa í Fljótshverfi strax og brúargerðinni á Geirlandsá er lokið, og heimilar fé til þess úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Á þessu sumri er loks verið að setja brú á Geirlandsá, austan Kirkjubæjarklausturs, og mun því verða lokið síðla sumars. Verður þá þjóðvegurinn fær bifreiðum allt að Kálfafelli í Fljótshverfi. En þar austan við rennur Djúpa, vatnsfall, sem er mjög illt yfirferðar einatt, stórgrýtt í botninn og straumhart. Sker það sveitina sundur, svo að þeir, sem austan við búa, eiga mjög erfitt um allar samgöngur. — Væri hins vegar brú sett á Djúpa, opnast þjóðvegurinn bifreiðum alla leið að Skeiðarársandi, og væri það bæði ferðamönnum og þeim, sem austan Djúpár búa, til mikils hagræðis. — Brúarstaði mun þarna gott skammt ofan þjóðvegarins og um enga stórbrú að ræða, sem setja þyrfti.

Virðist það alveg einsætt, að heppilegast er og ódýrast að setja brú þessa nú, er brúin á Geirlandsá er fullgerð, og nota til þess bæði mótafimbur og annað, sem þar

losnar þá. Er þarna um svo langa og dýra flutninga á slíku efni og áhöldum að ræða, að sjálfsagt er að hagnýta það eftir föngum, þegar það er komið á staðinn. Enda getur aldrei orðið um langan tíma að ræða, hvort eð er, sem hægt er að draga að fullnægja þeirri brýnu þörf, sem þarna er á brúargerð á þjóðveginum sjálfum.

Tillaga þessi er fram borin nú á þessu þingi til að tryggja það, að allt efni og áhöld, sem losnar, er brúin á Geirlandsá er fullgerð, verði notað á réttan og hagkvæman hátt við þessar framkvæmdir, en ekki flutt annað eða selt að verki loknu þar.

Nd.

21. Tillaga til þingsályktunar

um rannsókn á lendingarbótum í Vík í Mýrdal.

Flm.: Sveinbjörn Högnason.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina, að hún láti fram fara rannsókn á lendingarbótum í Vík í Mýrdal og gera áætlanir um kostnað við framkvæmd þeirra.

Greinargerð.

Ekkert hérað á landinu mun hafa svo örðuga aðstöðu um aðdrætti alla eins og V.-Skaftafellssýsla. Hafnleysið hamlar öllum flutningum á sjó, og landleiðin frá næstu höfn eru fullir 300 km., þótt ekki sé miðað við austasta hluta sýslunnar. Gefur þar auga leið, hvað flutningsgjald á þungavöru muni verða undir slíkum kringumstæðum. Verður ekki séð, að hjá því verði komið að styrkja flutninga þessa stórlega, svo að nokkur jafnréttisaðstaða fái við önnur héruð landsins, sem njóta aðstoðar og fjárframlaga hins opinbera með strandferðum og flóabátum. Hins vegar er ekki ósennilegt, að lendingarbætur í Vík, sem ekki væru allt of kostnaðarsamar, gætu að einhverju létt undir um flutning á helztu þungavörum, er árstímar væru hentugastir, og er sjálfsagt að gera sér þess fulla grein með rannsókn þegar í stað.

Þá ber einnig á það að líta, að væri framkvæmanlegt, án mikils kostnaðar, eins og kunnugir menn telja líklegt, að gera lendingarbætur þannig, að koma mætti við litlum vélbátum til útróðurs, þá væri það þorpinu í Vík ómetanlegt hagræði og hjálp, þar sem framundan eru ágæt fiskimið, en þeirra verða nú litil sem engin not, vegna hafnleysis.

Þótt leggja beri megináherzluna á samgönguleiðir á landi enn sem komið er, er hitt jafnsjálfsagt, að gefa þessu gaum og rannsaka alla möguleika, sem fyrir hendi kynnu að vera í þessum efnum.

Ed.

22. Frumvarp til laga

um breyting á framfærslulögum, nr. 52 12. febr. 1940.

Flm.: Brynjólfur Bjarnason, Steingrímur Aðalsteinsson.

1. gr.

a. 1. málsg. 51. gr. laganna orðist svo:

Sveitarstjórn skal, svo sem auðið er, sjá vinnufærum framfærsluburfum fyrir viðunanlegri vinnu, sem gerir þeim fært að sjá heimili sínu farborða, enda sé hún greidd samkvæmt taxa verkalýðsfélags eða með venjulegu kaupgjaldi á staðnum.

Skylt er framfærsluburfa að taka þá vinnu, sem sveitarstjórn hefur vísað

honum á, nema hann hafi frambærilegar ástæður til neitunar, svo sem: 1) að hann þoli ekki vinnuna samkv. læknisvottorði, 2) að heimilisástæður hamli því, að hann geti sótt vinnu langt frá heimilinu, 3) að vinnan sé ekki í hans fagi, ef um fagfólk er að ræða, 4) að atvinnan sé svo léleg eða skammvinn, að hún nægi ekki til lífsframfæris, en geti hins vegar orðið til þess, að hann verði af betri vinnu annars staðar.

- b. Í stað orðanna í 2. málsg. sömu lagagr.: „á sama hátt getur framfærslusveit styrkþega“ komi: Sveitarstjórn getur látið barnsföður.

2. gr.

Bráðabirgðaákvæði laganna falli niður.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

51. greinin, í því formi sem hún nú er í, var sett inn í framfærslulögin með samþykkt Alþingis 1939. Samkvæmt henni geta sveitarstjórnir sent styrkþega hvert sem er, í hvaða vinnu sem þeim þóknast, við þau kjör og með því kaup, sem þær sjálfar ákveða. Jafnvel læknisvottorð um, að viðkomandi þoli ekki vinnuna, er hægt að hafa að engu. Samkvæmt þessum ákvæðum er hægt að taka upp hina illræmdu sveitarflutninga í nýrri mynd. Þetta lagafyrirmæli var sett á þeim tímum, sem valdhafarnir töldu sig þess umkomna að beita slíkum aðferðum, það var þáttur í viðtækum fyrirætlunum um að þrengja kosti alþýðunnar í landinu. Nú er ástandið svo breytt, að ekki er hægt að beita fólkið slíkum tókum eins og sakir standa. Spurningin er þá, hvort það er vilji Alþingis, að slíkar aðferðir verði aftur teknar upp, þegar tækifæri gefst til að beita þeim.

Með tillögu þessari er gerð tilraun til að afmá einn versta smánarblettinn úr islenzkri löggjöf.

Bráðabirgðaákvæðið frá 1939 um nefnd þá, sem ríkisstjórnin skyldi skipa, „eftir tilnefningu þriggja stærstu þingflokka, ... er hafi með höndum framkvæmdir og ráðstafanir til framleiðslubóta og atvinnuaukningar“, er lagt til, að verði fellt niður. Er það hvort tveggja, að ákvæði þetta er með öllu úrelt, enda á það ekki heima í þessum lögum.

Nd.

23. Tillaga til þingsályktunar

um vélar og efni í fiskibáta.

Flm.: Finnur Jónsson, Ásgeir Ásgeirsson.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að beita sér fyrir því að fá forgangsleyfi fyrir afgreiðslu á vélum í fiskibáta til landsins, svo og efni í fiskibáta, enn fremur að hlutast til um, að farmrými verði notað til flutninga á þessu hvoru tveggja, næst farmrými fyrir matvöru og eldsneyti.

Greinargerð.

Svo sem kunnugt er, eru flestar vélar í islenzkum fiskibátum innfluttar frá Norðurlöndum. Flutningar þaðan hafa stöðvazt með öllu, varahlutir fást ekki til véla, þær ganga úr sér og þurfa endurnýjunar við. Sama máli er að gegna með skipin sjálf. Framtíð sjávarútvegsins er undir því kominn, að úr þessu verði bætt.

Nánar í framsögu.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

Sþ.**24. Breytingartillaga**

við till. til þál. um undanþágu frá greiðslu á benzínskatti.

Flm.: Skúli Guðmundsson, Sigurður Þórðarson.

Aftan við fyrri málslið tillgr. bætist: Enn fremur í Húnavatns- og Skagafjarðar-sýslum.

Nd.**25. Frumvarp til laga**

um raforkusjóð.

Flm.: Ingólfur Jónsson, Sigurður Bjarnason, Gunnar Thoroddsen, Jón Pálmason.

1. gr.

Stofna skal sjóð, er nefnist raforkusjóður. Tilgangur sjóðsins er að veita styrki til að gera raforkuver og raforkuveitur, sem reist verða í sveitum og kaupþúnum eftir að lög þessi öðlast gildi.

2. gr.

Ríkissjóður greiðir til raforkusjóðs 5 millj. kr. af tekjuafgangi ársins 1941 og 500 þúsund krónur á ári. Fé raforkusjóðs skal geymt og ávaxtað í banka.

3. gr.

Búnaðarfélag Íslands annast stjórn raforkusjóðs og hefur á hendi ákvarðanir um styrkveitingar úr honum, að fengnum tillögum trúnaðarmanna ríkisstjórnarinnar um rafveitumál.

4. gr.

Styrkur úr raforkusjóði má nema frá 25—50% af stofnkostnaði orkuvers eða orkuveitu. Skal veita þeim umsækjendum hlutfallslega mestan styrk, sem hafa örðugasta aðstöðu til að byggja orkuver og orkuveitur.

5. gr.

Raforkusjóður er undanþeginn tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

6. gr.

Ráðherra setur í reglugerð nánari ákvæði um sjóðinn og styrkveitingar úr honum, að fengnum tillögum Búnaðarfélags Íslands og rafmagnseftirlits ríkisins.

7. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Rafmagn hefur um mörg undanfarin ár verið það eftirsóttasta og nauðsynlegasta, sem nútíma tækni getur veitt mönnum. Rafmagn er nú komið í alla kaupstaði og mörg sjávarþorp hér á landi. Þéttbýlið hefur gert það mögulegt að veita íbúum kaupstaðanna þessi þægindi. Leiðslukerfið er stutt þar, sem íbúðarhúsin standa hvert við annað. Þetta dregur úr kostnaði og eykur notkun rafmagnsins. Dreifbýlið, sveitirnar og smærri sjávarþorp vantar rafmagn. Þær hafa ekki enn notið þeirra þæginda og ánægju, sem af því leiðir. Munurinn á aðstöðu sveita og bæja í þessu efni hefur meðal

annars orðið til þess að ýta undir fólk til þess að flytja úr sveitinni til rafljósanna og þægindanna við sjóinn. Það eru aðeins fá ár síðan meira en helmingur þjóðarinnar bjó í sveitum landsins, en nú er það $\frac{1}{3}$ eða tæplega það.

Hlutfallið á milli bæja og sveita hefur raskast það mikið síðustu árin, að ekki verður hjá því komizt að hefjast handa nú þegar með lagfæringu á því. Þeir, sem enn stunda framleiðslustörf í sveit, verða að búa við svipuð lífspægindi og þeir, sem búa í þéttbýli, en það er mögulegt, ef rafmagnið verður leitt á sem flesta sveitabæi.

Sveitirnar verða að fá rafmagn. Það þarf að lýsa og hita upp hina köldu bæi og koma á þann hátt í veg fyrir það, að fólksstraumurinn haldi áfram úr sveitunum.

Vegna þess, hvað langt er milli sveitabæjanna, verður rafleiðslan stærsti kostnaðarliðurinn. Það er rafmagnsnetið, sem á að spenna greipar um allar sveitir, sem hefur þann kostnað í för með sér, að bændur geta ekki risið undir því.

Þess vegna verður að gera sérstakar ráðstafanir til þess að létta á þeim kostnaði, enda munu sveitir Íslands verða rafmagnslausar um langa framtíð, ef bændum einum er ætlað að bera allan kostnað af framkvæmdinni.

Nú er mikið peningaflóð í landinu. Tekjurnar eru miklar hjá ýmsum fyrirtækjum og einstaklingum. Ríkissjóður tekur bróðurpartinn af þessum tekjum í beinum og óbeinum sköttum. Afkoma ríkissjóðs hefur því aldrei verið eins góð og s. l. ár, enda voru nettótekjurnar um 17 millj. kr. Ef ekki koma sérstök óhöpp fyrir á yfirstandandi ári, má vænta allríflegs tekjuafgangs fyrir þetta ár. Það má því ætla, að ríkissjóður verði vel fjáður í árslok 1942.

Það ríður á, að þessu fé verði vel varið. Það má ekki fara í eyðslu. Það má ekki tynast eða verða étið upp meðan enn er gott árferði. Fé þetta á að geyma, leggja það til hliðar og nota til nauðsynlegra framkvæmda eftir stríðið.

Með því að mynda nú þegar styrktarsjóð fyrir raflagnir í sveitum með 5 millj. kr. framlagi úr ríkissjóði má tryggt telja, að sjóður sá geti styrkt að verulegu leyti rafleiðslur í dreifbýlinu, strax þegar efni fæst til framkvæmdanna.

Nánar í framsögu.

Sp. 26. Tillaga til þingsályktunar

um innflutning véla í fiskibáta.

Flm.: Sigurður Bjarnason, Sigurður Kristjánsson, Gunnar Thoroddsen.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að gera allt, sem unnt er, til þess að greiða fyrir innflutningi véla í fiskibátaflota landsmanna.

Greinargerð.

Miklir örðugleikar eru nú á innflutningi véla til handa fiskibátaflotanum. Hefur svo mjög kveðið að þeim, að einstakir útgerðarmenn, sem látið hafa byggja ný skip og báta, hafa orðið að eiga þau marga mánuði ónotuð vegna þess, að staðið hefur á vélum í þau. Hefur þetta bakað útgerðinni stórkostlegt tjón.

Þingsályktunartillaga þessi fer fram á, að ríkisstjórnin og þeir aðilar, sem um viðskiptamál og innflutning til landsins fjalla, geri allt, sem unnt er, til þess að létta undir með útgerðarmönnum í þessum efnum. Margvíslegir örðugleikar eru á því að fá pöntunum þeirra sinnt nema með afarlögum fyrirvara. Virðist sjálfsagt og eðlilegt, að hið opinbera hlutist til um hverjar þær ráðstafanir, sem verða mættu að liði í þessum efnum.

Sp.**27. Tillaga til þingsályktunar**

um ráðstafanir til þess að tryggja íslenzkum bjargræðisvegum vinnuafli.

Flm.: Sigurður Bjarnason, Ingólfur Jónsson, Gunnar Thoroddsen.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að hefja nú þegar samvinnu við verkafélagsamtök landsins um ráðstafanir til þess að koma í veg fyrir, að atvinnuvegir þjóðarinnar híði hnekki eða afrækist að meira eða minna leyti vegna vinnuafllsskorts af völdum hinna fjölþættu framkvæmda erlendra hernaðaraðila í landinu.

Njóti ríkisstjórnin í þeirri viðleitni stuðnings og samvinnu Búnaðarfélags Íslands, Fiskifélagsins, Landssambands iðnaðarmanna og annarra samtaka, sem forystu hafa í hinum ýmsu greinum atvinnulífsins. Jafnframt leiti ríkisstjórnin nú þegar nýrra samninga við stjórnir setuliðanna um þessi mál.

Greinargerð.

Sú staðreynd er nú öllum kunn, að verulegur skortur er orðinn á vinnuafli til ýmissa íslenzkra framleiðslustarfa. Meginorsök þess, að svo er komið, er hin mikla atvinna, sem hin erlendu setulið hafa veitt, ekki aðeins í höfuðstað landsins, heldur og sums staðar úti um byggðir. Nú munu vera, samkv. upplýsingum, sem flm. hafa fengið, um 2500 íslenzkir menn í þjónustu setuliðanna, auk allra skrifstofumanna og þeirra, er vinna að bátaflutningum fyrir herinn; enn fremur er ekki í þessari tölu allur sá fjölmenni hópur kvenna, sem starfar að þvottum og veitingasölu til setuliðsins. Hin harða samkeppni um vinnuaflið af hálfu setuliðanna hefur þannig sett íslenska atvinnuvegi í nauðvarnaraðstöðu. Sannast sú staðreynd bezt á því kaupgjaldi, sem margir bændur hafa orðið að greiða í sumar og víða er í algeru ósamræmi við greiðslugetu landbúnaðarframleiðslunnar.

Samkv. upplýsingum ráðningarstofu landbúnaðarins hárust henni í sumar á annað þúsund beiðnir frá bændum um kaupafólk. Má þó óhikað fullyrða, að mörg hundruð fleiri umsóknir hefðu borizt, ef skrifstofan hefði ekki neyðzt til þess að láta það berast út til bændna, að vonlaust væri, að umsóknum þeirra yrði fullnægt, er vitað var um fjölda ráðningarbeiðna. Aðeins 300 manns réðust til bændna fyrir milligöngu ráðningarstofunnar. Jafnhliða starfsemi ráðningarstofunnar í sumar voru einnig önnur öfl að verki. Mikinn hluta sumarsins gat að líta í blöðum höfuðborgarinnar auglýsingar á þessa leið:

„Vantar nokkra menn, mikil eftirvinna og helgidagavinna.“

Það reyndist enn fremur svo, að samningar þeir, sem gerðir voru við setuliðin í vor um nokkra fækkun í setuliðsvinnu, munu hafa komið að litlu haldi, a. m. k. landbúnaðarframleiðendum.

Það virðist nú orðið auðsætt, að framleiðslu landbúnaðarins standi geigvænleg hættu af vinnuafllsskortu til framleiðslunnar. Og þessi staðreynd er ekki aðeins hættuleg hagsmunum og velferð þeirra, sem þennan atvinnuveg stunda, heldur og þjóðinni í heild. Matvælaframleiðslu þjóðarinnar er hætta búin, ef bændur verða að skera niður búpening sinn vegna fódurskorts, en á hinni innlendu matvælaframleiðslu verður mjög að byggja á tímum sem þeim, er nú standa yfir.

Auk þess má á það benda, að öll framtíð þjóðarinnar hlýtur á því að byggjast, að atvinnuvegir hennar verði starfræktir. Hin erlenda setuliðsvinna er hins vegar stundarfyrirbrigði, sem öll þjóðin vonar, að standi sem skemmst. Þá verða það hinir íslenzku bjargræðisvegir, sem einir hljóta að brauðfæða þjóðina. Á því veltur þess vegna mikið, að gerðar séu í tíma ráðstafanir til þess að tryggja það, að þjóðin sjálf, atvinnuvegir hennar, verði ekki undir í samkeppni við hina erlendu hernaðaraðila í þessum efnun.

Hér hefur verið lauslega drepíð á örðugleika þá, sem landbúnaðurinn hefur átt

við að etja af völdum fólksstraumsins úr sveitunum til framkvæmda á vegum hinna erlendu setuliða. En því fer fjarri, að landbúnaðurinn einn verði fyrir barðinu á hinni erlendu samkeppni í þessum efnum, þótt sennilega sé hans aðstaða örðugust.

Samkvæmt upplýsingum Fiskifélags Íslands er auðsætt, að um samdrátt er að ræða hjá útgerðinni, t. d. hér á Suð-Vesturlandi, m. a. vegna skorts á mannafla til þess að halda skipunum úti. Má þessu til sönnunar benda á nokkrar tölur.

Í aprilmánuði árið 1939 er heildartala skipa, sem gerð eru út frá verstöðvunum í þessum landshluta, Grindavík, Höfnum, Sandgerði, Garði, Keflavík, Njarðvíkum, Vatnsleysuströnd, Vogum, Hafnarfirði, Reykjavík og Akranesi, 207. Á þessum skipum eru á sama tíma 2755 menn. Í aprilmánuði s. l. eru frá þessum sömu verstöðvum gerð út 177 skip með samtals 2195 mönnum. Í einni einstakri þessara veiðistöðva hefur útgerðin dregið saman úr 29 skipum með 256 menn í apríl 1939 í 12 skip með 84 mönnum í apríl 1942. Þessar tölur tala sínu máli. Það er einnig vitað, að víða í sjávarþorpunum úti um land hafa verið verulegir örðugleikar á að manna öll skip og báta, er þaðan hafa verið gerð út á aðalvertíðinni.

Sú þróun, sem hér hefur lauslega verið lýst í atvinnumálum þjóðarinnar, er hin dapurlegasta. Allir menn hljóta að sjá, hve ógiftusamlega hér horfir. Flóttann frá skapandi starfi í þágu hjargræðisvega þjóðarinnar til ófrjórna framkvæmda í þágu erlendra herja verður að stöðva. Þjóðin má ekki afrækja atvinnulíf sitt; skipunum, sem sjó sækja, þarf að fjölga, en ekki fækka. Ræktun landsins og nytjan þess má ekki dragast saman, heldur verður hún að aukast. Tillaga sú, sem hér er flutt, stefnir að því, að íslensk stjórnarvöld og þjóðin sjálf hefji öflugri baráttu en áður gegn flóttanum frá framleiðslunni. Í þeirri baráttu verða verkalýðssamtökin og samtök bænda, útvegsmanna og iðnaðarmanna að vinna saman.

Þótt hjáróma og skilningslitlar raddir hafi um þessi efni heyrt úr hópi stjórnmálamanna, sem telja sig foringja verkamanna, er auðsætt, að samvinnu verður að leita við verkalýðssamtökin um þessi mál.

Það, sem hér þarf til að koma, er almennur skilningur þjóðarinnar á því, að framtíð hennar byggist á því, að atvinnulíf hennar standi sem styrkustum fótum, þegar núverandi styrjaldarástandi lýkur. Ef hins vegar flóttinn frá framleiðslunni heldur áfram, hlýtur svo að fara, að atvinnulífinu hrörnar og þjóðin heldur lengra áleiðis á þeim ógæfustigum, sem hún óneitanlega hefur troðið um skeið.

Sp. 28. Tillaga til þingsályktunar

um brúargerðir á vötn í Vestur-Skaftafellssýslu.

Flm.: Gísli Sveinsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að hraða sem mest má verða brúargerð á Stjór og Hörgsá á Síðu, auk Djúpár í Fljótshverfi, svo að þjóðbrautin austur alla Vestur-Skaftafellssýslu verði sem fyrst að fullu fær bifreiðum.

Greinargerð.

Á þessu stutta sumarþingi, sem á að verða, eru þegar komnar fram eigi fáar áskoranir um að hraða ýmsum framkvæmdum til sjávar og sveita, enda þótt fjárlög hafi eigi verið tekin til meðferðar. Orkar þessi aðferð að sjálfsögðu tvímælis, þótt ef til vill verði eigi við ráðið, af ýmsum ástæðum. En ef um er að ræða samgöngubætur á landi, ber að sjálfsögðu að greina það fyrst, sem nauðsynlegast er í vega- og brúakerfi hvers héraðs, en svo er um ár þær á sjálfum aðalþjóðveginum austur Vestur-Skaftafellssýslu, sem í till. greinir. — Í þessari sýslu hefur undan-

farið og er enn þá markvíst verið að vinna að þeim höfuðsamgöngubótum, sem fullkomna eiga það kerfi, sem áður hefur lagt verið, í þeim ákveðna tilgangi, að allt héraðið verði að lokum fært bifreiðum, og það reyndar á leiðum allra hreppa, er nota verður til aðdráttar og til þess að koma búsafurðum á markað, enda er það búendum og öðrum hin brýnasta nauðsyn.

Brýr þær, er hér getur, eru allar í áður greindu samgöngukerfi. Það hefur ætíð verið ætlað til, að Stjórn og Hörgsá yrðu brúaðar um sama leyti og Geirlandsá, en þar er mikil brú nú í smiðum og langt komin; liggja þær sín hvorum megin við hana, í miðri sveitinni, og er þörfin þá enn brýnni fyrir þessar brýr, svo að eigi hindrist tilætlaðar samgöngur. Samræmis vegna þykir rétt að taka Djúpa hér með, enda þótt hún hafi áður verið ákvörðuð að koma í kjölfar Geirlandsár samkvæmt tillögum, sem fyrr hafa verið bornar fram á Alþingi um þau vatnsföll. —

Á síðasta vetrarþingi var borin fram tillaga um brúargerð á Eldvatn í Meðalandi. Er sú brú nú í undirbúningi og verið að afla til hennar efnis. Má því ætla, að það verk gangi sinn gang, enda áriðandi, að það dragist ekki úr hömlu, vegna hins fyrirhugaða þjóðvegjar (með smábrúm) inn í og um sveitina, sem nú er byrjað á og kemur henni í beint samband við aðra hluta sýslunnar. Til þess að vel sé, þarf einnig bráðlega að brúa tvær smáar á þjóðveginum í Skaftártungu, Brunná og Fauska, sem geta orðið torfærur á vetrum og því illt að una því, að þær tefji ferðir og flutninga. Loks er svo Hraunbæjarlækur í Álftaveri, sem klýfur sveit sundur eins og hinar árnar, og telst brúargerð þar smáræði, sem væntanlega verður framkvæmd innan tíðar.

Brúarstaðir á nefndum ám hafa verið athugaðir að tilhlutun vegamálastjóra, að meira eða minna leyti. Öll eru vötn þessi austan Mýrdalssands, en í Mýrdalnum hafa á síðari árum allar ár verið brúaðar, enda var það að sjálfsgöðu höfuðskilyrðið til þess að verulegur skriður kæmist á samgöngumál Skaftfellinga á landi. Má og segja, að Vestur-Skaftafellssýsla sé nú að mestu leyti að losna við baráttuna við brimströndina, að því er að- og fráflutninga snertir, og er það fagnaðarefni öllum, sem þær sveitir byggja. Með áframhaldandi vega- og brúargerðum verður þörfum þeirra í þessu efni fullnægt.

Sp.

29. Frumvarp til laga

um kosningar til Alþingis.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

I. KAFLI

Kosningarréttur og kjörgengi.

1. gr.

Kosningarrétt við kosningar til Alþingis eiga allir, karlar og konur, sem:

1. eru 21 árs eða eldri, þegar kosning fer fram;
2. eiga ríkisborgararétt hér á landi;
3. hafa verið búsettir hér á landi síðustu 5 árin áður en kosning fer fram;
4. hafa óflekkað mannorð og
5. eru fjárráðir.

2. gr.

Enginn telst hafa óflekkað mannorð, sem er sekur eftir dómi um verk, sem er svívirðilegt að almenningssáliti, nema hann hafi fengið uppreist æru sinnar.

3. gr.

Gift kona telst fjárráð, þótt hún eigi óskilið fjárlag með manni sínum.
Maður telst fjárráður, þó að bú hans sé undir gjaldþrotaskiptum.

4. gr.

Kjörgengur við kosningar til Alþingis er hver sá, karl eða kona, sem kosningar-
rétt á samkv. 1. gr., nema þeir dómendur, sem ekki hafa umboðsstörf á hendi.

II. KAFLI

Kjördæmi.

5. gr.

Kjósendur neyta kosningarréttar síns í sérstökum kjördæmum eftir þeim
reglum og með þeim skilyrðum, er lög þessi setja, og er landinu skipt í kjördæmi
sem hér segir:

A. Kjördæmi, þar sem kosinn er einn þingmaður í hverju, óhlutbundnum kosningum (einemningskjördæmi):

1. Borgarfjarðarsýsla ásamt Akraneskaupstað.
2. Mýrasýsla.
3. Snæfellsnes- og Hnappadalssýsla.
4. Dalasýsla.
5. Barðastrandarsýsla.
6. Vestur-Ísafjarðarsýsla.
7. Ísafjarðarkaupstaður.
8. Norður-Ísafjarðarsýsla.
9. Strandasýsla.
10. Vestur-Húnavatnssýsla.
11. Austur-Húnavatnssýsla.
12. Siglufjarðarkaupstaður.
13. Akureyrarkaupstaður.
14. Suður-Þingeyjarsýsla.
15. Norður-Þingeyjarsýsla.
16. Seyðisfjarðarkaupstaður.
17. Austur-Skaftafellssýsla.
18. Vestur-Skaftafellssýsla.
19. Vestmannaeyjakaupstaður.
20. Hafnarfjarðarkaupstaður.
21. Gullbringu- og Kjósarsýsla.

B. Kjördæmi, þar sem kosnir eru tveir þingmenn í hverju, hlutbundnum kosningum, og jafnmargir varamenn (tvímenningskjördæmi):

1. Skagafjarðarsýsla.
2. Eyjafjarðarsýsla.
3. Norður-Múlasýsla.
4. Suður-Múlasýsla ásamt Neskaupstað.
5. Rangárvallasýsla.
6. Árnessýsla.

C. Reykjavíkurkaupstaður er sérstakt kjördæmi, þar sem kosnir eru 8 þingmenn, hlutbundnum kosningum, og jafnmargir varamenn.

III. KAFLI

Kjördeildir.

6. gr.

Hverju kjördæmi skal skipt í kjördeildir, og er hver hreppur eða kaupstaður ein kjördeild, nema honum hafi verið skipt í fleiri kjördeildir.

Heimilt er bæjarstjórn og hreppsnefnd, með samþykki yfirkjörstjórnar, að skipta kaupstað eða hreppi í kjördeildir. Hreppum má þó ekki skipta í fleiri kjördeildir en fjórar.

Í hreppum, þar sem kjördeildir eru færri en fjórar, eiga 20 kjósendur, sem búsettir eru innan sama hreppshluta, rétt á, að hann verði gerður að sérstakri kjördeild, ef þeir krefjast þess áður en kjörskrá hefur verið lögð fram, enda sé þessi hluti hrepps afskekkur og erfitt um kjörsókn þaðan að álitu yfirkjörstjórnar.

Kjördeildir skal að jafnaði kenna við kjörstaði í sveitum, en tölusetja þær til aðgreiningar í kaupstöðum.

IV. KAFLI

Kjörstjórnir og kjörstjórar utan kjörfunda.

7. gr.

Kjörstjórnir við alþingiskosningar skulu vera þrennar:

1. Landskjörstjórn.
2. Yfirkjörstjórnir.
3. Undirkjörstjórnir.

8. gr.

Sameinað Alþingi kýs, eftir hverjar almennar alþingiskosningar, fimm manna landskjörstjórn hluthundnum kosningum og jafnmarga til vara. Landskjörstjórn velur sér sjálf oddvita og skiptir að öðru leyti með sér verkum.

9. gr.

Í hverju kjördæmi er yfirkjörstjórn, og skipa hana 3 menn.

Þar, sem sýslumaður eða bæjarfógeti (lögmaður) er heimilisfastur í kjördæmi, skal hann vera oddviti yfirkjörstjórnar. Annars staðar skipar ráðherra oddvita, er sé kjósandi í kjördæminu, og annan til vara. Í Suður-Múlasýslu er sýslumaður oddviti yfirkjörstjórnar.

Hina yfirkjörstjórnana og tvo til vara kjósa sýslunefndir, en bæjarstjórnir þar, sem kaupstaður er sérstakt kjördæmi, til eins árs í senn. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef sýslunefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess.

10. gr.

Í hverri kjördeild hrepps eða kaupstaðar skal vera undirkjörstjórn, skipuð 3 mönnum, er hreppsnefnd eða bæjarstjórn, sem í hlut á, kýs til eins árs úr hópi kjósenda hreppsins eða kaupstaðarins og jafnmarga til vara. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef hreppsnefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess. Hreppstjóri skal þó jafnan vera formaður kjörstjórnar þess hrepps eða kjördeildar, sem hann er búsettur í. Annars velur kjörstjórn sér oddvita og skiptir að öðru leyti með sér verkum.

11. gr.

Sá, sem á sæti í yfirkjörstjórn eða undirkjörstjórn, skal vikja sæti, ef hann er í kjöri til Alþingis, oddviti yfirkjörstjórnar þó ekki fyrr en opna skal atkvæðakassana. Sá, sem á sæti í landskjörstjórn, skal vikja sæti, þegar úthlutað er uppbótarþingsætum, ef hann getur sjálfur komið til greina við skipun í uppbótarþingsæti.

12. gr.

Varamenn taka sæti í landskjörstjórn, yfirkjörstjórn og undirkjörstjórn í föllum aðalmanna eftir venjulegum reglum, þegar hlutfallskosningar eru viðhafðar, en annars eftir þeirri röð, sem þeir eru kosnir. Ef einhver kjörstjórn verður ekki á þennan hátt fullskipuð, kveður hún sjálf til þann eða þá, sem þarf til þess að talan sé fyllt.

Það er borgaraleg skylda að taka við kosningu í kjörstjórn.

13. gr.

Kjörstjórar við atkvæðagreiðslu utan kjörfunda samkv. lögum þessum eru sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður), fulltrúar þeirra, hreppstjórar og skipstjórar á íslenskum skipum. Nú eru sýslumaður og hreppstjóri búsettir á sama stað, og skal þá sýslumaður vera kjörstjóri.

V. KAFLI

Kjörskrár.

14. gr.

Kjörskrár til alþingiskosninga semja bæjarstjórnir í kaupstöðum, en hreppsnefndir í hreppum. Sérstaka kjörskrá skal semja fyrir hverja kjördeild. Kjörskrá skal samin í febrúarmánuði ár hvert og gildir frá 15. júní það ár til 14. júní næsta ár á eftir.

15. gr.

Á kjörskrá skal taka:

1. Þá, sem fullnægja öllum skilyrðum 1. gr. þessara laga og eru, þegar kjörskrá er samin, heimilisfastir í þeirri kjördeild, sem kjörskráin nær til.
2. Þá, sem skortir það eitt á að fullnægja skilyrðum 1. töluliðs þessarar gr., að þeir hafa ekki fyllt 21 árs aldur eða 5 ára búsetu í landinu, ef þeir ná að fullnægja þeim skilyrðum áður en kjörskráin gengur úr gildi.

Um þann, sem settur er á kjörskrá og hefur ekki fullnægt skilyrðunum um aldur eða 5 ára búsetu í landinu, skal þess getið í athugasemd við nafn hans á kjörskránni, hvaða mánaðardag hann hefur náð að fullnægja öllu þessu, og skal rita framan við mánaðardaginn: **Fær atkvæðisrétt.**

Nöfn þeirra, sem standa á kjörskrá með slíkum athugasemdum, skal undirstríka eða auðkenna greinilega á annan hátt.

16. gr.

Kjörskrár skal rita á eyðublöð, er dómsmálaráðuneytið lætur í té, og skal farið nákvæmlega eftir þeim leiðbeiningum, sem ráðuneytið lætur skrá á þau.

Þegar kjörskrá hefur verið samin, skal oddviti í hreppum undirrita hana og að minnsta kosti einn maður annar úr hreppsnefndinni með honum, en í kaupstöðum borgarstjóri eða bæjarstjóri.

17. gr.

Nú hefur kjörskrá ekki verið samin eða lögð fram í tæka tíð, eða um það hefur ekki verið fylgt ákvæðum laga þessara, og skal þá sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður), jafnskjótt sem hann fær vitneskju um það, gera nauðsynlegar ráðstafanir til, að kjörskrá verði tafarlaust samin og leiðrétt það, sem skort hefur á, að færi lögum samkvæmt.

18. gr.

Frá því að kjörskrá hefur verið samin og þangað til hún gengur í gildi skal almenningur eiga aðgang að staðfestu eftirriti af henni hjá oddvita hreppsnefndar

eða í skrifstofu borgar- eða bæjarstjóra. Skriflegar aðfinnslur við kjörskrána, sem koma fram á þessum tíma, skal taka til meðferðar, er kjörskrá hefur legið frammi samkvæmt 19. gr., og á þann hátt, sem fyrir er mælt um aðrar kjörskrárkærur í 20. og 21. gr.

19. gr.

Nú eiga alþingiskosningar að fara fram, og skal þá tveimur mánuðum áður leggja kjörskrá fram til sýnis á hentugum stað, einum eða fleirum, í hverri kjördeild utan kaupstaða. Kjörskrá skal jafnan liggja frammi að minnsta kosti á einum stað í hverjum kaupstað eða kauplíni.

Fjórtán dögum áður en kjörskrá er lögð fram skal auglýsa, hvar það verður gert, og á þann hátt á hverjum stað, sem venja er þar að birta opinberar auglýsingar. Þegar auglýst er í blöðum um þetta innan kaupstaða, nægir þó þriggja daga frestur. Heimilt er ráðherra að stytta frest þennan eða fella hann alveg niður.

Kjörskrá skal liggja frammi frá dagmálum til miðaftans dag hvern næstu fjórar vikur eftir að hún var lögð fram. Staðfest eftirrit af kjörskrá má hafa til að leggja fram.

20. gr.

Þegar 3 vikur eru til kjördags, skal hver sá, sem kæra vill, að einhvern vanti á kjörskrá eða sé ofaukið þar, hafa afhent oddvita hreppsnefndar eða borgar- eða bæjarstjóra kærú sína, með þeim rökum og gögnum, sem hann vill framfæra til stuðnings máli sínu. Sé kæran um það, að einhver sé á skrá tekinn, sem ekki hafi rétt til að standa þar, skal oddviti hreppsnefndar eða borgarstjóri eða bæjarstjóri innan 3 daga gagnert senda þeim, sem yfir er kært, eftirrit af kærinni.

21. gr.

Aðfinnslum þeim við kjörskrána, sem þannig eru fram komnar, sbr. 18. og 20. gr., skal hlutaðeigandi hreppsnefnd eða bæjarstjórn skera úr á opinberum fundi, sem haldinn sé eigi síðar en 2 vikum fyrir kjördag. Til þess fundar skulu með 3 daga fyrirvara kvaddir bæði þeir, sem fram hafa komið með aðfinnslurnar, og þeir, sem mælt er á móti. Samkvæmt þeim skjölum, sem aðilar málsins leggja fram, og framburði vitna, sem þeir leiða, skal leggja úrskurð á ágreininginn og rita hann með fáum orðum í gerðabók hreppsnefndar eða bæjarstjórnar.

Þegar búið er að leiðrétta og bæta við kjörskrána samkvæmt þessu, skal öll hreppsnefndin eða bæjarstjórnin rita nafn sitt undir hana. Eftir þetta verður engin breyting gerð á kjörskránni, nema dómur sé á undan genginn.

22. gr.

Kjörskrá skal samin í tveim eintökum, og skal annað eintakið sent oddvita yfirkjörstjórnar þeirrar, er í hlut á, jafnskjótt sem kjörskráin er endanlega undirrituð, en 2 mánuðum fyrir kjördag skal tilkynna honum tölu þeirra, sem á kjörskrá verða, eftir því, sem næst verður komið.

23. gr.

Nú eru fyrirskipaðar kosningar til Alþingis með svo stuttum fyrirvara, að ekki er unnt að láta kjörskrá liggja jafnlengi frammi eða veita þá fresti og fyrirvara, sem hér er gert ráð fyrir, og má þá stytta þetta allt hlutfallslega, eftir nánari fyrir- mælum ráðherra í auglýsingu um kosningarnar.

Ráðherra er og heimilt að stytta alla fresti, eftir því sem nauðsynlegt kann að vera, þegar gera þarf ráðstafanir út af vanrækslu hreppsnefndar eða bæjarstjórnar um samning kjörskrár, sbr. 17. gr.

24. gr.

Sá, sem er óánægður með úrskurð bæjarstjórnar eða hreppsnefndar út af kærú hans yfir kjörskrá, á kröfu til, að sér verði fengið eftirrit af úrskurðinum ókæypis,

og getur hann sótt málið fyrir dómi. Á sama hátt getur sá, sem vegna fjarvistar eða af öðrum ástæðum hefur ekki átt kost á að koma fram með kæru út af kjörskrá áður en kærufrestur er liðinn, sótt málið fyrir dómi, hvort sem málið varðar hann sjálfan eða ekki. Máli út af þessu skal dómara skylt að hraða svo, að því verði lokið fyrir kjördag, ef unnt er. Réttargjöld skulu engin greidd fyrir undirrétti, og skal dómariinn skipa mann fyrir hönd þeirrar bæjarstjórnar eða hreppsnefndar, sem stefnt er. Falli dómur þannig, að kjörskrá beri að breyta, skal fullnægja dóminum þegar er sækjandi málsins leggur fram eftirrit af honum, og frestar áfrýjun ekki fullnægingu dómsins.

25. gr.

Allar kosningar til Alþingis skulu fara fram samkvæmt gildandi kjörskrá. Ekki má kjósandi greiða atkvæði nema í einu kjördæmi eða einni kjördeild við sömu kosningu til Alþingis. Ef maður er á kjörskrá í fleiri kjördæmum en einu eða fleiri kjördeildum en einni, ræður hann sjálfur, hvar hann neytir kosningarréttar síns.

Sá, sem stendur á kjörskrá með athugasemd við nafn sitt (sbr. 15. gr.), skal hafa rétt til að greiða atkvæði, ef hann samkvæmt athugasemdinni hefur öðlazi atkvæðisrétt á kjördegi, en annars ekki.

VI. KAFLI

Framboð.

26. gr.

Þegar alþingiskosningar eiga að fara fram, skulu öll framboð tilkynnt skriflega yfirkjörstjórn þeirri, sem í hlut á, eigi síðar en 4 vikum og 3 dögum fyrir kjördag. Þegar landslistar eru bornir fram, skulu þeir tilkynntir landskjörstjórn á sama hátt og eigi síðar en 4 vikum og 2 dögum fyrir kjördag.

Gæta skal þess um öll framboð, hvort sem um er að tefla einstakan frambjóðanda eða framboðslista, að tilgreina skýrlega fullt nafn frambjóðanda, stöðu og heimili, til þess að enginn vafi geti leikið á því, hverjir í boði eru.

27. gr.

Hver einstakur frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal láta fylgja framboði sínu skriflega yfirlýsingu eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 kjósenda í því kjördæmi, þar sem hann býður sig fram, að þeir styðji kosningu hans.

Framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing allra þeirra, sem á listanum eru, að þeir hafi leyft að setja nöfn sín á listann, svo og skrifleg yfirlýsing um stuðning við listann frá eigi færri en 100 og eigi fleiri en 200 kjósendum í Reykjavík og eigi færri en og eigi fleiri en í tvímenningskjördæmum.

Framboði einstaks frambjóðanda skal fylgja skrifleg yfirlýsing hans og meðmælanda hans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk frambjóðandinn býður sig fram. Framboðslista í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing meðmælanda listans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk listinn sé boðinn fram. Ef yfirlýsingar þessar vantar, telst frambjóðandi eða listi utan flokka.

28. gr.

Landslista skal fylgja til landskjörstjórnar skrifleg skýrsla um það, hver stjórnmálaflokkur ber hann fram, undirrituð af flokksstjórninni. Slík skýrsla ein nægir, þegar um stjórnmálaflokk er að ræða, sem átt hefur fulltrúa á síðast háðu Alþingi, eða náð hefur 1000 atkvæðum við síðustu alþingiskosningar, þar af að minnsta kosti 20% greiddra atkvæða, eða 500 atkvæðum í einu og sama kjördæmi.

Nú uppfyllir stjórnmálaflokkur ekki þessi skilyrði, og skal hann þá láta fylgja

lista sínum og skýrslu til landskjörstjórnar skriflega yfirlýsingu frá eigi færri en 500 kjósendum, þar af eigi færri en 20% kjósenda á kjörskrá eða 250 kjósenda í einu og sama kjördæmi, um að þeir fylli flokkinn, enda séu þeir ekki í öðrum stjórnmálaflokki, er þátt tekur í þeim alþingiskosningum, er í hönd fara.

29. gr.

Við hinar sömu alþingiskosningar má enginn bjóða sig fram í fleiri kjördæmum en einu, vera á fleiri listum en einum í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða vera í kjöri fyrir fleiri stjórnmálaflokka en einn. Maður má ekki vera á landslista, ef hann er í kjöri utan flokka í kjördæmi. Stjórnmálaflokkur má eigi bera fram nema einn landslista við sömu alþingiskosningar.

Nú berst yfirkjörstjórn í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, listi, er nafn manns stendur á, án þess að skriflegt leyfi hans fylgi, eða maður hefur skriflega leyft nafn sitt á fleiri listum en einum, og skal þá yfirkjörstjórn nema það nafn burt af listanum eða listunum. Hið sama gerir landskjörstjórn, ef henni berast landslistar með sömu ágöllum.

30. gr.

Á framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skulu að jafnaði vera tvöfalt fleiri nöfn frambjóðenda en kjósa á þingmenn í hvert skipti, en aldrei fleiri. Nú berst yfirkjörstjórn í slíku kjördæmi listi með fleiri nöfnum en tilskilið er, og skal þá nema burtu af listanum öftustu nöfnin, sem fram yfir eru tilskilda tölu.

Á landslista skulu vera nöfn frambjóðenda flokks í kjördæmum, þó eigi fleiri frambjóðenda úr neinu kjördæmi en þar á að kjósa þingmenn og varaþingmenn.

Nú eru fleiri frambjóðendur af hálfu flokks í kjördæmi en þar á að kjósa þingmenn, og sker þá flokksstjórnin, sbr. 28. gr., úr því, hver eða hverjir þeirra skuli teknir á landslista. Á landslista skulu nöfn frambjóðendanna sett eftir stafrófsröð.

Stjórnmálaflokki er heimilt að láta fylgja landslista sínum til landskjörstjórnar skrá yfir frambjóðendur flokksins í kjördæmum í þeirri röð, er flokkurinn óskar, að þeir hljóti uppbótarþingsæti.

Röðina á landslista að kosningu lokinni ákveður landskjörstjórn samkvæmt ákvæðum 128. gr.

Frambjóðanda í kjördæmi er heimilt að afsala sér rétti til landslistasætis, enda tilkynni hann það landskjörstjórn áður en framboðsfrestur fyrir landslista er liðinn, sbr. 26. gr., og verður hann þá ekki tekinn á listann.

31. gr.

Það er ekki nauðsynlegt, að kjörgengi frambjóðanda sé sannað fyrir yfirkjörstjórn eða landskjörstjórn, en Alþingi úrskurðar um kjörgengi þeirra, sem kosnir eru, jafnframt því sem það úrskurðar um, hvort nýkosnir þingmenn séu að öðru leyti löglega framboðnir og kosnir.

32. gr.

Nú deyr frambjóðandi, áður en kosning fer fram, en eftir að framboðsfrestur er liðinn eða á næstu þremur sólarhringum, áður en framboðsfrestur er liðinn, og má þá, ef þetta er frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, annar maður innan viku bjóða sig fram í hans stað, er fullur helmingur meðmælenda hins látna er meðal meðmælenda hans, enda sé fullnægt öðrum almennum skilyrðum um framboðið. Ef um frambjóðanda á lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, er að tefla, má á sama hátt setja mann í sæti hins látna á listanum, ef fullur helmingur meðmælenda listans krefst þess.

Nú deyr frambjóðandi í einmennings- eða tvímenningskjördæmi innan viku fyrir kjördag, og skal yfirkjörstjórn þá aflýsa kosningunni, en dómsmálaráðuneytið stofna til kosninga á ný á þann hátt, sem mælt er í 135. gr. þessara laga.

VII. KAFLI

Umboðsmenn.

33. gr.

Hver frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, á rétt á að gefa einum manni eða tveimur í hverri kjördeild umboð sitt til að gæta hagsmuna sinna við kosninguna á hinum einstöku kjörstöðum, sé hann eigi sjálfur viðstaddur. Á sama hátt má frambjóðandi gefa einum eða tveimur mönnum umboð til að vera fyrir sína hönd og í sama skyni viðstaddir, er talning atkvæða fer fram.

Hverjum lista, bæði framboðslista í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, og landslista, skal fylgja til yfirkjörstjórnar eða landskjörstjórnar skrifleg tilkynning frá frambjóðendum listans eða, þegar um landslista er að tefla, frá stjórn þess stjórnmalaflokks, sem ber hann fram, um það, hverjir tveir menn séu umboðsmenn listans. Ef umboðsmenn listans eru ekki tilgreindir eða nauðsynjar hamla umboðsmanni, eru þeir, sem fremstir standa frambjóðenda á listanum, réttir umboðsmenn hans. Þessir umboðsmenn gæta réttar lista þeirra, sem þeir eru fyrir, við skoðun og úrskurðun listanna. Þeir gefa þær upplýsingar um listana, er yfirkjörstjórn eða landskjörstjórn óskar. Þeim er heimilt að vera viðstaddir eða gefa öðrum umboð til að vera viðstaddir kosningar á hinum einstöku kjörstöðum, talningu atkvæða og úthlutun uppþótarþingsæta. Skyldir eru umboðsmenn að hlita þeim fundarreglum, sem kjörstjórnir setja.

34. gr.

Nú hefur stjórnmalaflokkur, sem þátt tekur í alþingiskosningum, ekki landslista í kjöri, og á hann engu síður rétt á að hafa tvo umboðsmenn viðstadda, er úthlutun uppþótarþingsæta fer fram, til þess að gæta þar réttar flokksins.

VIII. KAFLI

Kosningaundirbúningur.

35. gr.

Allar kjörstjórnir skulu halda gerðabækur og bóka gerðir sínar.

Landskjörstjórn bókar um viðtöku landslista og ráðstafanir og úrskurði þeim viðvikjandi, samtölu atkvæða hinna einstöku stjórnmalaflokka og úthlutun uppþótaræta o. s. frv.; yfirkjörstjórnir um viðtöku framboða, útsending og viðtöku kjörseðla og bréfa, hvers konar úrskurði, talningu atkvæða, úrslit kosninga og annað þess háttar; undirkjörstjórnir um allt, sem fyrir er mælt í lögum þessum eða skiptir máli um kosningaathöfnina.

Dómsmálaráðuneytið lætur í té og löggildir gerðabækur landskjörstjórnar og yfirkjörstjórna, en yfirkjörstjórnir láta í té og löggilda gerðabækur undirkjörstjórna.

Dómsmálaráðuneytið lætur kjörstjórnnum í té embættisinnsigli.

36. gr.

Dómsmálaráðuneytið heldur bók yfir utankjörfundarkjörgögn og bókar, hve mörg kjörblöð með umslögum það sendir hverjum sýslumanni og bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanni), og tölusetningu þeirra (sbr. 44. gr.).

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) halda sams konar bækur og færa til bókar á sama hátt utankjörfundarkjörgögn þau, er þeir láta frá sér til hreppstjóra og skipstjóra.

37. gr.

Yfirkjörstjórn skal tilkynna dómsmálaráðuneytinu væntanlega tölu kjósenda í kjördæmi sínu, jafnskjótt sem henni hefur borizt áætlun um það (sbr. 22. gr.) og eigi síðar en 6 vikum fyrir kjördag.

38. gr.

Þegar frestur sá er liðinn, sem ákveðinn er um framboð landslista, heldur landskjörstjórn fund á næsta degi, og skal umboðsmönnum listanna gefinn kostur á að vera viðstaddir. Finnist þá gallar á framboðslista, skal hlutaðeigandi umboðsmönnum gefinn kostur á að leiðrétta þá, og má veita frest í því skyni eftir því, sem tími og atvik leyfa. Séu gallar, er landskjörstjórn hefur bent á, ekki leiðréttir innan tilsetts frests, kveður hún upp úrskurð um það, hvort listi skuli fyrir það ógildur teljast. Verði ágreiningur innan landskjörstjórnar um úrskurð, ræður afl atkvæða úrslitum.

Sé listi úrskurðaður ógildur, skal eftirrit af úrskurðinum þegar afhent hlutaðeigandi umboðsmanni eða umboðsmönnum, ásamt eftirriti af listanum, sem rækur er ger.

39. gr.

Þegar úrskurðað er, hverjir landslistar verði í kjöri, merkir landskjörstjórnin þá með bókstöfum, A, B, C o. s. frv., eftir þeirri röð, er heiti stjórnmalaflokkanna, sem listana bjóða fram, verða í, er þeim er raðað í stafrófsröð.

Því næst gerir landskjörstjórnin þegar í stað almenningi kunna landslistana með auglýsingu í útvarpi og í Lögbirtingablaðinu, þannig, að greindur er bókstafur hvers lista og nöfn frambjóðendanna á hverjum lista í stafrófsröð. Þess skal getið sérstaklega, ef frambjóðandi hefur afsalað sér rétti til landslistasætis, sbr. 30. gr. Jafnframt skal þess getið, hvort stjórnmalaflokkur hefur notað heimild 4. málsg. 30. gr., og skráin birt.

40. gr.

Jafnframt því, sem landslistar eru auglýstir samkv. ákvæðum 39. greinar, sendir landskjörstjórn öllum yfirkjörstjórnnum, svo og öllum hreppstjórnnum, sýslumönnum og bæjarfógetum (í Reykjavík lögmanni) í landinu skriflega tilkynningu um landslista og lætur fylgja tilkynningunni nægilega mörg eintök af landslistunum prentuðum þannig, að festa megir upp eitt eintak á hverjum kjörstað og í hverjum kjörklefa.

Listana skal prenta alla á sama blað, hvern við annars hlið, í röð eftir bókstöfum sínum, en greina þá sundur með strikum. Fyrir ofan hvern lista skal standa bókstafur hans og neðan við bókstafinn: Listi flokksins. Þar fyrir neðan skal prenta nöfn frambjóðenda listans í stafrófsröð og með eins stórum bókstöfum, að minnsta kosti, og nöfn frambjóðenda á kjörseðlum við óhlutbundnar kosningar.

41. gr.

Þegar frestur sá er liðinn, sem ákveðinn er um framboð í kjördæmum, halda yfirkjörstjórnir í þeim kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, fund á næsta virkum degi og taka framboðslistana til meðferðar og úrskurðar í samræmi við það, sem mælt er í 38. gr. um landslistana.

42. gr.

Þegar listar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, hafa verið úrskurðaðir, merkir yfirkjörstjórn þá með bókstöfum á sama hátt og landslistar hafa verið merktir, og skal þess gætt, að listi hvers stjórnmalaflokks sé merktur sama bókstaf og landslisti flokksins við sömu alþingiskosningar.

Nú eru fleiri en einn listi boðnir fram fyrir sama stjórnmalaflokk í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, og skal þá merkja þá: A, AA . . ., B, BB . . ., C, CC . . ., o. s. frv. eftir þeirri röð, sem þeir berast í til kjörstjórnar.

Listi, sem boðinn er fram utan flokka, er merktur bókstaf í áframhaldandi stafrófsröð á eftir flokkslistum.

Síðan gerir yfirkjörstjórn þegar í stað almenningi kunna listana með auglýsingu í útvarpi og Lögbirtingablaði og auk þess framboðslista í Reykjavík í dagblöðum þar á þann hátt, að greindur sé bókstafur hvers lista og nöfn frambjóðenda á hverjum lista í réttri röð.

43. gr.

Yfirkjörstjórnir í kjördæmum, þar sem kosið er óhluthbundnum kosningum, taka á sama tíma sem í 41. gr. segir til meðferðar og úrskurðar framboð hinna einstöku frambjóðenda þar. Séu gallar á framboði, þar á meðal ef vantar yfirlýsingar samkv. 27. gr., sem ætla má, að hefðu átt að fylgja framboði, skal tilkynna það hlutaðeigandi frambjóðanda og gefa honum kost á að leiðrétta þá, í samræmi við það, sem fyrir er mælt um galla á listum.

Ef frambjóðandi hefur dáið og annar boðið sig fram í hans stað, samkv. heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., skal hlutaðeigandi yfirkjörstjórn tafarlaust tilkynna það dómismálaráðuneytinu, sem birtir framboðið í útvarpinu og tilkynnir það öllum yfirkjörstjórnnum, svo og öllum hreppstjórnnum, sýslumönnum og bæjarfógetum (í Reykjavík lögmanni).

44. gr.

Dómismálaráðuneytið letur í té kjörseðla þá, ásamt fylgibréfum og umslögum, er þar til heyra og notuð verða við atkvæðagreiðslu utan kjörfunda.

Kjörgögn þessi skal dómismálaráðuneytið afgreiða svo tímanlega, að þau geti verið komin í hendur kjörstjóra utan kjörfunda 4 vikum fyrir kjördag.

45. gr.

Kjörgögn til atkvæðagreiðslu utan kjörfunda skulu vera þannig gerð:

Kjörseðill, fylgibréf og stofn skulu vera samföst á einu kjörblaði, en aðgreind með riflinum. Kjörblöð skulu vera úr haldgóðum pappír, með mismunandi lit við hverjar kosningar, og svo þykkum, að skrift verði ekki greind í gegnum hann, þó að borið sé upp við birtu. Stofn og fylgibréf sama kjörblaðs skulu auðkennd sömu tölu, og öll kjörblöð, sem notuð eru við hverjar almennar kosningar um land allt, tölusett áframhaldandi tölum. Hver 10 kjörblöð skulu vera heft saman. Kjörseðillinn skal vera alveg auður, brotinn í miðju og jaðrar hans límbornir, svo að honum megi loka eins og spjaldbréfi. Jaðrarnir skulu aðgreindir frá sjálfum seðlinum með riflinum, svo að auðvelt sé að rífa þá frá og opna þannig seðilinn. Á fylgibréfinu skulu vera vottorð kjósenda og kjörstjóra. Kjörblað skal vera svipað þessu:

Nr.

kaus

(Nafn og föðurnafn kjósenda.)

.....

(Staður, dagsetning og ár.)

.....

hjá

(Staða.)

.....

Nr.

Ég undirritaður, sem á heima

.....

(Heimili, hreppsnafn eða kaupstaðar.)

og vegna fjarveru get ekki sótt kjörfund á kjörstað minum, legg það undir drengskap minn og mannorð, að ég þvingunarlaust, aðstoðarlaust, í einrúmi og án þess að nokkur maður hafi séð, hef útfyllt viðfestan kjörseðil og límt hann aftur. Á sama hátt lýsi ég því yfir, að ég hef engan annan kjörseðil frá mér sent og hef ekki kosið annars staðar.

.....

(Staður, dagsetning og ár.)

.....

(Undirskrift kjósenda.)

Að

(Fullt nafn kjósenda.)

.....
(Heimili kjósanda.)

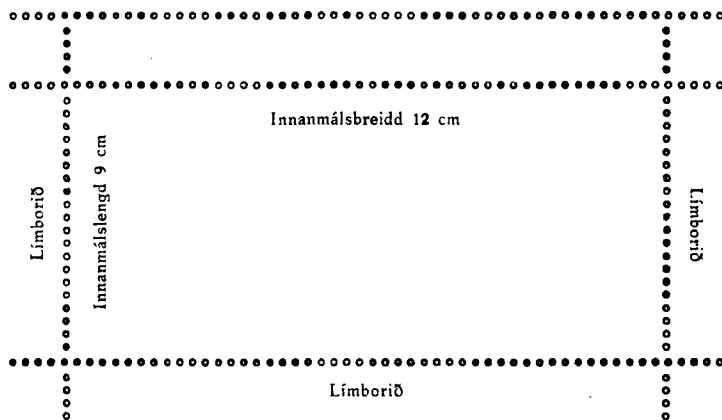
hafi undirskrifað fylgibréfið, sem er rétt dagsett, og að þar umgetinn kjörseðill sé útfylltur aðstoðarlaust og í einrúmi, vottar undirritaður.

.....
(Embættisstaða vottorðsgefanda og heimili.)

Vitundarvottar

(Embættisstimpill nægir ekki.)

.....
(Nafn.)

Umslögin skulu gerð úr þykkum, mislitum pappír, hæfilega stór utan um fylgibréfið og kjörseðilinn, eftir að kjörseðlinum hefur verið lokað, og fylgibréfið með honum áföstum einbrotið saman. Þau skulu tölusett sömu tölum og kjörblöðin, og hverju 10 blaða hefti fylgja 10 umslög með sömu tölum.

46. gr.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) senda nægilegar birgðir utan-kjörfundarkjörgagna til annarra kjörstjóra hver í sínu umdæmi og færa hverja sendingu til bókar samkv. 36. gr.

Forðast skal að láta óviðkomandi sjá kjörgögnin.

47. gr.

Sérhver skipstjóri á íslenzku skipi skal gæta þess, að til séu í skipinu fyrir hverjar alþingiskosningar nægar birgðir kjörgagna til utankjörfundaratkvæðagreiðslu.

Í híbýlum skipshafnarinnar í skipinu skal vera að minnsta kosti 1 eintak af bók þeirri, er í 63. gr. getur.

Enn fremur er það skylda skipstjóra á íslenskum skipum, þá er fyrirskipaðar eru almennar alþingiskosningar, aukakosningar eða uppkosningar, að láta skipshöfnina vita um kjördaginn, jafnskjótt og þeir vita um kosninguna.

48. gr.

Þá er skipstjóri veitir viðtöku utankjörfundarkjörgögnum, skal hlutaðeigandi sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður) taka af honum drengskaparfir lýsingu um, að kosning í skipi hans skuli fara fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga og að engir aðrir greiði þar atkvæði en lögskráðir skipverjar.

49. gr.

Dómsmálaráðuneytið lætur í tæka tíð yfirkjörstjórnunum í té eyðublöð undir kjörseðla þá, sem notaðir verða við atkvæðagreiðslu á kjörfundi.

50. gr.

Kjörseðlar til atkvæðagreiðslu á kjörfundi skulu vera úr haldgóðum pappír, sem prent eða skrift sést ekki í gegnum. Gerð þeirra og litur skal vera þrenns konar, í fyrsta lagi kjörseðlar handa kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, í öðru lagi kjörseðlar handa Reykjavík og í þriðja lagi kjörseðlar handa tvímenning skjördæmum, en hver tegundin um sig skal vera nákvæmlega eins. Skipta skal um lit kjörseðla við hverjar alþingiskosningar.

51. gr.

Eyðublað undir kjörseðil til atkvæðagreiðslu á kjörfundi við óhlutbundnar kosningar skal vera ca. 11 cm á breidd. Því skal vera skipt í tvo hluta með ca. $\frac{1}{2}$ cm breiðum, svörtum borða þvert yfir seðilinn. Efri hlutanum skal aftur skipta með feitum þverstrikum í skákir ca. 2 cm háar og svo margar sem ætla má, að frambjóðendur verði flestir í kjördæmi. Neðri hlutanum skal einnig skipta með feitum þverstrikum í skákir ca. 1 cm háar og svo margar sem ætla má, að landslistar verði flestir.

Efri hluti eyðublaðsins er fyrir kjörseðil í kjördæmi, en neðri hlutinn er landskjörseðill.

52. gr.

Eyðublað undir kjörseðil til atkvæðagreiðslu á kjörfundi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal gera þannig, að hægt sé að prenta listana á það, hvern við annars hlið, og skal ætla ca. 6 cm breidd handa hverjum lista. Eyðublaðinu skal skipta í tvo hluta, efri og neðri hluta, á sama hátt sem eyðublaði undir kjörseðil við óhlutbundnar kosningar samkv. 51. gr.

Fyrir ofan borðann skal ætla nægilega lengd fyrir þann lista, sem hefur frambjóðendur svo marga sem frekast má.

53. gr.

Að liðnum framboðsfresti skulu yfirkjörstjórnir, hver fyrir sitt kjördæmi, láta fullgera kjörseðla þá, sem notaðir verða á kjörfundi, ef kosning á að fara fram í kjördæminu. En kosning fellur niður við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, er þar er einungis einn frambjóðandi. Svo fellur og kosning niður við aukakosningar í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef ekki er nema einn listi þar í kjöri eða ef ekki standa fleiri nöfn samtals á listum þar en kjósa á þingmenn og varaþingmenn. Við almennar kosningar svo og uppkosningar í sambandi við þær fellur kosning hins vegar ekki niður, þó að þannig standi á.

54. gr.

Kjörseðla, sem notaðir verða á kjörfundi við óhlutbundnar kosningar, skal fullgera á þennan hátt:

Á kjörseðlana skal prenta með skýru, stóru letri nöfn allra frambjóðendanna í kjördæminu, eitt nafn í hverja skák, á efri hluta eyðublaðsins, og skal greina við nafn hvers frambjóðanda, fyrir hvern stjórnmálaflokk hann er í kjöri, á þann hátt að prenta neðan við nafn hans jafnframarlega, en með smærra letri: **Frambjóðandi**flokksins.

Nú er frambjóðandi utan flokka, og skal þá á sama hátt prenta neðan við nafn hans: **Frambjóðandi utan flokka.**

Báðar línurnar skulu sem næst fylla út í hæð skákarinnar.

Frambjóðendum skal raða á kjörseðil eftir þeirri röð, er heiti stjórnmálaflokka, sem frambjóðendur eru í kjöri fyrir, verða í, er þeim er raðað í stafrófsröð, þannig, að frambjóðandi eða frambjóðendur þess stjórnmálaflokks, sem á heiti, er fyrst verður í röðinni, standi efstir á seðlinum o. s. frv. Nöfn frambjóðenda sama stjórnmálaflokks í sama kjördæmi skulu jafnan standa saman, en innbyrðis skal þeim raðað eftir stafrófsröð.

Nöfn frambjóðenda utan flokka skulu standa neðst á seðlinum eftir stafrófsröð.

Eigi tveir eða fleiri frambjóðendur að öllu leyti samnefnt, skal einkenna þá með heimilisfangi eða stöðu.

Á neðri hluta eyðublaðsins skal ætla hverjum landslista eina skák. Í henni skal standa með skýru, stóru letri bókstafur landslista og aftan við hann í sömu línu: **Landslisti flokksins.** Landslistum skal raðað í skákirnar í stafrófsröð.

Að minnsta kosti eins cm breitt bil skal vera fyrir framan hvert nafn frambjóðanda og listabókstaf.

Landskjörstjórn skal sjá um, að landskjörseðlar séu fullgerðir á fyrirskipaðan hátt.

55. gr.

Kjörseðla, sem notaðir verða á kjörfundi við kosningar í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fullgera þannig:

Prenta skal listana á efri hluta eyðublaðsins hvern við annars hlið í röð eftir bókstöfum þeirra. Niður undan bókstaf hvers lista, sem skal vera stór og greinilegur og standa yfir miðjum listanum, skulu vera nöfn frambjóðenda listans í réttri röð, ásamt stöðu og heimili, ef nauðsyn þykir til auðkenningar. Listarnir skulu aðgreindir með feitum langstrikum, og skal að minnsta kosti $\frac{1}{2}$ cm breitt bil vera fyrir framan nöfnin á hverjum lista.

Þess skal getið um hvern lista, fyrir hvern stjórnmálaflokk hann er í kjöri, á þann hátt að prenta með skýru letri neðan við listabókstafinn, en ofan við nöfnin á listanum: **Listi flokksins.** Ef listi er boðinn fram utan flokka, skal á sama hátt prenta neðan við listabókstafinn: **Listi utan flokka.**

Neðri hluta eyðublaðsins skal fullgera eins og segir í 54. gr.

56. gr.

Kjörseðlana skal brjóta saman þannig, að óprentaða hliðin snúi út.

Ekki skal fullgera fleiri seðla en þá, sem sendir eru undirkjörstjórnnum, og skal yfirkjörstjórn varast að láta óviðkomandi sjá seðlana áður en hún sendir þá frá sér.

57. gr.

Tíu dögum eftir að framboðsfrestur er liðinn, skulu kjörseðlarnir fullgerðir, og skal yfirkjörstjórnin eins fljótt og verða má afhenda til flutnings á næstu pósthönd sem ábyrgðarsending þá seðla, sem senda skal undirkjörstjórn hverri, nema nauðsynlegt sé að senda hraðboða með þá, en undirkjörstjórn hverri skal senda jafnmarga seðla sem kjósendur eru á kjörskrá í hennar kjördeild og 10% fram yfir.

Seðlarnir skulu sendir í vönduðum umbúðum, er yfirkjörstjórnin innsiglar með embættisinnsigli sínu svo vandlega, að eigi sé auðið að opna umbúðirnar og ná út seðlum án þess að brjóta innsiglið.

58. gr.

Jafnframt og yfirkjörstjórnin sendir undirkjörstjórnnum kjörseðla, skal hún láta hverri sendingu fylgja sterk umslög með áprentaðri utanáskrift til yfirkjörstjórnarinnar. Hverri undirkjörstjórn skulu fengin 6 umslög, og skal á neðra framhorni vera prentað á tvö þeirra: **Ónýttir seðlar**, á tvö: **Ágreiningsseðlar** og á tvö: **Afgangsseðlar.**

Umslög þessi skulu vera svo stór, að allir seðlar af hverri þessari tegund komist í eitt umslag, en hin umslögin séu til vara. Auk þess skal yfirkjörstjórnin láta fylgja stórt og sterkt umslag, með áprentaðri utanáskrift sinni, og á efra framhorni nafn kjördeildarinnar, og skal í það umslag leggja hin umslögin. Yfirkjörstjórn skal jafnframt senda hverri undirkjörstjórn löggilta kjörbók til afnota við kosninguna, ef hún hefur hana ekki fyrir, og skýrslu um, hver þingmannaefni hafi boðið sig fram.

IX. KAFLI

Kjördagur.

59. gr.

Þá er almennar, reglulegar alþingiskosningar fara fram, skal kjördagur vera hinn sami um land allt, síðasti sunnudagur í júnímánuði.

Bæði er þetta á sér stað og þegar almennar kosningar fara fram eftir þingrof, skulu allar kosningar gilda frá hinum almenna kjördegi, þó að einstöku kosningar hafi ekki fram farið á þeim degi.

Kjörtímabilið er 4 ár.

X. KAFLI

Kjörstaðir. Atkvæðakassar. Handbók kosningalaga.

60. gr.

Kjörstað í hverri kjördeild ákveða hreppsnefndir eða bæjarstjórnir.

Sé þingstaður innan kjördeildar, skal hann að jafnaði vera kjörstaður. Kjörstað skal auglýsa almenningi á undan kjörfundi með nægum fyrirvara, nema hann sé öllum kjósendum innan kjördeildar nægilega kunnur.

61. gr.

Þar, sem kosning fer fram, skal vera herbergi áfast kjörfundarstofunni, og svo um búið, að ekki verði í það gengið né séð utan frá, og er herbergið kjörklefi. Sé eigi á slíku vól, má í þess stað tjalda fyrir eitt hornið í kjörfundarstofunni, svo að ekki sjáist þangað inn.

Tjald skal festa fyrir glugga, er vera kynnu á kjörklefanum, svo að ekki verði inn þangað séð að utan, og skal tjaldið ná svo langt út fyrir gluggann, að ekki sé auðið að stinga kjörseðli út að glugganum, svo að hann sjáist að utan. Tjald þetta skal á hæfilega mörgum stöðum fest niður á jöðrum með innsigli undirkjörstjórnar.

Kjörklefar mega vera fleiri en einn. Í hverjum kjörklefa skal vera lítið borð, sem skrifa má við.

62. gr.

Í hverjum hreppi varðveitir hreppstjóri, en í kaupstað bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður), atkvæðakassana og poka, sem þeim fylgja, milli kosninga og sér um, að þeir séu til taks í tæka tíð, þar sem þarf að nota þá við kosningar. Skulu kassarnir allir vera með sömu gerð, eigi minni en 31,5 cm að lengd, 21 cm að breidd og 15,7 cm á hæð, með loki á hjörum og góðri læsingu fyrir. Langs eftir miðju lokinu skal vera rifa, er sé 15,7 cm löng að minnsta kosti, en 6,5 mm við að ofan, en víðari að neðan. Kössunum skulu fylgja sterkir strigapokar, saumlausir, hæfilega stórir til að hafa utan um kassana. Dómsmálaráðuneytið lætur í té atkvæðakassa og poka.

Yfirkjörstjórn ber ábyrgð á, að jafnan séu til nægir atkvæðakassar með pokum, til afnota í kjördæminu.

63. gr.

Dómsmálaráðuneytið lætur hverri kjördeild í té tvö eintök af lögum þessum, sem það lætur gefa út, ásamt stjórnarskránni, í handhægri útgáfu með skýringum og leiðbeiningum, ef þurfa þykir.

Formenn undirkjörstjórna geyma eintök þessi, og skulu þau jafnan vera við höndina á kjörstað meðan kjörfundur stendur yfir.

XI. KAFLI

Atkvæðagreiðsla utan kjörfundar.

64. gr.

Þeir, sem staddir eru eða gera ráð fyrir að vera staddir utan þess hrepps eða kaupstaðar, þar sem þeir standa á kjörskrá, þá er kosning fer fram, og af þeim ástæðum geta ekki sótt kjörfund, hafa heimild til að greiða atkvæði við kosningar til Alþingis utan kjörfundar, eftir þeim reglum, sem settar eru í lögum þessum.

65. gr.

Atkvæðagreiðsla utan kjörfundar er því aðeins gild, að notuð séu hin fyrirskipuðu kjörblöð og umslög og að kosningin fari fram í skrifstofu sýslumanns eða bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanns) eða í skrifstofu eða heimili hreppstjóra eða um borð í islenzku skipi, þar sem skipstjóri hefur fengið afhent kjörgögn samkvæmt 48. gr., enda sé þá kjósandinn skrásettur á skipinu.

66. gr.

Þeir kjósendur, er neyta vilja kosningarréttar síns utan kjörfundar, eiga rétt á að greiða atkvæði úr því að 4 vikur eða styttri tími er til kjördags, en fari kosningin fram fyrir þann tíma, er hún ógild. Atkvæðið telst greitt þann dag, sem fylgibréfið er dagsett.

Enginn má við sömu alþingiskosningar senda frá sér nema einn kjörseðil. Þegar svo stendur á, að frambjóðandi hefur dáið og annar boðið sig fram í hans stað samkvæmt heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., má þó kjósandi, sem þegar hefur greitt atkvæði utan kjörfundar, endurtaka kosninguna, og eins þó að hann eigi ekki kost á að heimta þá þegar aftur hið fyrra atkvæði sitt (sbr. 75. gr.), annaðhvort af því að það sé í fjarlægð eða varðveitt í innsigliðum atkvæðakassa.

67. gr.

Þegar kjósandi á kosningarrétt í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, fer kosning utan kjörfundar svo fram, að kjósandi ritar eigin hendi með ritblýi á kjörseðilinn fullt nafn þess frambjóðanda, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

68. gr.

Þegar kjósandi á kosningarrétt í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, fer kosning utan kjörfundar svo fram, að kjósandi ritar á kjörseðilinn bókstaf þess lista, sem hann vill kjósa, og má hann geta þess, hvernig hann vilji hafa röðina á listanum.

69. gr.

Nú vill kjósandi utan kjörfundar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, kjósa landslista, og ritar hann þá bókstaf listans á kjörseðilinn.

Nú vill kjósandi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, kjósa landslista, en ekki lista kjördæmisins, og ritar hann þá **Landslisti** framan við lista-bókstafinn.

70. gr.

Sá, er greiða vill atkvæði utan kjörfundar samkvæmt ákvæðum þessara laga, skal hjá kjörstjóra utan kjörfundar fá afhent tölusett fylgibréf með áföstum kjörseðli og síðan aðstoðarlaust, í einrómi og án þess, að nokkur maður sjái, rita atkvæði sitt á kjörseðilinn á þann hátt, er að framan greinir, loka honum síðan, þannig, að það verði innan á, er hann hefur skrifað á seðilinn, og líma hann vandlega aftur.

Kjörstjóri útfyllir því næst vottorðið á fylgibréfinu og kjósandi undirskrifar það, en kjörseðilinn má ekki undirskrifa eða einkenna á nokkurn hátt, né losa hann frá fylgibréfinu.

Því næst útfyllir og undirskrifar kjörstjórinn vottorð á fylgibréfinu um, að kjörseðillinn sé útfylltur í einrúmi og án aðstoðar. Einnig ritar hann á stofn kjörblaðsins nafn og heimili kjósanda og kjördæmis hans og hvaða dag kosningin fór fram. Hann skal gæta þess vandlega, að stofn, fylgiblað og umslag, sem notað er við kosninguna, sé allt auðkennt sömu tölu.

Loks skulu vitundarvottar rita á fylgibréfið, og eins þó að kosið sé hjá sýslumanni eða bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanni).

Nú vill skipstjóri sjálfur greiða atkvæði utan kjörfundar og getur ekki náð til annars kjörstjóra, og skal þá atkvæðagreiðsla hans vottuð af þeim, er í hans stað gengur á skipinu, er hans missir við.

71. gr.

Þegar gengið hefur verið frá fylgibréfinu samkv. ákvæðum 70. gr., skal kjósandi láta það með kjörseðlinum áföstum í tilheyrandi umslag og loka því vandlega. Síðan skal rita utan á það til hreppstjórans í þeim hreppi eða bæjarfógetans í þeim kaupstað (í Reykjavík lögmanns), þar sem kjósandinn telur sig standa á kjörskrá. Á umslaginu skal þess getið, að í því liggi atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu með nafni sínu og kjördæmi.

Stofn kjörblaðsins geymir kjörstjóri.

72. gr.

Nú ónýttist kjörseðill hjá kjósanda, og má hann fá annan kjörseðil í stað hins.

Ónýtta seðilinn ásamt fylgibréfinu skal láta í umslag eins og hina gildu seðla, en á umslagið skal skrá, að í því liggi ónýttur atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu. Umslagið sendist til undirkjörstjórnar ásamt hinum gildu atkvæðum.

Gera skal og athugasemd á stofninn um, að kjörseðillinn hafi ónýtt.

73. gr.

Kjósandi annast sjálfur og kostar sendingu atkvæðisbréfs síns. Kjörstjóra er þó skylt, ef kjósandi óskar þess, að koma bréfinu í póst.

74. gr.

Hreppstjórar og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) innfæra á sérstaka skrá atkvæðabréf þau, er þeir veita móttöku, í áframhaldandi töluröð. Skal þess getið við hvert bréf, frá hvaða kjósanda það sé, hvenær og af hverjum það hafi verið afhent og hversu það er tölusett. Skulu bréf þessi varðveitt í venjulegum atkvæðakassa, innsigliðum af kjörstjóra ásamt undirkjörstjórn, og er frambjóðendum eða umboðsmönnum þeirra, svo og umboðsmönnum lista, heimilt að setja á hann innsigli sín.

Þeir kjósendur, sem greiða atkvæði hjá hreppstjóra eða bæjarfógeta (lögmanni) í þeim hreppi eða kaupstað, þar sem þeir standa á kjörskrá, og skilja þar eftir bréf með atkvæði sínu, skulu sjálfir láta bréfin í atkvæðakassann.

Skrá þessa ásamt kassanum með bréfunum sendir hreppstjóri eða bæjarfógeti síðan hlutaðeigandi undirkjörstjórn svo tímanlega, að hún sé komin henni í hendur áður en kjörfundur er settur.

Þau bréf, er koma þar á eftir til kjörstjórnarinnar, en þó áður en atkvæðagreiðslu er lokið, skulu tölusett með áframhaldandi töluröð, án þess þó að innfærast á skrána, og skal tölu þeirra getið í kjörbókinni.

75. gr.

Kjósandi getur jafnan krafizt þess af hverjum þeim, er varðveitir bréf með atkvæði hans, sé það ekki varðveitt í innsigliðum atkvæðakassa, að hann afhendi sér það, allt þar til atkvæðið hefur verið tekið gilt af undirkjörstjórn.

XII. KAFLI

Atkvæðagreiðsla á kjörfundi.

76. gr.

Kjörfund skal setja á kjörstað eigi síðar en kl. 12 á hádegi, en í kaupstöðum kl. 10 árdegis, og skal þá viðstödd öll kjörstjórnin. Sé hún ekki öll viðstödd, taka varamenn sæti, en séu þeir eigi heldur viðstaddir, kveður sá eða þeir, sem við eru úr kjörstjórninni, valinkunnan mann eða menn af kjósendum til að taka sæti í kjörstjórninni, og halda þeir sæti sínu unz hinir koma.

Sé kjörfundur settur fyrr en kl. 12 á hádegi, skal það auglýst með þeim fyrirvara og á þann hátt, sem segir í 19. gr. 2. málsgri.

77. gr.

Á meðan á kosningarathöfninni stendur má aldrei nema einn úr kjörstjórninni ganga út í senn, og felur hann öðrum úr kjörstjórninni verk sitt á meðan.

78. gr.

Kjörstjórnin skal sitja við borð í kjörfundarstofunni. Auk frambjóðenda og umboðsmanna (sbr. 33. gr.) má enginn vera inni í kjörfundarstofunni, nema þeir kjósendur, einn á hvern kjörklefa, sem eru að greiða atkvæði.

Athöfnin byrjar með því, að oddviti kjörstjórnar leggur fram seðlaböggul þann, sem hann hefur fengið frá yfirkjörstjórn, og skulu allir, sem við eru, gæta þess vel, hvort innsiglin eru heil eða böggullinn ber þess merki, að hann hafi verið opnaður. Skal þess getið í kjörbókinni, og riti kjörstjórn og frambjóðendur eða umboðsmenn undir. Því næst opnar oddviti böggullinn og telur seðlana, en meðkjörstjórn og frambjóðendur eða umboðsmenn telja líka. Skal þess gætt, hvort tala seðlanna kemur heim við tölu þá, sem tilgreind er í bréfi því, sem yfirkjörstjórn skal láta fylgja hverjum seðlaböggli. Þess skal getið í kjörbókinni, og riti kjörstjórn og frambjóðendur eða umboðsmenn þar undir.

79. gr.

Nú hefur kjörstjórn horizt atkvæðakassi með atkvæðum greiddum utan kjörfundar, og skal þá athuga á sama hátt og að framan segir, hvort innsigli kassans séu heil og ósködduð. Oddviti opnar síðan kassann, og telur kjörstjórnin bréfin og ber þau saman við skrána, sem fylgir (sbr. 74. gr.). Bréfin leggur hún til hliðar og varðveitir þau meðan atkvæðagreiðsla fer fram, ásamt þeim atkvæðum, greiddum utan kjörfundar, er henni kunna að berast meðan á atkvæðagreiðslunni stendur.

80. gr.

Kjörstjórn athugar, hverjir kjósendur, sem standa á kjörskrá, hafa afsalað sér rétti til að greiða atkvæði í kjördeildinni, í því skyni að greiða atkvæði í annarri kjördeild (sbr. 85. gr.), og gerir athugasemd um það við nöfn hlutaðeigenda á kjörskránni og þeim afritum af henni, sem notuð eru við atkvæðagreiðsluna.

81. gr.

Í kjörfundarstofu, svo og annars staðar á kjörstað, skal á áberandi stað festa upp kosningaleiðbeiningar, er dómsmálaráðuneytið gefur út í því skyni. Sendir dómsmálaráðuneytið yfirkjörstjórnnum í tæka tíð nægilega mörg eintök, en þær aftur undirkjörstjórnnum.

82. gr.

Nú er landslisti í kjöri eða landslistar, og skal þá í kjörfundarstofunni, svo og í hverjum kjörklefa, festa þá upp í hæfilegri hæð fyrir kjósendurna til að kynna sér þá (sbr. 40. gr.).

83. gr.

Kjörstjórn skal, áður en atkvæðagreiðsla hefst, skipa til dyravörzlu 1 mann eða fleiri, sem skiptast á.

Nú segir kjörstjórn dyraverði til, að atkvæðagreiðsla hefjist, og skal dyravörður þá hleypa inn kjósendum, og eigi fleirum í senn en kjörklefar eru margir.

Sé ágreiningur um, í hverri röð kjósendur komist að, skal röðin á kjörskrá ráða, þannig, að dyravörður hleypir þeim fyrr inn, sem framar stendur á kjörskrá af þeim, sem gefa sig fram.

84. gr.

Er kjósandi kemur inn í kjörfundarstofuna, gengur hann fyrir oddvita, sem fær honum einn kjörseðil, ef hann á rétt á að greiða atkvæði samkvæmt kjörskránni.

Telji kjörstjórnin vafa á, hver maðurinn sé, er honum kostur ger að fá inn með sér 2 kjósendur, sem kjörstjórnin þekkir, og ef þeir vilja lýsa yfir því, að viðlögðum drengskap sínum, að maðurinn sé sá, er hann kveðst vera, þá er það næg sönnun, en geta skal þess í kjörbókinni. Að því búnu ganga vitni þessi út, en kjósandi verður eftir.

85. gr.

Engum manni, sem á kjörskrá stendur, má kjörstjórnin meina að greiða atkvæði, nema hann samkvæmt athugasemd við nafn hans hafi annaðhvort ekki fengið atkvæðisrétt á kjördegi eða þá að hann hefur afsalað sér atkvæðisrétti í þeirri kjördeild og greitt atkvæði annars staðar.

Engum manni, sem ekki stendur á kjörskrá, má kjörstjórn leyfa að greiða atkvæði, nema hann sanni með vottorði, að nafn hans standi á kjörskrá í annarri kjördeild innan sama kjördæmis og hafi afsalað sér þar kosningarrétti, og sé vottorðið gefið af undirkjörstjórn þeirrar kjördeildar. Undirkjörstjórn, eða oddviti undirkjörstjórnar fyrir hennar hönd, sem gefur slíkt vottorð, færir það til bókar í kjörbók undirkjörstjórnar, og fylgja skal það í frumriti til yfirkjörstjórnar kjörbók þeirrar kjördeildar, þar sem það er lagt fram og notað, enda einnig getið um það í kjörbókinni og nafn og heimili kjósanda tilgreint.

86. gr.

Þá er kjósandi hefur tekið við kjörseðlinum, sem oddviti afhendir honum, fer kjósandi með hann inn í kjörklefann og að borði því, er þar stendur. Á borðinu skulu vera ekki færri en 2 venjuleg, dökk ritblý, er kjörstjórn lætur í té og sér um, að jafnan séu nægilega vel ydd.

87. gr.

Við óhlutbundnar kosningar greiðir kjósandi atkvæði á þann hátt, að hann markar með ritblýi kross á kjörseðilinn fyrir framan nafn þess frambjóðanda, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

88. gr.

Við kosningar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, greiðir kjósandi atkvæði á þann hátt, að hann markar á sama hátt kross á kjörseðilinn fyrir framan bókstaf þess lista, sem hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

Vilji kjósandi breyta nafnaröð á lista þeim, er hann kýs, setur hann tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, er hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa annað í röðinni, töluna 3 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa það þriðja, o. s. frv. að svo miklu leyti sem hann vill breyta til.

Sé frambjóðandi eða frambjóðendur á þeim lista, er hann kýs, sem hann vill hafna, strikar hann yfir nafnið eða nöfnin.

89. gr.

Ef landslisti eða landslistar eru í kjöri, og kjósandi vill greiða landslista atkvæði, en ekki frambjóðanda í kjördæmi eða ekki lista kjördæmisins, ef um er að tefla kjör-

dæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, setur hann kross fyrir framan bókstaf þess landslista, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

90. gr.

Kjósandi gætir þess, hvernig sem hann kys, að gera engin merki á kjörseðilinn fram yfir það, sem segir í lögum þessum.

Við óhlutbundnar kosningar má kjósandi ekki strika yfir nafn neins frambjóðanda, og við kosningar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, má hann ekki haggja neitt við hinum listunum, sem hann kys ekki, hvorki strika yfir nöfn á þeim né breyta á þeim nafnaröð.

Kjósandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, má ekki gera hvort tveggja, að kjósa frambjóðanda og landslista, heldur einungis annaðhvort frambjóðanda eða landslista, og í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, má hann ekki kjósa bæði lista kjördæmisins og landslista, heldur einungis annaðhvort lista kjördæmisins eða landslista. Ef hann greiðir landslistanum atkvæði, má hann ekki haggja neitt við þeim hluta kjörseðilsins, sem nöfn frambjóðendanna standa á, eða lista kjördæmisins.

91. gr.

Þegar kjósandi hefur gengið frá seðlinum inni í kjörklefanum samkvæmt framsögðu, brýtur hann seðilinn í sama brot, er hann var í, þegar hann tók við honum, svo að letrið snúi inn, gengur út úr kjörklefanum og að kjörborðinu, stingur sjálfur seðlinum í atkvæðakassann gegnum rifuna á lokinu og gætir þess, að enginn sjái, hvað á seðlinum er. Þess gætir hann engu síður, jafnvel þótt hann skili auðum seðli.

92. gr.

Ef kjósandi skýrir kjörstjórn frá því, að hann sé eigi fær um að kjósa á fyrirskipaðan hátt sakir sjónleysis eða þess, að honum sé hönd ónothæf, skal sá úr kjörstjórninni, er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum, enda er sá, sem aðstoðina veitir, bundinn þagnarheiti um að segja ekki frá því, sem þeim fer þar á milli. Um aðstoðina skal bóka í kjörbókina, að tilgreindum ástæðum.

93. gr.

Oddviti kjörstjórnar skal hafa fyrir sér frumrit kjörskrárinnar, en meðkjörstjórar hvor sitt eftirrit. Meðkjörstjórar gera merki við nafn hvers kjósanda, um leið og hann hefur neytt kosningarréttar síns.

94. gr.

Áður en fyrsti kjósandi lætur seðil í kassann, skal kjörstjórnin og frambjóðendur eða umboðsmenn gæta þess, að kassinn sé tómur, og síðan læsa honum.

95. gr.

Láti kjósandi sjá, hvað á seðli hans er, er seðillinn ónýtur, og má ekki leggja hann í atkvæðakassann. Ef kjósanda verður þetta á, eða ef hann setur skakkt kjörmerki á seðil eða seðill krotast hjá honum af vangá, á hann rétt á að fá nýjan kjörseðil. Skal hann þá afhenda kjörstjórninni hinn fyrra seðil. Heimilt er að láta þessa kjósendur víkja frá atkvæðagreiðslunni að sinni og halda atkvæðagreiðslunni áfram, unz aðrir kjósendur, þeir sem viðstaddir eru, hafa átt kost á að greiða atkvæði, og er skylt að nota þessa heimild, ef hætta er á, að kjörseðlaforðinn endist ekki.

Þá er kjósandi hefur látið seðilinn í atkvæðakassann, víkur hann út úr kjörfundarstofunni.

96. gr.

Nú er kjósandi, sem greitt hefur atkvæði utan kjörfundar og skilið eftir atkvæði sitt hjá hreppstjóra, sýslumanni, bæjarfógeta eða lögmanni, eða sent það til þeirra

eða komið því á annan hátt til undirkjörstjórnar, staddur á kjörstaðnum á þeim tíma, er kjörfundur stendur yfir, þ. e. innan þess kaupstaðar, þar sem atkvæðagreiðslan fer fram, eða í sveitum innan kjördeildarinnar, og er hann þá skyldur að tilkynna nærveru sína áður en atkvæðagreiðslu er lokið. Getur hann þá greitt atkvæði á kjörfundinum, en utankjörfundarseðill hans kemur þá ekki til greina við kosninguna.

97. gr.

Atkvæðagreiðslu má ekki slíta fyrr en 8 klukkustundir eru liðnar frá því að byrjað var að taka við atkvæðum, og aldrei fyrr en hálf klukkustund er liðin frá því að kjósandi gaf sig síðast fram. Atkvæðagreiðslu má þó slíta, er allir, sem á kjörskrá standa, hafa greitt atkvæði og eftir 5 klukkustundir, ef öll kjörstjórnin og umboðsmenn eru sammála um það, enda sé þá hálf klukkustund liðin frá því kjósandi gaf sig síðast fram. Nú hefur kjörfundur staðið 12 klukkustundir, og má þá slíta kjörfundi, þegar fjórðungur klukkustundar er liðinn frá því að kjósandi gaf sig síðast fram.

98. gr.

Þegar allir viðstaddir kjósendur hafa átt kost á að greiða atkvæði, greiðir kjörstjórnin atkvæði á sama hátt og aðrir kjósendur. Því næst skulu þeir kjósendur aftur kallaðir fram eftir stafrófsröð, ef nokkrir eru, sem látnir hafa verið mæta afgangi samkvæmt heimild 95. gr. fyrri málsgr., og þeim fengnir nýir kjörseðlar til að greiða atkvæði á, meðan seðlaforðinn endist.

99. gr.

Að atkvæðagreiðslu lokinni opnar oddviti umslög þeirra bréfa, sem kjörstjórninni hafa borizt með utankjörfundaratkvæðaseðlum og ekki hafa verið aftur heimt.

Kjörstjórn, frambjóðendur og umboðsmenn athuga fylgibréfin, bera saman tölu- setningu þeirra og umslaganna og rannsaka, hvort sá, sem bréfið er frá, stendur á kjörskrá, og ef svo er, hvort hann hefur greitt atkvæði á kjörfundi. Ef svo reynist, að sá, sem bréfið er frá, standi á kjörskrá og eigi rétt á að greiða atkvæði og hafi ekki greitt atkvæði á kjörfundi, setja meðkjörstjórnar merki við nafn kjósandans á eftiritin af kjörskránni.

Komi fram umslag með ónýttum seðli (sbr. 72. gr.), skal kjörstjórn athuga fylgibréfið og leggja það ásamt kjörseðlinum í umslag undir ónýtta seðla, er hún sendir yfirkjörstjórn.

100. gr.

Komi það í ljós, að sá, er sent hefur utankjörfundaratkvæði, standi ekki á kjörskrá, eða hafi samkvæmt henni ekki rétt til að greiða atkvæði, eða sé búinn að greiða atkvæði, eða hafi afsalað sér atkvæðisrétti í þeirri kjördeild (sbr. 85. gr.), eða það sannist fyrir kjörstjórn, að hann sé staddur á kjörstaðnum (sbr. 96. gr.), eða hafi dáið á undan kjördegi, leggur kjörstjórnin fylgibréfið með kjörseðlinum áföstum aftur í umslagið, og kemur það þá ekki frekar til greina við kosninguna. Eins skal fara að, ef í umslaginu er eitthvað annað en eitt fylgibréf með áföstum kjörseðli, eða umslag og fylgibréf er ekki tölusett sömu tölu, eða ef sjáanlegt er, að ekki hafi verið notuð hin fyrirskipuðu kjörgögn, er dómsmálaráðuneytið hefur látið gera, eða ekki hefur verið farið eftir reglum þeim við atkvæðagreiðsluna, sem settar eru í þessum lögum.

Nú berast fleiri en eitt atkvæði greidd utan kjörfundar frá hinum sama kjósanda (sbr. 32. og 66. gr.), og skal þá aðeins hið síðast greidda atkvæði koma til greina.

101. gr.

Nú verður ágreiningur innan kjörstjórnar eða milli kjörstjórnar og einhvers frambjóðanda eða umboðsmanns um það, hvort utankjörstaðaratkvæði sé gilt eða ógilt, og skal þá bóka nákvæmlega í kjörbókina, í hverju ágreiningurinn er fólgin, en leggja atkvæðið, þ. e. fylgibréfið með áföstum kjörseðlinum, aftur í umslagið og senda það til úrskurðar yfirkjörstjórnar.

102. gr.

Þá utankjörfundarkjörseðla, sem enginn ágreiningur er um, að gildir séu, rífur kjörstjórn frá fylgibréfunum, gætir þess vandlega, að þeir opnist ekki né skaddist, og lætur þá í atkvæðakassann.

103. gr.

Frambjóðendur og umboðsmenn eiga rétt á að gæta þess, að kjörstjórn og kjósendur hegði sér lögum samkvæmt við kosningarathöfnina, og má hver þeirra átelja við kjörstjórnina það, er honum þykir áfátt.

Nú þykir frambjóðanda eða umboðsmanni eitthvað ólöglegt við kosningarathöfnina og fær það ekki leiðrétt, og á hann þá rétt á að fá ágreiningsálitid bókad þegar í stað í kjörbókina, og sker Alþingi úr því síðar, hver áhrif það skuli hafa á kosninguna.

Neiti kjörstjórn að bóka eitthvað fyrir frambjóðanda eða umboðsmann áhrærandi kosningargerðina, á hann rétt á að bóka það sjálfur, og riti hann nafn sitt undir.

104. gr.

Þá er atkvæðagreiðslu er slitið og utankjörfundaratkvæðaseðlar þeir, er gildir hafa verið teknir, hafa verið látnir í atkvæðakassann, skal oddviti jafnskjótt ganga frá í umslagi sér öllum þeim seðlum, sem ónýttir hafa verið (sbr. 72. og 95. gr.), í öðru umslagi öllum þeim utankjörfundaratkvæðum, sem ágreiningur er um (sbr. 101. gr.), og í hinu þriðja öllum þeim seðlum, sem afgangs eru ónotaðir. Þegar umslögnum hefur verið lokað, skal ganga frá þeim öllum þremur, ásamt lyklinum að atkvæðakassanum, í aðalumslaginu og loka því. Til þess skal nota umslög þau, sem yfirkjörstjórn hefur sent í þessu skyni. Því næst skal oddviti, er bókun er lokið og kjörbókin hefur verið undirrituð af kjörstjórninni og frambjóðendum eða umboðsmönnum, ef viðstaddir eru, ganga frá öllu saman, atkvæðakassa, aðalumslagi og kjörbók, í strigapoka þeim, er atkvæðakassanum fylgir, binda vandlega fyrir með snæri eða sterku seglgarni, sem ekki eru hnútar á. og setja innsigli kjörstjórnarinnar á fyrirbandið sem næst hnútnum. Frambjóðendur eða umboðsmenn eiga rétt á að setja innsigli sín á enda fyrirbandsins. Pokann skal merkja til yfirkjörstjórnar og senda henni þegar í stað í pósti, ef ferð fellur þá þegar, en annars með áreiðanlegum sendimanni. Skal yfirkjörstjórn gefa viðurkenningu fyrir móttöku.

105. gr.

Ef yfirkjörstjórn er viðstödd á kjörstað og talning atkvæða fer fram samstundis, má undirkjörstjórn afhenda yfirkjörstjórn atkvæðakassann óinnsiglaðan, að viðstöddum frambjóðendum eða umboðsmönnum.

XIII. KAFLI

Kosningaúrslit í kjördæmum.

106. gr.

Ef einungis einn maður hefur boðið sig fram við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum (sbr. 53. gr.), úrskurðar yfirkjörstjórn hann þegar í stað að loknum framboðsfresti rétt kjörinn og gefur honum kjörbréf. Hið sama gerir yfirkjörstjórn við aukakosningu í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef þar er ekki nema einn listi í kjöri eða ef ekki standa fleiri nöfn samtals á listum þar en kjósa á þingmenn og varðingmenn.

107. gr.

Yfirkjörstjórn skal með nægum fyrirvara á undan kosningum auglýsa stund og stað, þá er hún komi saman til að opna atkvæðakassana og telja atkvæðin. Undirkjörstjórnnum er skylt að sjá um, að þá séu atkvæðakassarnir og þau kjörgögn, sem þeim eiga að fylgja, komin í hendur yfirkjörstjórnar, nema gild forföll hanni.

108. gr.

Talning atkvæða skal fara fram fyrir opnum dyrum, svo að kjósendum gefist kostur á að vera við, eftir því sem húsrúm leyfir.

Sé frambjóðandi ekki viðstaddur né umboðsmaður hans, skal yfirkjörstjórn kveðja valinkunnan mann úr sama stjórnmalaflokki, ef unnt er, til að vera talsmaður hans og gæta réttar hans. Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal sama skipun höfð á, ef umboðsmaður lista er ekki viðstaddur.

Sé landslisti í kjöri og enginn sérstakur umboðsmaður hans viðstaddur, skal frambjóðandi þess stjórnmalaflokks, sem landslistann hefur í kjöri, eða umboðsmaður þess frambjóðanda eða skipaður talsmaður vera sjálfsagður til að gæta réttar landslistans. Sama skipun skal á höfð í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, um umboðsmenn eða skipaðan talsmann lista þar.

109. gr.

Í viðurvist þessara manna opnar svo yfirkjörstjórn atkvæðasendingarnar úr hverri kjördeild kjördæmisins, eftir að þeim hefur verið gefinn kostur á að sannfæraast um, að öll innsigli séu ósködduð. Jafnótt og hver atkvæðakassi er opnaður, skal seðlum þeim, sem í honum eru, óskoðuðum, hellt í hæfilegt tómtilát með loki yfir, og þannig haldið áfram, unz allir atkvæðakassarnir eru tæmdir. En við og við skal loka ílátinu og hrista það, svo að seðlarnir úr hinum einstöku kjördeildum blandist vel saman.

Því næst skulu kjörseðlar teknir úr ílátinu, og les oddviti upp nafnið, sem við er merkt á hverjum seðli, eða listabókstaf, ef um lista er að ræða, og réttir hann jafnótt frambjóðendum eða umboðsmönnum til athugunar, en meðkjörstjórnar merkja á meðan á blað atkvæðatöluna við nafn hvers frambjóðanda eða lista.

110. gr.

Atkvæði skal meta ógilt:

1. Ef kjörseðill er auður,
2. ef ekki verður séð, við hvern frambjóðanda eða lista er merkt, eða ef ekki verður séð með vissu, hvort það, sem stendur á utankjörfundarseðli, getur átt við nokkurn af frambjóðendum þeim eða listum, er í kjöri eru (sbr. þó 112. gr.),
3. ef merkt er við nafn fleiri en eins frambjóðanda eða fleiri listabókstafi en einn eða tölumerkt nöfn á fleiri listum en einum eða skrifað nafn fleiri en eins frambjóðanda á utankjörfundarseðil eða fleiri en einn listabókstafur,
4. ef áletrun er á kjörseðli fram yfir það, sem fyrir er mælt, eða annarleg merki, sem ætla má, að sett séu af ásettu ráði til að gera seðilinn auðkennilegan, eða ef eitthvað er innan í utankjörfundarseðli, sem ætla má að hafi verið sett þar í því skyni,
5. ef merkt er á sama kjörseðil við landslista eins flokks og frambjóðanda annars flokks eða utan flokka, eða í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, við landslista eins flokks og kjördæmalista annars flokks eða utan flokka, eða ef merkt er á sama kjörseðli við fleiri en einn landslista,
6. ef kjörseðill er annar en kjörstjórn eða kjörstjóri hefur löglega afhent.

111. gr.

Atkvæði skal ekki meta ógilt, þó að gallað sé, ef greinilegt er, hvernig það á að falla, nema augljóslega komi í bága við framangreind ákvæði. Þannig skal taka gilt atkvæði, þó að merkt sé aftan við nafn eða listabókstaf, þó að kross sé ólögulegur, þó að á utankjörfundarseðli sé sleppt föðurnafni eða ættarnafn eitt sett, ef greinilegt er eftir sem áður, við hvern átt er, þó að titill og heimili fylgi nafni, þó að orðið listi eða landslisti fylgi listabókstaf að óþörfu, þó að í stað listabókstafs standi heiti stjórnmalaflokks, sem landslista hefur í kjöri, o. s. frv

Listi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, telst atkvæði, þó að

láðst hafi að merkja við listabókstaf, ef nafn eða nöfn á honum eru tölusett eða krössað við nafn, enda séu ekki aðrir gallar á.

112. gr.

Nú hefur kjósandi kosið frambjóðanda eða lista flokks í kjördæmi og jafnframt orðið á að merkja við landslista hins sama flokks, og skal þá að vísu taka seðilinn gildan sem atkvæði greitt frambjóðanda eða í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, lista kjördæmisins, en landslistann skal þá telja ókosinn.

Utankjörfundaratkvæði greitt látnum frambjóðanda skal, ef annar hefur boðið sig fram í hans stað samkv. heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., teljast greitt hinum síðari frambjóðanda.

113. gr.

Komi öllum saman um, yfirkjörstjórn, frambjóðendum og umboðsmönnum, að einhver kjörseðill sé ógildur, skal hann ógildan telja. Verði ágreiningur meðal kjörstjórnar um gildi kjörseðils, skal afl atkvæða ráða úrslitum.

Ef kjörstjórnarmaður eða umboðsmaður frambjóðanda eða flokks óskar, skal úrskurða ágreiningssæðla jafnóðum og þeir koma fyrir og stöðva talningu atkvæða, unz úrskurður er felldur.

Nú verður ágreiningur milli kjörstjórnar og einhvers frambjóðanda eða umboðsmanns um það, hvort kjörseðill sé gildur eða ógildur, og skal þá leggja þá sæðla í tvö sérstök umslög, í annað þá sæðla, sem kjörstjórn hefur úrskurðað gilda, og í hitt þá sæðla, sem hún hefur úrskurðað ógilda.

Þá er allir kjörseðlar eru upp lesnir og atkvæðin skráð, telur yfirkjörstjórnin atkvæðin saman með nákvæmu eftirliti frambjóðenda og umboðsmanna, og skal þess gætt, að samtölu atkvæða beri saman við tölu þeirra, sem atkvæði hafa greitt samtals í kjördæminu samkvæmt skýrslum undirkjörstjórna, og að allt komi heim við samtölu afgangssæðla.

Umslögnum með ágreiningssæðlunum skal því næst lokað með innsigli yfirkjörstjórnar, og eiga frambjóðendur eða umboðsmenn þeirra rétt á að setja einnig fyrir þau innsigli sín. Yfirkjörstjórn sendir dómsmálaráðuneytinu eftirrit af gerðabók sinni viðvikjandi kosningunni, ásamt ágreiningssæðlunum, sem dómsmálaráðuneytið leggur fyrir Alþingi í þingbyrjun með sömu ummerkjum sem það tók við þeim.

114. gr.

Til þess að finna, hver frambjóðandi nái kosningu í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal leggja við persónulega atkvæðatölu hvers frambjóðanda tölu þeirra atkvæða, sem í kjördæminu hafa fallið á landslista þess stjórnmálaflokks, sem frambjóðandinn er í kjöri fyrir. Ef frambjóðendur flokks í slíku kjördæmi eru fleiri en einn, teljast þó landslistaatkvæðin aðeins þeim, sem flest hefur persónuleg atkvæði. Ef frambjóðendur, sem gera þarf upp á milli, hver skuli hljóta landslistaatkvæði, hafa jafna tölu persónulegra atkvæða, skal úr því skorið með hlutkesti eftir reglum 119. gr.

Þann frambjóðanda, sem hæstri tölu nær, lýsir yfirkjörstjórn kosinn.

115. gr.

Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal telja saman, hve margir hafi kosið hvern lista, og er það atkvæðatala listanna hvers um sig.

Til þess að finna, hve margir frambjóðendur hafa náð kosningu af hverjum lista, skal leggja við atkvæðatölu hvers lista tölu þeirra atkvæða, sem í kjördæminu hafa fallið á landslista þess stjórnmálaflokks, sem listinn er í kjöri fyrir. Ef fleiri listar en einn eru í kjöri fyrir hinn sama stjórnmálaflokk, skal aðeins telja landslistaatkvæðin þeim listanum, sem hæsta hefur atkvæðatölu. Þessar tölur skal

síðan skrifa hverja fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming talnanna, þá þriðjung þeirra, þá fjórðung o. s. frv., eftir því, hve marga þingmenn á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig, að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar jafnmargar og kjósa á þingmenn, og fær hver listi jafnmarga þingmenn kosna sem hann á af tölum þessum.

Standi ekki svo mörg nöfn á lista sem honum ber fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum eftir sömu reglu.

116. gr.

Til þess að finna, hverjir frambjóðendur hafa náð kosningu á hverjum lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal telja saman atkvæði hvers einstaks frambjóðanda á þann hátt, sem nú skal greina:

Kjörstjórnin telur saman alla þá kjörseðla hvers lista, þar sem kjósendur hafa enga breytingu gert á röð frambjóðenda á listanum, og á efsti frambjóðandi hvers lista jafnháa atkvæðatölu samanlagt á þeim kjörseðlum og seðlarnir eru margir, en hver hinna frambjóðendanna það brot af hinni sömu atkvæðatölu, að í teljara þess sé tala þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á, að fráðreginni tölu þeirra frambjóðenda, sem frammar standa á listanum, og í nefnara þess tala þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á.

Síðan tekur kjörstjórnin alla þá kjörseðla hvers lista, þar sem kjósendur hafa gert meiri eða minni breytingar við röð frambjóðendanna á listanum, og reiknar saman atkvæðatölu hvers frambjóðanda á þessum kjörseðlum eftir framangreindri reglu. Hafi kjósandi aðeins sett tölu við eitt nafnið eða nokkuð af þeim, eða strikað yfir nafn eða nöfn, telst hann una við röðina að öðru leyti, og þókast þeir frambjóðendur, sem ekki er merkt við, aðeins til við tilfærslu eða brottfall hinna; sé strikað yfir nafn frambjóðanda á kjörseðli, telst honum ekkert atkvæði né hluti úr atkvæði á þeim seðli.

Kjörstjórnin leggur samanlagða atkvæðatölu hvers frambjóðanda á þessum kjörseðlum við samanlagða atkvæðatölu hans á þeim kjörseðlum, þar sem engin breyting var gerð á röð frambjóðendanna á lista hans, og er þar með fundin endanleg atkvæðatala hvers frambjóðanda.

Þeir frambjóðendur, sem hæsta hafa fengið samanlagða atkvæðatölu á hverjum lista samkvæmt því, sem að framan segir, hafa náð kosningu sem þingmenn listans í þeirri röð, sem atkvæðatölur þeirra segja til, og svo margir sem listanum ber eftir atkvæðamagni hans. Ef tveir eða fleiri frambjóðendur hafa fengið jafnmörg atkvæði, sker hlutkesti úr á milli þeirra eftir reglum 119. gr.

117. gr.

Framboðslisti í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, sem hlotið hefur þingmann eða þingmenn, hefur rétt til jafnmargra varaþingmanna, en sá listi, sem ekki hefur hlotið þingmann, hefur ekki rétt til varamanns, þó að hann hefði atkvæðatölu til. Varamennina á hverjum lista skal tilnefna á sama hátt sem aðalmennina, þannig að þeir eru tilnefndir varamenn, sem hæstar atkvæðatölur hafa, næst á eftir þeim, sem þingmannskjöri hafa náð. Nú hreppir varaþingmaður af lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, uppbótarþingsæti, og skal yfirkjörstjórn sú, er í hlut á, þá koma saman að nýju og gefa næsta frambjóðanda á þeim lista, ef til er, kjörbréf sem varaþingmanni.

118. gr.

Hafi ekki við almennar kosningar eða uppkosningar í sambandi við þær fleiri en einn frambjóðandi verið í kjöri í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal yfirkjörstjórn lýsa hann kosinn án tillits til þess, hver atkvæði honum hafa verið greidd, og eins þó að enginn hafi greitt honum atkvæði. Hið sama skal og yfirkjörstjórn í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum,

gera, ef ekki hefur verið nema einn listi þar í kjöri eða ef ekki hafa staðið fleiri nöfn samtals á listum þar en kjósa á þingmenn og varaþingmenn.

119. gr.

Hafi tveir frambjóðendur eða fleiri jöfn atkvæði og geta ekki báðir eða allir náð kjöri sem þingmenn, varpar yfirkjörstjórn hlutkesti á þann hátt, að hún ritar nöfn þeirra frambjóðenda, sem jöfn hafa atkvæði, á sams konar seðla hvert um sig, lætur seðlana samanbrotna í hylki og breiðir yfir, og kveður til einhvern af óviðkomandi áhorfendum að draga einn seðil úr hylkinu, og segir nafnið á seðlinum til, hver sé kosinn.

120. gr.

Pegar búið er að telja atkvæðin að fullu, skal yfirkjörstjórn þegar í stað fá hinum kjörna þingmanni eða þingmönnum, svo og varaþingmönnum kjörbréf, samið samkv. fyrirmynd, er dómsmálaráðuneytið segir fyrir um, og senda dómsmálaráðuneytinu tilkynning um úrslit kosningarinnar í kjördæminu, og skal það birt í B-deild Stjórnartíðindanna.

121. gr.

Sé atkvæðasending frá einhverri kjördeild ekki komin til yfirkjörstjórnar á þeim tíma, sem nefndur er í 107. gr., skal yfirkjörstjórn engu að síður opna atkvæðakassa og önnur kjörgögn á ákveðnum degi, svo sem auglýst hafði verið, en aðeins eigi lýsa neinn þingmann kosinn fyrr en atkvæðasending sú, er vantaði, er komin og þau atkvæði talin með. En auglýsa skal frambjóðendum eða umboðsmönnum, eftir því sem auðið er, hvenær sendingin verður opnuð, til þess að þeir eigi kost á að vera þá viðstaddir.

122. gr.

Yfirkjörstjórnir skulu tafarlaust senda landskjörstjórn skýrslur um atkvæðatölurnar, hver úr sínu kjördæmi. Í skýrslunum skal tilgreina:

1. Hve mörg gild atkvæði hafi fallið á hvern þeirra landslista, sem í kjöri voru.
2. Í kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, hve mörg gild atkvæði hafi fallið á hvern frambjóðanda persónulega.
3. Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, hvaða atkvæðatala hafi fallið á hvern lista fyrir sig og hvernig atkvæðatala hvers lista skiptist milli frambjóðendanna á hverjum lista fyrir sig samkv. 116. gr.

Skýrslunum skulu fylgja skilríki frambjóðendanna og í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, listanna um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk þeir hafi verið í kjöri, þau er fylgdu framboðum þeirra.

Landskjörstjórn lætur yfirkjörstjórninni í té eyðublöð undir þessar skýrslur.

123. gr.

Yfirkjörstjórnir senda Hagstofunni, hver úr sínu kjördæmi, skýrslu um kosninguna, ritaða á eyðublað, er Hagstofan lætur í té.

XIV. KAFLI

Úthlutun uppbótarþingsæta.

124. gr.

Pegar landskjörstjórn hafa borizt skýrslur allar um kosningaúrslit í kjördæmum eftir almennar alþingiskosningar (sbr. 122. gr.), skal hún koma saman til að úthluta allt að 11 uppbótarþingsætum til jöfnunar milli þingflokka, þannig, að hver þeirra fái þingsæti í sem fyllstu samræmi við atkvæðatölu sína við kosningararnar. Landskjörstjórn auglýsir með hæfilegum fyrirvara stað og stund, er hún kemur saman í þessu skyni, svo að umboðsmönnum gefist kostur á að vera viðstaddir (sbr. 33. gr.).

125. gr.

Landskjörstjórn tekur til meðferðar og úrskurðar, að öllum skilríkjunum athuguðum, hverjum stjórn mála flokkum skuli telja frambjóðendur þá og framboðslista, er í kjöri hafa verið við kosningarnar, og hverja utan flokka, einnig hverjir stjórn mála flokkar hafi náð þingsæti og teljist því þingflokkar, en aðrir flokkar koma ekki til greina við úthlutun uppþótarþingsæta.

Atkvæði, sem fallið hafa á frambjóðendur utan flokka, koma ekki til greina við úthlutun uppþótarþingsæta.

126. gr.

Landskjörstjórn telur nú saman atkvæðatölur hvers þingflokks og fjölda þingmanna þeirra hvers um sig, kosinna í kjördæmum.

Hverjum þingflokki teljast atkvæði á þessa leið:

1. Samanlögð atkvæði greidd frambjóðendum flokksins í kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum.
2. Samanlögð atkvæði greidd framboðslistum flokksins í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum.
3. Samanlögð atkvæði greidd landslista flokksins.

127. gr.

Til þess að finna, hvernig uppþótarþingsætum ber að skipta milli þingflokka, skal fara þannig að: Fyrst skal finna meðaltal atkvæða á hvern kjördæmakjörinn þingmann þess þingflokks, er fæst hefur atkvæði á hvern þingmann, og er það hlutfallstala kosningarinnar. Síðan skal skrifa atkvæðatölur hinna annarra þingflokka, hverja aftur undan annarri í sömu línu, og deila í þær hverja um sig tölu þingmanna hlutaðeigandi flokks kosinna í kjördæmum, fyrst að viðbættum 1, síðan 2, þá 3 o. s. frv., unz síðustu útkomur geta á þennan hátt ekki orðið jafnari hlutfallstölunni. Útkomurnar skal skrifa í röð niður undan atkvæðatölunum. Uppþótarþingsætum skal úthluta til þingflokka eftir tölum þessum þannig, að fyrsta uppþótarþingsætið fellur til þess þingflokks, sem hæsta á útkomuna, annað til þess, sem á hana næsthæsta, og síðan áfram eftir hæð talnanna, unz eitt uppþótarþingsæti hefur fallið á hverja þeirra, nema 11 uppþótarþingsætum hafi verið úthlutað áður. Þó skal því aðeins úthlutað uppþótarþingsæti á tölu lægri en hlutfallstalan, að enginn annar þingflokkur hefði fengið hærri atkvæðatölu á hvern þingmann, ef hann hefði bætt við sig því þingsæti.

Verði útkomur tveggja eða fleiri flokka jafnar áður en lokið er úthlutun uppþótarþingsæta, og eigi báðir eða allir tilkall til uppþótarþingsætis, skal varpa hlutkesti um, hverjum flokksnum skuli úthluta uppþótarþingsæti, og haga hlutkestinu á þann hátt, sem fyrir er mælt í 119. gr.

128. gr.

Til þess að finna, hverjir frambjóðendur þingflokks hafa náð uppþótarþingsæti, skal fara þannig að: Fyrst skal nema af landslista flokksins alla þá frambjóðendur, sem náð hafa kosningu í kjördæmum. Þá frambjóðendur, sem kunna að hafa náð kosningu sem varaþingmenn, skal þó eigi nema af listanum að svo stöddu. Því næst skal skrá við nöfn frambjóðendanna persónuleg atkvæði þeirra hvers um sig í kjördæmum. Ef eftir eru á listanum tveir eða fleiri, sem í kjöri hafa verið í sama kjördæmi, skal nema þá alla burt, nema þann einn fyrir hvert kjördæmi, sem hæsta hefur atkvæðatölu. Því næst skal raða þeim frambjóðendum, sem eftir eru á listanum, þannig, að sá, sem hæsta atkvæðatölu hefur, verði efstur, sá, sem að honum frágengnum hefur atkvæðatölu, er nemur hæstri hundraðstölu gildra kjörseðla í kjördæmi sínu, næstefstur, o. s. frv. á víxl.

Hafi þingflokkur notað sér heimild 30. gr. til ihlutunar um röð frambjóðenda á landslista, skal á sama hátt og áður segir nema af skrá flokksins alla þá, sem ekki koma til greina við úthlutun uppþótarþingsæta. Þeir, sem þá eru eftir á

skránni, skipast í þriðja hvert sæti landslistans í þeirri röð, sem þeir nú eru, þannig að efsti frambjóðandi á skránni verður þriðji á landslistanum, annar frambjóðandi hinn sjötti o. s. frv., hafi hann eigi áður hlotið sæti á honum samkvæmt reglum 1. málsg. þessarar gr. Að öðru leyti skipast sæti landslistans samkvæmt reglum 1. málsg. Ef þingflokkur hefur ekki haft landslista í kjöri, en á þó tilkall til uppbótarsæta, skal landskjörstjórn gera þeim flokki uppbótarsætalista, er sé skipaður öllum frambjóðendum flokksins í kjördæmum, þó ekki fleiri frambjóðendum fyrir neitt kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn og varaþingmenn. Hafi fleiri verið í kjöri af hálfu þess flokks í kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn, tekur sá eða þeir frambjóðenda sæti á uppbótarsætalanum, sem hefur hæsta eða hærri atkvæðatölu í kjördæminu. Því næst nemur landskjörstjórn þá frambjóðendur af listanum, sem hafa náð kosningu í kjördæmi, og skipar þeim, sem þá eru eftir, í röð á listanum samkvæmt reglum 1. málsg. þessarar gr. Ef frambjóðendur hafa jöfn atkvæði við niðurskipun á lista eða til uppbótarþingsætis, ræður hlutkesti milli þeirra eftir reglum 119. gr.

Skorti nú á, að eftir séu á lista þingflokks tvöfalt fleiri nöfn en listanum hafa hlotnast uppbótarþingsæti, nefnir hlutaðeigandi flokksstjórn til menn, sem koma neðst á listann, eftir því sem til þarf til viðbótar á listann, og skal veita henni hæfilegan frest til þess.

Þeir, sem nú standa eftir á landslista hvers þingflokks, hafa náð kosningu sem landskjörnir þingmenn, svo margir af hverjum landslista sem hlutaðeigandi þingflokki hafa hlotnast uppbótarsæti.

129. gr.

Þingflokkur, sem hlotið hefur uppbótarþingsæti, hefur rétt til jafnmargra varaþingmanna og hann hefur hlotið uppbótarþingsæti.

Varasætunum er úthlutað á sama hátt sem aðalsætunum, þannig, að úthlutað er, samkvæmt framangreindum reglum, tvöfalt fleiri sætum til hvers þingflokks en honum ber af uppbótarþingsætum, og verði þeir, sem umfram eru rétta tölu landskjörinna þingmanna hvers flokks, varamenn þeirra.

130. gr.

Þegar úthlutað hefur verið uppbótarþingsætum samkvæmt 128. gr., skal landskjörstjórn tafarlaust gefa þeim, sem kosningu hafa náð í uppbótarþingsæti, svo og varamönnum, kjörbréf sem 1., 2., 3. o. s. frv. landskjörnum þingmönnum eða varaþingmönnum, eftir þeirri röð, sem þeir hafa náð kosningu. Kjörbréfin skulu gerð eftir fyrirmynd, er dómsmálaráðuneytið segir fyrir um.

Landskjörstjórn sendir dómsmálaráðuneytinu tilkynning um úthlutun uppbótarþingsætanna, og skal birta nöfn hinna landskjörnu þingmanna í B-deild Stjórnartíðindanna.

131. gr.

Landskjörstjórn sendir Hagstofunni skýrslu um atkvæðatölur flokkanna og úthlutun uppbótarþingsætanna, ritaða á eyðublað, er Hagstofan lætur í té.

132. gr.

Nú er ágreiningur milli umboðsmanna landslista eða stjórnmálaflokks, sem þátt hefur tekið í alþingiskosningum, og landskjörstjórnar um felldan úrskurð, og eiga þá umboðsmenn rétt á að fá bókaðan ágreining sinn í gerðabók landskjörstjórnar. Landskjörstjórn sendir dómsmálaráðuneytinu eftirrit af gerðabók sinni um landslista og úthlutun uppbótarþingsæta, svo og skýrslur þær og skilríki frá yfirkjörstjórnunum, sem ágreiningur kann að vera um, en dómsmálaráðuneytið leggur það fyrir Alþingi í þingbyrjun með sömu ummerkjum og það tók við því.

133. gr.

Nú hefur Alþingi úrskurðað ógilda kosningu þingmanns, sem kjörbréf hefur fengið í kjördæmi eftir almennar alþingiskosningar, og uppkosning hefur farið fram (sbr. 142. og 143. gr.), og skal þá landskjörstjórn, ef samanlagðar atkvæðatölur þingflokka og þingmannatala þeirra gefa nú ástæðu til slíks, leiðrétta fyrri niðurstöður um úthlutun uppbótarþingsæta, jafnvel þótt landskjörinn þingmaður missi við það umbod sitt.

Þó að frambjóðandi flokks fjölgi við sig atkvæðum við uppkosningu, miðast uppbót flokksins aldrei við hærri atkvæðatölu en honum var reiknuð eftir aðalkosninguna. Flokkur, sem við aðalkosninguna hefur ekki náð þingsæti í kjördæmi, en nær því við uppkosningu, fær ekki við það rétt til uppbótarþingsætis.

XV. KAFLI.

Kosningum frestað, uppkosningar, aukakosningar og kosningar eftir þingrof.

134. gr.

Nú ferst kosning fyrir í einhverri kjördeild á hinum ákveðna degi sökum óveðurs eða af öðrum óviðráðanlegum orsökum, og kveður þá undirkjörstjórn innan viku til kjörfundar að nýju. Í kaupstöðum og kaптúnunum skal birta fundarboðið á sama hátt og venja er þar að birta opinberar auglýsingar, en í sveitum skal senda með það gagngert á hvert heimili.

Farist kosning fyrir af því, að kjörseðlasending kemur eigi til skila, skal undirkjörstjórn tafarlaust tilkynna það yfirkjörstjórn, sem endurnýjar sendinguna svo fljótt sem verða má. Undirkjörstjórn kveður síðan til kjörfundar að nýju á þann hátt, sem fyrir er mælt í 1. málsg. þessarar greinar.

Komi atkvæðasending frá kjördeild ekki til skila til yfirkjörstjórnar, en kosning hefur farið fram, lætur yfirkjörstjórn nýja kosning fara fram í kjördeildinni, og fer um hana að öllu leyti á sama hátt og fyrr segir.

135. gr.

Nú deyr frambjóðandi í einmenningskjördæmi eða tvímenningskjördæmi innan viku fyrir kjördag (sbr. 32. gr.) eða uppkosning verður nauðsynleg fyrir það, að kosning er úrskurðuð ógild samkvæmt 41. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 142. og 143. gr. þessara laga, eða þingmannssæti verður af öðrum ástæðum autt áður en kjörtímabil er á enda, og skal þá dómsmálaráðuneytið með auglýsingu í Lögbirtingablaðinu kveðja til nýrra kosninga og ákveða kjördag, svo fljótt sem því verður við komið, og eigi síðar en innan mánaðar, ef kosningu hefur verið frestað sökum þess, að frambjóðandi hefur látizt, eða ef um uppkosningu er að ræða fyrir það, að kosning hafi verið úrskurðuð ógild.

Kosningu og kjördag skal tilkynna yfirkjörstjórn í tæka tíð, svo að hún geti sent undirkjörstjórnnum lögboðin kjörgögn. Að öðru leyti fer kosning fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga.

Aukakosning þingmanns gildir fyrir þann tíma, sem sá átti eftir, er hinn nýkosni kemur í staðinn fyrir.

136. gr.

Nú er þing rofið og boðað til nýrra kosninga, og ákveður konungur þá kjördag, sem skal tilkynna yfirkjörstjórnnum í tæka tíð, svo að þær geti sent undirkjörstjórnnum lögboðin kjörgögn.

Að öðru leyti fara þessar kosningar fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga.

XVI. KAFLI

Skil á utankjörfundarkjörgögnum.

137. gr.

Hreppstjórar og skipstjórar skulu tafarlaust eftir kjördag senda bæjarfógeta þeim eða sýslumanni (í Reykjavík lögmanni), sem þeir hafa fengið kjörgögn hjá, öll ónotuð kjörblöð með tilheyrandi umslögum, svo og stofna af notuðum kjörblöðum. Hafi kjörblað eða umslag glatazt, skal þess getið sérstaklega og umslag eða kjörblað, tölusett sömu tölu, sent með. Skal hlutaðeigandi sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður) ganga stranglega eftir því, að skil þessara kjörstjóra utan kjörfunda séu svo greinileg, að séð verði með fullri vissu, til hvers hvert einasta kjörblað með tilheyrandi umslagi, sem ekki er skilað aftur, hefur verið notað.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) senda síðan dómsmálaráðuneytinu afrit bóka þeirra, sem þeir halda yfir kjörgögnin (sbr. 46. gr.), ásamt skilagrein yfir notuð kjörgögn og skýrslu um það, sem ónotað er. Skulu sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) varðveita hin ónotuðu kjörgögn til notkunar við uppkosningar og aukakosningar, er fyrir kunna að koma. En fyrir hverjar almennar kosningar skulu þeir senda dómsmálaráðuneytinu eftirstöðvar kjörgagna og gera grein fyrir því, sem notað hefur verið, ef nokkuð er. Dómsmálaráðuneytið skal ganga stranglega eftir glöggum skilum af hendi bæjarfógeta og sýslumanna (í Reykjavík lögmanns).

138. gr.

Yfirkjörstjórnir skulu þegar að lokinni atkvæðatalningu taka alla utankjörfundarseðla aðra en þá, sem ágreiningur kann að vera um og teknir hafa verið frá samkvæmt ákvæðum 113. greinar, búa um þá í sterku umslagi eða umbúðapappír, innsigla bréfið eða böggulinn vandlega og senda til sýslumanns þess eða bæjarfógeta, sem úthlutaði utankjörstaðagögnum í kjördæminu (í Reykjavík lögmanns). Geta skal þess með greinilegri áritun, að í bréfinu eða bögglinum séu notaðir utankjörfundarseðlar og frá hvaða kosningu.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) skulu geyma þessi bréf og böggla óopnaða í tvö ár, og hafi kjörseðlanna þá ekki verið krafizt af rannsóknardómara í sakamáli út af grun um atkvæðafölsun, skal brenna þá í óhreyfðum umbúðum.

XVII. KAFLI

Óleyfilegur kosningaróður og kosningaspjöll.

139. gr.

Það er óleyfilegur kosningaróður eða kosningaspjöll:

1. Að safna undirskriftum undir áskoranir um framboð til þingmennsku eða loforð um kjörfylgi, svo og að undirskrifa slíkar áskoranir, fram yfir það, sem tekið er fram um meðmælendur með frambjóðendum og framboðslistum í 27. gr. og um yfirlýsingar um fylgi við nýja stjórnmalaflokka í 28. gr. Þó er stjórnmalafélagi, sem gert hefur ályktun um áskorun um framboð til þingmennsku innan héraðs, heimilt að koma ályktuninni á framfæri.
2. Að bera á mann fé eða fríðindi til að hafa áhrif á, hvort hann greiðir atkvæði eða hvernig hann greiðir atkvæði, að svipta mann eða ógna manni með sviptingu atvinnu eða hlunninda í sama skyni, að heita á mann fé eða fríðindum, ef kosning fari svo eða svo, að torvelða hjúi sínu eða öðrum, sem menn hafa yfir að segja, sókn á kjörfund eða til utankjörfundarkjörstaðar, svo og að beita þvingunarráðstöfunum í sambandi við kosningar.

3. Að reyna að hafa áhrif á atkvæðagreiðslu, hvort heldur er með ræðuhöldum, prentuðum eða skrifuðum ávörpum eða auglýsingum á sjálfum kjörstaðnum, þ. e. í kjörfundarstofu, kjörklefa eða annars staðar í eða á þeim húsakynnum, þar sem kosning fer fram, svo og í næsta nágrenni.
4. Að gefa ónákvæmar eða villandi upplýsingar um sig eða aðra, svo sem um nafn, aldur, búsetu í landinu, heimilisfang eða annað, sem leiðir eða leitt getur til þess, að maður verði settur á kjörskrá, sem ekki á rétt á að vera þar, eða maður ekki settur á kjörskrá eða tekinn út af kjörskrá, sem á rétt á að vera þar, eða maður verði látinn greiða atkvæði í stað annars manns, er stendur á kjörskrá, eða fyrr en manni ber samkv. kjörskránni.
- Hér undir heyrir sérstaklega, ef maður telur sig til málamynda heimilisfastan í kjördæmi, aðeins til þess að verða settur þar á kjörskrá.
5. Að gefa út villandi kosningaleiðbeiningar.
6. Að rangfæra atkvæðagreiðslu, hvort heldur er með því að eyðileggja eða breyta atkvæði, sem greitt hefur verið, eða á annan hátt.

XVIII. KAFLI

Kosningakærur.

140. gr.

Nú kærir einhver kjósandi, að þingmann þann, er kosningu hlaut, skorti einhver kjörgengisskilyrði, eða að þingmaður eða framboðslisti hafi verið ólöglega framboðinn eða kosinn, svo að ógilda heri kosninguna, og skal hann þá innan 4 vikna frá því að kosningaúrslit voru auglýst, en þó áður en næsta Alþingi kemur saman, senda dómismálaráðuneytinu kæru í tveimur samritum. Dómismálaráðuneytið sendir þegar í stað framhjódandanum, sem kæran varðar, eða ef um framboðslista er að ræða, umboðsmönnum listans, annað samritið, en hitt skal lagt fyrir Alþingi þegar í þingbyrjun.

141. gr.

Kærum út af brotum á lögum þessum, að svo miklu leyti sem þau heyra ekki undir úrskurð hreppsnefnda og bæjarstjórna, kjörstjórna eða Alþingis, skal beina til hlutaðeigandi dómara, og fer um málareksturinn að hætti almennra lögreglumála, með þeirri undantekningu, er getur í 24. gr., nema um brot sé að ræða á hinum almennu hegningarlögum.

Enginn kjósandi, sem greitt hefur atkvæði við kosningar til Alþingis, skal skyldur að skýra frá því fyrir rétti í nokkru máli, hvernig hann hefur greitt atkvæði.

XIX. KAFLI

Úrskurður Alþingis um gildi kosninga.

142. gr.

Ef Alþingi berst kæra um, að nýkosinn þingmann skorti skilyrði fyrir kjörgengi eða sé á annan hátt ólöglega framboðinn eða kosinn, rannsakar það kærana og fellir úrskurð um hana jafnframt því sem það rannsakar kjörbréf hvers nýkosins þingmanns ásamt gögnum þeim, er Alþingi berast frá yfirkjörstjórn viðvikjandi kosningu hans, og úrskurðar um gildi kosningarinnar á þann hátt, sem nánar er fyrir mælt í þingskópum.

Ef þingmaður er ekki kjörgengur, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda.

Ef þeir gallar eru á framboði eða kosningu þingmanns, sem ætla má að hafi haft áhrif á úrslit kosningarinnar, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda, og einnig án þess, ef þingmaðurinn sjálfur, umboðsmenn hans eða meðmælendur hafa

visvitandi átt sök á misfellunum, enda séu þær verulegar. Þegar um lista er að ræða, fer um alla þingmenn, kosna af listanum, eins og annars um einstakan þingmann, ef misfellurnar varða listann í heild.

Ef þingmaður hefur verið í kjöri í tveimur kjördæmum, eða á tveimur listum, eða fyrir fleiri stjórnmalaflokka en einn eða fyrir stjórnmalaflokk og jafnframt utan flokka við hinar sömu alþingiskosningar, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda.

Eigi varðar það ógildingu kosningar, þó gilt hafi verið metið atkvæði kjósanda utan kjörfundar, sem síðar hefur verið upplýst um, að hafi verið staddur á kjörstað á kjördegi (sbr. 96. og 100. gr.).

143. gr.

Nú hefur Alþingi úrskurðað kosningu þingmanns ógilda, og skal þá uppkosning fara fram, svo og ef þingmaður missir kjörgengi, nema þeir eigi tilkall til varamanns.

Ef kosning heils lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, er úrskurðuð ógild, skal öll kosningin þar endurtekin.

XX. KAFLI

Hvernig varamenn taka þingsæti.

144. gr.

Varamenn þingmanna í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, taka þingsæti eftir þeirri röð, sem þeir eru kosnir, þegar þingmenn þess lista, sem þeir eru kosnir á, falla frá eða forfallast, og án tillits til þess, hver þingmaður listans það er. Varamenn landskjörinna þingmanna taka þingsæti eftir hliðstæðri reglu.

Ef þingmaður í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða landskjörinn þingmaður deyr, segir af sér þingmennsku eða missir kjörgengi, tekur varamaður sæti sem þingmaður út kjörtímabilið.

Ef þingmaður í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða landskjörinn þingmaður forfallast sökum veikinda eða annars, á hann rétt á að láta varamann taka sæti sitt á meðan, en tilkynna skal hann forseta þeirrar deildar, er hann á sæti í, eða forseta sameinaðs Alþingis, ef Alþingi hefur ekki skipt sér í deildir, í hverju forföllin eru fólgin og hversu lengi þau munu vara. Ef varamaður tekur þingsæti í forföllum þingmanns, skal hann ekki sitja skemur en tvær vikur, nema Alþingi hafi verið rofið eða því slitið eða frestað áður.

Varamenn taka sæti í þeim nefndum innan Alþingis, er sá þingmaður sat í, er þeir taka sæti hans.

XXI. KAFLI

Kostnaður.

145. gr.

Um greiðslu kostnaðar vegna framkvæmda á lögum þessum fer sem hér segir:

1. Ríkissjóður greiðir framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf landskjörstjórnar og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er dómsmálaráðuneytið eða landskjörstjórn lætur í té samkvæmt lögum þessum, svo og fyrir húsnæði til afnota fyrir landskjörstjórn.
2. Sýslusjóðir eða bæjarsjóðir greiða framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf yfirkjörstjórna og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er yfirkjörstjórnir láta í té samkvæmt lögum þessum, svo og fyrir húsnæði, þar sem talning atkvæða fer fram.
3. Hreppssjóðir eða bæjarsjóðir greiða framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf undirkjörstjórna og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er undirkjörstjórnir láta í té

samkvæmt lögum þessum, fyrir húsnæði til kjörfunda, svo og fyrir viðhald og endurnýjun atkvæðakassa með tilheyrandi þokum.

XXII. KAFLI

Refsiákvæði.

146. gr.

Það varðar sektum frá 50—1000 kr., ef ekki liggur þyngri refsing við eftir öðrum ákvæðum þessara laga eða eftir öðrum lögum, ef hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn, kjörstjórn, utankjörfundarkjörstjóri eða embættismaður haga fyrirskipaðri framkvæmd laga þessara visvitandi á ólöglegan hátt eða vanrækja hana.

Refsingunni má beita við hvern einstakan í hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn eða kjörstjórn.

147. gr.

Það varðar sektum frá 20—200 kr.:

1. Ef maður býður sig fram til þingmennsku, vitandi að hann er ekki kjörgengur.
2. Ef maður býður sig fram í fleiri kjördæmum en einu, eða á fleiri listum en einum, eða fyrir fleiri en einn stjórnmálaflokk eða fyrir stjórnmálaflokk og jafnframt sem utanflokkaður.
3. Ef maður safnar undirskriftum um áskoranir um framboð til þingmennsku eða loforð um kjörfylgi fram yfir það, sem heimilað er í lögum þessum. Sömu refsingu sætir sá, sem undirskrifar slíkar áskoranir eða loforð, vitandi að lögleyfdri hámarkstölu er náð.
4. Ef kjósandi ónýtir af ásettu ráði atkvæðaseðil sinn við kosningu á kjörfundi eða við kosningu hjá utankjörfundarkjörstjóra (sbr. 72. og 95. gr.).
5. Ef kjósandi sýnir af ásettu ráði, hvernig hann kys eða hefur kosið (sbr. þó 92. gr.).
6. Ef maður njósnar um, hvernig kjósandi kys eða hefur kosið.
7. Ef kjósandi gerir sér upp sjónleysi eða önnur forföll til þess að fá aðstoð við kosningu.
8. Ef maður aðstoðar kjósanda við atkvæðagreiðslu utan kjörfundar eða ef kjósandi þiggur slíka aðstoð.
9. Ef kjósandi, sem greitt hefur atkvæði utan kjörfundar og komið atkvæðinu til undirkjörstjórnar, er staddur innan þess kaupstaðar, þar sem atkvæðagreiðslan fer fram, eða í sveitum innan kjördeildarinnar og á þeim tíma, sem atkvæðagreiðslan fer fram, vanrækir að tilkynna undirkjörstjórn nærveru sína (sbr. 96. gr.).
10. Ef maður vanrækir af ásettu ráði að koma til skila atkvæðabréfi, sem honum hefur verið trúað fyrir, eða tefur visvitandi fyrir sendingu atkvæða og kjörgagna.
11. Ef maður sendir frá sér tvo eða fleiri kjörseðla með atkvæðum greiddum utan kjörfundar við hinar sömu alþingiskosningar (sbr. þó 66. gr.).
12. Ef maður gefur ónákvæmar eða villandi upplýsingar um sig eða aðra á þann hátt, sem greint er í 139. gr. 4. tölulið, ef ekki liggur þyngri refsing við eftir öðrum ákvæðum þessara laga eða eftir öðrum lögum.
13. Ef maður gefur út villandi kosningaleiðbeiningar.

148. gr.

Það varðar 100—1000 króna sekt, nema þyngri refsing liggi við eftir öðrum lögum:

1. Ef kjörstjórnarmaður eða utankjörfundarkjörstjóri njósnar um, hvernig kjósandi kys eða hefur kosið, eða gefur visvitandi villandi kosningaleiðbeiningar.
2. Ef kjörstjórnarmaður segir frá, hvernig kjósandi, sem hann hefur aðstoðað, hefur greitt atkvæði.

3. Ef kjörstjórnarmaður, utankjörfundarkjörstjóri, póstur eða sá, sem tekið hefur að sér flutning kjörgagna samkvæmt 57. gr. eða atkvæðakassa samkvæmt 104. gr., tefur fyrir að það komist til skila.
4. Ef maður torveldar hjúi sínu eða öðrum, sem hann á yfir að segja, sókn á kjörfund eða atkvæðagreiðslu utan kjörfundar.
5. Ef maður greiðir atkvæði á tveim stöðum við hinar sömu alþingiskosningar.

149. gr.

Það varðar 50—1000 króna sekt og missi kosningarréttar í 5 ár og fyrir fullt og allt við ítrekuð brot:

1. Ef maður ber fé eða friðindi á mann eða heitir manni fé eða friðindum til að hafa áhrif á, hvort hann greiðir atkvæði eða hvernig hann greiðir atkvæði, eða ef maður sviptir mann eða ógnar manni með sviptingu atvinnu eða hlunninda í sama skyni.
2. Ef maður tekur fé eða friðindi fyrir að greiða atkvæði, láta vera að greiða atkvæði eða að greiða atkvæði á ákveðinn hátt.

150. gr.

Það varðar betrunarhúsvinnu eða fangelsi og missi kosningarréttar:

1. Ef maður beitir þvingunarráðstöfunum eða ofbeldi eða hótunum um ofbeldi til að raska kosningafrelsi manns, annaðhvort á þann hátt að meina honum að greiða atkvæði eða að neyða hann til að greiða atkvæði á annan veg en hann vill.
2. Ef maður vísitandi rangfærir atkvæðagreiðslu, annaðhvort á þann hátt að glata atkvæði, breyta atkvæði, skemma eða glata atkvæðasendingu, búa til kjörseðla, er líkjast mjög þeim, sem notaðir eru við kosningu, og hagnýtir þá sjálfur eða lætur þá frá sér til þess að aðrir geti hagnýtt þá, rugla úrslit talningar atkvæða eða á annan hátt.

151. gr.

Sektir allar samkvæmt lögum þessum renna í ríkissjóð.

XXIII. KAFLI

Hvenær lögin öðlast gildi.

152. gr.

Lög þessi öðlast gildi samtímis stjórnarskrárbreytingu þeirri, sem samþykkt er af Alþingi vorið 1942, og falla þá jafnframt úr gildi:

1. Lög nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis.
2. Lög nr. 8 1937, um breyting á lögum nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis.
3. Lög nr. 15 1938, um breyting á lögum nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis, svo og öll önnur ákvæði í lögum, er í bága kunna að koma við þessi lög.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Frumvarp þetta hefur að geyma þær breytingar á lögum um kosningar til Alþingis, er leiðir af stjórnarskrárbreytingu þeirri, er samþykkt var á síðasta Alþingi. Að öðru leyti er frumvarpið samhljóða núgildandi lögum um kosningar til Alþingis.

Ed. 30. Frumvarp til hafnarlaga

fyrir Grundarfjörð.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Til hafnargerðar í Grundarfirði veitast úr ríkissjóði $\frac{2}{5}$ kostnaðar, eftir áætlun, sem ríkisstjórnin hefur samþykkt, þegar fé er veitt til þess í fjárlögum, allt að kr. 200000 — tvö hundruð þúsund krónur — gegn $\frac{3}{5}$ frá hafnarsjóði Eyrarsveitar.

2. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að kr. 300000 — þrjú hundruð þúsund króna — lán, er hafnarsjóður Eyrarsveitar kann að fá til hafnargerðarinnar, gegn ábyrgð sveitarsjóðs og sýslunefndar Snæfellsnessýslu. Tillagið úr ríkissjóði og ábyrgð ríkissjóðs er bundin því skilyrði, að yfirumsjón með verkinu og reikningshald sé falið manni, sem atvinnumálaráðuneytið samþykkir.

3. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til að gera höfnina, eða undir brautir og vegi í þarfir hafnarinnar, svo sem leyfa, að tekið verði í landi hans, hvort heldur er grjót, möl eða önnur jarðefni, og þola þær eignakvaðir, óhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem hafnargerðin hefur í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki somkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna, að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaðurinn við matið greiðist úr hafnarsjóði Eyrarsveitar. Nú vill annarhvor málsaðili ekki una mati, og getur hann heimtað yfirmat, en gera skal hann það innan 14 daga frá því að matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnaðurinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsupphæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu endurgjaldsupphæð, ella greiðist kostnaðurinn úr hafnarsjóði Eyrarsveitar.

4. gr.

Hafnarmerki skulu ákveðin í reglugerð.

5. gr.

Meðfram strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram neina bryggju eða önnur mannvirki, né fylla upp eða dýpka út frá landi, nema eftir tillögum hafnarnefndar og með samþykki hreppsnefndar Eyrarsveitar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarnefndinni beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa í tvennu lagi, og heldur hafnarnefnd öðru eintakinu. Hafnarnefnd afgreiðir síðan málið til hreppsnefndar.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hætta stafi af því.

Brot gegn þessari grein varða sektum, frá 500—20000 kr., og hafnarnefnd getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Hreppsnefnd Eyrarsveitar hefur á hendi stjórn hafnarmálefna undir yfirumsjón atvinnu- og samgöngumálaráðuneytisins.

7. gr.

Framkvæmd hafnarmála og eftirlit með höfninni skal fela hafnarnefnd. Í hafnarnefnd sitja 3 menn. Skal nefndin kosin á sama hátt og til sama tíma og aðrar fasta-

nefndir, er hreppsnefnd kys. Heimilt er þó að kjósa í nefndina menn, er ekki eiga sæti í hreppsnefnd.

8. gr.

Eigum hafnarsjóðs má aðeins verja í þarfir hafnarinnar. Sveitarsjóður ábyrgist skuldir hafnarsjóðs, og hreppsnefnd hefur ábyrgð á eignum hafnarinnar.

9. gr.

Hreppsnefnd má ekki án leyfis ráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir hafnarsjóðsins, eða kaupa nokkrar nýjar fasteignir, taka stærri lán eða lán til lengri tíma en að þau verði borguð aftur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, né endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum, og ekki heldur gera nein þau mannvirki við höfnina, sem eru svo stórvaxin, að árstekjurnar hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

10. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru samkvæmt 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á Grundarfjarðarhöfn, og farmi þeirra:
 - a. Lestagjald.
 - b. Vitagjald.
 - c. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
 - d. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
 - e. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarsjóðs.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hreppsnefnd Eyrarsveitar semur og atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkvæmt tölulið 2 a og b.

11. gr.

Nú má álíta, að tekjur af gjaldstofnum þeim, sem heimilaðir eru í 10. gr., hrökkvi ekki fyrir árlegum útgjöldum hafnarinnar, og getur þá hreppsnefnd, með sérstöku samþykki atvinnumálaráðuneytisins fyrir hvert ár, ákveðið, að leggja megi aukatoll á aðflutningsgjaldskyldar og útflutningsgjaldskyldar vörur. Gjaldið má þó aldrei fara fram úr 4% af tolli þeim, er greiða ber í ríkissjóð. Gjald þetta innheimtir hafnarnefnd. Gjald þetta, sem og gjöldin samkvæmt 10. gr., má taka lögtaki.

12. gr.

Reikningsár hafnarsjóðs er almanaksárið.

13. gr.

Fyrir 1. nóvember ár hvert ber hafnarnefnd að leggja fyrir hreppsnefnd frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komanda ári. Hreppsnefnd skal hafa fullsamið áætlunina fyrir lok nóvembermánaðar og senda hana síðan atvinnu- og samgöngumálaráðuneytinu til samþykktar fyrir árslok, ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

14. gr.

Nú hefur hreppsnefnd í hyggju einhverjar meiri háttar aðgerðir við höfnina, eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki atvinnumálaráðuneytisins þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni. Skal það gert svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til áður en hún lætur fjárhagsáætlun hafnarinnar fara frá sér.

15. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið liður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum aðgerðum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarnefnd að tilkynna það hreppsnefnd í tæka tíð. Fallist hún á tillögur hafnarnefndar, skal þegar leitað samþykkis ráðuneytisins til þess að víkja megi frá áætluninni. Fyrir má ekki framkvæma verkið né stofna til tekjuhallans.

16. gr.

Við lok hvers reikningsárs, og ekki síðar en fyrir febrúarlok, skal hafnarnefnd gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning hennar. Reikningana skal endurskoða og úrskurða á sama hátt og reikninga sveitar-sjóðs.

17. gr.

Að öðru leyti skal ákveða með reglugerð, er hreppsnefnd semur og ráðuneytið staðfestir, allt það, er lýtur að greiðri og hættulausri umferð um höfnina, góðri reglu og öðru höfninni viðvíkjandi, er við þykir eiga. Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—1000 kr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

18. gr.

Með mál þau, sem rísa út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim, skal fara sem almenn lögreglumál.

19. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Í Eyrarsveit hefur útgerð aukizt mikið á síðustu árum, og má þó búast við mun frekari útgerðaraukningu þar eftir að hraðfrystihús það, sem nú er verið að reisa þar vestra, er komið upp. Er gert ráð fyrir, að aðkomuvélbátar þeir, sem ekki koma að landi daglega, muni hafa mikil skipti við hraðfrystihúsið og leggja þar upp afla sinn, auk þeirra báta, sem gerðir eru út úr Grundarfirði.

Grundarfjörður liggur vel við útgerð, en meðan þar eru engin hafnarmannvirki býr útgerðin við óviðunandi skilyrði til rekstrar. Hafa tilraunir hlutaðeigenda til öflunar lánsfjár til hafnarbóta reynzt árangurslausar án ríkisábyrgðar, en sveitarfélagið hins vegar ekki fært um að koma upp hafnarmannvirkjum, sem að neinu gagni komi, án lánsfjár með sæmilegum kjörum. Er því í frumvarpi þessu gert ráð fyrir, að ríkissjóður leggi fram, eins og gert hefur verið á ýmsum öðrum stöðum í landinu, $\frac{2}{3}$ hluta hafnargerðarkostnaðar, allt að 200000 krónum, en ábyrgist auk þess 300000 króna lán, sem Eyrarsveit kann að fá til framkvæmda verksins.

Það gerir setningu þessara hafnarlaga enn meira aðkallandi, að þegar er byrjað á ýmsum undirbúningi undir bryggjugerð í Grundarfirði, og er það mjög bagalegt, ef á verkinu þyrfti að verða töf, vegna þess að hafnarlög eru ekki til fyrir þennan stað.

Frumvarpið er annars mjög líkt ýmsum öðrum nýjum hafnarlögum, og þykir því ekki ástæða til frekari athugasemda um það.

Ed.**31. Frumvarp til laga**

um breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Í 24. gr. laganna í stað „kr. 4500.00“ komi: kr. 5500.00.

2. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1942.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

RÍKISSTJÓRI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Ráðherra sá, sem fer með tryggingamál, hefur tjáð mér það, að með því að breyting sú, sem gerð var á lögum um tekju- og eignarskatt á síðasta Alþingi, er hætt var að leyfa frádrátt á greiddum skatti og útsvari, hafi það í för með sér, að fleiri gjaldendur en búizt var við eftir hinum eldri ákvæðum hafi nú meiri skattskyldar tekjur en þær 4500 kr., sem ákveðið er í 24. gr. laga nr. 74 31. desember 1937, um alþýðutryggingar, sem hámark fyrir því að njóta samlagsréttinda gegn einföldu iðgjaldi, þá telji ríkisstjórnin það mjög aðkallandi, að téð hámark verði með bráðabirgðalögum hækkað upp í kr. 5500.00.

Með því að ég fellst á, að brýn nauðsyn beri til þess að skipa framangreindu máli nú þegar í samræmi við það, sem að ofan segir, tel ég rétt að setja, samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar, bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Í 24. gr. laganna í stað „kr. 4500.00“ komi: kr. 5500.00.

2. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1942.

Gjört í Reykjavík, 30. júní 1942.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Jakob Möller.

Sp. 32. Tillaga til þingsályktunar

um flutningastyrk til hafnleysishéraða landsins.

Flm.: Sveinbjörn Högnason, Helgi Jónasson, Björn F. Björnsson.

Sameinað Alþingi ályktar, að greiða skuli á þessu ári 200 þús. kr. í styrk úr ríkissjóði á landflutninga til hafnleysishéraða landsins.

Styrk þennan skal greiða á vöru- og afurðaflutninga á vegalengdum, sem eru yfir 80 km. frá innflutnings- eða útflutningshöfn, sölu- eða vinnslustað, og fer upphæðin eftir vegalengd og vörumagni í hverju einstöku tilfelli.

Nánari ákvæði um úthlutun styrks þessa skulu sett með reglugerð, er samin sé af fulltrúum kaupfélaga og verzlana í viðkomandi héruðum, og skal hún staðfest af ráðuneytinu.

Greinargerð.

Flutningskostnaður með bifreiðum, þar sem um langar vegalengdir er að ræða, er að verða einn tilfinnanlegasti útgjaldaliður bænda. Allur tilkostnaður við rekstur bifreiða hefur hækkað svo gífurlega, að annað kemst þar vart í nokkurn samjöfnuð. Leiðir það af sjálfu sér, að þau héruð, sem þessi kostnaður kemur þyngst niður á, sem sé hafnleysishéruðin, verða vart samkeppnisfær við aðra landshluta um framleiðslu og lífskjör. Hins vegar ber á það að líta, að hið opinbera leggur árlega fram stórar upphæðir til að létta undir með öðrum héruðum um flutninga þeirra og aðdrætti, svo sem í margvislegum hafnar- og lendingarbótum, styrkjum til strandferða og flóabáta, sem stöðugt er verið að hækka, og með öðrum framkvæmdum, sem styrkja flutninga á sjó beint og óbeint. Þau héruð, sem þessa verða aðnjótandi, hafa ekki hingað til gert minni kröfur um fjárframlög til vega- og samgöngubóta á landi hjá sér en hin, sem við hafnleysið búa, og verður því ekki annað séð en að hér sé um jafnréttiskröfu að ræða, sem ekki snertir minna lífsafkomu einstaklinganna en mörg önnur svo kölluð „réttlætismál“, sem hæst er talað um nú á tímum.

Upphæð sú, sem hér er farið fram á að veitt verði á þessu ári, mun sízt of há, miðað við þá aðstoð, sem öðrum er veitt í þessu efni, þótt ekki hafi unnizt tími til að reikna það nákvæmlega, en áður en fjárlög eru samin fyrir næsta ár, ætti að mega gera sér þess nokkurn veginn nákvæma grein, hvað hæfilegt er, svo að jafnréttisaðstaða náist.

Sp. 33. Breytingartillaga

við till. til þál. um undanþágu frá greiðslu á benzínskatti.

Frá Garðari Þorsteinssyni.

Á eftir orðinu „Vestur-Skaftafellssýslum“ í tillgr. komi: og Eyjafjarðarsýslu.

Sp. 34. Breytingartillaga

við till. til þál. um undanþágu frá greiðslu á benzínskatti.

Flm.: Bjarni Ásgeirsson, Bjarni Bjarnason.

Á eftir orðinu „Vestur-Skaftafellssýslum“ í tillgr. komi: Borgarfjarðar-, Mýra-, Snæfellsnes- og Hnappadalssýslum.

Sp.**35. Tillaga til þingsályktunar**

um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Akureyrarkaupstaðar við Laxárfossa.

Flm.: Sigurður E. Hlíðar.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast allt að 2 millj. króna innanlandslán fyrir Akureyrarkaupstað, gegn þeim tryggingum, er stjórnin metur gildar, til aukningar rafveitu kaupstaðarins við Laxárfossa. Ábyrgð þessi má þó ekki ná til hærri fjárhæðar en sem nemur 80% af stofnkostnaði hinna auknu framkvæmda.

Greinargerð.

Efni þessarar þáttill. var flutt á síðasta Alþingi í frumvarpsformi og náði afgreiðslu til 3. umræðu í Nd., en dagaði þá uppi.

Ástæður fyrir þáttill. felast í bréfi því til Alþingis, sem prentað er hér á eftir sem fylgiskjal.

Fylgiskjal.**BÆJARSTJÓRINN Á AKUREYRI**

Akureyri, 4. apríl 1942.

Bæjarstjórn Akureyrar hefur á fundi sínum 31. marz s. l. samþykkt svofellda ályktun með samhljóða atkvæðum:

„Bæjarstjórn Akureyrar fer fram á, að Alþingi það, er nú situr, veiti ríkisstjórninni heimild til þess að ábyrgjast allt að 2ja millj. króna innlent lán fyrir Akureyrarbæ til aukningar Laxárvirkjuninni og Raforkuveitu Akureyrar.“

Um leið og ég tilkynni hinu háa Alþingi samþykkt þessa, leyfi ég mér að láta fylgja henni eftirfarandi

Greinargerð.

Á árunum 1938 og 1939 voru virkjuð 2400 hestöfl í Laxá fyrir Akureyrarbæ og nærliggjandi sveitir.

Aður höfðu verið virkjuð um 300 hestöfl í Glerá hjá Akureyri og auk þess átti Rafveita Akureyrar 160 hestafla olíumótor. Virkjun Laxár var svo háttáð, að hægt er að auka hana um allt að 4000 hestöfl með því einu að bæta nýrri vélasamstæðu við þá, sem fyrir er.

Nú er svo komið, að notkun rafmagnsins hefur aukizt svo miklu örar en búizt var við, að rafmagnsskortur er þegar farinn að gera verulega vart við sig, og útlit fyrir, að hann verði brátt mjög tilfinnanlegur, ef ekki er úr bætt. Vélarinnar, sem framleiða rafmagnið, ganga nú mestallan sólarhringinn fyrir fullu álagi, en þegar svo er, virðist ekki nægilega öruggt að hafa aðeins eina vélasamstæðu, því hættara er við bilun, þegar álag er stöðugt mikið, en þegar það er lítið.

Nú er mjög erfitt að fá það, sem þarf til viðgerðar, ef vélar bíla, aðgerð mundi því sennilega taka langan tíma og bilunin valda stórtjóni.

Af þessum ástæðum hefur bæjarstjórn Akureyrar leitað eftir kaupum á nýrri vélasamstæðu og hefur með aðstoð ríkisstjórnarinnar fengið tilboð frá amerískum firmum.

Tilboð þessi eru vegna ófriðarins talsvert há, miðað við venjulegt verð, en bæjarstjórnin hefur þó samþykkt að ganga að þeim, vegna yfirvofandi rafmagnsskorts og vegna þess, að ekki þykir nægjanlega öruggt að hafa aðeins eina vélasamstæðu um ófyrirsjáanlegan tíma.

Gert er ráð fyrir að bæta við 4000 hestafla vélasamstæðu, og hefur Rafmagns-
eftirlit ríkisins gert áætlun um kostnað við hana, eftir þeim tilboðum, sem fyrir liggja,
og komið að þeirri niðurstöðu, að vélasamstæðan uppsett með tilheyrandi spennu-
breytum og útbúnaði muni kosta rúmar 1600 þúsund krónur.

Um leið og virkjun Laxár er þannig aukin, verður að auka við innanbæjarkerfið
á Akureyri, til þess að aukning Laxárstöðvarinnar komi að fullum notum. Með til-
liti til þess fer bæjarstjórnin fram á ábyrgð fyrir nokkuð hærri upphæð en Laxár-
virkjunin þarfnast. Fáist 2ja millj. króna lán, verður hægt að leggja í aukningu bæj-
arkerfisins að minnsta kosti um 600 þúsund krónur, því Rafveita Akureyrar á í
handbæru fé um 150 þúsund og líklegt, að rekstrarafgangur á þessu ári verði tals-
vert hár.

Reikningar rafveitunnar fyrir síðasta ár eru ekki fullgerðir enn, en samkvæmt
bráðabirgðayfirliti um reksturinn, sem gert hefur verið, hefur hann verið þannig:

Tekjur:

Ljós	kr. 164236.00
Suða	— 27744.00
Heimilistaxti	— 199392.00
Iðnaður	— 100119.00
Hitun	— 45682.00
Ýmsar tekjur	— 34782.00
Samtals	kr. 571955.00

Gjöld:

Rekstur Glerárstöðvar	kr. 7616.26
Viðhald bæjarkerfis	— 18620.01
Stjórn og skrifstofukostnaður	— 59681.13
Vextir	— 7202.97
Ýmis gjöld	— 10126.28
Rekstur olíumótors	— 1433.10
Til varnar útvarpstruflunum	— 1488.37
Rekstur bifreiðar	— 7984.57
	kr. 114152.69
Rafmagn keypt frá Laxárveitunni	— 200000.00
Viðbætur bæjarkerfis og mælitækja	kr. 52990.46
Afborganir lána	— 35123.39
	— 88113.85
Samtals	kr. 402266.54

Tekjuafgangur, sem ekki hefur verið ráðstafað, hefur því orðið kr. 169688.46.

Verð það, sem rafveitan greiðir Laxárveitunni, miðast við, að Laxárveitan geti
staðið vel í skilum með vexti og afborganir.

Fyrir yfirstandandi ár er áætlað, að rafveitan greiði Laxárveitunni kr. 290 þús.

Framvegis er sennilegt, að Laxárveitan þurfi að fá árlega um 300 þús. kr. frá
Rafveitu Akureyrar, auk vaxta og afborgana af því láni, sem tekið verður til aukn-
ingarinnar.

Rekstrarútgjöld Rafveitu Akureyrar vaxa við aukningu virkjunarinnar lítið um-
fram það, sem nemur afborgunum og vöxtum af nýju lánunum.

Ef vextir og afborganir af nýju lánunum, samtals 2 milljónum, eru áætlaðir
120 þús. á ári og gert er ráð fyrir, að bæjarkerfið hafi verið aukið svo, að ekki þurfi
að taka á rekstraraukningu þess, þá bendir rekstur síðasta árs til þess, að rafveitan
þurfi að hafa um 600000.00 krónur í tekjur á ári, og gjöldin virðast eðlilega áætluð
þannig:

Vextir og afborganir lána rafveitunnar	kr. 70000.00
Annar rekstur rafveitunnar	— 130000.00
Til Laxárveitunnar fyrir rafmagn	— 400000.00
Samtals	kr. 600000.00

Brúttótekjur rafveitunnar síðasta ár voru um 570 þús. kr.

Nú er útlit fyrir, að tekjur þessa árs verði mun hærri, því tekjur tveggja fyrstu mánaða ársins, sem gerðir hafa verið upp, eru samtals 36800 krónum hærri en sömu mánaða í fyrra. Verði tilsvareandi hækkanir allt árið, ættu tekjur rafveitunnar þetta ár að verða milli 7 og 8 hundruð þúsund. Þótt hækkunin verði eigi svo mikil, þá virðist ekki óvarlegt að áætla, að rafveitan geti borið hin auknu gjöld vegna viðbótarvirkjunarinnar án þess að tekjurnar aukist frá því, sem þær eru í ár.

Þess ber þó að gæta, að útlenda setuliðið, sem hér er, greiðir talsvert háa upphæð, sennilega á annað hundrað þúsund, á þessu ári fyrir rafmagn.

Rafmagn það, sem fengist við viðbótarvirkjunina, yrði mestallt selt lágu verði til hitunar húsa, svo eigi er vist, að virkjun þessi út af fyrir sig geti borið sig fjárhagslega, en hér að framan er sýnt fram á, að eldri virkjunin, sem er gerð á ódýrum tímum, gefur svo mikinn tekjuafgang, að hann mundi nægja fyrir vöxtum og afborgunum nýju lánanna.

Hin umbeðna ábyrgð ríkissjóðs virðist því vera algerlega hættulaus fyrir hann, en aðstaða Akureyrarbæjar til lántöku er betri, ef ríkisábyrgð er fyrir láninu. Ég vona því, að hið háa Alþingi sjái sér fært að veita hina umbeðnu ábyrgðarheimild, þar sem hér er um mikið hagsmunamál bæjarins og aðliggjandi héraða að ræða.

Virðingarfyllst,

Steinn Steinsen.

Til Alþingis, Reykjavík.

Sp.

36. Tillaga til þingsályktunar

um drykkjumannahæli.

Flm.: Sigfús Sigurhjartarson, Haraldur Guðmundsson, Sveinbjörn Högnason, Bjarni Benediktsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að verja úr ríkissjóði, á þessu og næsta ári, allt að 250 þús. kr. til stofnunar drykkjumannahælis. Telur þingið æskilegt, að ríkisstjórnin leiti samvinnu við bindindissamtökin í landinu um stofnun og rekstur hælisins, enda gangi sjóðir þeir, sem eru í þeirra vörzlum og ætlað er það hlutverk að koma slíku hæli á fót, til stofnunarinnar.

Greinargerð.

Á síðasta þingi báru fjórir þingmenn fram þingsályktunartillögu um sama efni, og fylgdi henni allýtarleg greinargerð. Þar sem allar þær röksemdir, sem þar voru fram færðar, eru enn í fullu gildi, þykir rétt að tilfæra meginatriði hennar hér, en þar var þetta fram tekið meðal annars:

„Það getur engum blandast hugur um það, að stofnun drykkjumannahælis er hið mesta nauðsynjamál. Það má í rauninni furðu gegna, hve þing og stjórn og allur almenningur hefur lengi daufheyrzt við þeim röddum, sem uppi hafa verið bæði inn-

an þings og utan um það, hver nauðsyn væri á því að hrinda þessu máli í framkvæmd. Guðrún Lárusdóttir, landskjörinn þingmaður, flutti á fjórum þingum í röð ýmist þingsályktunartillögur eða lagafrumvörp um málið. Fékk hún eitt skipti samþykktu þingsályktunartillögu, þar sem skorað var á ríkisstjórnina að beita sér fyrir framkvæmdum í málinu, en þar við situr.

Fyrir atbeina bindindisstarfseminnar í landinu hefur nú tekizt að vekja almennan áhuga fyrir málinu. Hafa bindindisfélögin beitt sér fyrir fjársöfnun í þessu skyni, sem þegar hefur borið allmikinn árangur, og spáir sú reynsla, sem hér er fengin, góðu um framhaldandi fjáröflun með þessum hætti. Þá hefur Jón Pálsson, fyrrverandi bankagjaldkeri, sýnt þessu fyrirtæki mikið vinarþel og áhuga á málinu með þeirri rausnarlegu gjöf, sem hann lét af hendi rakna í þessu skyni fyrir rúmu ári síðan.

Alls munu vera í sjóðum þeim, sem eru í vörzlu bindindissamtakanna, um 50 þús. krónur.

Í þessari tillögu er gert ráð fyrir, að ríkissjóður verji allt að 250 þús. kr. á þessu og næsta ári til stofnunar drykkjumannahælis, til viðbótar við þá sjóði, sem fyrir hendi eru og stofnast kunna, og mun það sízt vera of í lagt, ef eitthvað á að verða úr framkvæmdum. Sennilega væri rétt, að ríkisstjórnin leitaði samvinnu við Stórstúku Íslands um stofnun og rekstur hælisins og jafnvel að hún fæli Stórstúkunnar reksturinn, en styrkti það eftir því, sem þurfa þætti, en þetta er fyrirkomulagsatriði, sem ekki þykir ástæða til að ræða nánar í þessari greinargerð. Aðalatriðið er, að drykkjumannahælið komi, þörf fyrir það er svo brýn, eins og nánar mun vikið að í framsögu, að það er með öllu óverjandi fyrir ríkið að bæta ekki úr henni án tafar.

Sp.

37. Nefndarálit

um till. til þál. um söluverð á síldarmjöli innan lands til fóðurbætiskaupa.

Frá fjarveitinganefnd.

Nefndin hefur athugað þingsályktun þessa, og eru 7 nefndarm. sammála um að leggja til, að hún verði samþykkt með lítils háttar orðabreyt. á fyrirsögn. Einn nefndarmanna (FJ) áskilur sér rétt til þess að koma fram með brtt. við hana. Annar nefndarmanna (BjBj) var fjarstaddur.

Þá vill nefndin beina því til ríkisstjórnarinnar, að hún geri sitt ýtrasta til þess að greiða fyrir því, að bændur geti einnig fengið síldarmjöl frá öðrum síldarverksmiðjum en þeim, sem um getur í tillögugreininni. Getur það orðið allmikið hagsmunaatriði fyrir þá, er nær búa öðrum síldarverksmiðjum, að því er kemur til flutninga á mjölinu, en ætti, ef samningar takast um þetta, að koma í sama stað niður fyrir ríkissjóð.

BREYTINGARTILLAGA.

Við fyrirsögn. Fyrir „fóðurbætiskaupa“ kemur: fóðurbætis.

Alþingi, 11. ágúst 1942.

Pétur Ottesen,
form.

Finnur Jónsson,
fundaskr.

Dorst. Þorsteinsson,
frsm.

Sig. E. Hlíðar.

Jónas Jónsson.

Helgi Jónasson.

Ísleifur Högnason.

Páll Hermannsson.

Sp.**38. Breytingartillaga**

við till. til þál. um söluverð á sildarmjöli innan lands til fóðurbætiskaupa.

Frá Finni Jónssyni.

Aftan við tillgr. bætist: eins og það er á hverjum tíma, þegar mjólið er keypt, og fari um pantanir og greiðslu á því samkvæmt fyrirmælum í l. nr. 1 frá 5. jan. 1938, um sildarverksmiðjur ríkisins.

Sp.**39. Breytingartillaga**

við till. til þál. um undanþágu frá greiðslu á benzínskatti.

Frá Einari Árnasyni og Bernharð Stefánssyni.

Tillgr. orðist svo:

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að veita eftirleiðis algerða undanþágu frá greiðslu á benzínskatti fyrir þær bifreiðar, sem annast flutning á búsafurðum og að-dráttum í héruðum landsins.

Nd.**40. Frumvarp til laga**

um lögreglumenn.

Flm.: Áki Jakobsson, Sigfús Sigurhjartarson.

1. gr.

Í hverjum kaupstað og kaптúni með yfir 1000 íbúa skulu vera lögreglumenn, og ákveður bæjarstjórn eða hreppsnefnd tölu þeirra. Ríkisstjórn getur skyldað kaupstaði og kaптún með yfir 1000 íbúa til þess að hafa ekki færri lögreglumenn en sem svarar tveim á hverja 1000 íbúa.

Í kaupstöðum ráða bæjarstjórnir lögreglumenn og ákveða laun þeirra, en í kaптúnum hreppsnefndir. Bæjarstjórnir og hreppsnefndir segja þeim og upp starfa þeirra.

2. gr.

Bæjarstjórn eða hreppsnefnd getur, hvort sem heldur er, falið borgarstjóra, bæjarstjóra eða oddvita lögreglustjórn eða ráðið sérstakam lögreglustjóra.

3. gr.

Ríkisstjórn er heimilt að ráða allt að 20 löggæzlumenn, og skulu þeir meðal annars starfa að undirbúningi sakamálsrannsókna, eftirliti með umferð á þjóðvegunum, útlendingum, áfengislöggjöf og því að halda uppi reglu á mannfundum utan bæjanna eftir óskum og í samráði við viðkomandi sveitarstjórn.

4. gr.

Lögregluna eða löggæzlumenn ríkisins má ekki nota til þess að hafa afskipti af vinnudeilum.

5. gr.

Löggæzlumenn ríkisins, hvort sem eru í föstu starfi eða kvaddir löggæzlumönnum til aðstoðar, eru sýslunarmenn ríkisins og njóta sömu verndar og aðstöðu og þeir menn, er gegna borgaralegri skyldu.

Lögreglumenn eru háðir sömu skyldum og njóta sömu réttinda og sýslunarmenn ríkisins.

6. gr.

Ríkisstjórn er heimilt að efna til námskeiðs fyrir lögreglumenn í Reykjavík. Ríkisstjórn ákveður og, hver skuli vera einkenni lögreglumanna.

7. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi fallin lög nr. 50 frá 12. febr. 1940, um lögreglumenn.

8. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Í desembermánuði 1939, þegar æsingarnar og gauragangurinn út af styrjöld Rússa og Finna stóð sem hæst, var hraðað í gegnum þingið lögum um lögreglumenn. Með lögum þessum var raunverulega gefin heimild til þess að skapa ríkisher, er búinn væri þeim tækjum, sem til þess þarf að leggja til orustu við múg manns. Eitt ákvæði þessara laga var það, að dómsmálaráðherra mætti búa lögregluna þeim tækjum, er hann teldi þurfa. Því hefur verið haldið fram opinberlega, meðal annars í útvarpi, að fyrrverandi dómsmálaráðherra, Hermann Jónasson, hafi keypt vélbyssur, táragas- og eiturgassprengjur og áhöld til notkunar þeirra fyrir um 74 þús. kr. Engin fullnægjandi skýring hefur þó fengist á þessum vopnakaupum, og borgarstjórinn í Reykjavík, sem fyrir tilstuðlan bæjarstjórnarinnar grenslaðist fyrir um þessi vopnakaup hjá lögreglustjóranum í Reykjavík og hjá núverandi dómsmálaráðherra, gat ekki heldur fengið ákveðin svör. Yfirlýsingar Hermanns Jónassonar á mannfundum sýna þó, að þau hafa farið fram. Eitt aðalefni þessa frumvarps er að nema brott þá heimild, sem er í núgildandi lögum um lögreglumenn, um vopnun lögreglunnar.

Annar aðaltilgangur frumvarpsins er að leiðrétta það ósamræmi, sem nú á sér stað í þessum efnum, að kaupstaðirnir greiða allan eða mestallan kostnaðinn, sem af lögregluhaldinu leiðir, en fá ekkert um þau mál að segja annað. Hér er lagt til, að lögreglumálin séu afhent kaupstöðunum og hreppsfélögunum, sem þá um leið bera allan kostnað af lögregluhaldinu. Hins vegar er ríkisstjórninni veitt heimild til þess að ráða allt að 20 löggæzlumenn til þess að annast lögreglu eftirlit, einkum utan kaupstaða og kauptúna með yfir 1000 íbúa.

Þriðji aðaltilgangur frumvarpsins er sá, að leysa skipshafnir varðskipa ríkisins og tollverðina undan lögreglustörfum þeim, sem á þá voru lögð með núgildandi lögum.

Mikil nauðsyn virðist á því, að sett verði sérstök fyrirmæli um réttindi og skyldur lögregluþjóna, og væri eðlilegast, að slíkar reglur væru settar með sérstökum lögum.

Nánar í framsögu.

Nd.

41. Tillaga til þingsályktunar

um rannsókn á lendingarbótum í Örafum.

Flm.: Páll Þorsteinsson.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina, að hún láti þegar á næsta hausti fram fara rannsókn á lendingarbótum í Örafum og gera áætlun um kostnað við framkvæmd þeirra.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

10

Greinargerð.

Öræfasveitin mun vera afskekktasta sveit þessa lands, þar sem báðum megin við hana eru eyðisandar með illfærum jökulvötnum, sem enn eru óbrúuð, Breiðamerkursandur að austan, en Skeiðarársandur að vestan. En að baki sveitarinnar ris Öræfajökull. Það liggur því í augum uppi, að allir flutningar á vörum í sveitina og afurðum Öræfinga verða að fara fram á sjó. En á því eru þó mikil vandkvæði, þar sem brimið við ströndina hamlar alveg afgreiðslu skipa, nema þegar sjór er lá dauður. Er afgreiðsla skipanna þó í einu erfið og áhættusöm með þeirri aðferð, sem nú verður að hafa til þess. Möguleikar munu þó á því að bæta verulega úr í þessu efni, og er ef til vill um fleiri en eina leið að ræða til þess.

Er því sjálfsagt að rannsaka það gaumgæfilega, hvað hagkvæmast muni reynast til að bæta úr þeim erfiðleikum og áhættu, sem nú er við afgreiðslu skipa á þessum stað.

Nd.

42. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 53 27. júní 1921, um hvíldartíma háseta á íslenskum botnvörpuskipum, og á lögum nr. 45 7. maí 1928, um breyting á þeim lögum.

Flm.: Ísleifur Högnason.

1. gr.

2. gr. laganna orðist svo:

Þá er skip er að veiðum með botnvörpu eða á siglingu milli innlendra hafna og fiskimiðanna, skal jafnan skipta sólarhringnum í 2 vökur. Skal eigi nema helmingur háseta skyldur að vinna í einu, en hinn helmingurinn eiga hvíld, og skal hver háseti hafa að minnsta kosti 12 klukkustunda óslitna hvíld á sólarhring hverjum. Fyrirfram gerðir samningar um lengri vinnutíma í senn en fyrir er mælt í þessari grein eru ógildir.

2. gr.

4. gr. laganna orðist svo:

Skipstjóri og útgerðarmaður bera sameiginlega ábyrgð á því, að fyrirmælum þessara laga sé fylgt, og varðar ítrekað brot skipstjóra stöðumissi.

3. gr.

Í stað „1000—10000 kr.“ í 5. gr. laganna komi: 5000—50000 kr.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Að setningu þessara laga stóðu ýmsir, sem þá mátti telja til frjálshuga umbótamanna. En forustu hafði í málinu hinn nýstofnaði Alþýðuflokkur. Enda er það svo, að eftir öll þessi ár telur Alþýðuflokkurinn það til sinna stærstu verka að fá þessi lög sett. Það skal tekið fram, að lög þessi voru sett í andstöðu við flesta ef ekki alla togaraeigendur, sem túlkuðu það óspart, að slík lagasetning yrði til þess að koma útgerðinni á hausinn. Það er bezt að bregða upp fyrir almenningi smámynd af togaralífínu, áður en vökulögin voru sett. Það var algengt, að farið væri út á veiðar og menn látnir vinna uppihaldslaust án svefns eða hvíldar í tvo til þrjá fyrstu sólarhringana eða jafnvel miklu lengur. Eftir slíkan tíma var það oftast

venjan, að menn fengu að kasta sér niður eins og hundar og hvíla sig í örfáar klukkustundir. Þessi þrældómur gekk svo vítt, að sterkbyggðustu menn sofnuðu stundum við matarborðið og urðu máské ekki vaktir aftur fyrr en eftir langan svefn. Ekki var það heldur ótítt á þeim árum, að sjómenn slösuðust við vinnu sökum ofþreytu og skorts á svefni, ráku máské hnifana hver í annan við flatningsborðin. Sumir dattu jafnvel niður í fiskkösina sem dauðir væru og urðu þá í sumum tilfellum ekki vaktir fyrr en komið væri að landi eftir endaða veiðiför. Það eru til margar ljótar þrældómslýsingar frá þessum árum, sem eru ótvírætt allra ljótasti ómenningarbletturinn í okkar sjómennskusögu. Nú munu menn vart trúa því, að til hafi verið svo heimskir og andlega úrkynjaðir vesalingar, að þeir hafi tekið upp málsvörn fyrir slíkt athæfi. En sannleikurinn er því miður sá, að þeir voru ekki svo fáir, sem mæltu slíkum vinnubrögðum bót eða jafnvel töldu þau sjálfsgöð. Sé miðað við þetta þrældómstímabil í lífi togarasjómannanna, þá skal það fúslega viðurkennt, að vökulögin voru mikil bót frá því, sem áður hafði viðgengizt, þótt þau hins vegar tryggðu ekki nægilega hvíld. Það getur varla hjá því farið, ef mál þetta er rætt af nokkru viti, að menn verði sammála um, að sextán klukkustunda vinna á sólarhring sé of mikil vinna, þegar til lengdar lætur.

Hraustbyggðustu menn endast ekki nema í tiltölulega fá ár með slíkum vinnubrögðum. Það er furðulegt, að löggjafinn skuli ekki fyrir löngu hafa stigið skrefið dálítið lengra, t. d. komið vinnutímanum niður í 12 stundir, eins og tíðkæzt hefur að undanförunu á togurum frá Boston í Ameríku. Þeir, sem bezt þekkja til þessara mála, vita, að reynsla Ameríkumanna í þessum efnum er hér fullkomlega eftirbreytnisverð. Það er síður en svo, að togaraútgerðin hafi farið á hausinn við breytlinguna, heldur munu þeir menn, sem þar þekkja bezt til, vera sammála um, að útgerðin hafi aldrei gengið betur en eftir að tólf stunda vinna á sólarhring var innleidd. Það, sem vinnst við að breyta vinnunni úr sextán stundum í tólf, er þetta: Menn afkasta engu minni vinnu, þegar til lengdar lætur, en endast miklu betur. Það eru nú einu sinni til takmörk fyrir því, hve mikið má bjóða mannslíkamanum af erfiðri vinnu, og ef þau lögmál eru að engu virt, þá hlýtur slíkt að hefna sín grimmilega á þjóðstofninum, þótt siðar verði. Það er því ábyggilega kominn tími til, að þetta mál sé tekið upp að nýju og vökulögin endurskoðuð. Alþingi ætti að sjá sóma sinn í því að setja nú ný vökulög, sem tryggi togarasjómönnum tólf tíma hvíld á sólarhring. Því hver þorir að neita því, að tólf stunda vinna á sólarhring sé nægileg fyrir hvern mann, þótt hraustur sé, þegar til lengdar lætur? Tólf stunda vinna og tólf stunda hvíld, það er krafan, sem sjómannastéttin gerir nú til hinna nýkjörnu alþingismanna.

Nánar í framsögu.

Sp.

43. Tillaga til þingsályktunar

um vegagerð inn með Patreksfirði.

Flm.: Gísli Jónsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að leggja fram fé á þessu sumri til áframhaldandi vegagerðar inn með Patreksfirði, allt að 30 þús. kr.

Greinargerð.

Fyrir nokkrum árum var hafizt handa um vegarlagningu frá Geirseyri við Patreksfjörð, inn með Patreksfirði um Raknadalshlíð áleiðis í Botn við Patreksfjörð. Er svo til ætlað, að vegur þessi greinist við Botnsá, og liggi önnur álman yfir Kleifarheiði áleiðis til Barðastrandar og verði í framtíðinni aðalvegur á milli

Patreksfjarðar og Suðurlands um Barðaströnd, en hin álman liggi fyrir Patreksfjarðarbotn og út með firðinum að Skeri og tengist þar við Rauðasandsveg, sem þegar hefur verið lagður.

Vegna mjög ónógra fjárframlaga hefur vegi þessum miðað sáralítið áfram, enda hafa fjárframlög til hans verið skorin svo við neglur, að flytja hefur orðið vinnuflokkinn frá vegarlagningunni á miðjum sumrum, vegna þess að framlagið var á þrotum. Hefur af þessum ástæðum töluverður hluti af framlögunum farið í beina tilflutninga að og frá verkinu.

Með því nú að mjög mikla nauðsyn ber til þess, að vegur þessi komist sem allra fyrst að Botnsá, en flokkur verkamanna er þar enn að vinnu, en hins vegar fjárframlagið til vegarins í ár að þrotum komið, er þess vænt, að hið háttvírta Alþingi samþykki að veita ríkisstjórninni heimild til þess að veita allt að 30 þús. kr. til vegargerðar þessarar á yfirstandandi sumri, svo að eigi þurfi að hætta við vegarlagninguna í ár, svo lengi sem veður leyfa, að unnið sé á þessum slóðum.

Nánar í framsögu.

Sp.

44. Tillaga til þingsályktunar

um brúargerðir á Barðaströnd.

Flm.: Gísli Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta þegar á komandi hausti setja brú á Haukabergsá á Barðaströnd og enn fremur að láta setja brýr á Arnarbýlu og Móru á Barðaströnd hið allra fyrsta, og eigi síðar en á næsta vori, og heimilar fé til þessara brúargerða úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Haukabergsá á Barðaströnd er skammt fyrir utan túngarð á Haukabergi, sem er fyrsti bær á Barðaströndinni, sem komið er að, þegar farið er yfir Kleifarheiði, aðalfjallveginn milli Barðastrandar og Patreksfjarðar. Leið þessi er mjög fjölfarin, enda að vetrarlagi svo að segja eina leiðin vestur yfir fjöllin af Barðaströndinni. Eiga Barðstrendingar m. a. að sækja yfir hana lækni til Patreksfjarðar bæði sumar og vetur.

Næsti bær vestan heiðarinnar er Botn, en á milli þessara bæja er 3 klst. ferð. Nú hefur það þrífaldlega komið fyrir, að menn, sem komið hafa vestan yfir heiðina, hafa orðið að snúa við við Haukabergsá, af þeim ástæðum, að áin hefur verið ófær, og því orðið að leggja aftur á heiðina að Botni, hvernig sem veður hafa verið, eða, ef ekki hefur þótt fært að leggja aftur á heiðina, þá að liggja úti við ána, þar til unnt væri að komast yfir hana. Á sama hátt hafa læknisvitjanir tafizt eða jafnvel alveg farizt fyrir, þar eð ekki hefur verið unnt að komast vestur yfir ána frá Haukabergi. Er eigi sæmandi, að sveitin sé látin búa við slíka annmarka degi lengur.

Hvað snertir Arnarbýlu og Móru, þá verða báðar þessar ár svo vatnsmiklar, einkum á haustin og veturna, að þær stöðva umferð um sveitina oft dögum saman, enda hvað eftir annað legið við slysi, þegar verið er að bröltast yfir þær þannig.

Það er því bráð nauðsyn til þess, að mál þetta nái fram að ganga þegar á þessu þingi.

Sp.**45. Tillaga til þingsályktunar**

um samgöngur milli hafna á Breiðafirði, Reykjavíkur og kaupþúna Vestur-Barða-strandarsýslu.

Flm.: Gísli Jónsson, Þorsteinn Þorsteinsson, Gunnar Thoroddsen.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að útvega nú þegar hentugt skip, er haldi uppi vöru- og farþegaflutningum milli hafna á Breiðafirði í sambandi við Reykjavík og kaupþún í Vestur-Barðastrandarsýslu þegar á þessu ári.

Skipaútgerð ríkisins sé falið að gera ferðaáætlun fyrir skipið eftir tillögum frá héraðsstjórninni og aðalverzlunarfyrtækjum viðkomandi héraða.

Greinargerð.

Vegna hins breytta viðhorfs í strandferðum landsmanna, hafa hafnir umhverfis Breiðafjörð orðið mjög svo út undan með samgöngur allar. Misjöfn skip og oftast mjög óhentug hafa jafnan verið send á hina smærri verzlunarstaði, þegar flutningur hefur verið fyrir hendi, án þess að skip þessi hafi farið samkvæmt áætlun, er gefin hafi verið út fyrir almenning. Af þessum ástæðum hafa menn ekki getað notfært sér ferðirnar til flutninga eins og ef ferðirnar hefðu verið vitaðar fyrir fram, og þær því ekki komið að sömu notum og til var ætlað. Flutningsþörfin á svæði því, sem þingsályktunartillaga þessi getur um, er hins vegar svo mikil, cinkum að haustinu til, að full þörf er á, að bátur, sem eigi væri minni en 100 smálestir, væri hafður þar í stöðugum ferðum, eftir fyrir fram ákveðinni áætlun. Slíkur bátur mundi að sjálfsögðu greiða mjög mikið úr þeim erfiðleikum, sem íbúar á þessu svæði eiga við að búa um alla vöru- og mannflutninga frá og til hafna á Breiðafirði.

Tillagan gerir ráð fyrir, að samin sé ferðaáætlun fyrir bátinn eftir tillögum frá héraðsstjórnnum og aðalverzlunarfyrtækjum viðkomandi héraða, þar sem þeim aðilum er að sjálfsögðu kunnugast um þarfirnar. En með tilliti til þess, að birgja verður upp þessi héruð um alla aðdrætti fyrir veturinn og jafnframt að koma frá þeim öllum haustafurðum, má telja vist, að nauðsynlegt sé að láta bátinn hafa viðkomu á öllum höfnum á milli Snæfellsness og Arnarfjarðar, auk þess sem hann og færi í hverri ferð til Reykjavíkur.

Skipaútgerð ríkisins sé að sjálfsögðu falinn allur rekstur bátsins, enda greiði ríkissjóður tap það, sem kynni að verða á rekstri hans.

Með því að mörg skip af þessari stærð virðast nú verða að hætta fiskflutningum til Bretlands, má ganga út frá því, að það verði engum erfiðleikum bundið að fá hentugt skip í haust til þessara ferða.

Kostnaður, sem kynni að verða af þessum flutningum fram yfir tekjur, er að sjálfsögðu aðeins hluti af kostnaði ríkisins við dreifingu ýmissa vara umhverfis ströndina, og þá væntanlega enginn nýr útgjaldaliður, þar sem þá eitthvert skip, sem jafnframt væri bundið við aðra staði, yrði að annast þessa flutninga á miklu óhagkvæmari og ef til vill einnig miklu dýrari hátt.

Mál þetta er svo aðkallandi, að þess er vænt, að hið háa Alþingi leyfi skjótan framgang þess.

Nd.**46. Nefndarálit**

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, og stjórnarskipunarlögum, nr. 22 24. marz 1934.

Frá meiri hluta stjórnarskrárnefndar.

Meiri hluti nefndarinnar leggur til, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 12. ágúst 1942.

Gísli Sveinsson,
form.

Ásgeir Ásgeirsson,
fundaskr., frsm.

Sigurður Kristjánsson.

Áki Jakobsson.

Garðar Þorsteinsson.

Sp.**47. Tillaga til þingsályktunar**

um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Ísafjarðar og Eyrarhrepps.

Flm.: Finnur Jónsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast allt að 1 millj. króna innanlandslán fyrir Ísafjarðarkaupstað og Eyrarhrepp til aukningar rafveitu þeirra við Fossa. Ábyrgð þessi má þó ekki ná til hærri fjárhæðar en 80% af stofnkostnaði hinna auknu framkvæmda.

Greinargerð.

Efni þessarar þáttill. var samkv. ósk flm. tekið upp í frv. fjárhagsnefndar Nd. Alþingis á s.l. þingi á þskj. 322, og vísast til þeirrar greinargerðar, er því fylgdi. Búið er nú þegar að festa kaup á ýmsu efni og vélum, er þarf til virkjunar þessarar, og byrjað á verkinu. Ber því nauðsyn til að fá ábyrgðarheimild þessa nú á þessu þingi.

Sp.**48. Tillaga til þingsályktunar**

um styrki til byggingar fiskiskipa.

Flm.: Sigurður Kristjánsson, Sigurður Bjarnason.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að verja tveim milljónum króna af tekjuafgangi ríkissjóðs árið 1941 til þess að styrkja menn til byggingar og meiri háttar aðgerða fiskiskipa, eftir reglum, sem ríkisstjórnin setur. Ráðherra sá, sem fer með sjávarútvegsmál, úthlutar styrkjunum, að fengnum tillögum Fiskifélags Íslands.

Greinargerð.

Á síðasta þingi flutti fyrri flm. þessarar till. þingsályktunartillögu um þetta efni. Liðið var á þingtima, þegar tillagan kom fram, og lauk þingi, áður en hún gat hlotið fullnaðarafgreiðslu. En líkur bentu til, að Alþingi hefði samþykkt tillöguna, ef tími hefði unnizt til þess.

Tekjur ríkissjóðs árið 1941 fóru um 31 millj. kr. fram úr áætlun, og varð tekjuafgangur tæpar 18 milljónir króna. Þessar miklu tekjur komu að mestu leyti beint og óbeint frá sjávarútveginum. Það er því vel fallið, að eitthvað af þeim gangi beinlínis til þess að tryggja framtíð þess atvinnuvegar.

Það mun ekki ofsagt, að byggingarkostnaður skipa hafi fjórfaldast, síðan stríðið hófst. Ef gert er ráð fyrir, að verðlag breytist eftir stríðið að svipuðu og var fyrir stríð, er bersýnilegt, að afskrifa verður strax verulegan hluta byggingarkostnaðar þeirra skipa, sem byggð eru á stríðstímanum. Það eru því litlar líkur til þess, að félitlir menn geti tekið þátt í viðhaldi og aukningu fiskveiðafлотans, ef ekki er kostur neins stuðnings annars en þess mjög takmarkaða lánsfjár, sem Fiskveiðasjóður Íslands veitir.

Sp.

49. Tillaga til þingsályktunar

um kaup á sérstakri gerð bifreiðar til fólksflutninga undir Ólafsvíkur-Enni.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að láta kaupa beltisbíl, sem gangi undir Ólafsvíkur-Enni til fólksflutninga milli Ólafsvíkur og Hellissands.

Greinargerð.

Í kauptúninu Hellissandi og nágrenni þess búa um 450 manns. Bílvegasamband er ekki við aðra staði, en sjóleiðin til Ólafsvíkur það löng, að sá kostur hefur verið valinn að fara þangað á hestum eða gangandi, en þar hefst bílfær vegur. Vegalengdin milli kauptúnanna er um 8 km, og er yfir urð að fara undir Ólafsvíkur-Enni á alllangri leið. Er leið þessi illfær og hættuleg, þegar hásjávað er. Vegleysa þessi er þó eina leiðin, sem farin er að og frá kauptúninu. Þetta getur ekki talizt forsvaranleg aðbúð, þegar litið er til þess, hvernig samgöngukerfi landsins er þó orðið. Þar til úr slíku vegaleysi verður bætt á varanlegan hátt, mætti til bráðabirgða mikið greiða fyrir ferðafólki með því að láta þar til gerða bifreið flytja það yfir þann hluta leiðarinnar, sem ekki er fær venjulegum bifreiðum. Er þeim mun nauðsynlegra að bæta eitthvað úr, þótt ekki sé á varanlegan hátt, þar sem vitað er, að enn dregst nokkuð, að kauptún þetta verði tengt við bílfæra vegi. Mér er kunnugt um, að hreppsnefnd Ólafsvíkurhrepps og Neshrepps hafa mikinn áhuga fyrir einhvers konar umbótum á því illa ástandi, sem fólk þarna á við að búa í þessu efni, og munu þær hafa átt tal um málið við vegamálastjóra, en þar sem ekkert hefur verið gert í málinu, leyfi ég mér að bera fram þingsályktunartill. þessa. Ég vænti þess fastlega, að gerð verði tilraun í þessa átt með sérstakri bifreiðategund, sem þá gæti um leið komið til hjálpar á Fróðárheiðarvegi að vetrarlagi, þegar snjóar hindra umferð, enda er þá minnst umferð milli kauptúnanna.

Sp.

50. Tillaga til þingsályktunar

um brúargerðir á vötn í Austur-Skaftafellssýslu.

Flm.: Páll Þorsteinsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta á þessu ári gera brú á Heinabergsvötn á Mýrum í Austur-Skaftafellssýslu og á Kvía í Örfum og heimilar fé úr ríkissjóði til þess.

Greinargerð.

Svo sem kunnugt er, eru öll verzlunarviðskipti Austur-Skaftfellinga að frátekn-um Örafum bundin við Höfn í Hornafirði.

Á undanförnum árum hafa bændur í Suðursveit fengið meginhlutann af vörum sínum fluttan á vélbát frá Höfn. En uppskipun varanna þar við brimsand var mjög erfið og áhættusöm, svo að um leið og vegarsambandið batnaði milli Suðursveitar og Hafnar, var tekið að flytja allar vörur milli þessara staða á bifreiðum. Fyrir nokkrum árum var Kolgríma brúuð, en Heinabergsvötn torvelda mjög ferðir bifreiða á þessari leið. Þess vegna er hér farið fram á, að úr því verði bætt.

Um Örafasveitina renna margar ár, sem koma undan jaðri Örafajökuls. Nokkrar þeirra eru svo vatnsmiklar, að þær eru verulegur farartálmi. Ein hin stærsta af þessum ám og sú, er einna mest torveldar umferð bifreiða, er Kvía.

Það eru nú þegar liðin allmörg ár, síðan Örafingar fóru þess á leit, að brú yrði sett á Kvía. Brú þessi var og sett í brúalög 1936, og er þetta eina áin í Örafum, sem enn þá hefur komizt inn í þau. En þrátt fyrir þetta, hefur framkvæmd þessa máls sífellt dregizt. Og ríkisvaldið hefur hingað til ekki kostað neinu til brúargerða í Örafum.

Athuganir hafa þegar verið gerðar um brúarstæði á báðum þeim ám, sem hér um ræðir. Það gerir og þessar framkvæmdir auðveldari, að nálega allt það vinnuafli, sem þarf til að framkvæma verkin, mun fáanlegt heima í héraðinu.

Nd.

51. Frumvarp til laga

um lendingarbætur á Skálum.

Flm.: Gisli Guðmundsson.

1. gr.

Til lendingarbóta á Skálum, Sauðaneshreppi, Norður-Þingeyjarsýslu, skal úr ríkissjóði veittur helmingur kostnaðar, eftir áætlun, sem atvinnuáráðherra hefur samþykkt, þegar fé er til þess veitt í fjárlögum, allt að 75 þús. kr., gegn jafnmiklu tillagi annars staðar að. Fjárhæð þessi greiðist lendingarsjóði Skálakaupþúns að jafnri til- tölu og lendingarsjóðurinn leggur fram til lendingarbótanna.

2. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að 60 þúsund króna lán, er hreppsnefnd Sauðaneshrepps kann að taka í innlendri lánsstofnun til lendingarbótanna. Lánsábyrgðin skal bundin því skilyrði, að umsjón verks- ins og reikningshald sé falið manni, er atvinnuáráðuneytið telur til þess færan.

3. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til að gera lend- ingarbæturnar, eða undir brautir og vegi í þarfir þeirra, svo sem leyfa, að tekið verði í landi hans, hvort heldur er grjót, mól eða önnur jarðefni, og þola þær eignakvaðir, óhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem lendingarbæturnar hafa í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki samkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna, að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaðurinn við matið greiðist úr lendingarsjóði Skálakaupþúns. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann heimtað yfirmat, en gera skal hann það innan 14 daga frá því að matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnaðinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsfjárhæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu end- urgjaldsfjárhæð, ella greiðist kostnaðurinn úr lendingarsjóði.

4. gr.

Meðfram strandlengju lendingarinnar eða lendingarbótunum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð, má ekki gera neitt mannvirki til lendingarbóta, né heldur halda þar úti bátum til útgerðar, nema samþykki hreppsnefndar Sauðaneshrepps komi til.

Brot gegn þessum ákvæðum varða sektum 1000—10000 kr.

5. gr.

Framkvæmd lendingarmála og eftirlit með lendingunni hafa þrír menn, er hreppsnefnd Sauðaneshrepps kys. Skulu þeir kosnir hvert sinn að afloknum hreppsnefndarkosningum, og gildir kosning þeirra til loka kjörtímabils hreppsnefndarinnar. Til sama tíma skulu kosnir jafnmargir varamenn. Hreppsnefnd Sauðaneshrepps fer með framkvæmd þessara mála, unz hreppsnefndarkosningar fara næst fram.

6. gr.

Eignum lendingarsjóðs má aðeins verja í þarfir lendingarinnar. Hreppssjóður Sauðaneshrepps ábyrgist skuldir sjóðsins, og hreppsnefndin er ábyrg fyrir eignum lendingarinnar.

7. gr.

Hreppsnefnd má ekki án leyfis atvinnumálaráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir lendingarsjóðs, kaupa nýjar fasteignir eða taka lán til lengri tíma en svo, að þau verði greidd af tekjum næsta árs, né endurnýja slík lán, og ekki heldur gera mannvirki við lendinguna, svo stórvaxin, að árstekjur hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

8. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald lendingarvirkjana og til árslegs rekstrarkostnaðar lendingarinnar er heimilt að innheimta í lendingarsjóð Skálakaupþúns allt að 6% af brúttóverði afla hvers báts, er haldið er úti til fiskveiða frá Skálum, vörugjald af vörum, sem fluttar eru í land eða úr landi innan takmarka Skálalendingar, svo og önnur gjöld, er ákveðin kunna að verða í reglugerð samkvæmt 12. gr.

Gjöld þessi má taka lögtaki, og ganga þau fyrir sjóveðum.

9. gr.

Reikningsár lendingarsjóðs er almanaksárið.

10. gr.

Fyrir 1. dag desembermánaðar ár hvert ber stjórn lendingarsjóðs að semja áætlun um tekjur og gjöld sjóðsins næsta ár og senda hana atvinnumálaráðuneytinu til samþykktar.

11. gr.

Fyrir lok febrúarmánaðar ár hvert skal stjórn lendingarsjóðs gera reikning yfir tekjur og gjöld sjóðsins á liðnu ári. Reikninginn skal endurskoða og úrskurða á sama hátt og sveitarsjóðsreikninga.

12. gr.

Í reglugerð, sem hreppsnefnd Sauðaneshrepps semur og atvinnumálaráðuneytið staðfestir, skal kveða á um allt það, er lýtur að stjórn lendingarsjóðs, viðhaldi lendingarbóta, umferð og góðri reglu í lendingunni, báta- og bryggjugjöld og fleira, ef þurfa þykir.

Í reglugerð má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—10000 kr. Sektir renna í lendingarsjóð.

13. gr.

Með mál út af brotum gegn lögum þessum og reglugerðum, er settar kunna að verða samkvæmt þeim, skal fara sem almenn lögreglumál.

14. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er flutt eftir beiðni hreppsnefndar Sauðaneshrepps, og hefur flm. rætt um það við vitamálastjóra.

Skálar á Langanesi eru, svo sem mörgum er kunnugt, ein fengsælasta veiðistöð hér á landi. Fiskur er þar sumarmánuðina oft mjög nærri landi og fljótfenginn. Um nokkurt árábil, eftir að kunn var fiskiauðlegð þessa staðar, var þar mikil árabáta-útgerð, og komu sjómenn þá víðs vegar að til útróðra á sumrin, innlendir og fær-eyiskir. Byggðist þar þá þorp og verzlunarstaður í landi bújarðarinnar Skála, og voru framkvæmdir þar um hrið talsverðar. Síðar hefur dregið úr útgerðinni og fólki fækk-að nokkuð, og bar tvennt til. Fyrirtæki þau, er héldu uppi útgerð og öðrum framkvæmdum, urðu fyrir áföllum fjárhagslega, er sum voru útgerðarstarfseminni á Skálum óviðkomandi, og urðu að hætta störfum. Í öðru lagi þreyttust menn á þeim erfiðu lendingarskilyrðum, sem þarna eru fyrir hendi.

Um 1930 var í það ráðizt, með aðstoð hins opinbera, að byggja öldubrjót fyrir lendinguna. En vegna þess, að ónógt fé var fyrir hendi og kreppuár fóru í hönd, var verið aldrei nema hálfunnið. Öldubrjóturinn var of stuttur og ekki nógu hár. Af hinni síðar nefndu ástæðu báru stórbrim á veturna fjörugrjót inn yfir garðinn og inn í lendinguna, og hefur ruðningur hennar á vorin síðan kostað ærna fyrirhöfn. En öldubrjóturinn er, þótt stuttur sé, til mikils skjóls fyrir lendinguna.

Hins vegar er nú svo komið, að öldubrjóturinn er í yfirvofandi hættu, ef ekki er að gert. Hefur steypan bilað sums staðar og grafið undan honum framanverðum.

Á Skálum eru nú gerðir út nokkrir opnir vélbátar, og auðlegð hinna nærtæku fiskiveiða mun vera svipuð því, sem áður var. Skálabúar eru vaskir sjómenn og vilja ógjarnan leita sér staðfestu annars staðar. En ef ekki verður bætt lendingin, og sérstaklega ef það hrynur, sem áður var unnið, er þess ekki mikil von, að byggð haldist þar eða útræði, svo að nokkru nemi. Hins vegar er það ekki vafamál, að ef lendingin yrði bætt svo, að við hlítandi væri, mundi sjósókn verða stunduð þar áfram með álit-legum árangri og fara vaxandi frá því, sem nú er. Mætti það teljast ábyrgðarhluti á þessum tímum, ef hið opinbera vildi ekki sporna við því svo sem með góðu móti má verða, að slíkir staðir legðust í auðn og sú framleiðsla, sem þar á sér stað.

Alþingi 1941 veitti 4000 kr. til lendingarbóta á Skálum í fjárlögum þessa árs, gegn jöfnu framlagi frá öðrum. En sú upphæð nær vitanlega skammt. Er hér farið fram á, að framkvæmd verksins verði komið á eðlilegan grundvöll fjárhagslega með setningu laga um lendingarbæturnar og rekstur lendingarinnar. Frumvarp þetta er sniðið eftir lögum um lendingarbætur á Stokkseyri og lendingarbætur í Skipavík, sem samþykkt voru á síðasta Alþingi. Heimildir til að leggja á afla- og vörugjöld handa lendingarsjóði eru í þessu frv. hinar sömu og í þeim lögum. Með því að nota þær heimildir að meira eða minna leyti, yrði að standa straum af láni, sem lendingarsjóður væntanlega tæki til að greiða sinn hluta af kostnaðinum.

Framlög til lendingarbótanna eru í frv. ákveðin samkvæmt bráðabirgðaáætlun vitamálastjóra og kostnaðaráætlun miðuð við núverandi verðlag. Er þá gert ráð fyrir endurbótum og nokkurri lengingu öldubrjótsins og að byggð verði bátabryggja. Mundi verða ráðizt í þessar framkvæmdir eftir því, sem nauðsyn krefur og fé er fyrir hendi.

Nd.

52. Nefndarálit

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyt. á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands 18. maí 1920 og stjórnarskipunarlögum nr. 22 24. marz 1934.

Frá minni hluta stjórnarskrárnefndar.

Þegar forsætisráðherra mælti fyrir frumvarpi þessu við 1. umræðu, 7. ágúst, óskaði hann eftir því, að frumvarpið gengi gegnum þingdeildina án verulegrar athugunar í nefnd. Af hálfu Framsóknarflokksins var þá lagt til, að frv. yrði vísað til sérstakrar stjórnarskrárnefndar, eins og venja er til. Ástæðan var sú, að Framsóknarflokkurinn vildi fá tækifæri til að ræða við hina flokkana hið almenna viðhorf, sem nú er í landsmálum, áður en þeir tækju með atkvgr. bindandi afstöðu til þessa frumvarps og slægju því þar með föstu, að almennar alþingiskosningar skyldu fram fara í annað sinn á þessu ári.

Vér, sem undir þetta nefndarálit ritum, lítum svo á, að síðan stjórnarskrárfrumvarpið var samþykkt á Alþingi fyrir kosningar, hafi ýmislegt komið í ljós, sem orki því, að þeir, sem áður greiddu atkvæði með frv., svo og hinir nýkjörnu þingmenn sömu flokka, ættu að skoða vel hug sinn, áður en þeir halda máli þessu til streitu nú. Viljum vér í því sambandi benda á eftirfarandi:

Það er að visu svo, að þrír þingflokkar, sem þessu máli fylgdu á síðasta þingi, Alþýðuflokkurinn, Sjálfstæðisflokkurinn og Sósíalistaflokkurinn, hafa í kosningunum fengið samtals 29 þingmenn kjörna, og er það meiri hluti á Alþingi og í báðum deildum þess. Einn þessara flokka, Sósíalistaflokkurinn, hefur aukið kjölfylgi sitt frá því, sem áður var, en það er alkunna, að sú fylgisaukning er ekki vegna afstöðu hans til þessa máls, enda var því fram haldið af frambjóðendum þess flokks, að kosningarnar ættu ekki að snúast um kjördæmamálið fyrst og fremst. Hins vegar hafa aðalstuðningsflokkar stjórnarskrármálsins, Alþýðuflokkurinn og Sjálfstæðisflokkurinn, þegar miðað er við kosningarnar 1937, tapað kjölfylgi mjög verulega. En Framsóknarflokkurinn, sem í kosningunum beitti sér sérstaklega gegn þessu máli, hefur aukið fylgi sitt til muna. Þetta sýnir, að óánægja hefur verið ríkjandi meðal þeirra, sem áður hafa fylgt að málum aðalstuðningsflokki kjördæmamálsins. Þessi óánægja út af kjördæmamálinu var þó og er miklu almennari en fram kom í kosningunum, þar sem vítað er, að þorri flokksmannanna hefur, enn sem komið er, eigi látið þetta svo miklu varða, að þeir yfirgæfu flokka sína. Sérstaklega má á það benda, að í tvímenningskjördæmunum, sem mál þetta varðar sérstaklega, hafa orðið breytingar á fylgi flokkanna, sem sýna mjög greinilega andstöðu gegn málinu. Í þessum kjördæmum breyttist fylgi flokkanna svo mjög í þessum kosningum, að ekki vantaði mikið til, að Framsóknarflokkurinn hefði fengið báða þingmennina í flestum þeirra, þótt hlutfallskjör hefði verið við haft. Þetta sýnir, að almenningi í tvímenningskjördæmunum er breytingin ógeðfelld, og eru allar líkur til, að sú andstaða fari harðnandi, ef málið verður nú knúið fram, þrátt fyrir svo ótvíræðar bendingar frá þeim, sem í hlut eiga. Í þessum héruðum er nú eftir lokabáttur baráttunnar, þar sem úr því verður skorið, hvort héruðin geti sjálf rekið af höndum sér þann ófarnað, sem nú er að þeim stefnt með lögfestingu hlutfallskosninganna. Getur þeirri baráttu vel lokið á þann veg, að árangur af stjórnarskrárbreytingunni verði ekki mikill viðkomandi skipun Alþingis. Er þá þeim mun minni ástæða fyrir fylgjendur máls þessa að knýja það fram nú.

En jafnvel þótt fylgjendur málsins, þrátt fyrir áður greind úrslit kosninganna og útlit fyrir minni árangur en til var stofnað, teldu rétt og viðeigandi að neyta þingfylgis síns, eru nú fyrir hendi, að vorum dómi, aðrar og veigamiklar ástæður til að láta samþykkt málsins niður falla. Hér er ekki um að ræða venjulega endursamþykkt stjórnarskrárbreytingar, sem skili þjóðinni starfhæfu Alþingi.

Þessi stjórnarskrárbreyting hefur það í för með sér, að nýjar kosningar verða fram að fara þegar í stað, og þá fyrst, þegar þeim kosningum er lokið, má gera ráð fyrir, að tími og starfsfriður fáið til að sinna þeim höfuðviðfangsefnum yfirstandandi tíma, sem fyrir hendi eru. Eins og ástandið er nú í atvinnumálum þjóðarinnar og öryggismálum, teljum vér þennan drátt á því, að þjóðin fái starfhæft þing, stórhættulegan. En þeirri hættu, sem þar er á ferðum, verður ekki afstýrt nema með því einu móti, að stjórnarskrárbreytingin verði látin niður falla og þar með kosningabaráttan. Jafnvel þótt breyting þessi hefði verið réttmæt — sem vér teljum ekki — og átt einhuga fylgi að fagna, hefði verið réttmætt og sjálfsagt að hverfa frá henni nú, til að skapa Alþingi þegar í stað vinnufrið á þessum viðsjárverða tíma.

Þegar eftir að fallið hafði verið á þá tillögu að kjósa stjórnarskrárnefnd til að fjalla um þetta mál, rituðu þingmenn Framsóknarflokksins hinum þingflokkunum þrem, Alþýðflokknum, Sjálfstæðisflokknum og Sósíalistaflokknum, eftirfarandi bréf:

„Reykjavík, 7. ágúst 1942.

Almennar alþingiskosningar hafa nú farið fram, og Alþingi er komið saman af nýju. Framsóknarflokkurinn telur ástæðu til, að þingflokkarnir staldri við þar, sem nú er komið, og athugi gaumgæfilega viðhorfið í stjórnmálum landsins og ástæður í landinu yfirleitt, áður en lengra er haldið.

Flokkurinn telur, að engum muni dyljast, að því fer fjarri, að ástandið í landinu sé þannig, að Alþingi og þjóðin geti verið áhyggjulaus um rás viðburðanna í næstu framtíð, þótt eigi sé lengra horft.

Þannig er nú ástatt í fjárhagsmálum þjóðarinnar, að verðbólgan eykst svo að segja viðstöðulaust og svo ört, að eigi er annað fyrirsjáanlegt en að fjármálakerfi þjóðarinnar hrynji saman, ef eigi verða gerðar öflugar ráðstafanir til viðreisnar.

Í atvinnumálum er ástandið þannig, að aðalatvinnuvegir þjóðarinnar dragast stöðugt saman vegna skorts á vinnuafli, en fleiri og fleiri landsmenn hverfa að atvinnugreinum, sem enga framtíð eiga í landinu. Verður eigi séð fyrir allt það tjón, sem þessi upplausn muni baka þjóðinni, ef eigi verða gerðar öflugar og viturlegar ráðstafanir til þess að vinna gegn henni. Eyðsla, hvers konar spákaupmennska og gróðabrall fer stöðugt vaxandi, og því fer fjarri, að enn hafi orðið samtök um að gera fullnægjandi ráðstafanir til að takmarka stríðsgróða einstaklinga á kostnað almennings svo sem nauðsyn ber til. Er óhugsandi annað en að þjóðin biði varanlegan hnekki menningarlega við það ástand, sem ríkir í þessum efnum, — fyrir utan allt það fjárhagslega tjón, sem af því leiðir.

Brýna nauðsyn ber til þess að hefja nú þegar undirbúning að því viðreisnarstarfi, er hér verður að vinna eftir styrjöldina, og gera áætlanir um það, hvernig leyst verði þau viðfangsefni, er þá munu krefjast úrlausnar, — einkum í atvinnumálum þjóðarinnar. Þau verkefni munu verða mörg og vandasöm og það eins fyrir því, þótt takast kunni að ráða betur fram úr atvinnumálunum á meðan styrjöldin stendur en á horfist nú.

Loks er á það að minna, að meiri líkur eru nú sem stendur til þess en áður hafa verið, að Ísland verði styrjaldarvettvangur að meira eða minna leyti. Má að vísu vel vera, að þjóðin beri enn gæfu til þess að þurfa eigi að þola slíka raun, en mjög óhyggilegt væri að treysta slíku eins og nú horfir. Þvert á móti verður að gera ráð fyrir því, að á næstunni geti orðið fyllsta þörf samstilltra átaka í öryggismálum þjóðarinnar.

Þrír þingflokkar stóðu á síðasta Alþingi saman um að samþykkja stjórnarskrárfrumvarp, sem fól í sér breytingu á kjördæmaskipun landsins. Framsóknarflokkurinn var algerlega mótfallinn þessu frumvarpi, og leiddi það til stjórnskipta, svo sem kunnugt er. Eigi verður hér rakið, hver áhrif Framsóknarflokksurinn telur, að þessar ráðstafanir hafi haft nú þegar á rás viðburða í landinu.

Aftur á móti vill Framsóknarflokkurinn í erindi þessu til hinna flokkanna benda á, hvað honum virðist framundan, eins og nú horfir.

Verði stjórnarskrárbreytingin samþykkt að nýju, leiðir það til nýrra almennra kosninga á þessu hausti, og hvernig sem farið er að úr þessu, verða þær kosningar settar á þeim árstíma, sem með tilliti til almennings í hinum dreifðu byggðum landsins verður að teljast óhæfilegur með öllu.

Verði þessi málsmeðferð viðhöfð, er alveg augljóst mál, að öllu þessu sumri og haustinu — og jafnvel lengri tíma — verður varið til þess að koma fram kjördæmabreytingunni og til kosningabaráttunnar, — en þetta er einmitt sá tími, sem nota þarf til aðgerða, er enga bið þola af hálfu Alþingis og ríkisstjórnarinnar.

Allan þennan kosningabaráttutíma verður þess enginn kostur að fá framkvæmdar þær ráðstafanir, sem gera þarf, — og allan þann tíma mun upplausnin í landinu aukast hröðum skrefum, og margt af því, er á þeim tíma mun gerast til tjóns, er þannig vaxið, að úr því verður aldrei bætt.

Afgreiðsla kjördæmamálsins á Alþingi sker úr um það, hvort stofnað verður til kosningabaráttu á nýjan leik eða ekki. Ný kosningabarátta hlýtur að hafa í för með sér vaxandi upplausn í stjórnámálum landsins, auk þess sem með öllu má telja óverjandi að láta kosningar fara fram eftir að komið er fram á haust. Framsóknarflokkurinn telur slíkar ráðstafanir svo fráleitar, að hann mundi ekki geta átt þátt í eða stutt ríkisstjórn, sem stæði að slíkum aðgerðum.

Framsóknarflokkurinn vill vekja athygli hinna þingflokka á því, að Alþingi er nú státt á vegamótum. Annars vegar áframhaldandi kosningabarátta og vanræksla þeirra verkefna, sem þó er þjóðarnauðsyn að leysa, — hins vegar er sú leið opin, að snúast við hinum aðkallandi verkefnum og leggja þeirra vegna á hilluna það ágreiningsmál, sem á oddi hefur verið haft nú um stund.

Hér verður sérstaklega að benda á það, að fyrir þeim flokkum, er stóðu að kjördæmabreytingunni, vakti að breyta með henni verulega flokkaskipun á Alþingi til samræmis við það, er þeir töldu réttmætt, miðað við kjósendatölu flokkanna. Nú er það alveg ljóst mál orðið, að kjördæmaskipunarbreytingin hefur ekki í för með sér, og sízt til frambúðar, þær breytingar á styrkleika flokkanna á Alþingi, sem flokkar þeir, er að henni standa, hafa gert ráð fyrir.

Þegar nú málið horfir þannig við, verður eigi séð, að það sé á nokkurn hátt réttlætanlegt jafnvel frá sjónarmiði fylgjenda málsins, að það sé látið standa í vegi fyrir því, að Alþingi snúist við nauðsynlegum viðfangsefnum, sem fyrir liggja.

Framsóknarflokkurinn gerir ráð fyrir, að þess sé fremur að vanta, að stjórnarskrármálið verði lagt til hliðar, ef samkomulag verður um það milli þeirra flokka allra, er að því stóðu á síðasta Alþingi. Flokkurinn sendir því erindi þetta til allra þessara flokka, með eindreginni áskorun um, að þjóðarnauðsyn verði látin sitja í fyrirrúmi og að flokkar þingsins hætti kosningabaráttunni, snúi sér nú þegar að lausn aðkallandi vandamála og myndun ráðuneytis til þess að standa að framkvæmdum þeirra.

Gert er ráð fyrir, að Alþingi eigi ekki langa setu, og fljótlega verður að skera úr því, hverja afgreiðslu stjórnarskrármálið hlýtur.

Framsóknarflokkurinn óskar þess vegna eftir að fá svar frá flokknum fyrir 12. þ. m. um það, hvort hann aðhyllist þessa uppástungu.

Það skal fram tekið, að bréf þetta mun eigi verða birt að svo stöddu, og ef samkomulag næst á milli flokkanna um erindi þetta, þá mun Framsóknarflokkurinn eigi birta bréfið, nema flokkarnir komi sér saman um, að svo verði gert.

Erindi þetta var samþykkt á fundi þingflokks framsóknarmanna í dag og undirrituðum falið að koma því á framfæri við hina flokkana og eiga tal við fulltrúa þeirra um málið.

Virðingarfyllt,

Einar Arnason.

Jörundur Brynjólfsson.“

Með svörum, sem nú hafa borizt frá þessum þrem flokkum, og atkvæðagreiðslu, sem fram hefur farið í stjórnarskrárnefnd í dag, hefur erindi Framsóknarflokksins nú — því miður — verið svarað neitandi af hálfu allra þessara þriggja þingflokka.

Enginn þessara þriggja þingflokka er fánlegur til að láta stjórnarskrárbreytinguna niður falla. En af því leiðir, að kosningar verða fram að fara nú í haust, og að ekki getur verið um að ræða, samkvæmt áður fenginni reynslu, neitt ráðrúm til samstarfs, er að gagni megi verða, og vandlegar úrlausnar mála, fyrr en kosningabarátta hefur verið háð að nýju og niðurstæða kosninganna fengin.

Framsóknarflokkurinn telur sér ekki fært að taka þátt í stjórn, meðan þannig er á málum haldið til ófriðar og sundrunar. Gengur Framsóknarflokkurinn út frá því sem sjálfsögðu, að þeir flokkar, sem ráða þeirri stefnu og málsmeðferð allri, sem nú er upp tekin, telji sér skylt að annast stjórn landsins, þangað til lokið er kosningum þeim, sem þeir nú stofna til gegn ráði framsóknarmanna, enda hafa þeir til þess nægan meiri hluta á Alþingi. Hins yegar munu þingmenn Framsóknarflokksins að sjálfsögðu gera sitt til að leggja það nytsamlegt til mála, er þeir telja þýðingu hafa á þessu stigi, og veita aðstoð sína í hverju því máli, er þeir telja til gagns mega verða.

En með tilliti til þess, að vér erum af margendurteknum ástæðum mótfallnir efni þessa frv., og með sérstöku tilliti til þeirra hættulegu áhrifa, sem vér teljum, að ný kosningabarátta hafi á stjórnarfar landsins nú, leggjum vér til, að frv. verði fellt.

Við 3. umræðu þessa máls mun Framsóknarflokkurinn krefjast útvarpsumræðna um málið.

Alþingi, 12. ágúst 1942.

Sveinbjörn Högnason,
frsm.

Jörundur Brynjólfsson.

Gísli Guðmundsson.

Eysteinn Jónsson.

Sp.

53. Tillaga til þingsályktunar

um tilhögun flutninga á langleiðum.

Flm.: Gísli Sveinsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta hið allra fyrsta fara fram rækilega athugun á því, hvernig vöru- og nauðsynjaflutningum á langleiðum á landi verði sem best fyrir komið, einkanlega hvort eigi muni hagkvæmast, þegar á allt er litið, að stærri heildir, svo sem héruð eða ríki, eða hvort tveggja, tækju slíka flutninga að sér vegna hagsmuna almennings.

G r e i n a r g e r ð .

Á fleirum stöðum á landi hér verður að flytja nauðsynjavörur, búsafurðir og hvað eina, alllangar leiðir eftir vegum á landi. Er nú mikil bót á þessu orðin, síðan bifreiðir fara að ganga og eftir því sem samgöngubótum, vega- og brúargerðum miðar áfram, en það er vitaskuld aðalatriðið í þessu sambandi. Samt verða þessir flutningar tilfinnanlega dýrir, og standa héruðin óneitanlega misjafnt að vígi í þessu efni. Einstaklingarnir hafa orðið víðast hvar að bjarga sér sjálfir um þessa flutninga, eða verzlaniðnar hafa um þá annast, sem reynzt hefur upp og niður, eins og vænta má, bæði að því er snertir dýrleika og flutningakost, enda vilja ýmsir

halda, að þar mætti yfirleitt betur vera. Má t. d. benda á, að ein verzlun hér á Suðurlandsláglendinu hefur getað látið slíka flutninga í té ásamt öðrum viðskiptum með stórum aðgengilegri kjörum en aðrar verzlanir í þeim landsfjórðungi hafi þótt geta gert, og er það órannsakað mál, hvernig á því stendur. En öllu þessu verður almenn-ingur að seta, án þess að geta gert sér nokkra grein þess, hvort allt sé sanngjarn-lega reiknað.

Talsverð linun í kostnaði þessara flutninga ætti nú að geta fengizt, ef till. sú um undanþágu frá benzinskatti, sem við flytjum nokkrir þingmenn af Suðurlandi, nær fram að ganga, auk þess sem allt á að verða auðveldara í þessu með stórlega bættum samgönguleiðum. En eins og það er almennt viðurkennt og hefur verið, að þar sem yfirgripsmiklum nauðsynjafyrirtækjum, sem varða allan almenning, verður eigi af stað komið né þeim uppi haldið nema hið opinbera hafi með þær að gera — og má þar t. d. minna á póstgöngur, síma, siglingar og allar höfuðsamgöngubætur —, eins verður ávallt að gera þá kröfu, að heildin taki þar í tauma, er nauðsyn kann til að bera eða einstaklingum verður ofvaxið af einni eða annarri ástæðu.

Fyrir því er það áriðandi, að rannsakað sé, hvort eigi er nú svo komið um flutninga þá, er hér um ræðir, að þörf sé nýrrar skipulagningar í þágu þess almenn-ingis, er hlut á að máli.

Á undanförnum árum hefur oftár en einu sinni verið um það rætt, í nefndum og meðal þingmanna, hvort gerlegt væri að fara inn á beina styrkjaleið í þessum flutningamálum, og hefur þetta ávallt strandað á því, að engin leið hefur verið að gera til fulls eða sanngjarnlega upp á milli héraða, þegar á allt hefur verið litið, enda má oft segja, að eitt hérað þiggi styrk í þessari mynd, en annað í hinni. Flutningsmanni þessarar tillögu hefur þó tekizt á síðustu árum að fá, með samþykki ríkisstjórnarinnar, breytt þannig til, að þær þúsundir króna, sem styrkur til svo nefnds „Suðurlandsskips“ hefur numið, hafa gengið til þess að styrkja landflutninga á nauðsynjavörum í Vestur-Skaftafellssýslu, og hefur hann árlega, með vitund sýslunefndar og í samráði við þá aðila, er hafa með höndum aðalviðskiptin við bændur, verið greiddur hlutaðeigandi verzlunum og hefur gengið til lækkunar á verði nauðsynjavara sem þessum styrk nemur, o. s. frv. En vitanlega er hér um bráða-birgðafyrirkomulag að ræða, þótt styrkurinn væntanlega haldist enn um hrið.

Það er vissulega hinn auðveldasti hlutur fyrir þingmenn að hrópa á „styrki“ frá ríkinu til hins og þessa, en mikil hætta er á, því miður, að allmikið af því verði meira eða minna „húmbúgs“-kennt, þegar hrópin koma aðeins rétt fyrir kosningar, því að efndirnar reynast einatt næsta óvissar. Hitt mun staðbætra, að ganga til ró-legrar athugunar á því, hvernig bezt megi úr vandkvæðum bæta, svo að til varan-legra hagshóta horfi sem flestum. Með það fyrir augum er þessi till. fram borin.

Sp.

54. Breytingartillaga

við till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Akureyrarkaupstaðar við Laxárfossa.

Frá Helga Jónassyni, Ingólfi Jónssyni og Birni Fr. Björnssyni.

Í tillgr. bætist á eftir orðinu „Laxárfossa“: og fyrir rafveitufélagið Tungufoss í Rangárvallasýslu allt að 2½ milljón króna.

Ed.**55. Frumvarp til laga**

breyting á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Fyrir „18 ára“ í 2. mgr. 20. gr. bifreiðalaga, nr. 23 16. júní 1941, komi: 17 ára.

2. gr.

Við 4. mgr. 20. gr. laganna bætist: Þeir, sem eru fullra 19 ára að aldri, geta þó fengið leyfi til að aka leigubifreiðum til mannflutninga fyrir allt að 10 farþegum, enda uppfylli þeir öll önnur skilyrði þessarar málsgreinar. Ákvæði þessarar málsgreinar gilda þó ekki um bifreiðastjóra vörubifreiða, er flytja verkamenn til og frá vinnustað.

3. gr.

3. mgr. 21. gr. orðist svo: Engum má veita æfingu í akstri, sem yngri eru en svo, að vanti einn mánuð í 17 ára aldur.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem er lagt fyrir Alþingi samkv. 23. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir:

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um breyting á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941.

RÍKISSTJÓRI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Dómsmálaráðherra hefur tjáð mér, að mikill hörgull sé nú á bifreiðastjórum og telji hann því nauðsynlegt að rýmka aldursákvæði bifreiðalaganna.

Með því að ég fellst á, að brýna nauðsyn beri til að setja bráðabirgðalög samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar um framangreint efni, tel ég rétt að gefa út bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Fyrir „18 ára“ í 2. mgr. 20. gr. bifreiðalaga, nr. 23 16. júní 1941, komi: 17 ára.

2. gr.

Við 4. mgr. 20. gr. laganna bætist: Þeir, sem eru fullra 19 ára að aldri, geta þó fengið leyfi til að aka leigubifreiðum til mannflutninga fyrir allt að 10 farþegum, enda uppfylli þeir öll önnur skilyrði þessarar málsgreinar. Ákvæði þessarar málsgreinar gilda þó ekki um bifreiðastjóra vörubifreiða, er flytja verkamenn til og frá vinnustað.

3. gr.

3. mgr. 21. gr. orðist svo: Engum má veita æfingu í akstri, sem yngri eru en svo, að vanti einn mánuð í 17 ára aldur.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

*Gjört í Reykjavík, 11. júní 1942.***Sveinn Björnsson.**

(L. S.)

Jakob Möller.**Ed.****56. Frumvarp til laga**

um viðauka við lög nr. 18 25. jan. 1934, um kosningar til Alþingis.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Við alþingiskosningar þær, er fram eiga að fara 5. júlí 1942, skulu öll framboð í kjördæmum tilkynnt hlutaðeigandi yfirkjörstjórn skriflega og eigi síðar en 28 dögum fyrir kjördag. Landslistar skulu tilkynntir landskjörstjórn á sama hátt og eigi síðar en 27 dögum fyrir kjördag.

2. gr.

Þeir kjósendur, er neyta vilja kosningarréttar síns utan kjörfundar við alþingiskosningar 5. júlí 1942, eiga rétt á að greiða atkvæði úr því að 25 dagar eða styttri tími er til kjördags, en fari kosningin fram fyrir þann tíma, er hún ógild. Atkvæðið telst greitt þann dag, sem fylgibréfið er dagsett.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem er lagt fyrir Alþingi samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir:

Fylgiskjal.

**Bráðabirgðalög um viðauka við lög nr. 18 25. jan. 1934,
um kosningar til Alþingis.**

RÍKISSTJÓRI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Dómsmálaráðherra hefur tjáð mér, að nauðsyn beri til að stytta fresti þá, er um ræðir í 26. og 66. gr. kosningalaganna, við kosningar þær, er fram eiga að fara 5. júlí 1942.

Með því að ég fellst á, að brýna nauðsyn beri til að setja bráðabirgðalög samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar um framangreint efni, tel ég rétt að gefa út bráðabirgðalög á þessa leið:

1. gr.

Við alþingiskosningar þær, er fram eiga að fara 5. júlí 1942, skulu öll framboð í kjördæmum tilkynnt hlutaðeigandi yfirkjörstjórn skriflega og eigi síðar en 28 dögum fyrir kjördag. Landslistar skulu tilkynntir landskjörstjórn á sama hátt og eigi síðar en 27 dögum fyrir kjördag.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

2. gr.

Þeir kjósendur, er neyta vilja kosningarréttar síns utan kjörfundar við alþingis-kosningar 5. júlí 1942, eiga rétt á að greiða atkvæði úr því að 25 dagar eða styttri tími er til kjördags, en fari kosningin fram fyrir þann tíma, er hún ógild. Atkvæðið telst greitt þann dag, sem fylgibréfið er dagsett.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 27. maí 1942.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Jakob Möller.

Nd.**57. Frumvarp til laga**

um breyting á lögum nr. 19 27. júní 1925, um innlenda skiptimynt.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Í stað 2. gr., 3. gr. og 4. gr. laganna komi ný grein, er hljóði svo:
Fjármálaráðuneytið skal með reglugerð ákveða stærð, þunga og málmblöndu skiptimyntarinnar.

Greinatala laganna breytist samkvæmt þessu.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Um frumvarp þetta, sem lagt er fyrir Alþingi samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar, vísast til fylgiskjalsins hér á eftir.

Fylgiskjal.

Bráðabirgðalög um breyting á lögum nr. 19 27. júní 1925, um innlenda skiptimynt.

RÍKISSTJÓRI ÍSLANDS

gjörir kunnugt: Fjármálaráðherra hefur tjáð mér, að örðugt sé að fá slegna málm-skiptimynt með málmblöndu þeirri, sem ákveðin er í 3. gr. laga nr. 19 27. júní 1925, um innlenda skiptimynt, en notkun skiptimyntarinnar sé mjög mikil nú, og aðkallandi þörf sé fyrir sláttu nýrra birgða af skiptimynt. Eins og sakir standa muni óráðlegt að lögbinda hlutföll málmtegundanna í myntinni, með því að fyrirvaralaust kunni að þurfa að draga úr notkun sumra málmtegundanna.

Til þess að ekki þurfi að leita lagabreytingar í hvert sinn, sem breyting þarf að verða á málmblöndunni í skiptimyntinni telur ráðherrann ráðlegt að fela fjármálaráðuneytinu að ákveða með reglugerð stærð, þunga og málmblöndu skiptimyntar.

Með því að ég tel brýna nauðsyn að tefja ekki mótun nýrra birgða af skiptimynt og að heppilegast sé, að stærð, þungi og málmblöndun hennar verði ákveðin með reglugerð, útgefinni af fjármálaráðuneytinu, gef ég út bráðabirgðalög samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar á þessa leið:

1. gr.

Í stað 2. gr., 3. gr. og 4. gr. laganna komi ný grein, er hljóði svo:
Fjármálaráðuneytið skal með reglugerð ákveða stærð, þunga og málmblöndu skiptimyntarinnar.

Greinatala laganna breytist samkvæmt þessu.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Gjört í Reykjavík, 11. júní 1942.

Sveinn Björnsson.

(L. S.)

Jakob Möller.

Nd.

58. Þingsályktun

um rannsókn á lendingarbótum í Vík í Mýrdal.

(Afgreidd frá Nd. 13. ágúst).

Samhljóða þskj. 21.

Nd.

59. Þingsályktun

um vélar og efni í fiskibáta.

(Afgreidd frá Nd. 13. ágúst).

Samhljóða þskj. 23.

Ed.

60. Tillaga til þingsályktunar

um bændaskóla Suðurlands.

Flm.: Eiríkur Einarsson.

Efri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta framkvæma þegar á þessu sumri nauðsynlegan undirbúning til stofnunar bændaskóla þeim, er reisa skal á Suðurlandi, ákveða skólanum stað, láta gera teikningar að byggingum, kostnaðaráætlanir o. s. frv., svo að ekki standi á slíku, er lagafyrirmæli um skóla þennan koma að öðru leyti til framkvæmda með fjárveitingu og byggingu skólans.

Greinargerð.

Í lögum þeim frá síðasta Alþingi, er ákveðna, að reisa skuli bændaskóla þennan, er svo fyrir mælt, að það skuli gert svo fljótt sem unnt er, þegar fé er veitt til þess

í fjárlögum. Það má fullyrða, að almennur áhugi er fyrir því á Suðurlandi, að málinu verði fylgt fast á eftir, en framkvæmd þess eigi dregin á langinn. Það er því bæði í samræmi við ákvæði laganna og almennan vilja þeirra, er að skólanum eiga að búa, að ríkisstjórnin sé með þinglegri ályktun hvött til að hefjast þegar handa og láti á engu standa um nauðsynlegan undirbúning, er fjárlagaþing kemur saman og leitað verður framlags til að reisa bændaskóla Suðurlands.

Það er rétt að taka það hér fram og leggja á það áherzlu, að í sérákvæði um stofnun þessa skóla er svo fyrir mælt, að með reglugerð skuli lögð megináherzla á það, að tilraunastarfsemi og önnur verkefni skuli sniðin eftir sérstöðu Suðurlands-undirlendisins í búnaðarhátum. Við ákvörðun skólaaseturs hlýtur þetta og að verða mikilsvarðandi.

Ed.

61. Nefndarálit

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

Frá allsherjarnefnd.

Frv. þetta er um samþykkt á bráðabirgðalögum, sem sett voru 30. júní s.l. og voru samhljóða frv. Með frv. er hækkað um 1000 kr. mark það, sem full réttindi í sjúkrasamlögum eru bundin við, og er það gert vegna þess, að í 24. gr. alþýðutryggingalaganna er miðað við skattskyldar tekjur, en með skattalagabreytingunni á síðasta þingi var hætt að leyfa frádrátt á greiddum skatti og útsvari við ákvörðun skattskyldra tekna. Nefndin er sammála um að mæla með frv., og telja þó sumir nefndarmenn æskilegt að gera frekari breytingar á þessu fyrirmæli alþýðutryggingalaganna, og ritar einn nefndarmanna undir álitid með fyrirvara af þessum sökum.

Alþingi, 14. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form., með fyrirvara.

Bjarni Benediktsson,
fundaskr., frsm.

Hermann Jónasson.

Ed.

62. Nefndarálit

um frv. til laga um dómnefnd í verðlagsmálum.

Frá meiri hl. allsherjarnefndar.

Meiri hluti nefndarinnar leggur til, að frv. verði samþykkt. Nefndin hefur til athugunar breytingartillögur fyrir 3. umr.

Alþingi, 14. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form.

Bjarni Benediktsson,
fundaskr., frsm.

Sp.**63. Tillaga til þingsályktunar**

um ríkisábyrgð á láni til byggingar rafstöðva í Skagafjarðarsýslu.

Flm.: Sigurður Þórðarson, Pálmi Hannesson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast allt að 2 millj. króna innanlandslán fyrir Skagafjarðarsýslu, gegn þeim tryggingum, er stjórnin metur gildar, til þess að koma upp rafveitum í sýslunni. Ábyrgð þessi má þó ekki ná til hærri fjárhæðar en nema mundi 80% af stofnkostnaði rafveitnanna.

Greinargerð.

Rafveitumál Skagfirðinga eru ekki langt á veg komin. Á Sauðárkróki er litill vatnsaflsstöð, sem hvergi nærri fullnægir rafmagnsþörf bæjarins. Sama er um Hofsós að segja, og í sveitinni eru einkarafstöðvar á örfáum bæjum. Þar sem fallvötn eru nóg í héraðinu og virkjunarskilyrði góð, verður því ekki unað lengur, að þetta mikla og góða hérað sé að kalla rafmagnslaust. Á Sauðárkróki eru nærtæk virkjunarskilyrði í Gönguskarðsá, svo að á betra verður ekki kosið, þar sem aflstöðin verður í miðju kaптúninu. Þar er um að ræða 800 hestafla orku, og mun sú orka verða strax fullnotuð af kaптúninu, sem telur nú um eitt þúsund íbúa. Nú er þar ekki rafmagn nema til ljósa og þó af skörnum skammti. Rafmagn er undirstaða allrar iðju, bæði í verkamiðjum og á heimilum. Væri bætt úr rafmagnsþörf Sauðárkróks, mundi sparast innflutningur á olíu til frystihúsa staðarins og kolainnflutningur til hitunar og suðu. Sömuleiðis mun fyrirhuguð sildarbræðslustöð á Sauðárkróki þurfa mikið rafmagn. Eins og nú eru miklir erfiðleikar um innflutning á olíu og kolum, er það að vonum, að keppt sé að því að koma upp rafstöðvum þar, sem virkjunarskilyrði eru góð, eins og hér er um að ræða.

Á Hofsósi eru virkjunarmöguleikar mjög góðir í Hofsá, er fellur til sævar niður í gegnum kaптúnið. Á Hofsósi eru um 300 íbúar. Þar er hraðfrystihús og blómleg sjávarútgerð stunduð á smábátum. Þar er mjög mikil rafmagnsþörf.

Samkvæmt ákvörðun aukafundar sýslunefndar Skagafjarðarsýslu, er haldinn var 10. þ. m., skorar nefndin á okkur, flutningsmenn þessarar tillögu til þingsályktunar, að vinna svo sem auðið er að framgangi rafveitumála Skagfirðinga og hefjast handa um að tryggja ríkisábyrgð fyrir væntanlegum lántökum fyrir nauðsynlegustu byrjunarrafvirkjunum í sýslunni, fyrir Sauðárkrók og Hofsós.

Nd.**64. Frumvarp til laga**

um að reisa nýjar sildarverksmiðjur á Norðurlandi.

Frá sjávarútvegsnefnd.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt, eins fljótt og ástæður leyfa, að láta reisa nýjar sildarverksmiðjur, með 30 þúsund mála afköstum á sólarhring, á eftir töldum stöðum:

1. Á Siglufirði, 10 þúsund mála verksmiðju.
2. Á Raufarhöfn, 5 þúsund mála verksmiðju.
3. Á Húsavík, 5 þúsund mála verksmiðju.
4. Á Sauðárkróki, 5 þúsund mála verksmiðju.
5. Á Skagaströnd, 5 þúsund mála verksmiðju.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka lán fyrir hönd ríkissjóðs, að upphæð allt að 25 milljónir króna, eða jafngildi þeirrar upphæðar í erlendri mynt, til greiðslu kostnaðar, sem leiðir af fyrimælum 1. gr.

3. gr.

Um stofnun og rekstur verksmiðja þeirra, er um ræðir í 1. gr., fer að öðru leyti eftir lögum nr. 1 1. janúar 1938, um sildarverksmiðjur ríkisins.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er flutt eftir tilmælum atvinnumálaráðherra, og fylgdu því eftirfarandi athugasemdir og skýringar:

„Ríkisstjórninni hafa borizt tilmæli frá stjórn sildarverksmiðja ríkisins um, að ríkisstjórnin aflaði lagaheimildar til þess að ráðast í byggingu sildarverksmiðja á Norðurlandi með 30 þúsund mála afköstum á sólarhring, og fylgdi tilmælum þessum eftirfarandi greinargerð:

„Þegar sildarverksmiðjur ríkisins hófu starfsemi sína 1930, voru afköst verksmiðjanna í landinu, að með talinni fyrstu verksmiðju þeirra, um 9500 mál á sólarhring. Síðan hafa afköst sildarverksmiðjanna í landinu verið aukin smám saman, svo að þau eru nú rúm 40 þús. mál á sólarhring, þar af nema afköst sildarverksmiðja ríkisins um 50%.

Enda þótt afköst verksmiðjanna hafi vaxið svona mikið, hefur komið greinilega í ljós, að enn þá vantar mjög mikið á, að nægilegur verksmiðjukostur sé fyrir hendi til þess að taka við bræðslusildarafla sildveiðiflotans í góðum veiðiárum.

Samkvæmt útreikningi Jóns Gunnarssonar framkvæmdarstjóra sildarverksmiðja ríkisins hefði afli sildveiðiflotans sumarið 1940 getað orðið a. m. k. 75% meiri, hefði hann ekki tafizt frá veiðum sökum losunarbiða og veiðibanna. Þar sem aflinn það ár nam 1651167 málum, hefur veiðitapið samkvæmt þessu orðið á þeirri sildarvertið ca. 1240000 mál sildar. Til þess að taka á móti því sildarmagni hefði þurft aukin afköst sildarverksmiðjanna á Norðurlandi um 25 þúsund mál á sólarhring.

Nú í sumar hafa biðir skipanna eftir losun verið mjög miklar, þrátt fyrir það, að þátttaka í veiðunum er nú með minnsta móti. Veiðin ekki stunduð nema með 101 herpinót, þar af einu færeysku skipi, á móti 171 herpinót af Íslendingum, 28 af Norðmönnum og Færeyingum, sem veiddu fyrir íslenzku verksmiðjurnar 1940.

Bræðslusildaraflinn á öllu landinu nam hinn 8. þ. m. um 800 þúsund málum. Þar af höfðu sildarverksmiðjur ríkisins tekið á móti rúmlega 50%.

Biðir skipanna eftir löndun hafa orðið mjög miklar í sumar. Stjórn sildarverksmiðja ríkisins hefur tvisvar sinnum neyðzt til þess að setja á fjögurra daga veiðibann í hvort sinn. Hjá öðrum verksmiðjum hafa einnig orðið miklar afgreiðslutafir.

Fram til 8. ágúst teljum vér, að afli viðskiptaskipa sildarverksmiðja ríkisins, sem eru með 71 sildarnót, hefði getað orðið 80—100% meiri en hann er orðinn, ef skipin hefðu haft tafarlausa löndun. Afurðir úr því magni, sem sildarverksmiðjur ríkisins voru búnar að taka á móti 8. ágúst, námu um 8900 tonnum af mjöli og 9500 tonnum af lýsi, eða að útflutningsverðmæti rúmum 12 milljónum króna. Vegna skorts á sildarverksmiðjum hafa því verðmæti, sem nema allt að þessari upphæð, gengið úr greipum sildarverksmiðja ríkisins og viðskiptamanna þeirra á þeim 4 vikum, sem liðnar eru af sildveiðitímanum. Þar sem veiðin er enn þá í fullum gangi og verksmiðjurnar hafa ekki undan að taka á móti, má búast við, að tapið af þessum sökum muni nema miklu hærri upphæð í vertiðarlök.

Hér eru því svo mikil verðmæti í húfi, að vér höfum talið réttmætt að bera fram tillögur vorar um byggingu hinna nýju verksmiðja og leita til þess heimildar Alþingis

og ríkisstjórnar. Að fengnum heimildum er ætlun vor að hefjast handa þegar í haust um undirbúning að verksmiðjubyggingunum og freista þess að koma einhverjum af þeim upp fyrir sildarvertið 1943.

Við val á stöðum fyrir hinar nýju verksmiðjur hefur það fyrst og fremst vakað fyrir oss, að staðirnir væru sem næst sildarmiðunum, svo að sem skemmst væri að fara með aflann til löndunar. Við það aukast aflamöguleikar skipanna að miklum mun.

Vér viljum geta þess, að dagana 29.—31. júlí tók verksmiðjustjórnin sér ferð á hendur til Húsavíkur og Skagastrandar til þess að kynna sér sameiginlega allar aðstæður fyrir byggingu hinna nýju verksmiðja á þessum stöðum og til að tryggja verksmiðjunum nægilegt landrými, ef Alþingi samþykkti tillögur verksmiðjustjórnarinnar.

Árangurinn af þessum viðræðum varð sá, að bæði á Húsavík og Skagaströnd hafa sildarverksmiðjum ríkisins verið boðnar ókeypis þær stóru lóðaspildur, sem verksmiðjustjórnin og framkvæmdastjóri töldu þar heppilegastar sem verksmiðjustæði.“

Þar sem ríkisstjórnin er samdóma stjórn sildarverksmiðjanna um hina miklu þörf fyrir fleiri sildarverksmiðjur en nú eru í landinu, er með frumvarpi þessu leitað heimildar Alþingis til þess að ráðast í byggingu þeirra verksmiðja, er í frumvarpi þessu greinir.“

Nefndarmenn eru sammála um, að nauðsynlegt sé, að málið nái fram að ganga á þessu þingi, en fulltrúar Framsóknarflokksins í nefndinni taka fram eftirfarandi:

1. Þeir eru því samþykkir, að ákveðin verði með lögum framtíðarskipun sildariðnaðarins á vegum ríkisins, og að reistar verði þær sildarverksmiðjur, sem um getur í 1. gr. frv., en telja rétt, að við sé bætt 5000 mála verksmiðju við vestanverðan Húnaflóa, t. d. á Hólmavík. Jafnframt sé ákveðið, að ríkið hafi einkarétt til að reisa verksmiðju til herzlu sildarlýsis, og verði hún reist þegar rannsóknir sýna, að slíkt sé tímabært.
2. Þeir geta ekki að svo stöddu fallið á að veita ríkisstjórninni svo viðtæka lán-tökuheimild sem farið er fram á í 2. gr. frv., enda ekki ástæða til þess, þar sem fyrirsjáanlegt er, að fyrst um sinn verður ekki unnt að reisa allar þær verksmiðjur, sem um getur í 1. gr. frv., m. a. vegna þess, að nægilega fullkomin hafnar-mannvirki skortir á sumum stöðunum, og auk þess vantar allar áætlanir um kostnað við framkvæmdirnar. Enn fremur telja þeir ástæðulaust að heimila lán-töku erlendis, eins og frv. gerir ráð fyrir. Hins vegar geta þeir fallið á nauðsynlega lántökuheimild til byrjunarframkvæmda, enda verði fyrst reistar verksmiðjur á þeim stöðum, þar sem skilyrði eru til, svo sem á Sauðárkróki og Siglufirði. Þeir PHann og SkG áskilja sér því rétt til að flytja brtt. um þessi og önnur atriði frv. við 2. umr. þess.

SK og SB leggja áherzlu á, að ríkisstjórnin leggi engar hömlur á, að einstaklingar, félög eða sveitarfélög fái að byggja sildarverksmiðjur, og telja, að ríkið eigi því aðeins að byggja sildarverksmiðjur í stórum stíl, að aðrir verði ekki til þess að bæta úr þörfinni fyrir nýjar verksmiðjur. Áskilja þeir sér rétt til að koma fram með brtt. við frv.

FJ leggur áherzlu á, að frv. verði samþykkt sem allra næst óbreytt og hraðað verði framkvæmdum sem mest má verða. Vill hann, að ríkið reisi herzluverkmiðju fyrir sildarlýsi og hafi til þess einkarétt, en telur óheppilegt að setja ákvæði um það inn í þetta frv.

Sp.**65. Tillaga til þingsályktunar**

um undanþágu á aðflutningstollum af efni til vatnsveitu Víkurkaupþúns.

Flm.: Gísli Sveinsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að undanþiggja innflutt efni til vatnsveitu Víkurkaupþúns aðflutningstollum.

Greinargerð.

Stjórn vatnsveitu Víkurkaupþúns í Vestur-Skaftafellssýslu hefur farið fram á það, að efni það, sem flytja þarf inn til endurbyggingar vatnsveitu í Víkurkaupþúni, verði undanþegið hinum venjulegu aðflutningsgjöldum (verðtolti og vörumagnstolti), og er þessi ósk fyllilega réttmæt. Skulu nú gefnar hér nokkrar skýringar á málinu:

Árið 1939 var ráðizt í að leggja vatnsveitu til Víkurkaupþúns og um þorpið, þannig að nægilegt vatn fengist fyrst og fremst til venjulegrar vatnsnotkunar og einnig til brunavarna. Til þess að fullnægja þessu, varð að nota 4 og 5 þuml. pípur fyrir allmikinn þrýsting. Með ráði verkfræðings voru keyptar trépipur til vatnsveitunnar frá Reykjavík. Veitan telst vera um 1200 m. á lengd og kostaði fullgerð nál. kr. 13000.00. Þótti þetta mikið í ráðizt í þessu litla kaupþúni, þar sem ekki er teljandi atvinnurekstur til þess að standa undir árlegum afborgunum og vöxtum af þessu fé, enda fasteignamat á afgjaldsskyldum eignum á þessum stað eigi hátt. Við þetta hefði þó mátt hlíta, ef efnið í vatnsveitunni hefði reynzt endingargott. En á síðast liðnu ári, eða á þriðja ári vatnsveitunnar, tekur hún að bila svo mjög, að ógerningur er að hugsa til þess að halda henni við, því að sú varð raunin á, að pípurarnar eru orðnar svo fúnar, að þær þola alls ekki þann vatnspunga, sem þeim er ætlað að bera og verður að vera, til þess að gagni komi m. a. til brunavarna.

Það ráð hefur því verið tekið, af óhjákvæmilegri nauðsyn, að afla til nýrrar og öflugri vatnsveitu fyrir kaupþúnið, og hafa nú verið útvegaðar nýjar pípur frá Englandi, sem útflutningsleyfi hefur fengizt fyrir þar (Asbest sementspípur). Er þeirra von á næstunni. Hefur verið talið fyrr á þessu sumri, að þær kosti £550, eða yfir kr. 14400.00 (komið á Rvíkurhöfn), auk aðflutningsgjalda, uppskipunargjalds o. fl. Er þá eftir flutningur til Víkur, vinna við lagningu m. m. Og allt hækkar þetta ört, m. a. flutningsgjöld og vinnukaup. Kemur nú og hér til, að á gömlu vatnsveitunni hvíla enn kr. 7200.00, og mætti því reikna, að á fyrirtækinu hvíldu ef til vill upp undir 40 þús. krónur að verki loknu. Er þetta mikil fjárhagsleg byrði hinu fámenna kaupþúni, en í verkið verður að ráðast.

Niðurfelling umrædds tolls munar því þennan fámenna hóp, er hér um ræðir, talsverðu til léttis aðsteðjandi erfiðleikum, en fyrir ríkissjóð er þetta vitaskuld hverfandi, svo að þess er vænt, að háttvirtir alþingismenn snúist vel við máli þessu.

Ed.**66. Nefndarálit**

um frumvarp til laga um dómnefnd í verðlagsmálum.

Frá minni hluta allsherjarnefndar.

Nefndin hefur þá afstöðu til málsins, að meiri hlutinn (SÁÓ og BBen) vill samþykkja frumvarpið. Minni hlutinn (HermJ) óskar að marka afstöðu sína til þessa máls með athugasemdum þeim, er hér fara á eftir:

Með frumvarpi þessu, ef að lögum verður, eru allar skorður burtu teknar, er

reistar hafa verið gegn vaxandi dýrtið. Að visu skal samkvæmt frumvarpi þessu skipa fimm menn í dómnefnd til þess að ákveða hámarksverð á hvers konar vörum, eins og það er orðað. Eru þessar ráðstafanir svipaðar því, sem var áður en fyrir alvöru var hafizt handa til þess að vinna gegn dýrtíðinni, og komu þær að einhverju gagni, en voru þó hvergi nærri fullnægjandi.

Ákvæðin um hömlur á hækkun kaupgjalds eru öll burtu felld, og jafnframt eru undanþegnar verðlagsákvæðum dómnefndar allar vörur, sem verðlagðar eru samkvæmt sérstökum lögum. Er hér átt við landbúnaðarvörur, sem óhjákvæmilegt er og sjálfsagt, að verðlagsnefndir landbúnaðarins hafi vald til að ákveða söluverð á um leið og kaupgjaldið er gefið frjálst.

Það verður ekki komizt hjá því að benda á, hvílikum breytingum viðhorf ýmissa stjórnmalaflokka í landinu hefur tekið á fremur skömmum tíma í dýrtíðarmálunum, þó að fátt eitt verði hér rakið.

Seint á árinu 1940 voru stjórnmalamenn almennt þeirrar skoðunar, að okkur Íslendingum bæri að haga fjármálum okkar þannig, líkt og aðrar þjóðir, að kaupgjald og föst laun ættu tæpast að hækka í samræmi við dýrtíðarvísitöluna. Atvinnuaukning mundi jafnan metin að nokkru leyti sérstaklega hjá daglaunamönnum og ekki væri þess að vænta, að lífskjör manna gætu hér á landi yfirleitt batnað. Á styrjaldartíma, þegar aðrar þjóðir yrðu að lækka lífskjör sín og neita sér um flest. Þetta var af flestum viðurkennt sem frumatriði þess, að fjármálum þjóðarinnar yrði haldið á réttum kili. — En um áramótin 1940—41 tekur þessi hugsunarháttur að láta undan síga fyrir áróðri, sem ekki studdist við neina fjármálaþekkingu, en því meir við vonir um aukið kjósendafylgi. Blöð tveggja þeirra flokka, sem að stjórninni standa, skáru upp úr um það, að sjálfsagt væri að greiða fulla dýrtíðaruppbót á laun og ganga þannig lengra en flestallar þjóðir höfðu þorað að gera, af ótta við röskun fjármálakerfisins, sem talið er óumflýjanlegt, að leiði til mikilla erfiðleika eftir styrjöldina. En um það voru þá allir sammála, að lengra kæmi ekki til mála að fara. Grunnkaup mætti undir engum kringumstæðum hækka, aðeins kynni að þurfa að samræma laun í fáum tilfellum. — Mönnum var ljóst, að full dýrtíðaruppbót, — embættismenn nutu hennar þó ekki að fullu um skeið, — mundi hækka til muna lífskjör daglaunamanna eftir að aukning varð svo mikil á vinnu, að menn höfðu ekki aðeins vinnu hvern dag, heldur og aukavinnu, ef menn óskuðu. En vegna þess umröts, sem varð á peningamálum þjóðarinnar, og aukinnar velmegunar, töldu þó flestir, að svo langt bæri að ganga og tefla þannig á tæpasta vað. Til voru þó þeir, er bentu á, að hér væri brotin sú frumregla fjármálanna, er aðrar þjóðir treystu sér ekki til að hafa að engu, af ótta við verðfall peninganna og hrun framleiðslunnar eftir styrjöld.

Þegar á haustþingið kom 1941 og Framsóknarflokkurinn gerði tillögur um það að stöðva allt verðlag og kaupgjald eins og það þá var, fékkst ekki samkomulag um lagafrumvarp, er þetta átti að tryggja. Allir stjórnarflokkarnir töldu sig þó á einu máli um stefnuna, — það var aðeins leiðin, sem menn voru ósammála um. Sjálfstæðismenn og jafnaðarmenn töldu, eins og Framsóknarflokkurinn, að grunnkaup ætti ekki að hækka, og að það mundi alls ekki hækka. Um þetta væri auðvelt að ná samkomulagi við félagssamtök verkamanna. Eftir að samtöl höfðu farið fram milli formanna þessara tveggja flokka og nokkurra verkalýðsfélaga, töldu þeir sig geta tryggt, að grunnkaup mundi ekki hækka, nema hvað ósamræmi kynni að verða leiðrétt, og réðu þeir því, að farin var hin svokallaða „frjálsa leið“.

Landsmönnum öllum er í svo fersku minni, til hvers hún leiddi, að ekki er þörf að rekja þá sögu. Í byrjun þessa árs hafði Alþýðuflokkurinn hrakizt fyrir áróðrinum í næstu varnarlinu, snúizt á sveif með Sósíalistaflokknum og krafðist nú hækkunar á grunnkaupi hjá iðnlærðum mönnum, sem voru fremur vel launaðir, samanborið við aðra, og var það því sama og hækkun á grunnkaupi yfirleitt. — Þessi var þá breytingin orðin í byrjun ársins 1942. Þá eru gerðar kröfur um, að framkvæmt sé það, sem fáum mánuðum áður var af öllum stjórnarflokkunum

talið þjóðhættulegt fyrir fjármála- og atvinnulífið. Það var þá, sem Framsóknarflokkurinn og Sjálfstæðisflokkurinn sameinuðust um að setja bráðabirgðalögin um gerðardóm í kaupgjalds- og verðlagsmálum, og var nafninu í meðförum Alþingis breytt í dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, en efni frumvarpsins í öllum aðalatriðum samþykkt óbreytt.

Það eru þessi lög, sem núverandi ríkisstjórn leggur nú fram frumvarp um að fella úr gildi, og þar með, eins og fyrr segir, að nema brott allar raunverulegar skorður gegn ótakmarkaðri dýrtíð, ef ekki verða aðrar ráðstafanir gerðar, og þess hefur ekki orðið vart, að þær hafi verið gerðar eða séu í undirbúningi.

Ástæðurnar, sem ríkisstjórnin færir fram fyrir afnámi laganna, eru þær, eins og segir í greinargerð fyrir frumvarpinu, að „það kom í ljós frá byrjun, að þau (þ. e. lögin) mundu ekki vera einhlit í þessu efni, og hin geysilega eftirspurn eftir vinnu, samfara stórauðinni peningaveltu í landinu, hefur smám saman og í vaxandi mæli gert það að verkum, að kaupgjald hefur hækkað án þess að lögin gætu náð til þess í framkvæmdinni eða komið í veg fyrir það“, og að ekki hafi verið „unnt að fá menn til ýmissa nauðsynlegra starfa“.

Það er vitanlega hárrétt, að það kom ekki aðeins í ljós frá byrjun, að gerðardómslögin mundu ekki einhlit til að stöðva dýrtíðina, heldur var ríkisstjórninni það ljóst þegar er hún setti lögin, að í sambandi við þau varð að gera ýmiss konar ráðstafanir, ef þau áttu að koma að gagni. — Ríkisstjórninni var ljóst, að þrennt þurfti fyrst og fremst að gera:

1. Að semja við hinn erlenda her um fækkun manna í setuliðsvinnunni,
2. Að takmarka sem mest, að stríðsgróðinn léki laus og margfaldaði peningaveltuna,
3. Að ríkisstjórnin aflaði sér heimildar til þess að takmarka óþarfar framkvæmdir.

Allar þessar ráðstafanir þurftu að haldast í hendur. Hver fyrir sig var gagnslitil, ef hinar fylgdu ekki með, — og án þess að gera þessar ráðstafanir voru gerðardómslögin fyrirsjáanlega innan stundar gerð að pappírsgagni einu.

Þegar dráttur varð á því, að gerðir væru samningar um takmörkun íslensks vinnuaflds í setuliðsvinnunni, beitti Framsóknarflokkurinn sér fyrir því, með milligöngu ráðherra sinna, að þessir samningar væru hafnir. Fékk ríkisstjórnin tilnefnda tvo menn, þá Jón Árnason framkvæmdarstjóra og Sigurjón Jónsson, fyrrv. bankastjóra, til að hefja þessa samninga, og var Hákon Bjarnason skógræktarstjóri þeim til aðstoðar. Samningarnir gengu allþunglega. Þó féllst herstjórnin á, að enda þótt hún teldi engar framkvæmdir nauðsynlegri en hervarnir, yrði þó að taka tillit til framleiðsluatvinnu íslensku þjóðarinnar. En herstjórnin sagði jafnframt: Þótt við fækkum í setuliðsvinnunni, er engin trygging fyrir því, að sá vinnukraftur, sem við það losnar, fari í framleiðsluna. Í samningunum við setuliðið var því jafnframt um það samið, að ríkisstjórnin skyldi afla sér heimildar til að hafa vald yfir framkvæmdum í landinu. Þetta var Íslendingum útgjaldalaust, því „það kom í ljós frá byrjun,“ — eins og ríkisstjórnin viðurkennir í greinargerðinni —, að án þessa kom takmörkun í setuliðsvinnunni að litlu eða engu haldi fyrir framleiðsluna og til að halda uppi löggjöfinni um kaupgjald og verðlag, sem var lífsnauðsyn fyrir fjármál þjóðarinnar, að gert yrði. En þegar að því kom að útvega þessa heimild til takmörkunar á óþörfum framkvæmdum, neituðu ráðherrar Sjálfstæðisflokksins í fyrrverandi ríkisstjórn að fylgja því máli, og er minni hlutanum ekki kunnugt, hvort samningarnir um fækkun í setuliðsvinnunni hafa því nokkurn tíma verið framkvæmdir að fullu. Ráðherrar Framsóknarflokksins báru þetta ekki aðeins fram í ríkisstjórninni hvað eftir annað, meðan þeir áttu þar sæti, án árangurs, heldur spurðist og flokkurinn fyrir á Alþingi um þetta atriði, eftir að núverandi ríkisstjórn var mynduð, en við þeirri fyrirspurn fengust engin svör frá stjórninni.

Í ríkisstjórninni bar fyrrverandi viðskiptamálaráðherra, Eysteinn Jónsson, oft

fram tillögur um það að draga úr straumi stríðsgróðans með þvinguðum sparnaði. En þær tillögur fengu engar undirtektir hjá ráðherrum Sjálfstæðisflokksins.

Það er því vissulega rétt, að mönnum var það ljóst frá upphafi, að gerðardómslögin „mundu ekki verða einhlit í þessu efni“. En því hörmulegra er það, að ríkisstjórnin skyldi láta undir höfuð leggjast að gera þær ráðstafanir, sem nauðsynlegar voru til þess að lögin næðu tilgangi sínum.

Óþarft er að taka það fram, að þótt farið hefði verið eftir tillögum Framsóknarflokksins og ríkisstjórnin aflað sér heimildar til að stöðva óþarfar og minna þarfar framkvæmdir, mundi vitanlega ekkert atvinnuleysi hafa skapast. Fjarri því. Vinnuaflið hins vegar beint til framleiðslunnar og nauðsynlegra framkvæmda og eftirspurnin eftir vinnuafli orðið hóflegri. Andstæðingar laganna hafa eðlilega beitt sér gegn því, að framkvæmdir væru takmarkaðar, og notað í því sambandi þann ósanna áróður, að með því ætti að skapa atvinnuleysi. Þessi bardagaaðferð er notuð móti betri vitund. En þeim var vitanlega ljóst, eins og ríkisstjórn og öðrum frá öndverðu, að ef þeir með áróðri gætu hrætt ríkisstjórnina til að láta hjá líða að gera takmarkanir á óþörfum framkvæmdum, hlutu gerðardómslögin að verða að engu í framkvæmdinni. Stríðsgróðamennirnir vildu heldur engan þvingaðan sparnað, því siður skynsamlega og vel framkvæmda skattalöggjöf né að stríðsgróðanum væri veitt úr umferð með öðrum opinberum ráðstöfunum, og þeir vildu umfram allt hafa frjálsar hendur til þess að breyta stríðsgróðanum í fasteignir eða framleiðslutæki, vegna ótta við verðfall peninganna. Ríkisstjórnin svignaði fyrir ásælni og áróðri þessara aðila beggja. Niðurstaðan er svo sú, að stríðsgróðamennirnir hafa tryggt sig a. m. k. í bráð, en verkamennirnir hafa ekkert nema ógagn af þessu kapphlaupi. Áður en varir gerir kapphlaupið seðlana að verðlítilli vöru í vösum þeirra.

Verkalýðurinn hefur vitanlega ekkert á þessu kapphlaupi grætt, og það er nú að koma að því, að honum skiljist tjónið og hvert þeir forvígismenn hans voru raunverulega að halda, er þeir hófu baráttuna fyrir afnámi gerðardómsins, viðnáminu gegn verðfalli peninganna, dýrtíð og atvinnuleysi. Þeir, sem að lokum sitja uppi með allar eignir í þessu þjóðfélagi, ef svo fer fram sem horfir, verða eigendur fasteigna og framleiðslutækja. Fáir daglaunamenn safna svo stórum fjárhæðum þrátt fyrir hækkanði kaupgjald, að þær nægi til að breyta þeim auðveldlega í fasteignir eða framleiðslutæki.

Barátta verkalýðsins átti því fyrst og fremst að heinast í þá átt, að stríðsgróðinn væri skattlagður og þau skattalög heiðarlega framkvæmd. Á þann hátt eignuðust landsmenn allir í sameiginlegum sjóði ríkisins stórar fjárhæðir verðgildra peninga, sem komu öllum, ekki sízt verkalýðnum, að margfalt meira gagni eftir þessa styrjöld heldur en að halda uppi kapphlaupi, sem leiðir til verðfalls peninganna, sem menn fá handa á milli, stórfelldra erfiðleika fyrir framleiðsluna og að það fé, sem safnast í ríkissjóð, eyðist skjótt eins og nú stefnir og áður en til þess hefði átt að þurfa að taka, ef rétt var stefnt. Sjást mörg tákni þess nú þegar. Þannig unnu þeir að því sameiginlega, yfirlýstir andstæðingar gerðardómslaganna og stríðsgróðamennirnir, sem þóttust vera með lögunum að öðrum þræði, að brjóta þau niður og gera skref þetta að engu. Ríkisstjórnin hefur, þótt hún telji sig samkvæmt greinargerðinni hafa séð afleiðingarnar fyrir, hopað fyrir þunga áróðursins frá báðum þessum aðilum, látið ógerðar nauðsynlegar ráðstafanir lögunum til stuðnings, og þess vegna er komið sem komið er, — gerðardómslögin eru raunverulega ekki til nema að nafninu. Afleiðingar þessa eru á margan hátt hinar hörmulegustu, og er þó fátt eitt fram komið eða augljóst, til hvers muni bera.

Vegna hinna ótakmörkuðu framkvæmda er nú að ganga til þurrðar mest það efni, sem til var í landinu til húsbýgginga og annars. Þetta gerist á sama tíma og allt útlit er fyrir, að innflutningur til landsins minnki um helming, ef ríkisstjórninni tekst ekki að fá leiðréttingu á því, að þau skip, sem við höfum hingað til haft,

verði af okkur tekin. Biður nú fjöldi nauðsynlegustu framkvæmda eftir efninu, sem hefur undanfarna mánuði verið sóað til ónauðsynlegra framkvæmda, sem ríkisstjórnin neitaði að hafa hemil á. Og nú þegar allar framkvæmdir hljóta að dragast stórkostlega saman vegna efnisvöntunar, sökum takmarkaðs innflutnings, nú þegar framleiðslan þarf bráðlega að taka við vinnuaflinu, hefur dýrtið og verkalaun, vegna óþarfra framkvæmda og skefjalausrar eftirspurnar eftir vinnukrafti til þeirra, hækkað svo hröðum skrefum, að framleiðslan, sem hefur dregið saman vegna skorts á vinnuafli, mun á næstunni eiga enn erfiðara uppdráttar og tæpast bera sig, a. m. k. sumar greinar hennar. Það verður ekki hjá því komið að benda á, að óvænlega horfir. Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, stöðvar, eins og fyrr segir, engan veginn þá dýrtið, sem þegar er orðin. Þvert á móti er auðsætt, að hún hlýtur að aukast enn allhratt, m. a. hefur Eimskipafélag Íslands krafist þess að fá 50% hækkun á farmgjöldum til landsins, og sjá allir, hvaða áhrif það eitt hefur á vöxt dýrtiðarinnar frá því, sem nú er. —

Sú stefna, sem tekin er upp samkvæmt því frumvarpi, sem fyrir liggur, er því alveg þveröfug við þá stefnu, sem Framsóknarflokkurinn hefur talið rétta í dýrtiðarmálunum, og minni hlutinn fær ekki séð, að hér sé annað eða minna á ferðinni en fullkomið stefnuleysi. En bak við þessa fjármálastefnu munu standa stjórnarflokkarnir sameinaðir og henni því tryggður framgangur að sinni. Hins vegar er það ljóst af því, sem áður segir, að gerðardómslögin eru í höndum núverandi ríkisstjórnar gagnslaus með öllu, og sízt til bóta að halda þeim í gildi að nafninu til, svo sem stjórnarfarinu og framkvæmd laganna er nú háttáð.

Alþingi, 14. ág. 1942.

Hermann Jónasson.

Nd.

67. Framhaldsnefndarálit

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, og stjórnarskipunarlögum, nr. 22 24. marz 1934.

Frá meiri hluta stjórnarskrárnefndar.

Minni hluti nefndarinnar hefur í álitinu sínu á þskj. 52 birt bréf Framsóknarflokksins til annarra þingflokka um kjördæmamálið og næstu kosningar, og þykir því rétt að birta hér svarbréf þeirra flokka, sem að stjórnarskrárbreytingunni standa, en þau eru svo hljóðandi:

I. Svar Alþýðuflokksins.

11. ágúst 1942.

Út af bréfi þingflokks framsóknarmanna, dags. 7. þ. m., til Alþýðuflokksins og annarra þingflokka, vill Alþýðuflokkurinn taka fram fyrir sitt leyti eftirfarandi sem svar af sinni hálfu.

Því fer mjög fjarri, að Alþýðuflokkurinn vilji né telji nokkra ástæðu til þess að leggja kjördæmamálið á hilluna. Þvert á móti telur hann það alveg rangt og fullkomið brigið við kjösendur. Það hefur og komið mjög skýrt í ljós í síðustu alþingiskosningum, að mikill meiri hluti þjóðarinnar er því samþykkur og ætlast til þess, að kjördæmabreytingin fái fullnaðarafgreiðslu á þessu þingi. Það verður einnig að ganga út frá því, að 29 af 49 þingmönnum séu málinu fylgjandi. Vill flokkurinn því taka það skýrt fram, að hann telur sjálfsagt, að kjördæmabreytingin verði afgreidd á þessu þingi og það sem fyrst. Alþýðuflokknum þykir rétt að taka það hér fram, að gefnu tilefni af bréfi Framsóknarflokksins, að í þingræðis- og lýðræðislandi séu alþingiskosningar síður en svo nokkur þjóðarvoði, heldur þvert á móti eðlileg leit eftir vilja og stefnu þjóðarinnar til úrlausnar vandamála.

anna. Hitt er þó annað mál, að kosningar má reka með óhæfilegu ofurkappi, illvígum blekkingum og rangfærslum. En Alþýðuflokkurinn álitur, að kosningar eigi ekki að fara fram með þeim hætti, og telur sig fyrir sitt leyti ekki þeirri sök seldan.

Alþýðuflokknum er það fullkomlega ljóst, að mörg og vandasöm verkefni biða úrlausnar og að ástand í þjóðmálum er að mörgu leyti ugghætt. Þannig telur flokkurinn, að illa og ógiftusamlega hafi tekizt um úrlausn ýmissa mestu vandamála, og hefur það leitt til öngþveitis þess, sem nú ríkir. Of seint og ranglega var tekið á dýrtiðarmálunum, stríðsgróðanum leyft að flæða yfir landið til fárra manna og fyrirtekja, samtímis því, sem ófullnægjandi ráðstafanir voru gerðar til þess að halda niðri eða koma í veg fyrir vaxandi verðbólgu. Er flokkurinn alveg samdóma framsóknarmönnum um það, „að enn hafi ekki orðið samtök um það að gera fullnægjandi ráðstafanir til að takmarka stríðsgróða einstaklinga á kostnað almennings, svo sem nauðsyn ber til“. Hefur Alþýðuflokkurinn alltaf haldið þessu fram, en ekki fengið nægilega áheyrn, hvorki hjá Framsóknarflokknum né öðrum flokkum, til úrbóta, en það telur flokkurinn ekki sína sök. Enn fremur vill hann taka það fram, að með ýmsum aðgerðum stjórnar og þings hefur freklega verið gengið á rétt og samtök verkalyðsins og launastéttanna yfirleitt. Síðari hluta þess tímabils, sem samstarf þriggja flokka hélzt um ríkisstjórnina, gerðu ráðherrar samstarfsflokka Alþýðuflokksins ítrekaðar tilraunir til þess, með löggjöf og á annan hátt, að hindra eðlilegar kjarabætur launastéttanna, samtímis því, sem þeir ekki vildu ganga til samkomulags um fullnægjandi ráðstafanir til hindrunar verðbólgunnar. Hefur hið fyrr talda skýrt komið í ljós með flutningi frumvarpa um að lögbinda kaupgjald, að hindra greiðslu fullrar dýrtiðaruppbótar og leggja á sérstakan launaskatt. Meiri hl. Alþingis vildi þó ekki fallast á þessar aðgerðir vorið og haustið 1941, en vorþingið veitti í þess stað allviðtækar heimildir til þess að gera ráðstafanir gegn aukningu dýrtiðarinnar, sem ríkisstjórnin ekki notaði, þótt fulltrúi Alþýðuflokksins væri því eindregið fylgjandi.

Þegar ráðherrar samstarfsflokka Alþýðuflokksins rufu allt samstarf við flokkinn um síðast liðin áramót, með því að gefa út, gegn eindregnum mótmælum hans, bráðabirgðalög um þvingaðan gerðardóm í kaupgjaldsmálum og banna yfirleitt grunnkaupshækkun, var sú stefna að fullu upp tekin í vinnumálum og fjárhagsmálum, sem að áliti Alþýðuflokksins hefur leitt til þeirrar ófremdar, er nú ríkir í þessum málum. Í stað þess að leita vinsamlegs samkomulags við launastéttirnar, völdu Framsóknar- og Sjálfstæðisflokkurinn þá leið að setja þvingunarlög þvert á móti vilja þessara stétta og í fullri og ákveðinni andstöðu við þær. En allt þetta hefur leitt til hins mesta ranglætis og vakið eðlilega andúð og mótspyrnu þeirra. Verklýðssamtökin hafa verið svipt rétti til heildarsamninga fyrir félaga sína, en það hefur aftur á móti orðið til þess, að grípa hefur orðið til hins svo nefnda smáskæruhernaðar, en þetta allt saman hefur skapað glundroða og misræmi. En verklýðsfélögin eru vissulega einn af nauðsynlegustu þáttum hvers menningarþjóðfélags, og er brýn ástæða til þess, ekki hvað sízt á vandkvæða- og örlagatímum, að hafa við þau réttlát og góð samskipti. En alveg öfug leið hefur verið valin í þessum efnum, og hefur Alþýðuflokkurinn fyrr og síðar varað við þessum háskalegu aðgerðum og reynt til lengstra laga að hindra þær, til þrautar með samkomulagi, og þegar það hefur ekki dugað, með öflugri andstöðu. En því miður hefur Framsóknarflokkurinn stefnt í öfuga átt til þessa.

Alþýðuflokknum er það gleðiefni, ef Framsóknarflokkurinn vill nú, þó seint sé, skipta um stefnu í þessum málum og hverfa að öðrum réttlátari og heillavænlegri leiðum. Er Alþýðuflokkurinn, eins og jafnan fyrr, reiðubúinn til þess að gera nánari grein fyrir sjónarmiðum sínum og tillögum, varðandi þau vandamál, sem nú eru aðkallandi, og ræða um lausn þeirra við aðra flokka.

Virðingarfyllst.

Stefán Jóh. Stefánsson.

Haraldur Guðmundsson.

Til formanns Framsóknarflokksins, hr. Jónasar Jónssonar.

II. Svar Sameiningarflokks alþýðu — sósíalistaflokksins.

Reykjavík, 11. ágúst 1942.

Vér höfum móttengið bréf yðar frá 7. ágúst, og hefur þingflokkur Sósíalistaflokksins ákveðið að svara því þannig:

Vér erum að sjálfsögðu reiðubúnir til að ræða við yður, eins og aðra flokka þingsins, um lausn á aðsteðjandi vandamálum þjóðarinnar og hugsanlegt samstarf í því efni. Hins vegar hlýtur yður að vera ljóst, að ekki kemur til mála, að vér föllumst á, að stjórnarskrármálið verði lagt til hliðar og kosningar í haust verði látnar niður falla. Flokkurinn lítur á slíka málaleitun sem fjarstæðu, þar sem með því væri gengið í berhögg við yfirlýstan vilja mikils meiri hluta þjóðarinnar.

Virðingarfyllst.

F. h. Sósíalistaflokksins.

Einar Olgeirsson.

Til þingflokks Framsóknarflokksins.

III. Svar Sjálfstæðisflokksins.

Reykjavík, 11. ágúst 1942.

Sjálfstæðisflokknum hefur borizt bréf Framsóknarflokksins, dags. 7. þ. m.

Í bréfi þessu er því lýst, hversu alvarlega horfi um hag þjóðarinnar, eins og nú er komið, og hver nauðsyn sé á samhug og samstarfi allra þingflokka, til þess að verja hana áföllum. Hins vegar telur flokkurinn, að eigi slíkt samstarf að geta tekizt, þá verði ekki hjá því komizt að hverfa frá þeirri breytingu á stjórnarskránni, sem samþykkt var af síðasta Alþingi og síðustu kosningar leiddu í ljós, að yfirgnæfandi meiri hluti alþingiskjösenda í landinu, eða nær $\frac{3}{4}$ hlutar þeirra kjösenda, sem atkvæði greiddu í þeim kosningum, krefst, að komið verði í framkvæmd. En „verði stjórnarskrárbreytingin samþykkt að nýju“, segir í bréfinu, „leiðir það til nýrra almennra kosninga á þessu hausti“, og verði sú málsmæðferð viðhöfð, verði ekki hjá því komizt, að öllu þessu sumri og haustinu — og jafnvel lengri tíma — verði varið til þess að koma fram kjördæmabreytingunni og til kosningabaráttunnar, og allan þann tíma verði þess enginn kostur að fá framkvæmdar þær ráðstafanir, sem gera þarf, og allan þann tíma muni „upplausn í landinu aukast hröðum skrefum“, og margt af því, er á þeim tíma muni gerast til tjóns, sé þannig vaxið, að úr því verði aldrei bætt.

Út af þessu lætur Sjálfstæðisflokkurinn ekki hjá liða að taka það fram, að hann lítur svo á, að sú breyting á kjördæmaskipun landsins og kosningafyrirkomulagi, sem felst í stjórnarskrárfrumvarpi síðasta þings, sé raunverulega útkljáð mál. Þegar Alþingi það, sem nú er komið saman, hefur samþykkt það á ný, eins og því, samkvæmt framkomnum þjóðarvilja, ber ótvíæð skylda til, þá er það úr sögunni sem deilumál milli flokka og á ekki á nokkurn hátt að geta verið því til tálmunar, að samstarf geti tekizt milli þingflokka um lausn þeirra vandamála, sem þjóðarnauðsyn krefst, að Alþingi nú snúi sér að að leysa. En kosningar þær, sem þá hljóta eigi síður að fara fram, gætu þá farið fram með þeim hætti, sem einmitt Framsóknarflokkurinn taldi, að þær kosningar, sem stofnað var til á síðast liðnu vori, hefðu átt að fara fram, en þá reyndist ókleift, vegna kjördæmamálsins og afstöðu Framsóknarflokksins til þess, eða þannig, að flokkarnir stilltu kosningabaráttu sinni sem mest í hóf og felldu niður að sem mestu allan flokkslegan ágreining. Væri það og í sjálfu sér bein afleiðing af því, ef upp væri tekið slíkt samstarf þingflokka, sem Framsóknarflokkurinn í bréfi sínu telur þjóðarnauðsyn, að stofnað verði til nú þegar. Og með tilvísun til þess,

sem að framan segir, skal því þá einnig yfir lýst af hálfu Sjálfstæðisflokksins, að hann er þess reiðubúinn að taka nú þegar upp umræður um hvers konar samstarf, sem þurfa þykir, við aðra flokka um lausn þeirra vandamála, sem úrlausnar bíða, og tilnefna í því skyni tafarlaust menn til samninga af sinni hálfu.

Virðingarfyllst.

Ólafur Thors.

Eins og svör þessi bera með sér, hafa þessir þrír flokkar, sem standa að stjórnarskrárbreytingunni, allir boðizt til að ganga til samninga um aðkallandi þjóðmál og synjað þess eins að verzla með mannréttindi stjórnarskrárbreytingarinnar.

Alþingi, 14. ágúst 1942.

Gisli Sveinsson,	Ásgeir Ásgeirsson,	Áki Jakobsson.
form.	fundaskr., frsm.	
Sigurður Kristjánsson.	Garðar Þorsteinsson.	

Sp.

68. Tillaga til þingsályktunar

um ríkisábyrgð á láni Siglufjarðarkaupstaðar til virkjunar Fljótaár í Skagafirði.

Flm.: Garðar Þorsteinsson, Einar Arnason, Áki Jakobsson, Finnur Jónsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að ábyrgjast 6 milljón króna innanlandslán fyrir Siglufjarðarkaupstað, til virkjunar Fljótaár í Skagafirði, gegn þeim tryggingum, sem hún metur gildar, enda sé vaxtahæð ekki yfir 4% á ári og lánstími ekki undir 25 árum og ekki yfir 40 ár.

Greinargerð.

Með lögum nr. 98 frá 3. maí 1935 var Siglufjarðarkaupstað heimilað að virkja Fljótaá í Skagafjarðarsýslu með þeim skilmálum, sem nefndir eru í lögnum.

Hafa farið fram ýtarlegar rannsóknir á virkjunarmöguleikunum. Samkvæmt þeim og framkomnum tilboðum í efni og vélar frá Ameríku hefur bæjarstjórn Siglufjarðarkaupstaðar einróma ákveðið að ráðast í virkjunina, ef lán fáist í þeim tilgangi, með eigi verri vaxtakjörum en 4% p. a. og til eigi skemmri tíma en 25 ára.

Upphæð sú, sem til virkjunarinnar þarf, er 6 milljónir króna, þar í innifalin greiðsla á lánum núverandi rafveitu, 300 þús. kr.

Við rannsókn á peningamarkaðinum hefur komið í ljós, að eigi muni hægt að fá slíkt lán án ríkisábyrgðar, og er lagt til, að hún verði veitt.

Í þessu sambandi er vert að geta þess, að virkjun sú, sem um er að ræða, gerir allan rekstur sildarverksmiðjanna á staðnum öruggari og lækkar að verulegu leyti stofnkostnað nýrra sildarverksmiðja.

Til frekari skýringar fylgir hér með útskrift úr fundargerðabók bæjarstjórnar Siglufjarðarkaupstaðar, niðurlagsorð forstjóra Rafmagnseftirlits ríkisins, hr. Jakobs Gíslasonar, dags. 22. júní 1942, um virkjunina, og bréf hr. Steingríms Jónssonar rafmagnsstjóra, dags. 23. júní 1942, um sama efni.

Fylgiskjal I.

Útskrift úr fundargerðabók bæjarstjórnar Siglufjarðar.

Ár 1942, þriðjudaginn 30. júní, hélt bæjarstjórn Siglufjarðar 625. fund sinn í bæjarþingsalnum, kl. 9 e. h.

Leitað var afbr. frá fundarsköpum með boðun fundarins og þau samþykkt með 8 samhljóða atkvæðum.

Fyrir tekið:

1. Rafveitumálið:

Svo hljóðandi tillaga kom fram:

„Bæjarstjórnin samþykkir,

- a) að sækja um leyfi ríkisstjórnarinnar til að bjóða út 6 milljóna króna skulda-bréfalán með allt að 4% ársvöxtum. Lánstíminn sé minnst 25, mest 40 ár,
- b) að sækja um ríkisábyrgð, ef þurfa þykir, fyrir láni þessu,
- c) að ganga að framkomnum tilboðum á vélasamstæðum frá Ameríku samkvæmt tilboðum í símskeyti frá Kaj Langvad verkfræðingi, sem barst hingað 24. maí s. l., og að leiða samninga við firmað A/s Højgaard & Schultz um verklegar framkvæmdir við virkjun Fljótaár á þessu og næsta ári.“

Tillagan samþykkt með öllum 9 samhljóða atkvæðum að viðhöfðu nafnakalli.

Fleira ekki fyrir tekið.

Fundi slitið.

Jóhann Þorvaldsson. Erlendur Þorsteinsson. Otto Jørgensen. O. Hertervig.

Ólafur H. Guðmundsson. Pétur Bóasson. Gunnar Jóhannsson.

Þormóður Eyjólfsen. Egill Stefánsson.

Fylgiskjal II.

Úr álitserð Rafmagnseftirlits ríkisins.

Virðist því mega ganga út frá því sem hinn beztu og hagkvæmstu lausn þess nauðsynjamáls Siglufjarðarkaupstaðar að afla sér nægrar raforku, að hann virki Fljótaá í þessu skyni.

Verður ekki annað séð en að sú tilhögun á virkjun fallvatnsins og veitum, sem nú eru gerðar tillögur um eftir ýtarlegar og endurteknar rannsóknir, sé í öllum veigamestu atriðum hin heppilegasta. Hér skal þó ekki lagður dómur á tilhögun sjálfrá vatnsvirkjanna sérstaklega, svo sem t. d. á val stíflustæðis. En eins og þegar hefur verið tekið fram, benda allangar vatnsmælingar í ánni til þess, að rennsli hennar sé nægilega mikið til þess, að setja meg í orkuverið vélar af þeirri stærð, sem nú er lagt til, eða allt að 4700 hð.

Hér að framan er þegar bent á, að þegar velja skal á milli þeirra möguleika, sem í umræddum tillögum felast um stífluhæð og vélafjölda og þar með um afl orkuversins, mælir ýmislegt með því að velja fulla stífluhæð og tvær vélar og setja nú þegar 4700 hð. í orkuver. Að visu virðast skilyrði að því er tekur til fjárhagslegrar afkomu rafveitunnar vera svipuð, þótt orkuverið væri í fyrstu aflminna, en rekstraröryggi er þá minna, og með hárri stíflu og tveimur vélasamstæðum fæst mest trygging gegn truflunum í reksrí, hvort heldur af vatnsskortri eða vélabilunum.

Þótt afl virkjunarinnar sé 4700 hð., er orkuvinnsla hennar ekki meiri en svo, að hægt er að hafa not af henni allri í þarfir kaupstaðarþúa og þeirra fyrirtækja, sem í kaupstaðnum eru rekin. Rekstraráætlanir benda að visu til þess, að selja verði a. m. k.

hluta orkunnar nokkru hærra verði en margar aðrar rafveitur hér á landi gera nú, en þó ekki hærra verði en nú er á rafmagni á Siglufirði, og ekki svo, að rafmagnsnotendur muni ekki telja sér hagkvæmt að kaupa hana, meðan núverandi verðlag helzt á nauðsynjum manna, og því fremur, ef verðlag skyldi hækka frá því, sem nú er.

Það, sem orkað getur efa um, hvort rétt kunni að vera að leggja nú út í virkjun Fljótaár, er sú óvissa, sem nú ríkir um það, hvað fram undan muni vera á sviði fjármála, viðskiptalífs og atvinnulífs, og áhætta þess, að rafveitan kunni að verða þess vanmegnug að bera hinn háa stofnkostnað, ef verðlag allt lækkar að ófriðnum loknum. Hættan liggur ekki eingöngu í því, að rafveitan kunni með lækkandi verðlagi að þurfa að lækka verð á rafmagni niður fyrir kostnaðarverð, heldur einnig í því, að eftirfarandi krepputimar í viðskiptum og atvinnurekstri dragi úr eftirspurn eftir rafmagni. Á þessu er þó ekki veruleg hættu, vegna þess að meir en níu tíundu hlutar orkunnar eru seldir til þeirra nota, sem ekki er hægt án að vera, þótt á krepputimum sé, svo sem til ljósa, matareldunar og húsa hitunar. Á móti hættunni af lækkandi verðlagi á rafmagni vega líkur til fólksfjölgunar í kaupstaðnum og fjölgunar og vaxtar atvinnufyrirtækja, en því fylgir vaxandi eftirspurn eftir rafmagni til hinnar verðhærri notkunar, ljósa, eldunar, vélarekstrar og ýmiss konar iðnaðar. Því meiri líkur sem taldar eru vera til áframhaldandi vaxtar og viðgangs kaupstaðarins, því meiri líkur eru fyrir tryggum fjárhag rafveitunnar. Sú varð og reynslan um þær kaupstaðarafstöðvar, sem byggðar voru hér á landi í mestu dýrtíð eftir ófriðinn 1914—18, að fjárhagur þeirra varð, er frá leið, mjög góður. Að vísu voru orkuver þeirra, svo sem t. d. Rafmagnsveitu Reykjavíkur, mjög litil að afli að tiltölu á móts við virkjun Fljótaár handa Siglufirði, og því ekki að fullu sambærilegar henni.

En eins og hagur rafveitunnar er að nokkru háður gengi kaupstaðarins, þá skiptir það og nokkru um vaxtarskilyrði kaupstaðarins, að þar sé fyrir hendi næg og góð raforka.

Ef það ófriðarástand, sem nú ríkir í heiminum, kynni að standa enn um mörg ár og örðugleikar færu vaxandi á því að afla eldsneytis og erlends aflgjafa, þá væri að sjálfsögðu mikið öryggi í því fólgið að hafa rafveitu með nægri raforku handa kaupstaðnum, bæði til heimilisnota og ýmiss konar vélarekstrar.

Þá er og rétt að gefa því gaum, að mannvirki þau, er hér ræðir um, munu eiga langa ævi, aðalhlutar þeirra endast 30—50 ár a. m. k. Engar líkur eru til annars en að nytsemi og þörf rafmagns muni haldast áfram eins og hingað til, og hefur þó raunar þýðing þess vaxið að staðaldri til þessa. Fyrir því er ekki veruleg áhætta bundin við það, þótt langan tíma taki að greiða stofnlán slíks rafveitufyrirtækis, og jafnan hefur mátt treysta því, að fjárhagur þess yrði góður að lokum, þótt hann væri þröngur framan af.

Það er vitanlegt, að þótt tækifæri virðist nú gefast til þess að koma í framkvæmd virkjun Fljótaár, eru líkurnar litlar til þess, að það megi takast um alllangt árabil, ef þetta tækifæri er ekki notað. Hins vegar er þó óhjákvæmilegt að auka rafstöðina á Siglufirði frá því, sem nú er, og yrði væntanlega að gera það á þann hátt að kaupa til hennar nýjan dieselmotor. Hver kostnaður mundi af því vera, mun ekki vera vitað, né heldur fullrannsakað, hverja samvinnu mætti hafa við sildarverksmiðjurnar um orkuvinnslu. En hvað sem gert yrði í þeim efnum, gæti aldrei orðið nema um alltakmarkað afl að ræða, og rafveitan væri eftir sem áður háð viðskiptum við útlönd um aflgjafann.

Reykjavík, 22. júní 1942.

Jakob Gíslason.

Fylgiskjal III.

Umsögn Steingríms Jónssonar, rafmagnsstjóra.

Í fyrstu áætluninni um virkjun Skeiðsfoss frá árinu 1929 voru tiltölulega litlar vatnsrennslisathuganir á að byggja. Það voru til vatnshæðarathuganir part úr vetrinum 1920—1921, eða frá októberlokum til janúarloka, og svo aftur haustið 1929 í 4 mánuði, frá 8. ágúst til 9. des. Þessar athuganir þóttu ekki fullnægjandi til þess að ákveða, hversu mikið afl mætti fá úr virkjun Fljótaárinna. Er því í þessari fyrstu áætlun aðeins bent á framtíðarmöguleikana, en áætlunin sjálf fjallar aðeins um, hvernig haga mætti byrjunarvirkjun með tvennum vélum, upp á 300, 450 eða 600 hestöfl hvorar. Þá voru búsettir á Siglufirði 1700 manns, og tvennar 600 hestafla vélar, þ. e. 1200 hestafla samsvarandi 800 kw uppsett vélaafl, þótti þá svo rifleg virkjun, að naumast yrði byrjað svo hátt, hvað þá heldur hærra. Ráðgert var að hagnýta 32 m. fallhæð, er auka mætti síðar með hækkun efra vatnsborðsins. — Þessi 1200 hestöfl svara til þess, að mesta vatnsnotkun hefði orðið um 3,75 tenm. á sek., en minnsta vatnsrennslisli var talið eftir vatnsmælingunum 2,4 tenm., svo að rennslíð var í rauninni ekki hagnýtt nema tiltölulega lítið umfram minnsta rennslisli, og vatnsmiðlunarmöguleikarnir næstum því alls ekki.

Í næstu áætlunum frá maí 1938 er gert ráð fyrir að hafa tvennar vélar með 1200 hestöflum hvora, þ. e. 2400 hestöfl, samtals uppsett eða 1600 kw. Er fallhæðin einnig 32 m., og svarar þá aflið til 7,5 tenm. sekúndurennslis við fulla áraun vélanna. Nú sýna 8 ára vatnsrennslismælingar samfleytt (1930—37), að meðalmánaðarrennslisli á vetrum er frá 3,5 upp í 6,4 tenm. á sek. og að meðalt. yfir vetrarmánuðina des. til apríl, að háðum meðtöldum, er rennslíð 4,5 tenm. á sek. Á öðrum tíma árs er rennslíð miklu meira. Þessar vatnsrennslismælingar hafa þó sýnt, að minnsta dægurrennslisli getur komið jafnvel niður fyrir 1 tenm. á sek. eða orðið minna en gert var ráð fyrir í fyrstu áætluninni. Bendir það á nauðsyn allmikillrar vatnsupphæfingar til miðlunar á rennslinu. Áætlunin gerir þó ekki ráð fyrir aukinni miðlun við fyrstu virkjun, en að hún verði aukin síðar.

Í tilboði því, sem liggur fyrir frá firmanu Højgaard & Schultz um að annast framkvæmd virkjunarinnar, er gert ráð fyrir að setja þegar í upphafi upp vélar, er hafi 2400 hestöfl við fulla fallhæð, þegar stíflan hefur verið hækkuð svo, að vatnsmiðlun í ánni er notuð svo sem fært er vegna landslagsins. Þessar vélar hafa þá ekki nema um 1600 hestöfl við 32 m. fall, og væri hægt að byrja með þessari minni fallhæð, en auka síðan aflið með því að byggja ofan á stífluna. Með tvennum slíkum vélum er þá aflið rúm 3200 hestöfl við 32 m. fall, en 4800 hestöfl við fulla virkjun, og er í tilboðinu gerð grein fyrir því, að ná megi afli þessu samkvæmt vatnsrennslismælingunum með því að nota miðlunarmöguleikana.

Eftir að tilboð hafa fengið í vélar og tæki hefur firmað reiknað út á ný kostnaðarverðið, og kemur þá í ljós, að kostnaðaraukningin við hækkun stíflunnar er svo lítil (hálf millj. kr.), en hins vegar gefa sömu vélar 800 hestöflum meira afl, svo að það kemur ekki til greina annað en að reikna með fullri stífluhæð frá byrjun.

Rafmagnseftirlit ríkisins hefur nú endurskoðað fyrri áætlanir samkv. þessu nýja tilboðsverði og gert athuganir um fjárhagsafkomuna, svo og um möguleika vatnsmiðlunarinnar. Er niðurstaða þess sú, að rennslíð samkv. vatnsrennslisathugunum megi telja öruggt í flestum árum fyrir þessar 4800 hestafla-vélar, að markaður sé fyrir alla orkuna, ef selt sé til húsa hitunar það, sem afgangur verður frá annarri verðmætri orkusölu, og í þriðja lagi, að ná megi nauðsynlegum rekstrartekjum til þess að fyrirtækið geti orðið fjárhagslega sjálfstætt með núverandi verðlagi, ef núverandi tekjur fáið áfram af jafnmikilli orkusölu og verið hefur, en að aukin orkusala við lækkanði einingarverði gefi auknar tekjur. Þessu síðasta skilyrði má auðveldlega fullnægja með samsettum sölutöxtum með fastagjaldi og orkugjaldi, svo sem notaðir hafa verið í Reykjavík og Akureyri síðari árin.

Ég fyrir mitt leyti fellst á ályktanir Rafmagnseftirlitsins og tel, að hafi fyrirtækið hagfellt lán að vinna með, megi telja það fjárhagslega sjálfstætt með núverandi verðlagi. 600000 kr. á ári til að standast nauðsynleg gjöld eru að visu mikið fé, en það er þó ekki nema 2,5 til 3-földun á núverandi tekjum, en hins vegar er aflið 11-faldað, og stofnkostnaðurinn, 1280 kr. á hvert uppsett hestafl, er ekki nema 75% hærri en er í Sogsvirkjuninni nú, og var hún þó byggð fyrir ófrið. Verðið á árskw. er um 190 kr. fullnotað, og er heldur eigi svo hátt einingarverð, að það standi fyrir orkusölu með núverandi verðlagi. Að visu er hér um að ræða virkjun, sem er miklu stærri að tiltölu við fólksfjölda en annars staðar í landinu. Svarar aflið til 1000 watta á mann til jafnaðar. Til samanburðar má geta þess, að Reykjavík og Akureyri eru með um 300 wött á mann og Blönduós með um 600 wött á mann til jafnaðar.

Það er auðvitað, að þessi nýja virkjun verður að haga gjaldskrá sinni eftir núverandi verðlagi, og verða því gjöldin nokkru hærri en t. d. vænta má, að verði í Reykjavík og Akureyri, þar sem virkjanir þessara kaupstaða eru gerðar áður en verðlagið hækkaði, og gjaldskrárnar eru sniðnar við ástandið fyrir ófriðinn og hafa ekki breytzt að neinu verulegu leyti síðan. En þótt fyrirtækið þurfi að sniða gjaldskrá sína eftir núverandi verðlagi og þurfi að búa við þau gjöld um nokkuð langt skeið, ætti ekki að vera ástæða til að óttast, að það verði ekki fjárhagslega sjálfstætt og jafnvel geti staðizt verðfall, sem koma kann eftir þennan ófrið, líkt og varð á árunum 1921—1928, eftir ófriðinn 1914—1918, því að reynslan hefur sýnt það greinilega hér á landi, að orkuveiturnar hafa alls staðar skapað svo mikla möguleika á orkuveitusvæðum sínum, að þær hafa reynzt of smáar eftir örfá ár, enda þótt aukningar þeirra hafi verið æ riflegar tiltekna.

Þegar Rafmagnseftirlitið í skýrslunni gerir fulla grein fyrir, hvernig nota megi alla orku þessarar virkjunar þegar í upphafi, mætti ætla, að hún væri einnig of smátt tiltekin, og svo mun það og reynast, ef fólkinu fjölgar í kaupstaðnum og vélarekstur vex til muna. En þess ber að geta, að allmikið af orkunni er ætlað til húsahtunar, meðan hægt er að nota verðlagið, sem nú er á öðru eldsneyti, og er það þessi aðstaða, sem gerir mögulegt að ná fullri fjáraflaafkomu fyrirtækisins nú. Eftir því, sem orku-notendum fjölgar, má búast við, að draga verði úr sölnni til hitunar, vegna þess að verðmætari orkunotin ganga að sjálfsögðu fyrir. En hitunina má þó hafa allengi, sé hún notuð í viðlögum, þegar nóg vatn er fyrir hendi, líkt og gert hefur verið með góðum árangri á Ísafirði. Má jafnvel gera ráð fyrir því, að það geti leitt til þess, að virkjunin verði í framtíðinni aukin enn meir, til að hagnýta betur vatnið í flestum árum, þótt koma kunni ár, er hafa svo lítið vatnsrennsli, að um litla hitun verði að ræða á meðan. Er ráð séð fyrir þeim möguleika við þessa virkjun með því að gera ráð fyrir, að leggja megi síðar aðra pípu frá stíflunni niður að stöðinni.

Ég vil því leyfa mér að leggja til, að haldið verði áfram máli þessu á þeim grundvelli, sem fyrir liggur, með því að ákveðið verði að taka tilboðum þeim, er fyrir liggja, leita heimilda til lántöku og athuga um útvegum lánsfjár til fyrirtækisins.

Að því er fyrsta atriðið snertir, má geta þess, að enn er engan veginn víst, að Bandaríkjastjórn veiti nauðsynleg leyfi til þess, að vélar og tæki fáiast smíðuð þar á næsta ári. En með samþykktinni mætti fá það rannsakað í gegnum sendisveit Íslands í Bandaríkjunum.

Reykjavík, 23. júní 1942.

Steingrímur Jónsson.

Ed.**69. Tillaga til þingsályktunar**

um vegagerð.

Flm.: Jónas Jónsson.

Efri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að leggja fyrir forstöðumenn vegamálanna að koma í sumar og næsta sumar á skipulegum umbótum á þröngum þjóðvegum, svo að þar verði með hæfilegu millibili staðir fyrir bifreiðar til að mætast á og glögg merki, er sýni vegfarendum úr nokkurri fjarlægð, hvar staðir þessir eru.

Greinargerð.

Þeir, sem fara um landið, hafa ríkulega ástæðu til að gleðjast yfir því, hversu unnið er að lengingu hins akfæra vegakerfis. Þegar tekið er tillit til mannfjölda og efnahags landsmanna, má kalla, að framkvæmdirnar að því er snertir þessar samgöngubætur heri vott um starfslöngun og framkvæmdaráhuga.

En á þessum ánægjulegu framkvæmdum hafa orðið óþörf missmíði. Á miklum meiri hluta hins akfæra kerfis geta bifreiðar annaðhvort alls ekki mætt eða mjög víða ekki nema með sérstökum erfiðismunum. Úr þessu þarf að bæta tafarlaust. Það þarf að setja útskot á vegina með 100—150—200 metra millibili, eftir því, hversu landslagi háttar. Á þessum stöðum þarf að hafa glögg merki, trékross eða stein, sem kalkaður er á hverju vori. Með þessu móti verður unnt að halda uppi samilega hröðum og öruggum bílferðum eftir hinum mörgu, þröngu vegum, sem til eru á landinu.

Mikill hluti núverandi akvega var lagður meðan hestvagnar og áburðarhestar voru aðalfarartæki landsmanna. Þess vegna voru vegirnir, af eðlilegum ástæðum, látnir vera þrengri heldur en hentar nútíma ökutækjum. Í öðru lagi var þörf þjóðarinnar að leggja vegakerfið sem mest á skömmum tíma svo aðkallandi, að afsakanlegt má telja, að á síðustu árum hafa verið lagðir ýmsir vegir, sem eru óhæfilega mjóir, þegar miðað er við mikla umferð, eins og nú tíðkast, eftir því sem bifreiðum fjölgar í landinu, og alveg sérstaklega eftir að hið fjölmenna setulið fluttist hingað. Á nokkrum af nýjustu vegunum, svo sem á Holtavörðuheiði norðanverðri, Vatnsskarði, í Öxnadal o. s. frv., er breiddin þegar frá upphafi svo mikil, að jafnvel stórar bifreiðar eiga að geta farið hiklaust leiðar sinnar, þó að straumur vegfarenda liggja í gagnstæðar áttir. Annars staðar, svo sem á Þingvallaleiðinni, Ölfusvegi, Grimsnesbraut og víðar, hefur verið unnið að því að gera akvegina breiðari. Það er sjálfsgöð viðleitni, en af eðlilegum ástæðum tekur sú starfsemi mjög langan tíma, ef unnið er við allt vegakerfi landsins.

Viða á landinu vofir hætta yfir vegfarendum sökum þess, hve vegirnir eru þröngir. Ef athugaður er hinn mjög upphlaðni vegur í Skagafirði yfir Hólminn, einkum yfir hann vestanverðan, þá má kalla furðulegt, að þar hafa aðeins orðið miklar tafir, en ekki slys, af þessum ástæðum. Á Öxnadalshéiði er ástandið öldungis óþolandi. Giljareitirnir hafa að visu verið stórlega bættir, en þó er þar tilfinnanleg vöntun á stöðum til að mætast á. Allra verst er þó um húið nokkru austan við Giljareitina, þar sem vegur er á löngu svæði ruddur í snarbrattri brekku og áin fyrir neðan. Á þessum stað væri auðvelt að grafa á tilteknum stöðum lítið eitt meira inn í hliðina og hafa þar kalkhorna steina til leiðbeiningar. En þetta hefur ekki verið gert, og er lán, meðan ekki hlýzt slys af þessu forsjárleysi.

Eftir að setuliðið kom hingað, hefur það haft áhrif til góðs á vegagerð okkar. Á Kjósarveginum hafa verið gerð fjölmörg „útskot“ og glögg merki við. Í Húnavatnsýslu er allmikið gert að útskotagerð og lítills háttar byrjun víða á landinu, þar á meðal við Grimsnesveginn í Árnessýslu. En á miklum hluta hins akfæra vegakerfis bjargast bifreiðastjórnir með ótrúlegri þrautseigju og lagni fram úr erfiðleikum, sem ekki þyrftu að vera á leið þeirra, ef meira af brjóstviti hefði komið að við vegagerðina.

Ég álit sjálfsagt að halda áfram að leggja það, sem kalla má „þrönga vegi“, á fjölmörgum leiðum, því að vegakerfið þarf að lengjast svo fljótt sem auðið er. En á hverjum slíkum vegi verður að gera „útskot“ með hæfilegu millibili um leið og vegurinn er gerður. Og þar, sem þessa öryggisstaði vantar, verður að búa þá til. Það ætti að mega bæta úr brýnustu þörf að þessu leyti nú í sumar og að sumri.

Umferðin á íslenskum vegum, oft með stóra og þunga bíla, er nú svo mikil, að það er fjarstætt með öllu að láta mjög verulegan hluta af vegakerfi landsins vera í því formi, sem vel hefði hæft hestkerruflutningunum, sem eitt sinn voru almennir, en eru nú víðast lagðir niður.

Nd. 70. Tillaga til þingsályktunar

um rannsókn á lendingarbótum við Dyrhólaey.

Flm.: Gísli Sveinsson.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta fara fram rannsókn á lendingarbótum við Dyrhólaey og gera áætlun um kostnað við framkvæmd þeirra.

Greinargerð.

Í Nd. hefur nú verið samþykkt tillaga um rannsókn á lendingarbótum í Vík í Mýrdal, en þar hefur að visu áður farið fram slík rannsókn án nokkurs árangurs, er við mætti hlíta. Aðrir staðir á þessari strandlengju hafa einnig komið til greina, og þó einkum við Dyrhólaey í Mýrdal, þar sem útræði hefur verið frá ómunatíð og ýmsum virzt eigi síður álitlegt en annars staðar til einhverra þvilikra aðgerða. Verður að telja sjálfsagt og hyggilegt að taka þennan stað með til athugunar, ef á annað borð yrði farið að gera rannsóknir á þessu svæði, enda mundi eigi verða við það neinn sérstakur kostnaðarauki, er teljandi væri. Er og rétt að geta valið um fleiri staði eftir álitum, en rannsóknir einar geta úr því skorið.

Það er nú eins um þennan stað og ýmsa aðra, að verkfræðingar hafa gefið honum nokkurn gaum. Er nú eftir að vita, hvort nýjar athuganir breyta þar nokkru um. — Þótt svo sé nú um flutninga alla í Vestur-Skaftafellssýslu, að þeir fara fram eftir vegum á landi, sem væntanlega mun baldast, getur það þó haft sína þýðingu að komast á sjó við og við, og þá ekki sízt í hjargræðisskyni fyrir þá, er í nálægð búa. Svo er því og farið með þá, er sjósókn gætu stundað við Dyrhólaey (frá „Dyrhólahöfn“, er svo heitir í munni almennings), að þeim er það áhugamál, að athugaðar séu aðstæður við lendingarbætur þar eigi síður en við aðra staði, og verður það að teljast sanngjarnt. — Fyrir 50 árum fékk einmitt þessi staður nokkra sérstaka fræð, því að þá kom fram tilboð frá Bretum um að gera við Dyrhólaey hafskipahöfn, gegn því að mega nota landhelgina með ströndinni til fiskiveiða. Var það mál einnig flutt á þingi, en fékk eigi byr vegna hins óaðgengilega skilyrðis. Þótt ekkert yrði hér gert í svo stórum stíl, gæti þó litið verið betra en ekki, ef það álitist tiltækilegt. Mun og enginn hv. þingmanni setja sig á móti því.

Tillagan hefur verið borin undir vitamálastjóra, en hann hefur, eins og kunnugt er, með hafna- og lendingamál að gera. Telur hann ekkert því til fyrirstöðu, að rannsókn þessi geti farið fram.

Ed.**71. Nefndarálit**

um frv. til hafnarlaga fyrir Grundarfjörð.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Sjávarútvegsnefnd hefur haft frumvarpið til athugunar og borið það saman við önnur gildandi hafnarlög, einkum síðustu ára. Leggur nefndin til, að frumvarp þetta verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Á eftir 2. málsg. 5. gr. komi: Þessi ákvæði gilda og um þær bryggjur og önnur mannvirki, sem þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Alþingi, 17. ágúst 1942.

Gísli Jónsson,
form., frsm.Sigurjón Á. Ólafsson,
fundaskr.

Ingvar Pálmason.

Ed.**72. Breytingartillaga**

við frv. til l. um breyt. á l. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

Frá Sigurjóni Á. Ólafssyni.

Við 1. gr. í stað „kr. 5500.00“ komi: kr. 7000.00.

Nd.**73. Frumvarp til laga**

um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að selja Ólafsvíkurhreppi þjóðjarðirnar Ólafsvík í Ólafsvíkurhreppi og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Mál þetta barst síðasta Alþingi, en þá mun hafa vantað samþykki sýslunefndar fyrir sölunni. Málið var því ekki borið fram. Nú hefur oddviti Ólafsvíkurhrepps óskað þess, að ég flytti frv. þetta á Alþingi. Læt ég fylgja þessi gögn: Bréf oddvita til Alþingis, afrit fundargerða hreppsnefndar og almenns hreppsfundar, skrá yfir eftirgjald þjóðjarðarinnar Ólafsvíkur fimm s. l. ár og símskeyti sýslumanns.

Fylgiskjal I.

ODDVITI ÓLAFSVÍKURHREPPS

Ólafsvík, 23. marz 1942.

Samkvæmt fundarsamþykkt hreppsnefndar Ólafsvíkur í gær, þá leyfi ég mér að fara þess á leit við hið háa Alþingi, að það veiti ríkisstjórninni heimild til þess að selja Ólafsvíkurhreppi þjóðjarðirnar Ólafsvík í Ólafsvíkurhreppi og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.

Ástæður fyrir þessari heiðni hreppsnefndarinnar eru þessar:

Kauptúnið Ólafsvík stendur allt á Ólafsvíkurjörð, og eru takmörk Ólafsvíkurhrepps landamerki Ólafsvíkurjarðar.

Lítur hreppsnefndin því þannig á, að brýn nauðsyn sé fyrir kauptúnið að eignast land það, er kauptúnið stendur á og næst því er.

Enn fremur hefur það verið miklum erfiðleikum bundið að fá útmældar ræktunarlóðir í landi Ólafsvíkur, sérstaklega að fá smálóðir til garðræktar, nema fyrir gjald, sem hreppsbúar telja alveg óaðgengilegt.

Umsjónarmaður ríkissjóðsjarða hefur viljað samræma lóðargjöldin í kauptúnum þeim, sem reist eru á landi ríkissjóðs. En hreppsnefndin lítur svo á, að taka verði til lit til þess, hvort þorpin eru fjölmenn eða fámenn. Er ómögulegt að greiða sömu landleigu fyrir ræktunarlóð í Ólafsvík og greidd er fyrir jafnstóra lóð í Vestmannaeyjum eða Siglufirði.

Telur hreppsnefndin, að það verði hin bezta leið til að fá allt Ólafsvíkurland fullræktað, að hreppurinn eigi landið og geti leigt það með mjög aðgengilegum kjörum.

Á þessu ári stendur til að fá þorpið uppmælt og skipulagt, og þá verði strax hafizt handa um vatnslögn og skólplögn um þorpið.

Telur hreppsnefndin, að hún eigi hægara með að láta gera mikið jarðrask á landi, sem er eign hreppsins, en á landi, er hún á ekki.

Auk þess er það sameiginlegt álit allra hreppsnefndarmanna Ólafsvíkurhrepps, að land allra kauptúna og kaupstaða á landinu eigi að vera í eigu viðkomandi kaupþúns eða kaupstaðar.

En hvað jörðinni Ytri-Bug viðkemur, þá er brýn og aðkallandi nauðsyn fyrir Ólafsvíkurkaupþún að eignast meira beitiland. Skepnueign Ólafsvíkurbúa eykst stöðugt ár frá ári, og ganga kýr Ólafsvíkurbúa nú þegar í algerri örtröð.

Það vill nú svo vel til, að í Ytri-Bug þarf að byggja alveg á næstunni öll hús jarðarinnar frá grunni, ef bóndi á að geta búið þar áfram. Er ekkert vit í því að ráðast í dýrar byggingar á þeirri jörð, því að Ólafsvíkurkaupþún þarf nauðsynlega að fá jörðina, enda liggur land þeirrar jarðar fast að landi Fossárdals í Fróðárhreppi, sem Ólafsvík keypti fyrir nokkrum árum.

Vænti ég, að hið háa Alþingi veiti ríkisstjórninni umbeðna heimild.

Virðingarfyllt.

Oddvitinn í Ólafsvíkurhreppi.

Jónas Þorvaldsson.

Til Alþingis, Reykjavík.

Fylgiskjal II.

Útskrift úr gerðabók Ólafsvíkurhrepps.

Ár 1942, sunnudaginn 22. marz, var hreppsnefndarfundur haldinn á heimili oddvita í Ólafsvík.

Allir hreppsnefndarmenn voru mættir.

Þetta gerðist á fundinum:

Samkvæmt fundarsamþykkt almenns hreppsfundar, sem haldinn var í Ólafsvík hinn 24. janúar síðast liðinn, tók hreppsnefndin fyrir málið: Kaup á Ólafsvíkurbjörð og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.

Í því máli samþykkti hreppsnefndin svo hljóðandi tillögu:

„Hreppsnefndin samþykkir að fela oddvita sínum að senda beiðni til hins háa Alþingis, að það veiti ríkisstjórninni heimild til þess að selja Ólafsvíkurbjörð Ólafsvíkurbjörð og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.“

.....
Jónas Þorvaldsson, Jóhann Kristjánsson, Viglundur Jónsson, Magnús Guðmundsson,
Sig. Jóhannsson.

Rétt afrit staðfestir

Oddvitinn í Ólafsvíkurbjörð.

Jónas Þorvaldsson.

Fylgiskjal III.

Útskrift úr gerðabók Ólafsvíkurbjörðs.

Ár 1942, laugardaginn 24. janúar, var almennur hreppsfundur haldinn í samkomuhúsi Ólafsvíkur.

Fundinn setti oddviti hreppsnefndarinnar, Jónas Þorvaldsson, og stakk hann upp á Sigurði Jóhannssyni framkvæmdastjóra til að annast fundarstjórn, og var það samþykkt.

.....
Eliníus Jónsson bar fram svo hljóðandi tillögu:

„Almennur hreppsfundur, haldinn í Ólafsvík 24. jan. 1942, skorar á væntanlega hreppsnefnd Ólafsvíkurbjörðs að rannsaka möguleika fyrir því, að jarðirnar Ólafsvík í Ólafsvíkurbjörð og Ytri-Bugur í Fróðárhreppi fáið keyptar af Ólafsvíkurbjörð.“

Tillaga þessi var samþykkt í einu hljóði.

.....
Sigurður Jóhannsson,
fundarstjóri.

Jónas Þorvaldsson,
oddviti.

Rétt afrit staðfestir

Oddvitinn í Ólafsvíkurbjörð.

Jónas Þorvaldsson.

Fylgiskjal IV.

Skýrsla um eftirgjald Ólafsvíkurbjörðar 1937—1941.

Eftirgjald eftir þjóðbjörðina Ólafsvík síðustu 5 ár hefur verið árlega sem hér segir: Landskuld og rekaleiga kr. 303.00.

Lóðargjöld:

1937		kr. 1557.95
1938		— 1557.95
1939		— 1583.00
1940		— 1576.00
1941		— 1680.00

Meðaltal kr. 1590.98.

Lóðir, sem búið er að mæla út og koma til afgjalda fyrst á þessu ári, gefa af sér ca. kr. 50.00.

Brimilsvöllum, 21. marz 1942.

• Ó. Bjarnason,
umboðsm.

Fylgiskjal V.

Símskeyti frá sýslumanninum í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu.

Alþm. Bjarni Bjarnason, Alþingi, Rvík.

Á fundi sýslunefndar 2. maí var samþykkt svo hljóðandi ályktun eftir beiðni hreppsnefndar Ólafsvíkurhrepps veitti sýslunefndin Ólafsvíkurhreppi leyfi til að kaupa eftirtalдар þjóðjarðir Ólafsvík í Ólafsvíkurhreppi og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.

Sýslumaður.

Nd.

74. Frumvarp til laga

um breyting á lögum nr. 27 23. júní 1932, um samgöngubætur og fyrirhleðslur á vatnasvæði Þverár og Markarfljóts.

Flm.: Ingólfur Jónsson.

1. gr.

4. og 5. málsg. 2. gr. laganna orðist svo:

Varnir fyrir innan Hlíðarenda í Fljótshlíð fyrir ágangi Þverár kostar ríkissjóður að öllu leyti. Enn fremur þær varnir, er annars staðar verða nauðsynlegar vegna aukins vatnsmagns af fyrirhleðslunni, svo og endurbætur á Seljalandsgarðinum, sem nauðsynlegar þykja.

Varnir og flóðgáttir annars staðar á þessu svæði kostar ríkissjóður að öllu leyti.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Þverá hefur gert mikinn usla og brotið mikið af fögru og frjósömu landi. Þar, sem áður voru grasgefin og fögur engja- og beitolönd, eru nú sandar og farvegur Þverár, sem látaust vinnur að því að leggja undir sig eina fegurstu sveit landsins, Fljóts-hlíðina.

Með lögum frá 23. júní 1932 um fyrirhleðslu á vatnasvæði Þverár og Markarfljóts var ákveðið að hefjast handa um að veita Þverá í Markarfljót og með því vernda það land, sem Þverá hefur frá því á dögum Gunnars á Hlíðarenda herjað á, brotið og lagt undir sig.

Það er flestum ljóst, að um leið og Þverá er veitt í Markarfljót, stafar nokkur hættu af því, að Markarfljót leiti að einhverju leyti úr sínum gamla farvegi, austur eða vestur. Seljalandsgarðurinn hefur verið byggður í því skyni að girða fyrir þá hættu, að vatnið renni austur. En til þess að það megi teljast öruggt, verður að styrkja og e. t. v. lengja þann garð til muna. Einnig verður að hlaða garð vestan við fljótið, til þess að fyrirbyggja það, að vatnið flæði yfir þær jarðir, sem liggja vestan við það, enda er mjög mikil hættu á, að vatnið taki sér farveg vestur í Landeyjar, ef vesturbakki fljótsins er hafður varnarlaus.

Það er álit kunnugra manna á þessu svæði, að brýn þörf sé á því að hefjast handa með hleðslu á varnargarði vestanvert við fljótið og auk þess lengja og styrkja Seljalandsgarðinn.

Það er leitt, hvað fyrirhleðslu Þverár og Markarfljóts miðar hægt áfram. Nú er Þverá farin að meitla af túnunum í innanverðri Fljótshlíð. Verði ekki sýndur meiri dugnaður og harðfyllgi í þessu máli eftirleiðis en hingað til, er ekki við öðru að bú-

ast en áin gleypi í sig alla Innhliðina. Slíkt væri ekki einungis skaði, heldur einnig skömm. Hér er um það að ræða, hvort vernda skuli eina fegurstu og frjósömustu sögu sveit landsins. Það er ekki einungis metnaðar- og tilfinningamál Fljótshlíðinga og allra góðra Rangæinga, heldur einnig allra góðra Íslendinga, sem unna sögu og náttúrufegurð, landinu og þjóðinni.

Með frumvarpi þessu er ætlað til, að ríkissjóður taki á sig allan þann kostnað, sem leiðir af fyrirhleðslu Þverár og Markarfljóts. Það er ekki á neinn hátt sanngjarnt undir þeim kringumstæðum, sem hér um ræðir, að Rangæingar borgi nokkurn hluta af þeim kostnaði, sem fyrirhleðslan og fleiri mannvirki í sambandi við hana kunna að hafa í för með sér.

Það hefur margoft verið á það bent, að það væri þjóðarnauðsyn að hefta vötnin á umræddu svæði. Það er þjóðarnauðsyn og þjóðarmetnaður, að verkið komist sem fyrst í kring, svo hin skapandi og vinnandi hönd megi vinna bug á eyðingaröflunum.

Enginn, sem þekkir til hlítar inn í þessi mál, efast um, að það sé sanngjarnt, að ríkissjóður greiði allan kostnað af þeim framkvæmdum, sem nauðsynlegar eru á vatnasvæðinu.

Það má með réttu benda á það, að hér er ekki einungis um það að ræða að bjarga stóru landsvæði undan vatni og eyðileggingu, heldur er hér einnig um samgöngumál að ræða, enda vitað mál, að notin að Markarfljótsbrúnni væru engin, ef vatnið fengi að renna óhindrað og enginn varnargarður væri byggður.

Það er því, eins og áður hefur verið bent á, ekki einungis héraðsmál (fyrirhleðslan og öll mannvirki í sambandi við hana), heldur miklu fremur samgöngumál, sem varðar samgöngukerfi landsins og fleiri héruð. Fáist lögunum frá 1932 ekki breytt eins og þetta frumvarp fer fram á, má fullyrða, að á Rangæinga er lagður sá skattur, sem þeir vart fá undir risið, enda hefur sýslusjóður þegar fengið að kenna á því, hvað slíkar greiðslur gilda.

Flutningsm. frumvarpsins mun rökstyðja frekar í framsögu ástæðuna fyrir því, að frumvarp þetta er flutt, og sanna þeim, sem ókunnugir eru þessum málum, að það er aðeins sanngjarnt og sjálfsagt, að ríkissjóður taki að sér að greiða þann hluta kostnaðarins, sem Rangæingum var ætlað að standa straum af og hlýtur að verða einu sýslufélagi þungur baggi, en aðeins smámunir fyrir ríkissjóðinn.

Nd.

75. Frumvarp til laga

um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka að sér skipaafgreiðslu Eimskipafélags Íslands h/f.

Flm.: Einar Olgeirsson, Áki Jakobsson, Ísleifur Högnason, Sigfús Sigurhjártarson.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt:

- a) að taka í sínar hendur skipaafgreiðslu Eimskipafélags Íslands h/f, og tekur sú heimild bæði til skipa þess félags og annarra skipa, sem félagið annast afgreiðslu á samkvæmt samningum;
- b) að innheimta endurgjald fyrir uppskipun, framskipun og vörugæmslu samkvæmt sömu reglum og Eimskipafélag Íslands h/f hefur farið eftir undanfarið;
- c) að taka á leigu, með eða án samþykkis Eimskipafélags Íslands h/f, vöruskemmur félagsins ásamt öllum áhöldum þeim fylgjandi;
- d) að ganga inn í leigusamninga þá, sem Eimskipafélag Íslands h/f kann að hafa um vörugæmslupláss.

2. gr.

Nú telur Eimskipafélag Íslands h/f sig skaðað með ráðstöfunum þeim, sem um er rætt í 1. gr., og getur það þá krafist skaðabóta eftir mati tveggja dómkvaddra, óvilhallra manna.

3. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að láta annast störf þessi fyrir reikning ríkisins eða fela þau öðrum á hendur með sérstökum samningum.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Frumvarp þetta er fram komið sökum vinnustöðvunar þeirrar, sem orðið hefur við höfnina í Reykjavík af því að Eimskipafélag Íslands h/f hefur ekki orðið við kröfum verkamanna. Er aðkallandi nauðsyn á því fyrir þjóðina, að deila þessi verði leyst nú þegar, en auðséð er, að kraftar eru að verki í stjórn Eimskipafélags Íslands h/f, sem ekkert hirða um þá þjóðarnauðsyn, og því óhjákvæmilegt, að ríkið láti málið til sín taka, til þess að tryggja áframhald skipaafgreiðslunnar og samkomulag við verkamenn. Er frumvarp þetta borið fram í trausti þess, að ríkisstjórnin verði þegar í stað við kröfum verkamanna, er hún hefur fengið það vald, sem frumvarpið veitir henni, og geri jafnframt ráðstafanir til að koma á almennum vinnusamningi til að tryggja varanlegan vinnufrið.

Nánar í framsögu.

Ed.

76. Nefndarálit

um frumv. til l. um viðauka við l. nr. 18 25. jan. 1934, um kosningar til Alþingis.

• Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frumvarp þetta, sem er borið fram til staðfestingar á bráðabirgðalögum um sama efni frá 27. maí þ. á. — Nefndin leggur til, að frumvarpið verði samþykkt.

Alþingi, 18. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form.

Bjarni Benediktsson,
fundaskr.

Hermann Jónasson,
frsm.

Nd.

77. Þingsályktun

um rannsókn á lendingarbótum í Örfæum.

(Afgreidd frá Nd. 18. ágúst.)

Samhljóða þskj. 41.

Nd.**78. Fyrirspurn**

til ríkisstjórnarinnar um vöruflutning til landsins og vöruforða í landinu.

Frá Gísla Guðmundssyni.

1. Hve mikið skiprúm hefur verið notað til vöruflutnings frá útlöndum til Íslands á þessu ári, og hvernig hefur því skiprúmi verið skipt milli vörutegunda (matvara, framleiðsluvara, byggingarefnis, annarra vara)?
2. Hve mikill forði matvara og framleiðsluvara er nú fyrir hendi í landinu?

Nd.**79. Frumvarp til laga**

um breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

(Eftir 3. umr. í Ed.).

1. gr.

Í 24. gr. laganna í stað „kr. 4500.00“ komi: kr. 7000.00.

2. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1942.

Ed.**80. Þingsályktun**

um bændaskóla Suðurlands.

(Afgreidd frá Ed. 18. ágúst.)

Samhljóða þskj. 60.

Sp.**81. Tillaga til þingsályktunar**

um að fá sildarbræðsluverksmiðjuna Ægi í Krossanesi í eigu ríkisins.

Flm.: Steingr. Aðalsteinsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að athuga möguleika á því að fá sildarbræðsluverksmiðjuna Ægi í Krossanesi í eigu ríkisins og heimilar henni að véra til þess því fé úr ríkissjóði, sem nauðsynlegt reynist.

Greinargerð.

Með frumvarpi til laga um að reisa nýjar sildarverksmiðjur á Norðurlandi, sem sjávarútvegsnefnd neðri deildar flytur nú, að beiðni atvinnumálaráðherra og til lögum stjórnar sildarverksmiðja ríkisins, er opinberlega staðfest nauðsyn þess að auka stórlega afköst sildarbræðsluverksmiðja í landinu. Virðist þá einnig auðsætt, að leggja heri áherzlu á, að hagnýttar séu til fulls allar þær verksmiðjur þessarar tegundar, sem þegar eru til. Nú hefur Krossanesverksmiðjan ekki verið starfrækt í tvö

ár, og engar líkur til, að hún verði starfrækt af eigendum hennar um ófyrirsjáanlegan tíma. Sýnist mjög fráleitt, að vélar þær og mannvirki, sem þarna eru fyrir hendi, séu látnar ónotaðar, þegar þörf slíkra tækja er jafnbrýn og nú er og slíkir örðugleikar á að afla þeirra véla, sem til þarf.

Auk þessa er starfræksla verksmiðjunnar aðalatvinnugrein verkamannanna í viðkomandi byggðarlagi á venjulegum tímum, og því nauðsynlegt, einnig frá því sjónarmiði, að hún sé starfrækt.

Krossanesverksmiðjan er eign norsks hlutafélags, en með þingsályktunartillögu þessari er ætlað til, að ríkisstjórnin athugi möguleikana á að fá hana í eigu ríkisins, því með því einu móti væri tryggt, að verksmiðjan yrði starfrækt svo sem vera ber. Hins vegar kveður tillagan ekkert á um það, með hverjum hætti þetta yrði — hvort heldur eignarnámi eða kaupum —, en þykir þó sjálfsagt að heimila ríkisstjórninni það fé, sem hún teldi nauðsynlegt til að koma þessu í kring.

Nánar í framsögu.

Sp.

82. Tillaga til þingsályktunar

um símalagningar í Barðastrandarsýslu.

Flm.: Gísli Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta nú þegar gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess, að sími verði lagður hið bráðasta um eftirfarandi byggðir í Barðastrandarsýslu:

1. Frá Vattarnesi í Múlahreppi að Skálmarnesmúla.
2. Frá Reykhólum að Stað á Reykjanesi.
3. Frá Bíldudal um Suðurfirði.

Greinargerð.

Alþingi hefur með lögum nr. 36 28. jan. 1935 samþykkt, að leggja skuli allar þær símalínur, sem um getur í ofan ritaðri þáttill. Með sömu lögum ákveður Alþingi, að sem næst fimmtíu aðrar símalínur skuli einnig lagðar viðs vegar um landið. Langsamlega flestar af þessum símalínum hafa nú verið lagðar, að undanteknum þó þeim, sem upp eru talðar í till. þessari.

Það eru nú nærri 8 ár síðan Alþingi hefur boðið með lögum, að sveitir þær, sem hér eiga hlut að máli, skyldu njóta þeirra þæginda, sem því er samfara að hafa aðgang að síma, án þess að þurfa að fara langar dagleiðir yfir vegleysur til næstu símastöðvar, og þó hefur þessu lagaboði ekki verið enn hrundið í framkvæmd. Þetta er því furðulegra, þegar vitað er, að allar þessar sveitir eiga við mjög erfiðar samgöngur að búa, bæði á sjó og landi, en eru hins vegar ágætir landbúnaðarsveitir. Og þá eigi síður hitt, að þær skuli vera svo að segja einu staðirnir, sem afskiptir hafa verið þeim framkvæmdum, sem fyrr nefnd lög kveða á um. Má slíkt að sjálf-sögðu ekki ganga þannig til lengur.

Með því að hér er eigi farið fram á annað en að sveitir þær, sem að ofan getur, séu eigi lengur sviptar þeim rétti, sem Alþingi veitti þeim með lögum 1935, er þess vænzt, að málið fái skjóta og góða afgreiðslu á þessu þingi.

Sp.**83. Tillaga til þingsályktunar**

um verðuppbætur á útfluttar landbúnaðarvörur.

Flm.: Bjarni Ásgeirsson, Hermann Jónasson, Sigurður Þórðarson,
Skúli Guðmundsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að greiða úr ríkissjóði verðuppbót á útflutt dillakjöt af framleiðslu ársins 1942, eftir því sem þörf gerist, til þess að útflytjendur fái sama verð fyrir það kjöt, komið í skip á útflutningshöfn, eins og heildsöluverðið er á kjöti á innanlandsmarkaði á sama tíma. Enn fremur að greiða verðuppbætur á ull og gærur, sem framleiddar eru til útflutnings árið 1942, og miðist verðuppbæturnar við það, að framleiðendur fái ekki lægra verð hlutfallslega fyrir þessar afurðir en þeir fengu fyrir þær árið 1940, miðað við verðlagsvísitölu beggja árunna, að viðbættu uppbót, er svarar til þeirrar almennu grunnkaupshækkunar, sem orðið hefur og verða kann hjá launafólki í landinu á árinu 1942.

Greinargerð.

Þó að sú yrði raunin á, að öll kjötframleiðsla ársins 1941 seldist hér innan lands, er mjög hæpið að gera ráð fyrir, að svo fari um framleiðslu ársins 1942, og má búast við, að nokkurn hluta kjötsins verði að selja á erlendan markað, fyrir miklu lægra verð en nemur framleiðslukostnaði hér á landi og innanlandsverði.

Nú er komið að þeim tíma, að ákveða verður söluverð á kindakjötsframleiðslu þessa árs. En við þá ákvörðun er óhjákvæmilegt að gera sér grein fyrir því, á hvern hátt verður hagað verðuppbótum á útflutta kjötið. Er þá um tvennt að velja, mikla hækkun á verðjöfnunargjaldinu, ef verðjöfnunin er framkvæmd á þann hátt, og þá að sama skapi hækkað verð á innlendum markaði, eða hitt, sem hér er lagt til, að ríkið borgi verðmuninn á útflutningskjötinu og því, sem selt er innan lands, og er þá hægt að komast hjá því að hækka innlenda söluverðið sem því nemur.

Þá virðist einnig nauðsynlegt að ákveða verð á ull og gærum samhliða kjötverðinu. Þær vörur eru svo stór liður í heildartekjum bænda, að ekki er unnt að ganga alveg fram hjá verði þeirra, þegar kjötverðið er ákveðið. Því lægra verð, sem á vörum þessum er, því óhjákvæmilegri nauðsyn verður fyrir bændur að nota þá miklu kaupgetu, sem nú er í landinu, til þess að tryggja sér viðunandi tekjur með hækkun á kjötverðinu. Er því óumflýjanlegt, að Alþingi það, er nú situr, taki einnig ákvörðun um verðuppbætur á þessar vörur. Hér er því lagt til, að ríkið greiði verðuppbætur á ull og gærur af framleiðslu þessa árs, á sama hátt og ákveðið var á síðasta þingi um framleiðslu ársins 1941, að viðbættu uppbót, sem svarar til þeirrar almennu grunnkaupshækkunar, sem orðið hefur og verða kann á þessu ári hjá verkafólki og öðrum launamönnum í landinu. Það er kunnugt, að á þessu ári hefur orðið meiri hækkun á kaupgjaldi við landbúnaðarstörf, bæði kaupafólks og vetrarmanna, en sem nemur hækkun verðlagsvísitölunnar, en þetta háa kaupgjald verða bændur að greiða af tekjum sínum á árinu 1942. Einnig eru horfur á, að á þessu ári verði almenn hækkun á grunnkaupi launþega í landinu, og verður þá ekki hjá því komizt, að bændur fái svipaða hækkun á tekjum sínum með hækkun afurðaverði.

Það virðist sjálfsagt, að ríkið taki á sig að jafna á þennan hátt þann mikla mun, sem orðið hefur á aðstöðu atvinnuveganna af völdum stríðsins, þar sem útflutningsmarkaðir landbúnaðarins hafa að mestu lokazt, á sama tíma sem ýmsar aðrar atvinnugreinar veita meiri gróða en dæmi eru til áður.

Nd.**84. Breytingartillögur**

við frv. til l. um að reisa nýjar sildarverksmiðjur á Norðurlandi.

Frá sjávarútvegsnefnd.

1. Við 1. gr. Greinin orðist svo:

Ríkið lætur reisa nýjar sildarverksmiðjur á þessum stöðum:

1. Á Siglufirði	10	þúsund	mála	verksmiðju.
2. – Sauðárkróki	5	—	—	—
3. – Raufarhöfn	5	—	—	—
4. – Húsavík	5	—	—	—
5. – Skagatrönd	5	—	—	—

Enn fremur lætur ríkið reisa verksmiðju til herzlu sildarlýsis, þegar rannsóknir sýna, að það sé tímabært.

2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Til byrjunarframkvæmda samkv. 1. gr., sem hefjist svo fljótt sem ástæður leyfa, heimilast ríkisstjórninni að taka lán innan lands fyrir hönd ríkissjóðs, að upphæð allt að 10 milljónir króna.

Sb.**85. Nefndarálit**

um till. til þál. um innflutning á erlendum fódurvörum.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin er sammála um, að brýna nauðsyn beri til þess, að ríkisstjórnin tryggji, eftir því sem mögulegt er, að til landsins verði flutt það mikið af erlendum fódurbæti, sem nauðsynlegt er til þess að framleiðsla matvæla í landinu þurfi ekki að minnka.

Hins vegar er skipakostur sá, er við höfum til millilandaferða, takmarkaður og frekar líkur til, að hann minnki en að hann aukist, og gæti því svo farið, að erfitt reyndist að flytja allt það til landsins, er innflytjendur telja, að flytja þurfi. Nefndin telur, að fyrst og fremst eigi að ganga fyrir til flutnings matvörur handa þjóðinni sjálfri, en í aðra röð eigi þær vörur að koma, sem framleiðsla matvara í landinu byggist á, eins og fódurvörur handa búfénu, útgerðarvörur o. s. frv., og síðan þær, sem óþarfari eru.

Fari svo, að ekki reynist mögulegt að flytja inn allan þann fódurbæti, sem innflytjendur óska að fá fluttan, leggur nefndin áherzlu á, að gerðar séu ráðstafanir til að tryggja, að það, sem inn verði flutt, verði fyrst og fremst notað til að halda mjólkurframleiðslunni uppi, og ætlast nefndin til, að ríkisstjórnin finni, í samráði við Búnaðarfélag Íslands, leiðir til þess að dreifa fódurbætinum milli mjólkurframleiðenda á sem réttlátastan hátt.

Nefndin leggur til, að till. verði samþ. með eftir farandi

BREYTINGU.

Tillgr. skal orða svo:

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórn, í samráði við innflytjendur fódurvara, að sjá um, að flutt verði til landsins á þessu sumri nægilega mikið af erlendu kjarnfóðri, eftir því sem skipakostur frekast leyfir, og skal hún leita um það tillagna

Búnaðarfélagi Íslands, hvaða tegundir og hve mikið magn skuli innflutt, og að tryggð verði, að kjarnfóðrið sé notað fyrst og fremst til mjólkurframleiðslu.

Alþingi, 18. ágúst 1942.

Finnur Jónsson, form.	Gunnar Thoroddsen, fundaskrifari.	Páll Zóphóníasson, frsm.
Björn F. Björnsson.	Jörundur Brynjólfsson. Gísli Jónsson.	Sigfús Sigurhjartarson.

Nd.

86. Nefndarálit

um frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá stjórnarskrárnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. ýtarlega og borið það saman við gildandi kosningalög.

Eins og segir í greinargerð frv., eru þær breytingar einar, er máli skipta, gerðar á gildandi kosningalögum, sem leiðir af stjórnarskrárbreytingu þeirri, sem samþykkt var á síðasta Alþingi og sennilega fær fullnaðarsamþykkt nú á þessu þingi. — Breyting sú á stjórnarskránni, sem orsakar breytingar á kosningalögunum, er sú, eins og kunnugt er, að í tvímenningskjördæmum skulu nú viðhafðar hlutbúndnar kosningar, en ekki óhlutbúndnar, eins og hingað til hefur verið. Getur nefndin fallizt á þær breytingar á gildandi kosningalögum, sem fram koma í frv. og beinlínis leiðir af stjórnarskrárbreytingunni. Við samlestur á stjfrv. við gildandi lög hefur komið í ljós, að nokkrar villur hafa slæðzt inn við prentunina. En með því að prófarkalesarar þingsins hafa nú lesið prófarkir af frv. og leiðrétt villurnar, hefur nefndin orðið ásátt um að láta það koma þannig leiðrétt í skjalaparti, til þess að komast hjá að sérprenta það af nýju fyrir 3. umr.

Nefndin er sammála um að mæla með því, að frv. verði samþykkt óbreytt til 3. umræðu, en mun þá koma með þær brtt., sem hún telur rétt að flytja.

Alþingi, 19. ágúst 1942

Gísli Sveinsson, form.	Ásg. Ásgeirsson, fundaskrifari.	Garðar Þorsteinsson, frsm
Áki Jakobsson. Sveinbjörn Högnason.	Gísli Guðmundsson. Eysteinn Jónsson.	Jörundur Brynjólfsson. Sigurður Kristjánsson.

Nd.

87. Frumvarp til hafnarlaga

fyrir Grundarfjörð.

(Eftir 2. umr. í Ed.).

1. gr.

Til hafnargerðar í Grundarfirði veitast úr ríkissjóði $\frac{2}{5}$ kostnaðar, eftir áætlun, sem ríkisstjórnin hefur samþykkt, þegar fé er veitt til þess í fjárlögum, allt að kr. 200000 — tvö hundruð þúsund krónur — gegn $\frac{3}{5}$ frá hafnarsjóði Eyrarsveitar.

2. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að kr. 300000 — þrjú hundruð þúsund króna — lán, er hafnarsjóður Eyrarsveitar kann að fá til hafnargerðarinnar, gegn ábyrgð sveitarsjóðs og sýslunefndar Snæfellsnessýslu. Tillagið úr ríkissjóði og ábyrgð ríkissjóðs er bundin því skilyrði, að yfirumsjón með verkinu og reikningshald sé falið manni, sem atvinnumálaráðuneytið samþykkir.

3. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til að gera höfnina, eða undir brautir og vegi í þarfir hafnarinnar, svo sem leyfa, að tekið verði í landi hans, hvort heldur er grjót, mól eða önnur jarðefni, og þola þær eignakvaðir, óhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem hafnargerðin hefur í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki samkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna, að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaðurinn við matið greiðist úr hafnarsjóði Eyrarsveitar. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann heimtað yfirmat, en gera skal hann það innan 14 daga frá því að matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnaðinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsupphæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu endurgjaldsupphæð, ella greiðist kostnaðurinn úr hafnarsjóði Eyrarsveitar.

4. gr.

Hafnarmerki skulu ákveðin í reglugerð.

5. gr.

Meðfram strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram neina bryggju eða önnur mannvirki, né fylla upp eða dýpka út frá landi, nema eftir tillögum hafnarnefndar og með samþykki hreppsnefndar Eyrarsveitar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarnefndinni beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa í tvennu lagi, og heldur hafnarnefnd öðru eintakinu. Hafnarnefnd afgreiðir síðan málið til hreppsnefndar.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hættu stafi af því. Þessi ákvæði gilda og um þær bryggjur og önnur mannvirki, sem þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Brot gegn þessari grein varða sektum, frá 500—20000 kr., og hafnarnefnd getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Hreppsnefnd Eyrarsveitar hefur á hendi stjórn hafnarmálefna undir yfirumsjón atvinnu- og samgöngumálaráðuneytisins.

7. gr.

Framkvæmd hafnarmála og eftirlit með höfninni skal fela hafnarnefnd. Í hafnarnefnd sitja 3 menn. Skal nefndin kosin á sama hátt og til sama tíma og aðrar fastanefndir, er hreppsnefnd kys. Heimilt er þó að kjósa í nefndina menn, er ekki eiga sæti í hreppsnefnd.

8. gr.

Eigum hafnarsjóðs má aðeins verja í þarfir hafnarinnar. Sveitarsjóður ábyrgist skuldir hafnarsjóðs, og hreppsnefnd hefur ábyrgð á eignum hafnarinnar.

9. gr.

Hreppsnefnd má ekki án leyfis ráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir hafnarsjóðsins, eða kaupa nokkrar nýjar fasteignir, taka stærri lán eða lán til lengri tíma en að þau verði borguð aftur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, né endurnýja slík

lán eða fresta borgunartímanum, og ekki heldur gera nein þau mannvirki við höfnina, sem eru svo stórvaxin, að árstekjurnar hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

10. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru samkvæmt 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á Grundarfjarðarhöfn, og farmi þeirra:
 - a. Lestagjald.
 - b. Vitagjald.
 - c. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
 - d. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
 - e. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarsjóðs.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hreppsnefnd Eyrarsveitar semur og atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkvæmt tölulið 2 a og b.

11. gr.

Nú má álita, að tekjur af gjaldstofnum þeim, sem heimilaðir eru í 10. gr., hrökkvi ekki fyrir árlegum útgjöldum hafnarinnar, og getur þá hreppsnefnd, með sérstöku samþykki atvinnumálaráðuneytisins fyrir hvert ár, ákveðið, að leggja megi aukatoll á aðflutningsgjaldskyldar og útflutningsgjaldskyldar vörur. Gjaldið má þó aldrei fara fram úr 4% af tolli þeim, er greiða ber í rikissjóð. Gjald þetta innheimtir hafnarnefnd. Gjald þetta, sem og gjöldin samkvæmt 10. gr., má taka lögtaki.

12. gr.

Reikningsár hafnarsjóðs er almanaksárið.

13. gr.

Fyrir 1. nóvember ár hvert ber hafnarnefnd að leggja fyrir hreppsnefnd frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komandi ári. Hreppsnefnd skal hafa fullsamið áætlunina fyrir lok nóvembermánaðar og senda hana síðan atvinnu- og samgöngumálaráðuneytinu til samþykktar fyrir árslok, ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

14. gr.

Nú hefur hreppsnefnd í hyggju einhverjar meiri háttar aðgerðir við höfnina, eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki atvinnumálaráðuneytisins þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni. Skal það gert svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til áður en hún lætur fjárhagsáætlun hafnarinnar fara frá sér.

15. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið liður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum aðgerðum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarnefnd að tilkynna það hreppsnefnd í tæka tíð. Fallist hún á tillögur hafnarnefndar, skal þegar leitað samþykkis ráðuneytisins til þess að vikja megi frá áætluninni. Fyrr má ekki framkvæma verkið né stofna til tekjuhallans.

16. gr.

Við lok hvers reikningsárs, og ekki síðar en fyrir febrúarlok, skal hafnarnefnd gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning

17. gr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

18. gr.

19. gr.

Á eftir 1. másl. tillgr. bætist: Enn fremur eru þær bifreiðar undanþegnar greiðslu á benzínskatti, sem annast flutning á kjöti frá sláturstað til fjarlægari staða til sölu og frystingar.

Sp.**90. Tillaga til þingsályktunar**

um húsnæði handa alþingismönnum.

Flm.: Bernharð Stefánsson, Jón Pálmason, Sigurður E. Hlíðar, Sveinbjörn Högnason, Páll Hermannsson, Ísleifur Högnason, Einar Árnason, Þorsteinn Þorsteinsson, Helgi Jónasson, Ingvar Pálmason, Steingr. Aðalsteinsson, Björn Björnsson, Páll Þorsteinsson, Gísli Sveinsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að tryggja alþingismönnum þeim, sem eiga heima utan Reykjavíkur, húsnæði yfir þingtímann framvegis.

Greinargerð.

Á tveim undanförunum þingum og eins á þingi því, er nú stendur yfir, hafa utanbæjarþingmenn átt mjög erfitt með að fá sér húsnæði yfir þingtímann og sumum þeirra alls ekki tekizt að fá leigt herbergi, heldur orðið að dvelja sem gestir á heimilum vina og vandamanna. Er með öllu óviðunandi, að þingmenn þurfi að nota sér þannig gestrisni einstakra heimila og þrengja að heimilisfólki, þó ekki hafi verið yfir því kvartað. Auk þess hafa þeir ekki með þessu móti þau vinnuskilyrði, sem nauðsynleg eru. Og þó að þetta hafi tekizt hingað til, t. d. nú í sumar, vegna þess að fólk hefur verið fjarverandi úr bænum af þessum heimilum, er engin trygging fyrir því, að allir þingmenn fái nokkurt húsnæði á næsta þingi, ef sama ástand helzt.

Framtíðarlausn á þessu máli virðist vera sú, eins og fram hefur komið, að sérstakt hús verði reist fyrir þingmannabústað. En eins og nú er ástatt, er ekki hægt að bíða eftir þeim framkvæmdum, og er því hér lagt til að gera bráðabirgðaráðstafanir til að bæta úr brýnustu þörf.

Ed.**91. Breytingartillaga**

við frv. til laga um dómnefnd í verðlagsmálum.

Frá meiri hl. allsherjarnefndar.

Við 3. gr.

Fyrir orðin „er úrskurðast“ kemur: sem úrskurðað er.

Ed.**92. Breytingartillaga**

við frv. til l. um dómnefnd í verðlagsmálum.

Frá Sigurjóni Á. Ólafssyni og Haraldi Guðmundssyni.

Við bráðabirgðaákvæði frv. bætist ný málsgr.:

Heimilt er verkalýðsfélögum og atvinnurekendum að segja upp gildandi kaup- og kjarasamningum með minnst viku fyrirvara frá gildistöku laga þessara.

Nd.**93. Frumvarp til laga**

um dómnefnd í verðlagsmálum.

(Eftir 3. umr. í Ed.)

1. gr.

Ríkisstjórnin skipar 5 menn í dómnefnd í verðlagsmálum, og skal einn þeirra skipaður formaður nefndarinnar. Enn fremur skipar ríkisstjórnin þrjá menn til vara, og taka þeir sæti í nefndinni eftir því, sem ákveðið er í skipunarbréfinu.

2. gr.

Það er borgaraleg skylda að taka sæti í dómnefnd. Áður en nefndarmenn taka sæti í nefndinni í fyrsta sinn, skulu þeir vinna drengskaparheit að því, að þeir muni rækja starfið eftir beztu vitund.

3. gr.

Dómnefnd skal halda bók, og skal skrá í hana það, sem gerist á nefndarfundum, svo og allt, sem úrskurðað er í nefndinni.

4. gr.

Í dómnefnd ræður afl atkvæða, og eru úrskurðir hennar og ályktanir fullnaðarúrslit máls. Þó má dómnefnd taka mál til meðferðar að nýju, ef aðstæður hafa breytzt eða nýjar skýrslur komið fram. Dómnefnd er eigi ályktunarfær nema allir nefndarmenn séu mættir.

5. gr.

Dómnefnd skal hafa eftirlit með öllu verðlagi, og hefur nefndin vald til að ákveða hámarksverð á hvers konar vörum, hámark álagningar, umboðslauna og hvers konar þóknana, sem áhrif hefur á verðlag í landinu. Enn fremur getur dómnefnd úrskurðað um þá kostnaðarliði, er til greina koma um verðlagningu á vöru. Þá getur dómnefnd ákveðið greiðslu fyrir flutninga, viðgerðir, smíðar, saumaskap, prentun og því um líkt.

Undanþegnar eru hér frá þær vörutegundir, sem verðlagðar eru samkvæmt sérstökum lögum, enn fremur allar vörur, sem seldar eru úr landi.

6. gr.

Sala á vörum milli verzlana innbyrðis (keðjuverzlun) umfram það, sem almennt tíðkast í hverri grein, er bönnuð, nema slík verzlun sé gerð án álagningar.

Bannað er að halda vörum, sem keyptar eru og tilbúnar til sölu, úr umferð í þeim tilgangi að fá á þeim hærri verzlunarágóða en venjulegt er á þeim tíma, sem þær höfðu átt að seljast.

7. gr.

Farmgjöld má ekki hækka frá því, sem þau voru í árslok 1941, nema með samþykki dómnefndar.

8. gr.

Dómnefnd getur krafið hvern sem er allra þeirra upplýsinga, skýrslna og annarra gagna, er hún telur nauðsynlegar í starfi sínu, og getur hún falið öðrum að afla þeirra gagna.

9. gr.

Allar ákvarðanir dómnefndar skulu birtar þegar í stað, og koma þær í gildi jafnskjótt og gilda þar til öðruvísi er ákveðið. Birta skal þær á þann hátt, er hagkvæmasti þykir, annaðhvort með opinberum auglýsingum eða með bréflegum tilkynningum til þeirra, er þar eiga í hlut.

10. gr.

Dómnefndarmönnum og starfsmönnum dómnefndarinnar og öðrum þeim, sem kynni að verða falið eftirlit með framkvæmd laga þessara, er bannað, að viðlagðri ábyrgð eftir ákvæðum almennra hegningarlaga um opinbera starfsmenn, að skýra óviðkomandi mönnum frá þeim atriðum, er þeir verða áskynja um af skýrslum þeim, sem um getur í 8. gr., að því leyti, sem þær varða einstaka menn eða einstök fyrirtæki.

11. gr.

Allur kostnaður við dómnefndina greiðist úr ríkissjóði.

12. gr.

Sá, sem vanrækir skyldur þær, er um ræðir í 8. gr., skal sæta 10—100 kr. dagsektum.

Sá, sem gefur rangar skýrslur til dómnefndar, skal sæta refsingu samkvæmt ákvæðum almennra hegningarlaga.

Brot gegn öðrum ákvæðum laga þessara og reglugerð, er kynni að verða sett samkvæmt þeim, varða sektum frá 100—100000 kr. Enn fremur er upptækur sá ágóði, sem fæst við brot á lögum þessum. Ef félög eða félagasamtök brjóta lögin, skal dæma þau í sekt og auk þess stjórnendur félaganna.

13. gr.

Mál út af brotum á 10. gr. og 2. mgr. 12. gr. skulu sæta meðferð sakamála. Með mál út af brotum á öðrum ákvæðum laganna skal farið sem almenn lögreglumál.

14. gr.

Með reglugerð má setja nánari ákvæði um framkvæmd laga þessara.

15. gr.

Með lögum þessum eru numin úr gildi lög nr. 28 29. maí 1942, um dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, og lög nr. 118 2. júlí 1940, um verðlag.

16. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ákvæði til bráðabirgða.

Allar þær verðlagsákvæðanir um hámarksverð og hámarksálagningu, sem í gildi eru við gildistöku laganna, skulu haldast fyrst um sinn, þar til dómnefnd hefur afnumið þær og sett ný ákvæði í stað þeirra.

Heimilt er verkalýðsfélögum og atvinnurekendum að segja upp gildandi kaup- og kjarasamningum með minnst viku fyrirvara frá gildistöku laga þessara.

Ed.

94. Þingsályktun

um vegagerð.

(Afgreidd frá Ed. 20. ágúst).

Samhljóða þskj. 69.

Nd.**95. Breytingartillaga**

við brtt. á þskj. 84 (Nýjar síldarverksmiðjur á Norðurlandi).

Flm.: Jörundur Brynjólfsson.

Við 1.

Fyrir „5“ í 4. tölul. (Húsavík) kemur: 10.

Nd.**96. Frumvarp til laga**

um að reisa nýjar síldarverksmiðjur á Norðurlandi.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Ríkið lætur reisa nýjar síldarverksmiðjur á þessum stöðum:

1. Á Siglufirði	10 þúsund mála verksmiðju.
2. — Sauðárkróki	5 — — —
3. — Raufarhöfn	5 — — —
4. — Húsavík	5 — — —
5. — Skagaströnd	5 — — —

Enn fremur lætur ríkið reisa verksmiðju til herzlu síldarlýsis, þegar rannsóknir sýna, að það sé tímabært.

2. gr.

Til byrjunarframkvæmda samkv. 1. gr., sem hefst svo fljótt sem ástæður leyfa, heimilast ríkisstjórninni að taka lán innan lands fyrir hönd ríkissjóðs, að upphæð allt að 10 milljónir króna.

3. gr.

Um stofnun og rekstur verksmiðja þeirra, er um ræðir í 1. gr., fer að öðru leyti eftir lögum nr. 1 1. janúar 1938, um síldarverksmiðjur ríkisins.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd.**97. Breytingartillögur**

við frv. til laga um að reisa nýjar síldarverksmiðjur á Norðurlandi.

Flm.: Jörundur Brynjólfsson.

1. Við 1. gr. Aftan við 5. tölul. kemur nýr liður:

6. Á Hólmavík 5 þúsund mála verksmiðju.

2. Við fyrirsögn. Orðin „á Norðurlandi“ falla burt.

Sp.**98. Tillaga til þingsályktunar**

um simalagningar í Rangárvallasýslu.

Flm.: Ingólfur Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta nú þegar gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess, að sími verði lagður, strax þegar möguleikar leyfa, um eftirtaldar byggðir í Rangárvallasýslu og heimilar að veita fé úr ríkissjóði í því skyni:

1. Frá Geldingalæk um Snjallsteinshöfða, Austvaðsholt að Holtsmúla og Marteins-tungu.
2. Frá Hárlaugsstöðum um Efri-Hamra, Sumarliðabæ, Þjóðólfshaga, Lýtingsstaði að Raftholti.
3. Frá Álfhólum um Skúmsstaði að Ytri-Hól.

Greinargerð.

Hér er farið fram á það, að lengdar verði fjórar símalínur um héraðið, enda verða ekki full not af þeim fyrr en það hefur verið gert. Í neðanverðri Landsveit hagar þannig til, að það tekur 2—4 klst. að fara í síma. Í Holtum og Vestur-Landeyjum er þetta mjög svipað.

Purfi menn í þessum byggðum að nota síma, tapast oft hált og jafnvel heilt dagsverk við það. Verður tæpast hægt að neita því, að undir þeim kringumstæðum verði símaafnotin dýr. Það er ekki mögulegt að una við þetta lengur. Það er kominn tími til þess að bæta úr slíku ástandi. Tillaga þessi er borin fram í trausti þess, að háttvirt Alþingi og ríkisstjórn taki vel og drengilega í þetta mál, svo hafizt verði handa með framkvæmdir strax þegar tækifæri gefst.

Nd.**99. Nefndarálit**

um frv. til l. um breyt. á l. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað mál þetta og leggur til, að frv. verði samþykkt óbreytt.

Alþingi, 21. ágúst 1942.

Garðar Þorsteinsson,
form., frsm.Stefán Jóh. Stefánsson.
fundaskr.

Gunnar Thoroddsen.

Jörundur Brynjólfsson.

Gísli Guðmundsson

Sp.**100. Þingsályktun**

um söluverð á síldarmjöli innan lands til fóðurbætis.

(Afgreidd frá Sp. 20. ágúst).

Alþingi ályktar, að síldarverksmiðjur ríkisins skuli selja síldarmjöl til notkunar innan lands á árinu 1942 sama verði og síðast liðið ár, enda greiði ríkissjóður síldarverksmiðjunum mismuninn á þessu verði og almennu markaðsverði erlendis.

Ed.**101. Nefndarálit**

um frv. til l. um breyt. á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941.

Frá samgöngumálanefnd.

Nefndin hefur fengið þær upplýsingar frá dómsmálaráðherra, að breyting sú á lögum nr. 23 16. júní 1941, sem gefin er út með bráðabirgðalögum 11. júní 1942, hafi verið nauðsynleg vegna hörguls á bifreiðastjórum, einkum til mjólkurflutninga, enda gefin út í samráði við vegamálastjóra. Staðfesti vegamálastjóri, að slík nauðsyn hefði verið fyrir hendi, auk þess, sem fjöldi beiðna hefði jafnan komið fram um það að leyfa 17 ára unglingum ökuréttindi.

Með tilliti til þeirra staðreynda, að ávallt þrengist um innflutning á bifreiðum til landsins, en jafnframt fjölgar stöðugt umsóknum frá bifreiðastjórum um kaup á nýjum bifreiðum, einmitt til þess að koma í veg fyrir það, að atvinna þeirra sé skert, lítur nefndin svo á, að mjög bráðlega muni mega bæta úr þeim erfiðleikum, sem flutningar kunna að hafa orðið fyrir af þeim ástæðum, og telur því ekki nauðsyn á, að lækkun á aldurstakmarki bifreiðastjóra þurfi af þeim ástæðum að gilda lengur en til næstu áramóta.

Nefndin lítur einnig svo á, að ekki beri að draga úr kröfum, sem lög nr. 23 16. júní 1941 gera til ökuréttinda, nema síður sé, og vill ekki fallast á, að látið sé undan beiðni manna í því efni, og allra sízt á meðan vegir landsins eru ofhlaðnir erlendum farartækjum vegna hernámsins.

Nefndin leggur því til, að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Við 4. gr. bætist: og gilda til ársloka 1942. Þó skulu þeir, sem fengið hafa öku-leyfi samkvæmt þessum lögum, halda þeim, þótt þeir hafi þá ekki náð aldri þeim, sem áskilinn er í 20. og 21. gr. bifreiðalaganna.

Alþingi, 21. ágúst 1942.

Gisli Jónsson,
form., frsm.Eiríkur Einarsson,
fundaskr.

Einar Árnason.

Ed.**102. Frumvarp til laga**

um notkun byggingarefnis.

Flm.: Bjarni Benediktsson.

1. gr.

Ef bæjar- eða sveitarstjórn óskar þess, skal ráðherra sá, er fer með verzlunarmál, setja reglur um notkun allra aðaltegunda byggingarefnis, timburs, sements og steypustyrktarjárns, sem til er í kaupstaðnum eða hreppnum eða flutt verður þangað eftir gildistöku þessara laga, í því skyni, að efnið verði notað til þeirra byggingarframkvæmda, sem ráðherra telur brýnasta þörf fyrir á hverjum stað, að fengnum tillögum bæjarstjórnar eða hreppsnefndar.

2. gr.

Er ráðherra setur reglur samkv. 1. gr., skipar hann jafnframt 2 menn í nefnd, annan eftir tilnefningu bæjar- eða sveitarstjórnar, er hlut á að máli, er úrskurði

með hliðsjón af settum reglum um notkun þess byggingarefnis, sbr. 1. gr., sem er á staðnum eða flutt verður þangað. Úrskurður nefndarinnar er fullnaðarúrskurður.

3. gr.

Brot á lögum þessum og reglum, sem settar verða samkvæmt þeim, varða sektum, allt að 50 þús. krónum.

Sömu refsingu varðar að brjóta skilyrði, sem nefndin, er skipuð verður samkv. 2. gr., hefur sett um notkun byggingarefnis. Mál vegna brota sæta meðferð alm. lög-reglumála.

4. gr.

Kostnað við framkvæmd laganna greiðir ríkissjóður.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Vegna örðugleika um aðflutninga á byggingarefni þykir nauðsyn bera til, að opinber stjórnarvöld taki í sínar hendur frekari umráð yfir ráðstöfun á þeim aðalefnivörum, sem til landsins flytjast og í frv. greinir, en gert hefur verið fram að þessu, enda fæst ekki flutt til landsins byggingarefni svo nokkru nemi, án aðgerða af hálfu ríkisvaldsins um útvegum skipakosts.

Í frv. er gert ráð fyrir, að á milli ríkisstjórnar annars vegar og bæjar- eða sveitarstjórnar hins vegar verði samvinna um, hvernig einkum beri að ráðstafa fánalegu byggingarefni á hverjum stað, þannig, að það komi að sem bestum notum fyrir almenning.

Fyrir fram er ekki unnt að setja fastar reglur um notkunina.

Það fer eftir ýmsum aðstæðum, hvaða framkvæmdir talið verður æskilegt að gangi fyrir, og er eðlilegt, að bæjar- og sveitarstjórnir hafi nokkra íhlutun um það.

Í Reykjavík og fleiri kaupstöðum má vafalaust telja, að nú beri einkum að verja byggingarefni til þess að koma upp íbúðum fyrir húsnæðislaust fólk og á þann hátt, að sem flestum komi að notum.

Samkv. gildandi lögum hefur innflutnings- og gjaldeyrisnefnd að visu heimild til að setja hvers konar skilyrði fyrir leyfisveitingum. En vegna innflutningserfiðleikanna annars vegar og húsnæðisvandráðanna í kaupstöðunum hins vegar er víða þörf á strangara eftirliti með notkun byggingarefnis framvegis en til þessa hefur verið framkvæmt. Er þess þörf og réttara að setja um eftirlitið sérstök lög, ef ætlað er til, að það komi að notum.

Samkv. frv. dregur ráðherra, eftir tillögum bæjar- og sveitarstjórna, aðallinurnar, sem fara ber eftir um notkun byggingarefnis á hverjum stað, þar sem þörf er talin fyrir opinbera íhlutun, umfram skilyrði innflutnings- og gjaldeyrisnefndar, en framkvæmdin verður falin tveim mönnum, er ráðherra skipar, annan eftir tilnefningu bæjar- eða sveitarstjórnar.

Sp.

103. Tillaga til þingsályktunar

um sérstakar launabætur embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins.

Flm.: Sigurður Kristjánsson, Haraldur Guðmundsson, Páll Hallgrímsson, Sigfús Sigurhjartarson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta greiða embættismönnum og öðrum starfsmönnum ríkisins og ríkisstofnana sérstaka uppbót á laun þeirra frá ríkinu

eða ríkisstofnunum fyrir tímabilið 1. júlí 1942 til 30. júní 1943 eins og hér á eftir segir:

Á fyrstu 2400 kr. grunnlauna, ásamt verðlagsuppbót af henni, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 30%.

Á þann hluta grunnlauna, sem er ofan við kr. 2400.00, og allt að kr. 10000.00, ásamt verðlagsuppbót, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 25%. Uppbót þessi greiðist mánaðarlega.

Uppbót greiðist úr ríkissjóði eftir sömu reglum á tímakaup kennara, eftirlaun í fjárlögum og lífeyri úr lífeyrissjóðum embættismanna, barnakennara og ljósmæðra, svo og útborgað skrifstofufé og embættiskostnað, að undanskilinni húsaleigu og húsaleigustyrk.

Enn fremur skorar Alþingi á ríkisstjórnina að hraða endurskoðun launalaganna svo sem unnt er.

Greinargerð.

Á þessu þingi eru flutt tvö frumvörp um sérstakar launabætur til handa embættismönnum og starfsmönnum ríkisins, sitt frumvarpið í hvorri þingdeild. Frumvörpum þessum hefur verið vísað til fjárhagsnefnda deildanna, og hafa þær unnið saman að afgreiðslu þeirra.

Nefndirnar hafa orðið sammála um að afgreiða þessi mál með þingsályktunartillögu þessari, og standa allir nefndarmenn beggja nefndanna að því.

Páll Hallgrímsson áskilur sér rétt til að bera fram brtt. við 3. málsgrein.

Nd.

104. Nefndarálit

um frv. til l. um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað þetta mál og leggur til, að frv. verði samþykkt með eftirfarandi breytingu, sem er í samræmi við þá afgreiðslu, sem frumvörp um sölu þjóðjarða hafa fengið að undanfögnu.

BREYTINGARTILLAGA.

Við 1. gr. bætist ný málsg., svo hljóðandi:

Lönd þau, er Ólafsvíkurhreppur eignast í þessum kaupum, er honum óheimilt að selja, en heimilt er honum að leigja þau, og fer um leiguna samkv. reglugerð, er samþykkt sé af ríkisstjórn.

Alþingi, 21. ágúst 1942.

Garðar Þorsteinsson,
form.

Stefán Jóh. Stefánsson,
fundaskr.

Gunnar Thoroddsen,
frsm.

Gísli Guðmundsson.

Jörundur Brynjólfsson.

Nd.

105. Breytingartillaga

við frv. til laga um dómnefnd í verðlagsmálum.

Flm.: Pétur Ottesen

Við ákvæði til bráðabirgða.
Síðari málsg. falli burt.

Nd.

106. Nefndarálit

um frv. til l. um raforkusjóð.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin hefur rætt málið á nokkrum fundum, og hafa nefndarmenn orðið sammála um, að þörfin væri svo mikil fyrir fé til þeirra framkvæmda, sem frumvarpið fjallar um, að rétt sé að hækka framlag ríkisins af tekjum árána 1941 og 1942 um helming, eða í 10 milljónir króna, enda sé þá, ef þörf gerist, tekið nokkuð af þessu fé af þeirri upphæð, sem ella er ætlað til, að gangi í framkvæmdasjóð ríkisins. Hins vegar hefur ekki náðst samkomulag um að ákveða nú með lögum, að þessu fé sé á sínum tíma varið sem styrk til raforkuvera samkvæmt ákveðnum reglum, því að eins geti komið til mála, að ríkið reisi eitthvað af orkuverum á sinn kostnað. JPálm og SK taka fram, að þeir leggi ekki svo mikla áherzlu á þetta atriði, að þeir vilji stefna frumvarpinu í nokkra hættu þess vegna, þar sem nægileg tækifæri gefist til að ákveða það síðar. Hafa þeir verið í samráði við flutningsmenn um að leggja til að fella niður 3. og 4. gr. frumvarpsins. Ásgeir Ásgeirsson áskilur sér rétt til að flytja frekari brtt. en nefndin hefur orðið sammála um.

EystJ og PHall óska að taka fram eftirfarandi:

Framsfl. flytur á þessu Alþingi þáttill. um rafmagnsmál byggðanna, þar sem sú stefna er mörkuð, að ráðstafanir séu gerðar til þess, að landsmenn eigi kost raforku með sömu kjörum í dreifbýli og þéttbýli. Af þessu leiðir, að við viljum eigi fallast á ákvæði 4. gr. þessa frumvarps, sem slær því föstu, að raforkuveitur séu studdar með tilteknum stofnstyrk einvörðungu. Við erum þess vegna fylgjandi því, að 4. gr. frv. verði felld niður, en í þess stað ákveðið á þessu stigi málsins, að fé raforkusjóðs verði varið til styrktar raforkuveitum í sveitum og kaupúnum — eftir því, sem ákveðið verði í sérstökum lögum, enda verði þá að því keppt, að slík löggjöf verði sett á næstkomandi vetri.

Það er ljóst, að mjög mikið fé þarf til þess að leysa raforkumál dreifbýlisins á þeim grundvelli, sem lagður er í þáttill. um raforkumál á þskj. 19. Og er það skoðun okkar, að það mál verði vart leyst, nema til þess verði ætlaður sérstakur tekjustofn til frambúðar. Framsóknarfl. vill því, að á þessu Alþingi verði sett nefnd til að undirbúa þetta stórmál fyrir næsta reglulegt Alþingi, og flytur um það þáttill., eins og áður segir. Í frumvarpi þessu er hins vegar lagt til, að raforkusjóður verði stofnaður nú þegar með 5 millj. kr. framlagi af tekjuafgangi ársins 1942 og 500 þús. kr. árlegu framlagi. — Við sjáum síður en svo nokkuð á móti því að ákveða nú þegar framlög í raforkusjóð af ríkisfé, þótt rannsókn um framtíðartekjuöflun hafi ekki farið fram. Við álitum hins vegar, með tilliti til þess, hve stórkostlegt verkefni er framundan í þessu máli og kostnaðarsamt og með sérstöku tilliti til hinnar gífurlegu peningaveltu í landinu, að réttmætt sé að ákveða 10 millj. króna framlag af tekjuafgangi ríkisins árin 1941 og 1942 í raforkusjóðinn. Jafnframt sé þó sá varnagli settur, að taka skuli úr framkvæmdasjóði það, sem á vantar, ef $\frac{2}{3}$ hlutar tekjuafgangs þessara ára hrökkva eigi upp í framlag þetta, en $\frac{1}{3}$ hlutar tekjuafgangs ríkissjóðs renna nú til framkvæmdasjóðs samkvæmt lögum frá síðasta Alþingi. Ber þó ekki að skilja afstöðu okkar í þessu máli svo, að við teljum nú tímabært að hefja yfirleitt skiptingu framkvæmdasjóðs eftir verkefnum.

Nefndin leggur samkvæmt framansögðu til, að frumvarpið verði samþykkt með breytingum, sem hún flytur á sérstöku þingskjali.

Alþingi, 21. ágúst 1942.

Sigurður Kristjánsson,
form., með fyrirv.

Ásgeir Ásgeirsson,
fundaskr.

Jón Pálmason,
frsm.

Eysteinn Jónsson.

Páll Hallgrímsson.

Nd.**107. Breytingartillögur**

við frv. til l. um raforkusjóð.

Frá fjárhagsnefnd.

1. Við 1. gr. Greinin orðist þannig:

Stofna skal sjóð, er nefnist raforkusjóður. Tilgangur sjóðsins er að stuðla að því, að reist verði raforkuver og raforkustöðvar í sveitum og kaupúnum.

2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Ríkissjóður leggur fram til raforkusjóðs af tekjuafgangi áráanna 1941 og 1942 10 millj. kr. og 500 þús. krónur á ári eftir 1942. Nú nema $\frac{2}{5}$ hlutar tekjuafgangs áráanna 1941 og 1942 ekki hinna tilteknu upphæð, og skal það, sem á vantar, þá lagt fram úr framkvæmdasjóði ríkisins

Fé raforkusjóðs skal geymt og ávaxtað í banka.

3. Við 3. gr. Greinin falli burt.

4. Við 4. gr. Greinin falli burt.

5. Við 6. gr. Greinin orðist svo:

Ráðherra setur með reglugerð fyrirmæli um starfsemi sjóðsins, að fengnum tillögum rafmagnseftirlits ríkisins.

Sp.**108. Nefndarálit**

um till. til þál. um úthlutun bifreiða.

Frá meiri hl. allsherjarnefndar.

Nefndin hefur klotnað í málinu. Meiri hl., þeir BFB, FJ, JörB, PZ og SigfS, er sammála um, að rétt sé, að till. nái fram að ganga í aðalatriðum, en tveir nm., þeir GJ og GTh, munu skila sérstöku nál. Meiri hluti n. telur, að réttara muni, að væntanleg nefnd leiti álights hjá samtökum bifreiðarstjóra almennt viðvikjandi úthlutun bifreiða, en SigfS tekur fram, að hann vilji, að brtt. á þskj. 88 verði samþ., en að öðru leyti leggur hann til ásamt meiri hl., að till. verði samþ. með svo hljóðandi

BREYTINGUM:

- a. Við 1. málsg. Upphaf málsg. orðist svo:

Alþingi ályktar að kjósa þrjá menn í nefnd, til tveggja ára, og þrjá til vara, er hafi með höndum . . . o. s. frv.

- b. Við 3. málsg. Aftan við málsg. bætist: Nefndin skal fylgja þeirri reglu við úthlutun fólksflutningabifreiða, að allt að tveir þriðju þeirra bifreiða, sem inn eru fluttar árlega, fari til atvinnubifreiðarstjóra og bifreiðastöðva.

Alþingi, 22. ágúst 1942.

Finnur Jónsson,
form., frsm.

Sigfús Sigurhjártarson,
með fyrirvara.

Páll Zóphóniasson.

Jörundur Brynjólfsson.

Björn F. Björnsson.

Nd.**109. Breytingartillögur**

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá stjórnarskrárnefnd.

1. Við 11. gr. Orðin „oddviti ... atkvæðakassana“ falli burt.
2. Við 27. gr.
 - a. Í stað „hlutbundnum kosningum“ í 1. mgr. komi: óhlutbundnum kosningum.
 - b. Niðurlag 2. mgr. orðist svo: og eigi færri en 18 og eigi fleiri en 36 í tvímenning skjördæmum.
3. Við 29. gr. Í stað „listum“ í 1. mgr. komi: framboðslistum.
4. Við 33. gr. Orðin „sé hann eigi sjálfur viðstaddur“ í 1. málsl. 1. mgr. falli burt.
5. Við 53. gr. Orðin „eða ef ekki ... varaþingmenn“ í niðurlagi 3. málsl. falli burt.
6. Við 57. gr. Við gr. bætist ný málsg., svo hljóðandi:
Seðlum, sem eigi eru afgreiddir til undirkjörstjórnar, gerir yfirkjörstjórn grein fyrir, þegar atkvæði eru talin.
7. Við 67. gr. Orðin „með ritblýi“ falli burt.
8. Við 118. gr. Orðin „eða ef ekki ... varaþingmenn“ í lok gr. falli burt.
9. Aftan við frv. kemur svo látandi

Ákvæði til bráðabirgða:

Fyrir kosningar þær, er fyrstar fara fram eftir lögum þessum, skal sinna kröfum um stofnun nýrra kjördeilda samkv. 6. gr., þótt þær komi ekki fram fyrr en 3 vikum á undan kosningum, enda skal þá nota staðfest eftirrit af kjörskrá hreppa eða hreppshluta, sem skipt hefur verið.

Nd.**110. Breytingartillaga**

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá Sigurði Bjarnasyni og Gunnari Thoroddsen.

Við 71. gr. Greinin orðist svo:

Þegar gengið hefur verið frá fylgibréfinu samkv. ákvæðum 70. gr., skal kjósandinn láta það með kjörseðlinum áföstum í tilheyrandi umslag og loka því vandlega. Síðan skal rita utan á það til hreppstjórans í þeim hreppi eða bæjarfógetans í þeim kaupstað (í Reykjavík lögmanns), þar sem kjósandinn telur sig standa á kjörskrá. Síðan innsiglar kjörstjóri umslagið með lakki og þar til gerðu innsigli. Þó gildir sú meðferð ekki um þá atkvæðaseðla, er getur í 2. mgr. 74. gr. Á umslaginu skal þess getið, að í því liggi atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu með nafni sínu og kjördæmi.

Stofn kjörblaðsins geymir kjörstjóri.

Nd.**111. Breytingartillaga**

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá Jóni Pálmasyni.

Við 100. gr. Úr greininni falli burt orðin „eða það sannist fyrir kjörstjórn, að hann sé staddur á kjörstaðnum (sbr. 96. gr.)“.

Nd.**112. Breytingartillögur**

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Flm.: Sveinbjörn Högnason, Jörundur Brynjólfsson, Eysteinn Jónsson,
Gisli Guðmundsson.

1. Við 13. gr. Aftan við gr. bætist ný málsg., svo hljóðandi:

Nú telst, með tilliti til alfaraleiða, erfitt að sækja atkvæðagreiðslu utan kjörfundar til hreppstjóra, og skal þá yfirkjörstjórn skipa annan kjörstjóra á hentugri stað í hreppnum, ef meiri hluti hreppsnefndar óskar þess. Skipun kjörstjóra skal þegar tilkynnt sýslumanni, sé hann ekki oddviti yfirkjörstjórnar.

2. Við 36. gr. Í stað „hreppstjóra og skipstjóra“ komi: kjörstjóra utan kjörstaðar.
3. Við 65. gr. Niðurlag greinarinnar orðist svo: heimili hreppstjóra, skrifstofu eða heimili kjörstjóra, sem yfirkjörstjórn hefur skipað samkvæmt 13. gr., eða um borð í islenzku skipi o. s. frv.
4. Við 85. gr. Aftan við greinina bætist: Vottorð er einnig gilt, sé það undirritað af hreppsnefnd í þeim hreppi, þar sem kjósandi er á kjörskrá, eða oddvita fyrir hennar hönd. Ber oddvita að tilkynna undirkjörstjórn kjördeildar fyrir kjördag, hvaða kjósendum í kjördeildinni hreppsnefnd hafi gefið vottorð.
5. Við 97. gr. Aftan við gr. bætist: Eigi má atkvæðagreiðsla standa lengur en til kl. 12 á miðnætti.
6. Við 104. gr. Við greinina bætist ný málsgrein, svo hljóðandi:
Eftir að kjörstjórn hefur gengið frá kjörgögnum samkvæmt fyrirmælum þessarar greinar, mega hin innsigluðu kjörgögn og innsigli kjörstjórnar eigi vera í vörzlu sama manns.
7. Við 107. gr. Aftan við greinina bætist: Ætíð skal talning fram fara svo fljótt sem verða má, að dómi yfirkjörstjórnar.
8. Aftan við frv. komi svo hljóðandi:

Ákvæði til bráðabirgða:

Í kosningum þeim, sem fram fara næst eftir gildistöku þessara laga, skulu vera tveir kjördagar, þó ekki í þeim kjördeildum, sem eru innan takmarka kaupstaðar eða kaupþúns. Þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, skal í öllu svo að farið sem fyrir er mælt í 104. gr., að því viðbættu, að kjörskráin og þau eftirrit hennar, sem kjörstjórn hefur haft til afnota, skulu lögð með öðrum kjörgögnum í poka þann, sem innsiglaður er. Eftir að kjörfundur er settur hinn síðari kjördag, opnar kjörstjórn hinn innsiglaða poka og umslög, sem í honum eru, í viðurvist frambjóðenda eða umboðsmanna þeirra. Sé frambjóðandi eigi mættur eða umboðsmaður hans, kveður hún til valinkunnann mann að vera umboðsmaður frambjóðanda. Sé eigi unnt að fullnægja þessu ákvæði, má þó rjúfa innsigli, opna umslögin og hefja kosningu, þegar klukkustund er liðin frá setningu kjörfundar. Um hinn síðari kjördag gilda ákvæði XII. kafla laganna eftir því, sem við á.

Ef öll kjörstjórnin er sammála og allir frambjóðendur eða umboðsmenn þeirra, sem mættir eru, samþykkja, má kjörstjórn, þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, ákveða, að eigi skuli vera fleiri kjördagar í kjördeildinni, enda sé kjörbókin undirritað af frambjóðendum og umboðsmönnum, sem samþykkt hafa. Hafi 80% eða fleiri af kjósendum í kjördeildinni kosið eða fengið vottorð samkv. 85. gr., nægir einróma samþykki kjörstjórnar til slíkrar ákvörðunar.

Hinn fyrri kjördag skal setja kjörfund kl. 10 árdegis og hinn síðari kjördag kl. 12 á hádegi.

Nd.**113. Nefndarálit**

um frv. til l. um lendingarbætur á Skálum.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Nefndin hefur athugað frumvarpið og leggur til, að það verði samþykkt með þessari

BREYTINGU:

Við 2. gr. í stað „60 þúsund“ komi: 75 þúsund.

Alþingi, 24. ágúst 1942.

Finnur Jónsson,
form.

Sigurður Bjarnason,
fundaskr.

Skúli Guðmundsson,
frsm.

Sigurður Kristjánsson.

Pálmi Hannesson.

Nd.**114. Nefndarálit**

um frv. til hafnarlaga fyrir Grundarfjörð.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Nefndin hefur athugað frumvarpið og borið það saman við hin nýrri hafnarlög, sem Alþingi hefur samþykkt. Mælir nefndin með því, að frumvarpið verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Við 10. gr. Á eftir e-lið i 2. tölul. kemur nýr stafliður, svo hljóðandi:
f. Allt að 1% af andvirði afla þeirra skipa og báta, sem heimili eiga í kaupsýningu og leggja þar afla á land eða hafa þar uppsátur.

Alþingi, 24. ágúst 1942.

Finnur Jónsson,
form.

Sigurður Bjarnason,
fundaskr.

Sigurður Kristjánsson,
frsm.

Pálmi Hannesson.

Skúli Guðmundsson.

Sp.**115. Tillaga til þingsályktunar**

um útvarpsfréttir.

Flm.: Gísli Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að gera nú þegar nauðsynlegar ráðstafanir til þess, að ríkisútvarpið flytji engar þær fréttir, hvorki í frásögn né auglýsingum, er á nokkurn hátt mega gefa upplýsingar um innflutning, útflutning, viðskiptaveltu eða aðra afkomu þjóðarinnar, á meðan á ófriðnum stendur.

Greinargerð.

Það er vitað, að ríkisútvarpið hefur jafnan flutt fregnir úr dagblöðunum um margvislega afkomu þjóðarinnar á þessum tímum, meðal annars nú alveg nýlega

ýmislegt úr skýrslu Landsbankans. Þótt slíkt mætti sýnast meinlaust, þá getur það samt sem áður gefið margvíslegar upplýsingar, sem draga mætti af ákveðnar ályktanir, er engan veginn væru skaðlausar þjóðinni. Ber hér því að gæta fyllstu varúðar í þessum efnunum, svo lengi sem ófriðurinn varir.

Nd.

116. Breytingartillaga

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Flm.: Áki Jakobsson.

Við 27. gr. Niðurlag 2. málsg. „eigi færri en ...“ o. s. frv., orðist svo: eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 í tvímenningskjördæmum.

Ed.

117. Frumvarp til laga

um breyting á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941.

(Eftir 2. umr. í Ed.)

1. gr.

Fyrir „18 ára“ í 2. mgr. 20. gr. bifreiðalaga nr. 23 16. júní 1941, komi: 17 ára.

2. gr.

Við 4. mgr. 20. gr. laganna bætist: Þeir, sem eru fullra 19 ára að aldri, geta þó fengið leyfi til að aka leigubifreiðum til mannflutninga fyrir allt að 10 farþegum, enda uppfylli þeir öll önnur skilyrði þessarar málsgreinar. Ákvæði þessarar málsgreinar gilda þó ekki um bifreiðastjóra vörubifreiða, er flytja verkamenn til og frá vinnustað.

3. gr.

3. mgr. 21. gr. orðist svo: Engum má veita æfingu í akstri, sem yngri eru en svo, að vanti einn mánuð í 17 ára aldur.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi og gilda til ársloka 1942. Þó skulu þeir, sem fengið hafa ökuleyfi samkvæmt þessum lögum, halda þeim, þótt þeir hafi þá ekki náð aldri þeim, sem áskilinn er í 20. og 21. gr. bifreiðalaganna.

Nd.

118. Breytingartillögur

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá Páli Zóphóníassyni.

1. Við 27. gr.

a. Í stað „12“ og „24“ í 1. málsg. komi: 25 og 50.

b. Í stað „....“ og „....“ í 2. málsg. komi: 50 og 100.

2. Við 57. gr. Framan við „10%“ í lok fyrri málsg. komi: minnst.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

Nd.**119. Breytingartillaga**

við frv. til l. um að reisa nýjar síldarverksmiðjur á Norðurlandi.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Við 1. gr. Fyrir „5“ í 4. tölul. (Húsavík) kemur: 9.

Sp.**120. Tillaga til þingsályktunar**

um þátttöku rikissjóðs í byggingarkostnaði sjúkrahúss á Akureyri.

Flm.: Steingrímur Aðalsteinsson.

Sameinað Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að greiða úr rikissjóði helming byggingarkostnaðar sjúkrahúss þess á Akureyri, sem þar er hafin bygging á, enda verði stærð og fyrirkomulag sjúkrahússins samþykkt af viðkomandi trúnaðarmönnum ríkisins.

Greinargerð.

Það hefur myndast sú venja, að rikissjóður greiði $\frac{1}{3}$ byggingarkostnaðar sjúkrahúsa, sem bæjarfélög reisa. Þetta er þó, að því er flm. bezt veit, ekki bundið í lögum né reglugerð.

Nú háttar svo til um Akureyri, að bærinn er miðstöð fyrir fjölmennar sveitir allt umhverfis og samgöngur til hans greiðar af öllu Norðurlandi og víðar. Þangað hefur því mjög verið leitað sjúkrahúsvistar af fólki búsettu utan bæjarins, og þetta þrátt fyrir það, þótt hið gamla sjúkrahús sé löngu hætt að fullnægja kröfum tímanans um slíkt húsnæði.

Það er því óhætt að fullyrða, að þegar reist hefur verið nýtt sjúkrahús á Akureyri, búið fullkomnum lækningatækjum og hefur á að skipa jafnfærum yfirlækni sem sjúkrahúslæknirinn, hr. Guðm. Karl Pétursson, er, þá mun liggja þangað straumur af utanbæjarsjúklingum, úr öllum sveitum norðanlands og af Austurlandi. Má gera ráð fyrir, að sjúkrahúsið verði þannig eins konar „landsspítali“ fyrir Norðurland og norðanvert Austurland.

Af þessum sökum er nauðsynlegt, að sjúkrahúsið verði byggt stærra en þyrfti að vera vegna Akureyrar einnar, en þá um leið einnig sanngjarnt, að rikissjóður leggi til byggingarinnar hlutfallslega hærri styrk en venja er að leggja til sjúkrahúsa, sem vegna staðhátta eru að mestu notuð af fólki á miklu þrengra svæði.

Telur flm., að með þingsályktunartillögu þessari sé mjög í hóf stillt um kröfur til rikissjóðs og öðrum kaupstöðum enginn óréttur með þessu sýndur, heldur að eins sanngjarnlega miðað við sérstakar aðstæður.

Nánar í framsögu.

Sp.**121. Tillaga til þingsályktunar**

um ráðstafanir til eflingar islenzkum landbúnaði.

Flm.: Brynjólfur Bjarnason, Áki Jakobsson, Einar Olgeirsson, Ísleifur Högnason, Sigfús Sigurhjártarson, Steingrímur Aðalsteinsson.

Alþingi ályktar að fela Búnaðarfélagi Íslands eftirfarandi verkefni:

1. Að láta fara fram rannsókn á því, hvar heppilegust eru skilyrði með tilliti til ræktunar, rafvirkjunar, samgangna o. s. frv. til landbúnaðarframleiðslu í ýmsum greinum, með það fyrir augum, að byggðin færist saman.

2. Að gera áætlun um rafvirkjun sveitabyggða og samgöngukerfi sveitanna með hliðsjón af rannsókn þeirri, er greinir í 1. lið, í samvinnu við aðrar hlutað-eigandi ríkisstofnanir.
 3. Í sambandi við ofangreinda rannsókn að gera tillögur um stofnun fyrirmyndar-búa á ýmsum stöðum á landinu og um fyrirkomulag þeirra, og skulu verkefni þeirra vera m. a. að gera tilraunir í ræktun og búrekstri, halda námskeið fyrir bændur, útvega vélar o. s. frv.
 4. Að undirbúa löggjöf um framkvæmdir og aðstoð við landbúnaðinn á grundvelli þess undirbúningsstarfs, sem að ofan greinir, og að endurskoða gildandi búnaðarlöggjöf, til að greiða fyrir þróun hans í samræmi við þær niðurstöður, sem rannsókn sú, er um getur í 1. lið, leiðir í ljós.
- Kostnaður greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Undanfarna áratugi hefur ríkið árlega lagt fram nokkurt fé í því skyni að skapa betri líffsskilyrði í sveitum landsins. Þessu fé hefur aðallega verið varið til aukinnar ræktunar og til þess að gera mögulegt að nota vélar í stað handverkfæra við landbúnaðarstörf. Nokkurð hefur á unnizt við þetta, en langt er þó í land með sama hraða, að vélar verði notaðar við alla vinnu, þar sem hagkvæmt er að nota þær. Enn er verulegs hluta af heyfeng landsmanna aflað á þýfðum og rányrktum engjum. Á öðrum sviðum landbúnaðarins er breytingin þó víðast skemmra á veg komin. Enda munu tekjur smábænda, einkum þeirra, sem afskekkt búa, vera minni saman borið við erfiði en nokkurra annarra stétta landsins. Það horfir því svo enn, þrátt fyrir aðgerðir ríkisins, að fjöldi bænda hlýtur á næstunni að hverfa til annarra starfa, ef tækifæri býðst, nema kjör þeirra breytist að mun til batnaðar.

Enginn ágreiningur er um, að það sé hin mesta nauðsyn, að við framleiðum eins mikið af þeim landbúnaðarvörum, sem við þurfum að nota, og frekast er unnt. Eðlileg afleiðing þeirrar skoðunar er, að ríkið geri ráðstafanir til, að tekjur fólksins, sem að landbúnaði vinnur, verði viðunandi og lífspægindi þess og menn-ingaraðstaða eins góð og annarra landsbúa.

Kemur þá til álita, hvort byggja skuli á sama grundvelli og undanfarin ár um aðstöðu til landbúnaðarins, en auka fjárframlögin, eða hvort ætla má, að meira mundi vinnast með breyttu skipulagi byggðanna og breyttum búskaparháltum, og leggja þá megináherzluna á að vinna að því, að hið nýja byggðaskipulag komist á og þeir búskaparhættir, sem því fylgja, þó að áfram yrði veittur svipaður styrkur til þeirra, sem búa vilja í gamla horfinu.

Landbúnaður, sem rekinn er með rányrkju án véla, þarf á miklu landsvæði að halda saman borið við áhöfn, þörf á flutningum til og frá framleiðslustað er tiltölulega lítill. Að búinu þarf aðeins flutning á neyzluvörum, sem búin framleiða ekki, og frá búunum aðeins flutning á afurðum, sem afgangs eru heimanotkun. Strjálbýli á því vel við rányrkjubúskap, enda hefur skipulag byggðanna hér á landi, strjálbýlið, fyrst og fremst myndast sökum rányrkjubúskapar.

Allt öðruvísi horfir þar, sem landbúnaður er rekinn með vélum á ræktuðu landi. Þar er nauðsyn að búa í þéttbýli og sem næst markaðsstöðum. Flutningsþörfin er þá mikil. Auk neyzluvaranna þarf að flytja til búanna margs konar framleiðsluvörur, svo sem vélar, áburð o. s. frv., og samsvarandi þarf að flytja meira af afurðum frá búunum heldur en þar, sem rányrkja er stunduð. Búskapur á ræktuðu landi krefst því góðra og öruggra vega milli framleiðslustaðar og markaðsstaða og að vegalengdin milli framleiðenda og neytenda sé sem stytzt. Hins vegar krefst búskapur á ræktuðu landi ekki mikils landrýmis, því að vélyrktur lítill blettur gefur oft meiri arð en stór blettur illa yrktur. Þegar ræktun og vélabúskapur vex, hlýtur byggðin því að færast saman á þá staði, sem góðir eru til ræktunar eða búnir öðrum æskilegum landkostum og liggja vel við samgöngum. En afskekktu

bæirnir og byggðirnar munu leggjast að meira eða minna leyti niður, nema miklu meiri fjölgun verði í sveitunum en nú er hægt að búast við.

Pegar byggðin færist til þéttbýlis úr strjálbýli, skapast margir möguleikar fyrir fólkið, sem að landbúnaðinum vinnur, til að veita sér ýmiss konar þægindi, sem það með núverandi skipulagi byggðanna getur alls ekki veitt sér eða þá með svo miklum kostnaði, að telja má ókleift. Aðstaða til samgangna batnar svo, að hægt verður að halda uppi góðum og reglubundnum áætlunarferðum um allar byggðir. Aðstaðan til að koma rafleiðslum heim á hvert sveitaheimili batnar, svo að sjálfsagt mun þykja, að á hverjum bæ verði lýst upp, hitað upp og eldað með rafmagni, og kostnaðurinn af því yrði aðeins brot af þeirri óhemju upphæð, sem þyrfti til að leggja rafleiðslu heim á hvert býli, sem nú er byggt. Aðstaða til skólahalds og hvers konar menningarstarfsemi, svo sem íþróttar og sjónleika o. s. frv., yrði stórum betri. Við framleiðsluna getu bændur komið við sameign eða samnotkun á vélum, sem þeir væru ekki megnugir að eignast hver fyrir sig. Virðist sjálfsagt, að ríkið komi upp eða hjálpi til að koma upp stöðvum fyrir slíkar vélar svo víða á landinu, að allir bændur geti auðveldlega náð til þeirra. Þar, sem tilraunabú verða, en þau þurfa að verða sem víðast, er sjálfsagt, að slíkar vélstöðvar verði í sambandi við þau. Þar, sem heppileg aðstaða er, gæti komið til mála, að bændur rækju stórbúskap í sameign, sem þeir ynnu að sjálfir. Væri eðlilegt, að ríkið styrkti til tilrauna eitt eða fleiri samyrkjubú. Einkabúskapur hlýtur þó áfram, undir núverandi þjóðskipulagi, að verða aðalbúskaparformið. En þéttbýlið skapar hins vegar einyrkjunum möguleika til margs konar samvinnu í búrekstri og útvegnum og býr í haginns fyrir hinn samvirka búskap framtíðarinnar.

Rannsókn á því, hvert heppilegast er, að byggðin færist, er yfirgripsmikil og þarf að gerast með samvinnu milli Búnaðarfél. Íslands, rafmagnseftirlits ríkisins, vegamálaskrifstofunnar og ef til vill fleiri stofnana, því að taka verður tillit til ræktunarskilyrða, aðstöðu til rafvirkjunar, jarðhita og hvers konar annarra náttúrugæða og hlunninda, svo og til legu og samgangna við markaðsstaði. Ber þá ekki einungis að taka tillit til núverandi samgöngukerfis, heldur fyrst og fremst fjarlægða frá markaðsstað og aðstöðu til vegalagningar. Þó að rannsóknin þurfi að gerast með samvinnu nokkurra stofnana, er sjálfsagt, að Búnaðarfél. Íslands hafi forystuna og beri ábyrgð á rannsókninni.

Pegar búið er að rannsaka, hvert eðlilegast er, að byggðin færist, þarf að gera áætlun um, hvernig hinni nýju byggð verði bezt fyrir komið og hvað gera þarf til þess, að þróunin verði fljótvirk, skipuleg og örugg. Þarf að setja um þetta yfirgripsmikla og vel undirbúna löggjöf. Er einnig eðlilegast, að búnaðarfélagið hafi forystu um undirbúning slíkrar löggjafar.

Verði unnið með alvöru og festu að þessum málum, er Sameiningarfl. alþýðu, sósíalistafl. sannfærður um, að eins mikil not og unnt er verði af þeirri aðstöð, sem sjálfsagt er, að ríkið veiti landbúnaðinum. Lífskjör fólksins, sem í sveitunum býr, munu þá taka skjóttum framförum og skilyrði þess til menningar og lífspæginda gerbreystast til batnaðar. Sameiningarfl. alþýðu, sósíalistafl. mun beita sér af alefli fyrir, að slíkt megi verða.

Ed.

122. Nefndarálit

um frv. til laga um notkun byggingarefnis.

Frá allsherjarnefnd.

Telja verður æskilegt, að fyrirmæli verði sett í þá átt, sem í frv. segir. Hins vegar hlýtur að vera mikið álitamál, hversu ýtarlegar reglurnar skuli vera. Ekki hefur samt þótt fært að leggja til, að nánar sé kveðið á um þetta en frv. gerir, þar

sem hér hlýtur að langmestu leyti að fara eftir atvikum í hverju byggðarlagi og því eðlilegt, að ráð sveitarstjórna, sem hlut eiga að máli, séu viðhöfð. En aðaltilgangur frv. er vitanlega sá, að þær byggingar, sem þarflegastar mega teljast, gangi fyrir. — Einn nefndarmanna (HermJ) telur sig samþykkan þeirri hugsun í meginatriðum, sem felst í frumvarpinu. En hann telur sig óbundinn að greiða atkvæði með breytingartillögum, sem fram kynnu að koma, og áskilur sér rétt til að koma fram með breytingartillögum.

Lagt er til, að frv. verði samþykkt með þessum

BREYTINGARTILLÖGUM:

1. Við 1. gr. Upphaf gr. orðist svo:

Ef bæjar- eða sveitarstjórn óskar þess, skal ráðherra sá, er fer með verzlunarmál, setja reglur um notkun allra aðaltegunda byggingarefnis, svo sem timburs, sements, steypustyrktarjárns, þakjárns, pappa, hitunartækja og röra til hvers konar lagna innan húss og utan, — o. s. frv.

2. Við 2. gr. Aftan við niðurlagsorð greinarinnar bætist: en ef nefndarmenn greinir á, sker ráðherra úr.

Alþingi, 25. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form.

Bjarni Benediktsson,
fundaskr., frsm.

Hermann Jónasson,
með fyrirvara.

Sp.

123. Breytingartillaga

við till. til þál. um sérstakar launabætur embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins.

Frá Bjarna Bjarnasyni.

Í stað orðanna „starfsmönnum ríkisins og ríkisstofnana“ í 1. málsg. tillgr. kemur: starfsmönnum ríkisins, ríkisstofnana og sjálfseignarstofnana.

Ed.

124. Frumvarp til laga

um að reisa nýjar síldarverksmiðjur.

(Eftir 3. umr. í Nd.).

1. gr.

Ríkið lætur reisa nýjar síldarverksmiðjur á þessum stöðum:

1. Á Siglufirði	10	þúsund	mála	verksmiðju.
2. — Sauðárkróki	5	—	—	—
3. — Raufarhöfn	5	—	—	—
4. — Húsavík	9	—	—	—
5. — Skagaströnd	5	—	—	—
6. — Hólmavík	5	—	—	—

Enn fremur lætur ríkið reisa verksmiðju til herzlu síldarlýsis, þegar rannsóknir sýna, að það sé tímabært.

2. gr.

Til byrjunarframkvæmda samkv. 1. gr., sem hefst svo fljótt sem ástæður leyfa, heimilast ríkisstjórninni að taka lán innan lands fyrir hönd ríkissjóðs, að upphæð allt að 10 milljónir króna.

3. gr.

Um stofnun og rekstur verksmiðja þeirra, er um ræðir í 1. gr., fer að öðru leyti eftir lögum nr. 1 1. janúar 1938, um sildarverksmiðjur ríkisins.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Sp.**125. Tillaga til þingsályktunar**

um styrk til lendingarhóta á Litla-Árskógssandi og í Hauganesi.

Flm.: Garðar Þorsteinsson.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að greiða úr ríkissjóði styrk til þess að gera bátabryggjur á Litla-Árskógssandi og í Hauganesi í Árskógshreppi í Eyja-fjarðarsýslu, allt að helmingi kostnaðar, þó ekki yfir 20000 kr.

G r e i n a r g e r ð.

Á stöðum þeim, er hér um ræðir, hafa útgerðarmenn sjálfir komið upp bryggjum, sem vegna efnaskorts hafa verið svo úr garði gerðar, að þær eru sífellt að brotna niður, og hefur efnahagur útgerðarmanna ekki leyft, að þær væru gerðar svo traustar, að til frambúðar væri.

Það verður varla of sterkt að orði kveðið um það, hve mjög það háir sjósókn og þar með afkomumöguleikum þessara staða, að geta ekki komið upp nægilega traustum bátabryggjum. Og meðan svo stendur, er loku skotið fyrir aukna útgerð og þær athafnir, sem henni eru samfara. Hér er um að ræða 30—40 fjölskyldur, með á annað hundrað manns á framfæri sínu, sem eiga að meira eða minna leyti afkomu sína undir þessum framkvæmdum.

Varlega mun áætlað, að kaupa þurfi efni til hvorrar þessarar bryggju fyrir um 10 þús. krónur með núgildandi verðlagi og ekki muni kosta minna en allt að 40 þús. kr. að reisa þær báðar. Er því hér farið fram á, að greiddur verði úr ríkissjóði helmingur væntanlegs kostnaðar.

Ed.**126. Lög**

um breyting á lögum nr. 19 27. júní 1925, um innlenda skiptimynt.

(Afgreidd frá Ed. 25. ágúst).

Samhljóða þskj. 57.

Nd.**127. Lög**

um breyting á lögum nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar.

(Afgreidd frá Nd. 25. ágúst).

Samhljóða þskj. 79.

Nd.**128. Lög**

um dómnefnd í verðlagsmálum.

(Afgreidd frá Nd. 25. ágúst.)

Samhljóða þskj. 93.

Nd.**129. Þingsályktun**

um rannsókn á lendingarbótum við Dyrhólaey.

(Afgreidd frá Nd. 25. ágúst).

Samhljóða þskj. 70.

Nd.**130. Frumvarp til laga**

um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að selja Ólafsvíkurhreppi þjóðjarðirnar Ólafsvík í Ólafsvíkurhreppi og Ytri-Bug í Fróðárhreppi.

Lönd þau, er Ólafsvíkurhreppur eignast í þessum kaupum, er honum óheimilt að selja, en heimilt er honum að leigja þau, og fer um leiguna samkv. reglugerð, er samþykkt sé af ríkisstjórn.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd.**131. Frumvarp til hafnarlaga**

fyrir Grundarfjörð.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Til hafnargerðar í Grundarfirði veitast úr ríkissjóði $\frac{2}{5}$ kostnaðar, eftir áætlun, sem ríkisstjórnin hefur samþykkt, þegar fé er veitt til þess í fjárlögum, allt að kr. 200000 — tvö hundruð þúsund krónur — gegn $\frac{3}{5}$ frá hafnarsjóði Eyrarsveitar.

2. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að kr. 300000 — þrjú hundruð þúsund króna — lán, er hafnarsjóður Eyrarsveitar kann að fá til hafnargerðarinnar, gegn ábyrgð sveitarsjóðs og sýslunefndar Snæfellsnessýslu. Tillagið úr ríkissjóði og ábyrgð ríkissjóðs er bundin því skilyrði, að yfirumsjón með verkinu og reikningshald sé falið manni, sem atvinnumálaráðuneytið samþykkir.

3. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til að gera höfnina, eða undir brautir og vegi í þarfir hafnarinnar, svo sem leyfa, að tekið verði í

landi hans, hvort heldur er grjót, mól eða önnur jarðefni, og þola þær eignakvaðir, óhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem hafnargerðin hefur í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki samkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvaddra manna, að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaðurinn við matið greiðist úr hafnarsjóði Eyrarsveitar. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann heimtað yfirmat, en gera skal hann það innan 14 daga frá því að matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnaðinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsupphæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu endurgjaldsupphæð, ella greiðist kostnaðurinn úr hafnarsjóði Eyrarsveitar.

4. gr.

Hafnarmerki skulu ákveðin í reglugerð.

5. gr.

Meðfram strandlengjunni umhverfis höfnina má ekki gera í sjó fram neina bryggju eða önnur mannvirki, né fylla upp eða dýpka út frá landi, nema eftir tillögum hafnarnefndar og með samþykki hreppsnefndar Eyrarsveitar. Sá, sem vill gera eitthvert slíkt mannvirki, skal senda hafnarnefndinni beiðni um það, og skal beiðninni fylgja lýsing á því, svo og uppdráttur, ef með þykir þurfa í tvennu lagi, og heldur hafnarnefnd öðru eintakinu. Hafnarnefnd afgreiðir síðan málið til hreppsnefndar.

Sá, sem fengið hefur slíkt leyfi, skal skyldur að halda mannvirkinu svo við, að engin hætta stafi af því. Þessi ákvæði gilda og um þær bryggjur og önnur mannvirki, sem þegar hafa verið gerð á hafnarsvæðinu.

Brot gegn þessari grein varða sektum, frá 500—20000 kr., og hafnarnefnd getur látið nema burt mannvirkið á kostnað eiganda.

6. gr.

Hreppsnefnd Eyrarsveitar hefur á hendi stjórn hafnarmálefna undir yfirumsjón atvinnu- og samgöngumálaráðuneytisins.

7. gr.

Framkvæmd hafnarmála og eftirlit með höfninni skal fela hafnarnefnd. Í hafnarnefnd sitja 3 menn. Skal nefndin kosin á sama hátt og til sama tíma og aðrar fastanefndir, er hreppsnefnd kys. Heimilt er þó að kjósa í nefndina menn, er ekki eiga sæti í hreppsnefnd.

8. gr.

Eigum hafnarsjóðs má aðeins verja í þarfir hafnarinnar. Sveitarsjóður ábyrgist skuldir hafnarsjóðs, og hreppsnefnd hefur ábyrgð á eignum hafnarinnar.

9. gr.

Hreppsnefnd má ekki án leyfis ráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir hafnarsjóðsins, eða kaupa nokkrar nýjar fasteignir, taka stærri lán eða lán til lengri tíma en að þau verði borguð aftur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, né endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum, og ekki heldur gera nein þau mannvirki við höfnina, sem eru svo stórvaxin, að árstekjurnar hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

10. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald hafnarvirkja og til árlegs rekstrarkostnaðar hafnarinnar er heimilt að innheimta gjöld þau, er hér segir:

1. Árlegt gjald af bryggjum og öðrum mannvirkjum, sem gerð eru samkvæmt 5. gr.
2. Af skipum og bátum, er hafna sig á Grundarfjarðarhöfn, og farmi þeirra:
 - a. Lestagjald.
 - b. Vitagjald.

- c. Vörugjald. — Undanskildar skulu þó vörur þær, er samkvæmt farmskrá skipsins eiga að fara til annarra hafna á landinu, ef þær eru ekki settar á land.
- d. Bryggjugjald af skipum, er leggjast við bryggjur hafnarinnar.
- e. Festargjald af skipum, sem nota festar hafnarsjóðs.
- f. Allt að 1% af andvirði afla þeirra skipa og báta, sem heimili eiga í kauptúninu og leggja þar afla á land eða hafa þar uppsátur.

Gjöld þessi, sem og gjöld fyrir afnot af öðrum eignum hafnarinnar, skulu ákveðin í reglugerð, sem hreppsnefnd Eyrarsveitar semur og atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið staðfestir, og skal í henni ákveða, hver skuli greiða þau og innheimta.

Herskip og skemmtiskip skulu undanþegin gjöldum til hafnarinnar samkvæmt tölulið 2 a og b.

11. gr.

Nú má álita, að tekjur af gjaldstofnum þeim, sem heimilaðir eru í 10. gr., hrökkvi ekki fyrir árlegum útgjöldum hafnarinnar, og getur þá hreppsnefnd, með sérstöku samþykki atvinnumálaráðuneytisins fyrir hvert ár, ákveðið, að leggja megi aukatoll á aðflutningsgjaldskyldar og útflutningsgjaldskyldar vörur. Gjaldið má þó aldrei fara fram úr 4% af tolli þeim, er greiða ber í rikissjóð. Gjald þetta innheimtir hafnarnefnd. Gjald þetta, sem og gjöldin samkvæmt 10. gr., má taka lögtaki.

12. gr.

Reikningsár hafnarsjóðs er almanaksárið.

13. gr.

Fyrir 1. nóvember ár hvert ber hafnarnefnd að leggja fyrir hreppsnefnd frumvarp til áætlunar um tekjur og gjöld hafnarinnar á komandi ári. Hreppsnefnd skal hafa fullsamið áætlunina fyrir lok nóvembermánaðar og senda hana síðan atvinnu- og samgöngumálaráðuneytinu til samþykktar fyrir árslok, ásamt nauðsynlegum skýringum á einstökum gjalda- og tekjuliðum.

14. gr.

Nú hefur hreppsnefnd í hyggju einhverjar meiri háttar aðgerðir við höfnina, eða hún vill gera einhverjar þær ráðstafanir, er samþykki atvinnumálaráðuneytisins þarf til, og skal hún þá senda ráðuneytinu sérstaka tillögu um það efni. Skal það gert svo tímanlega, að samþykki ráðuneytisins geti komið til áður en hún lætur fjárhagsáætlun hafnarinnar fara frá sér.

15. gr.

Komi það í ljós, þegar fram á árið liður, að óumflýjanlegt sé að sinna einhverjum aðgerðum utan áætlunar eða fara fram úr áætluðum fjárhæðum, ber hafnarnefnd að tilkynna það hreppsnefnd í tæka tíð. Fallist hún á tillögur hafnarnefndar, skal þegar leitað samþykkis ráðuneytisins til þess að víkja megi frá áætluninni. Fyrir má ekki framkvæma verkið né stofna til tekjuhallans.

16. gr.

Við lok hvers reikningsárs, og ekki síðar en fyrir febrúarlok, skal hafnarnefnd gera reikning yfir tekjur og gjöld hafnarinnar á hinu liðna ári og efnahagsreikning hennar. Reikningana skal endurskoða og úrskurða á sama hátt og reikninga sveitarsjóðs.

17. gr.

Að öðru leyti skal ákveða með reglugerð, er hreppsnefnd semur og ráðuneytið staðfestir, allt það, er lýtur að greiðri og hættulausri umferð um höfnina, góðri

reglu og öðru höfninni viðvikjandi, er við þykir eiga. Í reglugerðinni má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—1000 kr.

Sektir samkvæmt lögum þessum renna í hafnarsjóð.

18. gr.

Með mál þau, sem rísa út af brotum á lögum þessum og reglugerðum, sem settar verða samkvæmt þeim, skal fara sem almenn lögreglumál.

19. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd.

132. Frumvarp til laga

um lendingarbætur á Skálum.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Til lendingarbóta á Skálum, Sauðaneshreppi, Norður-Þingeyjarsýslu, skal úr ríkissjóði veittur helmingur kostnaðar, eftir áætlun, sem atvinnumálaráðherra hefur samþykkt, þegar fé er til þess veitt í fjárlögum, allt að 75 þús. kr., gegn jafnmiklu tillagi annars staðar að. Fjárhæð þessi greiðist lendingarsjóði Skálakauptúns að jafnri tiltölu og lendingarsjóðurinn leggur fram til lendingarbótanna.

2. gr.

Ríkisstjórninni veitist heimild til að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs allt að 75 þúsund króna lán, er hreppsnefnd Sauðaneshrepps kann að taka í innlendri lánsstofnun til lendingarbótanna. Lánsábyrgðin skal bundin því skilyrði, að umsjón verksins og reikningshald sé falið manni, er atvinnumálaráðuneytið telur til þess færan.

3. gr.

Sérhver er skyldur að láta af hendi mannvirki og land, er þarf til að gera lendingarbæturnar, eða undir brautir og vegi í þarfir þeirra, svo sem leyfa, að tekið verði í landi hans, hvort heldur er grjót, möl eða önnur jarðefni, og þola þær eignakvaðir, óhagræði eða takmörkun á afnotarétti, sem lendingarbæturnar hafa í för með sér, allt gegn því, að fullar bætur komi fyrir. Náist ekki samkomulag um bæturnar, skulu þær ákveðnar með mati tveggja dómkvöðra manna, að tilkvöddum báðum málsaðilum. Kostnaðurinn við matið greiðist úr lendingarsjóði Skálakauptúns. Nú vill annar hvor málsaðili ekki una mati, og getur hann heimtað yfirmat, en gera skal hann það innan 14 daga frá því að matsgerð er lokið. Yfirmatið skal framkvæmt á sama hátt af 4 dómkvöddum mönnum. Kostnaðinn við yfirmatið greiðir sá, er þess hefur krafizt, ef matsfjárhæðinni verður ekki breytt meira en sem nemur 10% af hinni ákveðnu endurgjaldsfjárhæð, ella greiðist kostnaðurinn úr lendingarsjóði.

4. gr.

Meðfram strandlengju lendingarinnar eða lendingarbótunum, eftir því sem nánar verður ákveðið í reglugerð, má ekki gera neitt mannvirki til lendingarbóta, né heldur halda þar úti bátum til útgerðar, nema samþykki hreppsnefndar Sauðaneshrepps komi til.

Brot gegn þessum ákvæðum varða sektum 1000—10000 kr.

5. gr.

Framkvæmd lendingarmála og eftirlit með lendingunni hafa þrír menn, er hreppsnefnd Sauðaneshrepps kýs. Skulu þeir kosnir hvert sinn að afloknum hreppsnefndarkosningum, og gildir kosning þeirra til loka kjörtímabils hreppsnefndarinnar. Til sama tíma skulu kosnir jafnmargir varamenn. Hreppsnefnd Sauðaneshrepps fer með framkvæmd þessara mála, unz hreppsnefndarkosningar fara næst fram.

6. gr.

Eignum lendingarsjóðs má aðeins verja í þarfir lendingarinnar. Hreppssjóður Sauðaneshrepps ábyrgist skuldir sjóðsins, og hreppsnefndin er ábyrg fyrir eignum lendingarinnar.

7. gr.

Hreppsnefnd má ekki án leyfis atvinnumálaráðuneytisins selja eða veðsetja fasteignir lendingarsjóðs, kaupa nýjar fasteignir eða taka lán til lengri tíma en svo, að þau verði greidd af tekjum næsta árs, né endurnýja slík lán, og ekki heldur gera mannvirki við lendinguna, svo stórvaxin, að árstekjur hrökkvi ekki til að koma þeim í framkvæmd.

8. gr.

Til þess að standa straum af kostnaði við byggingu og viðhald lendingarvirkjanna og til árslegs rekstrarkostnaðar lendingarinnar er heimilt að innheimta í lendingarsjóð Skálakauptúns allt að 6% af brúttóverði afla hvers báts, er haldið er úti til fiskveiða frá Skálum, vörugjald af vörum, sem fluttar eru í land eða úr landi innan takmarka Skálalendingar, svo og önnur gjöld, er ákveðin kunna að verða í reglugerð samkvæmt 12. gr.

Gjöld þessi má taka lögtaki, og ganga þau fyrir sjóveðum.

9. gr.

Reikningsár lendingarsjóðs er almanaksárið.

10. gr.

Fyrir 1. dag desembermánaðar ár hvert ber stjórn lendingarsjóðs að semja áætlun um tekjur og gjöld sjóðsins næsta ár og senda hana atvinnumálaráðuneytinu til samþykktar.

11. gr.

Fyrir lok febrúarmánaðar ár hvert skal stjórn lendingarsjóðs gera reikning yfir tekjur og gjöld sjóðsins á liðnu ári. Reikninginn skal endurskoða og úrskurða á sama hátt og sveitarsjóðsreikninga.

12. gr.

Í reglugerð, sem hreppsnefnd Sauðaneshrepps semur og atvinnumálaráðuneytið staðfestir, skal kveða á um allt það, er lýtur að stjórn lendingarsjóðs, viðhaldi lendingarbóta, umferð og góðri reglu í lendingunni, báta- og bryggjugjöld og fleira, ef þurfa þykir.

Í reglugerð má ákveða sektir fyrir brot gegn henni, 20—10000 kr. Sektir renna í lendingarsjóð.

13. gr.

Með mál út af brotum gegn lögum þessum og reglugerðum, er settar kunna að verða samkvæmt þeim, skal fara sem almenn lögreglumál.

14. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Sp.**133. Tillaga til þingsályktunar**

um styrk úr ríkissjóði til lendingarbóta á Arnarstapa, Hellum og Bervík á Snæfellsnesi.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

Alþingi ályktar að heimila ríkisstjórninni að greiða úr ríkissjóði styrk til þess að gera lendingarbætur á Arnarstapa, Hellum og Bervík í Snæfellsnessýslu, allt að helmingi kostnaðar, þó ekki yfir 20000 kr. til hvers staðar.

Greinargerð.

Á öllum þeim stöðum, sem nefndir eru í framanritaðri tillögugrein, er gott útræði hvað fiskimið snertir. Lending er að ýmsu leyti góð frá náttúrunnar hendi, en lendingarbætur ófullnægjandi, þarf bæði skjólgarða og bátabryggjur, en hvorugt í stórum stíl. Vitamálastjóri hefur látið athuga lendingarbætur á Arnarstapa og Hellum, en lofað að láta einnig athuga lendinguna í Bervík. Öll þessi byggðapláss komast bráðlega í vegasamband, og opnast þá möguleiki fyrir sölu á nýjum fiski til nærliggjandi frystihúsa.

Þar sem ég tel, að vinnuafli verði fyrir hendi á komandi hausti, væri æskilegt, að fyrir lægi heimild frá Alþingi um fjárframlög úr ríkissjóði til framangreindra verka. Þess vegna flyt ég tillögu þessa.

Ed.**134. Breytingartillaga**

við frv. til laga um að reisa nýjar síldarverksmiðjur.

Frá Einari Árnasyni og Bernharð Stefánssyni

Við 1. gr. Á eftir 6. lið komi 2 nýir liðir:

7. Á Dalvík	5	—	—	—
8. Í Hrísey	5	—	—	—

Ed.**135. Frumvarp til laga**

um notkun byggingarefnis.

(Eftir 2. umr. í Ed.).

1. gr.

Ef bæjar- eða sveitarstjórn óskar þess, skal ráðherra sá, er fer með verzlunarmál, setja reglur um notkun allra aðaltegunda byggingarefnis, svo sem timburs, sements, steypustyrktarjárns, þakjárns, pappa, hitunartækja og röra til hvers konar lagna innan húss og utan, sem til er í kaupstaðnum eða hreppnum eða flutt verður þangað eftir gildistöku þessara laga, í því skyni, að efnið verði notað til þeirra byggingarframkvæmda, sem ráðherra telur brýnasta þörf fyrir á hverjum stað, að fengnum tillögum bæjarstjórnar eða hreppsnefndar.

2. gr.

Er ráðherra setur reglur samkv. 1. gr., skipar hann jafnframt 2 menn í nefnd, annan eftir tilnefningu bæjar- eða sveitarstjórnar, er hlut á að máli, er úrskurði

með hliðsjón af settum reglum um notkun þess byggingarefnis, sbr. 1. gr., sem er á staðnum eða flutt verður þangað. Úrskurður nefndarinnar er fullnaðarúrskurður, en ef nefndarmenn greinir á, sker ráðherra úr.

3. gr.

Brot á lögum þessum og reglum, sem settar verða samkvæmt þeim, varða sektum, allt að 50 þúsund krónum.

Sömu refsingu varðar að brjóta skilyrði, sem nefndin, er skipuð verður samkv. 2. gr., hefur sett um notkun byggingarefnis. Mál vegna brota sæta meðferð alm. lög-reglumála.

4. gr.

Kostnað við framkvæmd laganna greiðir ríkissjóður.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.

136. Breytingartillögur

við frv. til l. um notkun byggingarefnis.

Frá Hermanní Jónassyni.

1. Við 1. gr. Greinin orðist svo:

Ráðherra sá, sem fer með verzlunarmál, skal, að fengnum tillögum Búnaðar-félags Íslands, Fiskifélags Íslands, Sambands íslenzkra samvinnufélaga og Verzl-unarráðs Íslands, setja reglur um notkun allra aðaltegunda byggingarefnis, svo sem timburs, sements, steypustyrktarjárns, þakjárns, pappa, hitunartækja og efnis til hvers konar pípulagna innan húss og utan o. s. frv., sem til er í landinu eða flutt verður til landsins eftir að lög þessi öðlast gildi. Reglur þessar séu mið-aðar við það, að byggingarefninu verði dreift sem jafnast um landið, eftir þörf landsmanna, og að tryggt verði, að byggingarefnið gangi fyrst og fremst til þeirra framkvæmda, sem nauðsynlegastar eru.

2. Við 2. gr. Greinin orðist svo:

Skömmtnarskrifstofu ríkisins sé falin framkvæmd þeirra ráðstafana, sem gerðar verða samkvæmt 1. gr., og skal hún sérstaklega gæta þess, að landshlutar, sem undanfarið hafa orðið afskiptir um kaup á byggingarefni, fái það misræmi bætt við úthlutun byggingarefnis framvegis.

3. Við 3. gr., 2. málsg. Í stað orðanna: „nefndin, er skipuð verður samkv. 2. gr.“ komi: skömmtnarskrifstofa ríkisins.

Sp.

137. Breytingartillögur

við till. til þál. um sérstakar launabætur embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins.

Frá flutningsmönnum tillögunnar.

1. Í stað orðsins „henni“ í 2. málsg. kemur: þeirri fjárhæð.

2. Á eftir 4. málsg. kemur ný málsg., er hljóðar svo:

Grunnlaun í tillögu þessari merkja laun, sem ríkissjóður og aðrir, er tillagan greinir, greiða verðlagsuppbót á samkvæmt lögum nr. 48/1942. Með verðlagsupp-bót er átt við þá verðlagsuppbót, sem-greidd er samkvæmt sömu lögum.

Nd. 138. Breytingartillaga

við brtt. á þskj. 110 [Kosningar til Alþingis].

Frá Páli Zóphóniassyni.

Á eftir orðunum „(í Reykjavík lögmanns)“ komi: eða kjörstjórnarinnar í þeirri kjördeild.

Nd. 139. Breytingartillaga

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá Bjarna Ásgeirssyni.

Við 113. gr. Önnur málsgrein greinarinnar orðist svo: Úrskurða skal ágreiningsseðla jafnóðum og þeir koma fyrir og stöðva talningu atkvæða, unz úrskurður er felldur

Nd. 140. Breytingartillaga

við breytingartillögur á þskj. 112 [Kosningar til Alþingis].

Frá Jóni Pálmasyni.

Við ákvæði til bráðabirgða. Aftan af 1. málsl. falli orðin: „þó ekki í þeim kjördeildum, sem eru innan takmarka kaupstaðar eða kaupsýnis.“

Ed. 141. Frumvarp til laga

um kosningar til Alþingis.

(Eftir 3. umr. í Nd.).

I. KAFLI**Kosningarréttur og kjörgengi.****1. gr.**

Kosningarrétt við kosningar til Alþingis eiga allir, karlar og konur, sem:

1. eru 21 árs eða eldri, þegar kosning fer fram;
2. eiga ríkisborgararétt hér á landi;
3. hafa verið búsettir hér á landi síðustu 5 árin áður en kosning fer fram;
4. hafa óflekkað mannorð og
5. eru fjárráðir.

2. gr.

Enginn telst hafa óflekkað mannorð, sem er sekur eftir dómi um verk, sem er svívirðilegt að almenningssáli, nema hann hafi fengið uppreist æru sinnar.

3. gr.

Gift kona telst fjárráð, þótt hún eigi óskilið fjárlag með manni sínum.
Maður telst fjárráður, þó að bú hans sé undir gjaldþrotaskiptum.

4. gr.

Kjörgengur við kosningar til Alþingis er hver sá, karl eða kona, sem kosningar-
rétt á samkv. 1. gr., nema þeir dómendur, sem ekki hafa umboðsstörf á hendi.

II. KAFLI

Kjördæmi.

5. gr.

Kjósendur neyta kosningarréttar síns í sérstökum kjördæmum eftir þeim regl-
um og með þeim skilyrðum, er lög þessi setja, og er landinu skipt í kjördæmi sem
hér segir:

A. Kjördæmi, þar sem kosinn er einn þingmaður í hverju, óhlutbundnum kosn-
ingum (einmenningskjördæmi):

1. Borgarfjarðarsýsla ásamt Akraneskaupstað.
2. Mýrasýsla.
3. Snæfellsnes- og Hnappadalssýsla.
4. Dalasýsla.
5. Barðastrandarsýsla.
6. Vestur-Ísafjarðarsýsla.
7. Ísafjarðarkaupstaður.
8. Norður-Ísafjarðarsýsla.
9. Strandasýsla.
10. Vestur-Húnavatnssýsla.
11. Austur-Húnavatnssýsla.
12. Siglufjarðarkaupstaður.
13. Akureyrarkaupstaður.
14. Suður-Þingeyjarsýsla.
15. Norður-Þingeyjarsýsla.
16. Seyðisfjarðarkaupstaður.
17. Austur-Skaftafellssýsla.
18. Vestur-Skaftafellssýsla.
19. Vestmannaeyjakaupstaður.
20. Hafnarfjarðarkaupstaður.
21. Gullbringu- og Kjósarsýsla.

B. Kjördæmi, þar sem kosnir eru tveir þingmenn í hverju, hlutbundnum kosning-
um, og jafnmargir varamenn (tvímenningskjördæmi):

1. Skagafjarðarsýsla.
2. Eyjafjarðarsýsla.
3. Norður-Múlasýsla.
4. Suður-Múlasýsla ásamt Neskaupstað.
5. Rangárvallasýsla.
6. Árnessýsla.

C. Reykjavíkurkaupstaður er sérstakt kjördæmi, þar sem kosnir eru 8 þingmenn,
hlutbundnum kosningum, og jafnmargir varamenn.

III. KAFLI

Kjördeildir.

6. gr.

Hverju kjördæmi skal skipt í kjördeildir, og er hver hreppur eða kaupstaður ein kjördeild, nema honum hafi verið skipt í fleiri kjördeildir.

Heimilt er bæjarstjórn og hreppsnefnd, með samþykki yfirkjörstjórnar, að skipta kaupstað eða hreppi í kjördeildir. Hreppum má þó ekki skipta í fleiri kjördeildir en fjórar.

Í hreppum, þar sem kjördeildir eru færri en fjórar, eiga 20 kjósendur, sem búsettir eru innan sama hreppshluta, rétt á, að hann verði gerður að sérstakri kjördeild, ef þeir krefjast þess áður en kjörskrá hefur verið lögð fram, enda sé þessi hluti hrepps afskekktur og erfitt um kjörsókn þaðan að álitu yfirkjörstjórnar.

Kjördeildir skal að jafnaði kenna við kjörstaði í sveitum, en tölusetja þær til aðgreiningar í kaupstöðum.

IV. KAFLI

Kjörstjórnir og kjörstjórar utan kjörfunda.

7. gr.

Kjörstjórnir við alþingiskosningar skulu vera þrennar:

1. Landskjörstjórn.
2. Yfirkjörstjórnir.
3. Undirkjörstjórnir.

8. gr.

Sameinað Alþingi kýs, eftir hverjar almennar alþingiskosningar, fimm manna landskjörstjórn hlutbundnum kosningum og jafnmarga til vara. Landskjörstjórn velur sér sjálf oddvita og skiptir að öðru leyti með sér verkum.

9. gr.

Í hverju kjördæmi er yfirkjörstjórn, og skipa hana 3 menn.

Þar, sem sýslumaður eða bæjarfógeti (lögmaður) er heimilisfastur í kjördæmi, skal hann vera oddviti yfirkjörstjórnar. Annars staðar skipar ráðherra oddvita, er sé kjósandi í kjördæminu, og annan til vara. Í Suður-Múlasýslu er sýslumaður oddviti yfirkjörstjórnar.

Hina yfirkjörstjórnana og tvo til vara kjósa sýslunefndir, en bæjarstjórnir þar, sem kaupstaður er sérstakt kjördæmi, til eins árs í senn. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef sýslunefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess.

10. gr.

Í hverri kjördeild hrepps eða kaupstaðar skal vera undirkjörstjórn, skipuð 3 mönnum, er hreppsnefnd eða bæjarstjórn, sem í hlut á, kýs til eins árs úr hópi kjósenda hreppsins eða kaupstaðarins og jafnmarga til vara. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef hreppsnefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess. Hreppstjóri skal þó jafnan vera formaður kjörstjórnar þess hrepps eða kjördeildar, sem hann er búsettur í. Annars velur kjörstjórn sér oddvita og skiptir að öðru leyti með sér verkum.

11. gr.

Sá, sem á sæti í yfirkjörstjórn eða undirkjörstjórn, skal vikja sæti, ef hann er í kjöri til Alþingis. Sá, sem á sæti í landskjörstjórn, skal vikja sæti, þegar úthlutað er uppbótarþingsætum, ef hann getur sjálfur komið til greina við skipun í uppbótarþingsæti.

12. gr.

Varamenn taka sæti í landskjörstjórn, yfirkjörstjórn og undirkjörstjórn í föllum aðalmanna eftir venjulegum reglum, þegar hlutfallskosningar eru viðhafðar, en annars eftir þeirri röð, sem þeir eru kosnir. Ef einhver kjörstjórn verður ekki á þennan hátt fullskipuð, kveður hún sjálf til þann eða þá, sem þarf til þess að talan sé fyllt.

Það er borgaraleg skylda að taka við kosningu í kjörstjórn.

13. gr.

Kjörstjórar við atkvæðagreiðslu utan kjörfunda samkv. lögum þessum eru sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður), fulltrúar þeirra, hreppstjórar og skipstjórar á íslenskum skipum. Nú eru sýslumaður og hreppstjóri búsettir á sama stað, og skal þá sýslumaður vera kjörstjóri.

V. KAFLI

Kjörskrár.

14. gr.

Kjörskrár til alþingiskosninga semja bæjarstjórnir í kaupstöðum, en hreppsnefndir í hreppum. Sérstaka kjörskrá skal semja fyrir hverja kjördeild. Kjörskrá skal samin í febrúarmánuði ár hvert og gildir frá 15. júní það ár til 14. júní næsta ár á eftir.

15. gr.

Á kjörskrá skal taka:

1. Þá, sem fullnægja öllum skilyrðum 1. gr. þessara laga og eru, þegar kjörskrá er samin, heimilisfastir í þeirri kjördeild, sem kjörskráin nær til.
2. Þá, sem skortir það eitt á að fullnægja skilyrðum 1. töluliðs þessarar gr., að þeir hafa ekki fyllt 21 árs aldur eða 5 ára búsetu í landinu, ef þeir ná að fullnægja þeim skilyrðum áður en kjörskráin gengur úr gildi.

Um þann, sem settur er á kjörskrá og hefur ekki fullnægt skilyrðunum um aldur eða 5 ára búsetu í landinu, skal þess getið í athugasemd við nafn hans á kjörskránni, hvaða mánaðardag hann hefur náð að fullnægja öllu þessu, og skal rita framan við mánaðardaginn: Fær atkvæðisrétt.

Nöfn þeirra, sem standa á kjörskrá með slíkum athugasemdum, skal undirstrika eða auðkenna greinilega á annan hátt.

16. gr.

Kjörskrár skal rita á eyðublöð, er dómsmálaráðuneytið lætur í té, og skal farið nákvæmlega eftir þeim leiðbeiningum, sem ráðuneytið lætur skrá á þau.

Þegar kjörskrá hefur verið samin, skal oddviti í hreppum undirrita hana og að minnsta kosti einn maður annar úr hreppsnefndinni með honum, en í kaupstöðum borgarstjóri eða bæjarstjóri.

17. gr.

Nú hefur kjörskrá ekki verið samin eða lögð fram í tæka tíð, eða um það hefur ekki verið fylgt ákvæðum laga þessara, og skal þá sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður), jafnskjótt sem hann fær vitneskju um það, gera nauðsynlegar ráðstafanir til, að kjörskrá verði tafarlaust samin og leiðrétt það, sem skort hefur á, að færi lögum samkvæmt.

18. gr.

Frá því að kjörskrá hefur verið samin og þangað til hún gengur í gildi skal almenningur eiga aðgang að staðfestu eftirriti af henni hjá oddvita hreppsnefndar eða

í skrifstofu borgar- eða bæjarstjóra. Skriflegar aðfinnslur við kjörskrána, sem koma fram á þessum tíma, skal taka til meðferðar, er kjörskrá hefur legið frammi samkvæmt 19. gr., og á þann hátt, sem fyrir er mælt um aðrar kjörskrárkærur í 20. og 21. gr.

19. gr.

Nú eiga alþingiskosningar að fara fram, og skal þá tveimur mánuðum áður leggja kjörskrá fram til sýnis á hentugum stað, einum eða fleirum, í hverri kjördeild utan kaupstaða. Kjörskrá skal jafnan liggja frammi að minnsta kosti á einum stað í hverjum kaupstað eða kaupsýni.

Fjórtán dögum áður en kjörskrá er lögð fram skal auglýsa, hvar það verður gert, og á þann hátt á hverjum stað, sem venja er þar að birta opinberar auglýsingar. Þegar auglýst er í blöðum um þetta innan kaupstaða, nægir þó þriggja daga frestur. Heimilt er ráðherra að stytta frest þennan eða fella hann alveg niður.

Kjörskrá skal liggja frammi frá dagmálum til miðaftans dag hvern næstu fjórar vikur eftir að hún var lögð fram. Staðfest eftirrit af kjörskrá má hafa til að leggja fram.

20. gr.

Þegar 3 vikur eru til kjördags, skal hver sá, sem kæra vill, að einhvern vanti á kjörskrá eða sé ofaukið þar, hafa afhent oddvita hreppsnefndar eða borgar- eða bæjarstjóra kæru sína, með þeim rökum og gögnum, sem hann vill fram færa til stuðnings máli sínu. Sé kæran um það, að einhver sé á skrá tekinn, sem ekki hafi rétt til að standa þar, skal oddviti hreppsnefndar eða borgarstjóri eða bæjarstjóri innan 3 daga gagnert senda þeim, sem yfir er kært, eftirrit af kærinni.

21. gr.

Aðfinnslum þeim við kjörskrána, sem þannig eru fram komnar, sbr. 18. og 20. gr., skal hlutaðeigandi hreppsnefnd eða bæjarstjórn skera úr á opinberum fundi, sem haldinn sé eigi síðar en 2 vikum fyrir kjördag. Til þess fundar skulu með 3 daga fyrirvara kvaddir bæði þeir, sem fram hafa komið með aðfinnslurnar, og þeir, sem mælt er á móti. Samkvæmt þeim skjölum, sem aðilar málsins leggja fram, og framburði vitna, sem þeir leiða, skal leggja úrskurð á ágreininginn og rita hann með fáum orðum í gerðabók hreppsnefndar eða bæjarstjórnar.

Þegar búið er að leiðrétta og bæta við kjörskrána samkvæmt þessu, skal öll hreppsnefndin eða bæjarstjórnin rita nafn sitt undir hana. Eftir þetta verður engin breyting gerð á kjörskránni, nema dómur sé á undan genginn.

22. gr.

Kjörskrá skal samin í tveim eintökum, og skal annað eintakið sent oddvita yfirkjörstjórnar þeirrar, er í hlut á, jafnskjótt sem kjörskráin er endanlega undirrituð, en 2 mánuðum fyrir kjördag skal tilkynna honum tölu þeirra, sem á kjörskrá verða, eftir því, sem næst verður komið.

23. gr.

Nú eru fyrirskipaðar kosningar til Alþingis með svo stuttum fyrirvara, að ekki er unnt að láta kjörskrá liggja jafnlengi frammi eða veita þá fresti og fyrirvara, sem hér er gert ráð fyrir, og má þá stytta þetta allt hlutfallslega, eftir nánari fyrirætlum ráðherra í auglýsingu um kosningarnar.

Ráðherra er og heimilt að stytta alla fresti, eftir því sem nauðsynlegt kann að vera, þegar gera þarf ráðstafanir út af vanrækslu hreppsnefndar eða bæjarstjórnar um samning kjörskrár, sbr. 17. gr.

24. gr.

Sá, sem er óánægður með úrskurð bæjarstjórnar eða hreppsnefndar út af kæru hans yfir kjörskrá, á kröfu til, að sér verði fengið eftirrit af úrskurðinum

ókeypis, og getur hann sótt málið fyrir dómi. Á sama hátt getur sá, sem vegna fjarvistar eða af öðrum ástæðum hefur ekki átt kost á að koma fram með kærui út af kjörskrá áður en kærufrestur er liðinn, sótt málið fyrir dómi, hvort sem málið varðar hann sjálfan eða ekki. Máli út af þessu skal dómara skylt að hraða svo, að því verði lokið fyrir kjördag, ef unnt er. Réttargjöld skulu engin greidd fyrir undirrétti, og skal dómariinn skipa mann fyrir hönd þeirrar bæjarstjórnar eða hreppsnefndar, sem stefnt er. Falli dómur þannig, að kjörskrá beri að breyta, skal fullnægja dóminum þegar er sækjandi málsins leggur fram eftirrit af honum, og frestar áfrýjun ekki fullnægingu dómsins.

25. gr.

Allar kosningar til Alþingis skulu fara fram samkvæmt gildandi kjörskrá. Ekki má kjósendi greiða atkvæði nema í einu kjördæmi eða einni kjördeild við sömu kosningu til Alþingis. Ef maður er á kjörskrá í fleiri kjördæmum en einu eða fleiri kjördeildum en einni, ræður hann sjálfur, hvar hann neytir kosningaréttar síns.

Sá, sem stendur á kjörskrá með athugasemd við nafn sitt (sbr. 15. gr.), skal hafa rétt til að greiða atkvæði, ef hann samkvæmt athugasemdinni hefur öðlzt atkvæðisrétt á kjördegi, en annars ekki.

VI. KAFLI

Framboð.

26. gr.

Þegar alþingiskosningar eiga að fara fram, skulu öll framboð tilkynnt skriflega yfirkjörstjórn þeirri, sem í hlut á, eigi síðar en 4 vikum og 3 dögum fyrir kjördag. Þegar landslistar eru bornir fram, skulu þeir tilkynntir landskjörstjórn á sama hátt og eigi síðar en 4 vikum og 2 dögum fyrir kjördag.

Gæta skal þess um öll framboð, hvort sem um er að tefla einstakan frambjóðanda eða framboðslista, að tilgreina skýrlega fullt nafn frambjóðanda, stöðu og heimili, til þess að enginn vafi geti leikið á því, hverjir í boði eru.

27. gr.

Hver einstakur frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal láta fylgja framboði sínu skriflega yfirlýsingu eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 kjósenda í því kjördæmi, þar sem hann býður sig fram, að þeir styðji kosningu hans.

Framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing allra þeirra, sem á listanum eru, að þeir hafi leyft að setja nöfn sín á listann, svo og skrifleg yfirlýsing um stuðning við listann frá eigi færri en 100 og eigi fleiri en 200 kjósendum í Reykjavík og eigi færri en 18 og eigi fleiri en 36 í tvímenning skjördæmum.

Framboði einstaks frambjóðanda skal fylgja skrifleg yfirlýsing hans og meðmælenda hans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk frambjóðandinn býður sig fram. Framboðslista í skjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing meðmælenda listans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk listinn sé boðinn fram. Ef yfirlýsingar þessar vantar, telst frambjóðandi eða listi utan flokka.

28. gr.

Landslista skal fylgja til landskjörstjórnar skrifleg skýrsla um það, hver stjórnmálaflokkur ber hann fram, undirrituð af flokksstjórninni. Slík skýrsla ein nægir, þegar um stjórnmálaflokk er að ræða, sem átt hefur fulltrúa á síðast háðu

Alþingi, eða náð hefur 1000 atkvæðum við síðustu alþingiskosningar, þar af að minnsta kosti 20% greiddra atkvæða eða 500 atkvæðum í einu og sama kjördæmi.

Nú uppfyllir stjórnmalaflokkur ekki þessi skilyrði, og skal hann þá láta fylgja lista sínum og skýrslu til landskjörstjórnar skriflega yfirlýsingu frá eigi færri en 500 kjósendum, þar af eigi færri en 20% kjósenda á kjörskrá eða 250 kjósenda í einu og sama kjördæmi, um að þeir fylli flokkinn, enda séu þeir ekki í öðrum stjórnmalaflokki, er þátt tekur í þeim alþingiskosningum, er í hönd fara.

29. gr.

Við hinar sömu alþingiskosningar má enginn bjóða sig fram í fleiri kjördæmum en einu, vera á fleiri framboðslistum en einum í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða vera í kjöri fyrir fleiri stjórnmalaflokka en einn. Maður má ekki vera á landslista, ef hann er í kjöri utan flokka í kjördæmi. Stjórnmalaflokkur má eigi bera fram nema einn landslista við sömu alþingiskosningar.

Nú berst yfirkjörstjórn í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, listi, er nafn manns stendur á, án þess að skriflegt leyfi hans fylgi, eða maður hefur skriflega leyft nafn sitt á fleiri listum en einum, og skal þá yfirkjörstjórn nema það nafn burt af listanum eða listunum. Hið sama gerir landskjörstjórn, ef henni berast landslistar með sömu ágöllum.

30. gr.

Á framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skulu að jafnaði vera tvöfalt fleiri nöfn frambjóðenda en kjósa á þingmenn í hvert skipti, en aldrei fleiri. Nú berst yfirkjörstjórn í slíku kjördæmi listi með fleiri nöfnum en tilskilið er, og skal þá nema burtu af listanum öftustu nöfnin, sem fram yfir eru tilskilda tölu.

Á landslista skulu vera nöfn frambjóðenda flokks í kjördæmum, þó eigi fleiri frambjóðenda úr neinu kjördæmi en þar á að kjósa þingmenn og varapringmenn.

Nú eru fleiri frambjóðendur af hálfu flokks í kjördæmi en þar á að kjósa þingmenn, og sker þá flokksstjórnin, sbr. 28. gr., úr því, hver eða hverjir þeirra skuli teknir á landslista. Á landslista skulu nöfn frambjóðendanna sett eftir stafrófsröð.

Stjórnmalaflokkur er heimilt að láta fylgja landslista sínum til landskjörstjórnar skrá yfir frambjóðendur flokksins í kjördæmum í þeirri röð, er flokkurinn óskar, að þeir hljóti uppbótarpingsæti.

Röðina á landslista að kosningu lokinni ákveður landskjörstjórn samkvæmt ákvæðum 128. gr.

Frambjóðanda í kjördæmi er heimilt að afsala sér rétti til landslistasætis, enda tilkynni hann það landskjörstjórn áður en framboðsfrestur fyrir landslista er liðinn, sbr. 26. gr., og verður hann þá ekki tekinn á listann.

31. gr.

Það er ekki nauðsynlegt, að kjörgengi frambjóðanda sé sannað fyrir yfirkjörstjórn eða landskjörstjórn, en Alþingi úrskurðar um kjörgengi þeirra, sem kosnir eru, jafnframt því sem það úrskurðar um, hvort nýkosnir þingmenn séu að öðru leyti löglega framboðnir og kosnir.

32. gr.

Nú deyr frambjóðandi, áður en kosning fer fram, en eftir að framboðsfrestur er liðinn eða á næstu þremur sólarhringum, áður en framboðsfrestur er liðinn, og má þá, ef þetta er frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, annar maður innan viku bjóða sig fram í hans stað, er fullur helmingur meðmælenda hins látna er meðal meðmælenda hans, enda sé fullnægt öðrum almennum skilyrðum um framboðið. Ef um frambjóðanda á lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, er að tefla, má á sama hátt setja mann í sæti hins látna á listanum, ef fullur helmingur meðmælenda listans krefst þess.

Nú deyr frambjóðandi í einmennings- eða tvímenningskjördæmi innan viku fyrir kjördag, og skal yfirkjörstjórn þá aflýsa kosningunni, en dómsmálaráðuneytið stofna til kosninga á ný á þann hátt, sem mælt er í 135. gr. þessara laga.

VII. KAFLI

Umboðsmenn.

33. gr.

Hver frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, á rétt á að gefa einum manni eða tveimur í hverri kjördeild umboð sitt til að gæta hagsmuna sinna við kosninguna á hinum einstöku kjörstöðum. Á sama hátt má frambjóðandi gefa einum eða tveimur mönnum umboð til að vera fyrir sína hönd og í sama skyni viðstaddir, er talning atkvæða fer fram.

Hverjum lista, bæði framboðslista í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, og landslista, skal fylgja til yfirkjörstjórnar eða landskjörstjórnar skrifleg tilkynning frá frambjóðendum listans eða, þegar um landslista er að tefla, frá stjórn þess stjórnmalaflokks, sem ber hann fram, um það, hverjir tveir menn séu umboðsmenn listans. Ef umboðsmenn listans eru ekki tilgreindir eða nauðsynjar hamla umboðsmanni, eru þeir, sem fremstir standa frambjóðenda á listanum, réttir umboðsmenn hans. Þessir umboðsmenn gæta réttar lista þeirra, sem þeir eru fyrir, við skoðun og úrskurðun listanna. Þeir gefa þær upplýsingar um listana, er yfirkjörstjórn eða landskjörstjórn óskar. Þeim er heimilt að vera viðstaddir eða gefa öðrum umboð til að vera viðstaddir kosningar á hinum einstöku kjörstöðum, talningu atkvæða og úthlutun uppþótarþingsæta. Skyldir eru umboðsmenn að hlíta þeim fundarreglum, sem kjörstjórnir setja.

34. gr.

Nú hefur stjórnmalaflokkur, sem þátt tekur í alþingiskosningum, ekki landslista í kjöri, og á hann engu síður rétt á að hafa tvo umboðsmenn viðstadda, er úthlutun uppþótarþingsæta fer fram, til þess að gæta þar réttar flokksins.

VIII. KAFLI

Kosningaundirbúningur.

35. gr.

Allar kjörstjórnir skulu halda gerðabækur og bóka gerðir sínar.

Landskjörstjórn bókar um viðtöku landslista og ráðstafanir og úrskurði þeim viðvikjandi, samtölu atkvæða hinna einstöku stjórnmalaflokka og úthlutun uppþótarþingsæta o. s. frv.; yfirkjörstjórnir um viðtöku framboða, útsending og viðtöku kjörseðla og bréfa, hvers konar úrskurði, talningu atkvæða, úrslit kosninga og annað þess háttar; undirkjörstjórnir um allt, sem fyrir er mælt í lögum þessum eða skiptir máli um kosningaathöfnina.

Dómsmálaráðuneytið lætur í té og löggildir gerðabækur landskjörstjórnar og yfirkjörstjórnna, en yfirkjörstjórnir láta í té og löggilda gerðabækur undirkjörstjórnna.

Dómsmálaráðuneytið lætur kjörstjórnnum í té embættisinnsgli.

36. gr.

Dómsmálaráðuneytið heldur bók yfir utankjörfundarkjörgögn og bókar, hve mörg kjörblöð með umslögum það sendir hverjum sýslumanni og bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanni), og tölusetningu þeirra (sbr. 44. gr.).

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) halda sams konar bækur og færa til bókar á sama hátt utankjörfundarkjörgögn þau, er þeir láta frá sér til hreppstjóra og skipstjóra.

37. gr.

Yfirkjörstjórn skal tilkynna dómsmálaráðuneytinu væntanlega tölu kjósenda í kjördæmi sínu, jafnskjótt sem henni hefur borizt áætlun um það (sbr. 22. gr.) og eigi síðar en 6 vikum fyrir kjördag.

38. gr.

Þegar frestur sá er liðinn, sem ákveðinn er um framboð landslista, heldur landskjörstjórn fund á næsta degi, og skal umboðsmönnum listanna gefinn kostur á að vera viðstaddir. Finnist þá gallar á framboðslista, skal hlutaðeigandi umboðsmönnum gefinn kostur á að leiðrétta þá, og má veita frest í því skyni eftir því, sem tími og atvik leyfa. Séu gallar, er landskjörstjórn hefur bent á, ekki leiðréttir innan tilsetts frests, kveður hún upp úrskurð um það, hvort listi skuli fyrir það ógildur teljast. Verði ágreiningur innan landskjörstjórnar um úrskurð, ræður afl atkvæða úrslitum.

Sé listi úrskurðaður ógildur, skal eftirrit af úrskurðinum þegar afhent hlutaðeigandi umboðsmanni eða umboðsmönnum, ásamt eftirriti af listanum, sem rækur er ger.

39. gr.

Þegar úrskurðað er, hverjir landslistar verði í kjöri, merkir landskjörstjórnin þá með bókstöfum, A, B, C o. s. frv., eftir þeirri röð, er heiti stjórnmalaflokkanna, sem listana hjóða fram, verða í, er þeim er raðað í stafrófsröð.

Því næst gerir landskjörstjórnin þegar í stað almenningi kunna landslistana með auglýsingu í útvarpi og í Lögbirtingablaðinu, þannig að greindur er bókstafur hvers lista og nöfn frambjóðendanna á hverjum lista í stafrófsröð. Þess skal getið sérstaklega, ef frambjóðandi hefur afsalað sér rétti til landslistasætis, sbr. 30. gr. Jafnframt skal þess getið, hvort stjórnmalaflokkur hefur notað heimild 4. málsg. 30. gr., og skráin birt.

40. gr.

Jafnframt því, sem landslistar eru auglýstir samkv. ákvæðum 39. greinar, sendir landskjörstjórn öllum yfirkjörstjórnnum, svo og öllum hreppstjórnnum, sýslumönnum og bæjarfógetum (í Reykjavík lögmanni) í landinu skriflega tilkynningu um landslista og lætur fylgja tilkynningunni nægilega mörg eintök af landslistunum prentuðum þannig, að festa megi upp eitt eintak á hverjum kjörstað og í hverjum kjörklefa.

Listana skal prenta alla á sama blað, hvern við annars hlið, í röð eftir bókstöfum sínum, en greina þá sundur með strikum. Fyrir ofan hvern lista skal standa bókstafur hans og neðan við bókstafinn: Listi flokksins. Þar fyrir neðan skal prenta nöfn frambjóðenda listans í stafrófsröð og með eins stórum bókstöfum, að minnsta kosti, og nöfn frambjóðenda á kjörseðlum við óhlutbundnar kosningar.

41. gr.

Þegar frestur sá er liðinn, sem ákveðinn er um framboð í kjördæmum, halda yfirkjörstjórnir í þeim kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, fund á næsta virkum degi og taka framboðslistana til meðferðar og úrskurðar í samræmi við það, sem mælt er í 38. gr. um landslistana.

42. gr.

Þegar listar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, hafa verið úrskurðaðir, merkir yfirkjörstjórn þá með bókstöfum á sama hátt og landslistar

hafa verið merktir, og skal þess gætt, að listi hvers stjórnsmálaflokks sé merktur sama bókstaf og landslisti flokksins við sömu alþingiskosningar.

Nú eru fleiri en einn listi boðnir fram fyrir sama stjórnsmálaflokk í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, og skal þá merkja þá: A, AA ..., B, BB ..., C, CC ..., o. s. frv. eftir þeirri röð, sem þeir berast í til kjörstjórnar.

Listi, sem boðinn er fram utan flokka, er merktur bókstaf í áframhaldandi stafrófsröð á eftir flokkslistum.

Síðan gerir yfirkjörstjórn þegar í stað almenningi kunna listana með auglýsingu í útvarpi og Lögbirtingablaði og auk þess framboðslista í Reykjavík í dagblöðum þar á þann hátt, að greindur sé bókstafur hvers lista og nöfn frambjóðenda á hverjum lista í réttri röð.

43. gr.

Yfirkjörstjórnir í kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, taka á sama tíma sem í 41. gr. segir til meðferðar og úrskurðar framboð hinna einstöku frambjóðenda þar. Séu gallar á framboði, þar á meðal ef vantar yfirlýsingar samkv. 27. gr., sem ætla má, að hefðu átt að fylgja framboði, skal tilkynna það hlutaðeigandi frambjóðanda og gefa honum kost á að leiðrétta þá, í samræmi við það, sem fyrir er mælt um galla á listum.

Ef frambjóðandi hefur dáið og annar boðið sig fram í hans stað, samkv. heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., skal hlutaðeigandi yfirkjörstjórn tafarlaust tilkynna það dómsmálaráðuneytinu, sem birtir framboðið í útvarpinu og tilkynnir það öllum yfirkjörstjórnnum, svo og öllum hreppstjórn, sýslumönnum og bæjarfógetum (í Reykjavík lögmanni).

44. gr.

Dómsmálaráðuneytið lætur í té kjörseðla þá, ásamt fylgibréfum og umslögum, er þar til heyra og notuð verða við atkvæðagreiðslu utan kjörfunda.

Kjörgögn þessi skal dómsmálaráðuneytið afgreiða svo tímanlega, að þau geti verið komin í hendur kjörstjóra utan kjörfunda 4 vikum fyrir kjördag.

45. gr.

Kjörgögn til atkvæðagreiðslu utan kjörfunda skulu vera þannig gerð:

Kjörseðill, fylgibréf og stofn skulu vera samföst á einu kjörblaði, en aðgreind með rifflinum. Kjörblöð skulu vera úr haldgóðum pappír, með mismunandi lit við hverjar kosningar, og svo þykkum, að skrift verði ekki greind í gegnum hann, þó að borið sé upp við birtu. Stofn og fylgibréf sama kjörblaðs skulu auðkennd sömu tölu, og öll kjörblöð, sem notuð eru við hverjar almennar kosningar um land allt, tölusett áframhaldandi tölum. Hver 10 kjörblöð skulu vera heft saman. Kjörseðillinn skal vera alveg auður, brotinn í miðju og jaðrar hans límbornir, svo að honum megi loka eins og spjaldbréfi. Jaðrarnir skulu aðgreindir frá sjálfum seðlinum með rifflinum, svo að auðvelt sé að rífa þá frá og opna þannig seðilinn. Á fylgibréfinu skulu vera vottorð kjósenda og kjörstjóra. Kjörblað skal vera svipað þessu:

Nr.

kaus
(Nafn og föðurnafn kjósenda.)

.....
(Staður, dagsetning og ár.)

hjá
(Staða.)

.....

Nr.

Ég undirritaður, sem á heima

.....
(Heimili, hreppsnafn eða kaupstaðar.)

og vegna fjarveru get ekki sótt kjörfund á kjörstað mínum, legg það undir drengskap minn og mannorð, að ég þvingunarlaust, aðstoðarlaust, í einrúmi og án þess að nokkur maður hafi séð, hef útfyllt viðfestan kjörseðil og límt hann aftur. Á sama hátt lýsi ég því yfir, að ég hef engan annan kjörseðil frá mér sent og hef ekki kosið annars staðar.

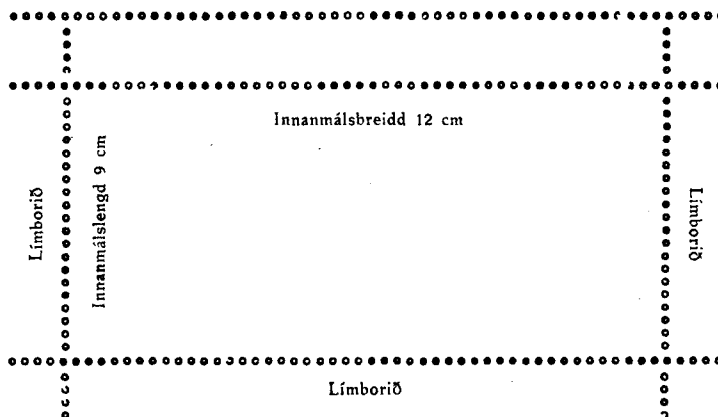
.....
(Staður, dagsetning og ár.).....
(Undirskrift kjósanda.)Að
(Fullt nafn kjósanda.).....
(Heimili kjósanda.)

hafi undirskrifað fylgibréfið, sem er rétt dagsett, og að þar umgetinn kjörseðill sé útfylltur aðstoðarlaust og í einrúmi, vottar undirritaður.

.....
(Embættisstaða vottorðsgefanda og heimili.)

Vitundarvottar

(Embættisstimpill nægir ekki.)

.....
(Nafn.)

Umslögin skulu gerð úr þykkum, mislitum pappír, hæfilega stór utan um fylgibréfið og kjörseðilinn, eftir að kjörseðlinum hefur verið lokað, og fylgibréfið með honum áföstum einbrotið saman. Þau skulu tölusett sömu tölum og kjörblöðin, og hverju 10 blaða hefti fylgja 10 umslög með sömu tölum.

46. gr.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) senda nægilegar birgðir utan kjörfundarkjörgagna til annarra kjörstjóra, hver í sínu umdæmi, og færa hverja sendingu til bókar samkv. 36. gr.

Forðast skal að láta óviðkomandi sjá kjörgögnin.

47. gr.

Sérhver skipstjóri á íslenzku skipi skal gæta þess, að til séu í skipinu fyrir hverjar alþingiskosningar nægar birgðir kjörgagna til utankjörfundaratkvæðagreiðslu.

Í hihýlum skipshafnarinnar í skipinu skal vera að minnsta kosti 1 eintak af bók þeirri, er í 63. gr. getur.

Enn fremur er það skylda skipstjóra á íslenskum skipum, þá er fyrirskipaðar eru almennar alþingiskosningar, aukakosningar eða uppkosningar, að láta skipshöfnina vita um kjördaginn, jafnskjótt og þeir vita um kosninguna.

48. gr.

Þá er skipstjóri veitir viðtöku utankjörfundarkjörgögnum, skal hlutaðeigandi sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður) taka af honum drengskaparyfirlýsingu um, að kosning í skipi hans skuli fara fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga og að engir aðrir greiði þar atkvæði en lögskráðir skipverjar.

49. gr.

Dómsmálaráðuneytið lætur í tæka tíð yfirkjörstjórnnum í té eyðublað undir kjörseðla þá, sem notaðir verða við atkvæðagreiðslu á kjörfundi.

50. gr.

Kjörseðlar til atkvæðagreiðslu á kjörfundi skulu vera úr haldgóðum pappír, sem prent eða skrift sést ekki í gegnum. Gerð þeirra og litur skal vera þrenns konar, í fyrsta lagi kjörseðlar handa kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, í öðru lagi kjörseðlar handa Reykjavík og í þriðja lagi kjörseðlar handa tvímenningskjördæmum, en hver tegundin um sig skal vera nákvæmlega eins. Skipta skal um lit kjörseðla við hverjar alþingiskosningar.

51. gr.

Eyðublað undir kjörseðil til atkvæðagreiðslu á kjörfundi við óhlutbundnar kosningar skal vera ca. 11 cm á breidd. Því skal vera skipt í tvo hluta með ca. $\frac{1}{2}$ cm breiddum, svörtum borða þvert yfir seðilinn. Efri hlutanum skal aftur skipta með feitum þverstrikum í skákir ca. 2 cm háar og svo margar sem ætla má, að frambjóðendur verði flestir í kjördæmi. Neðri hlutanum skal einnig skipta með feitum þverstrikum í skákir ca. 1 cm háar og svo margar sem ætla má, að landslistar verði flestir.

Efri hluti eyðublaðsins er fyrir kjörseðil í kjördæmi, en neðri hlutinn er landskjörseðill.

52. gr.

Eyðublað undir kjörseðil til atkvæðagreiðslu á kjörfundi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal gera þannig, að hægt sé að prenta listana á það, hvern við annars hlið, og skal ætla ca. 6 cm breidd handa hverjum lista. Eyðublaðinu skal skipta í tvo hluta, efri og neðri hluta, á sama hátt sem eyðublaði undir kjörseðil við óhlutbundnar kosningar samkv. 51. gr.

Fyrir ofan borðann skal ætla nægilega lengd fyrir þann lista, sem hefur frambjóðendur svo marga sem frekast má.

53. gr.

Að liðnum framboðsfresti skulu yfirkjörstjórnir, hver fyrir sitt kjördæmi, láta fullgera kjörseðla þá, sem notaðir verða á kjörfundi, ef kosning á að fara fram í kjördæminu. En kosning fellur niður við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, er þar er einungis einn frambjóðandi. Svo fellur og kosning niður við aukakosningar í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef ekki er nema einn listi þar í kjöri. Við almennar kosningar, svo og uppkosningar í sambandi við þær, fellur kosning hins vegar ekki niður, þó að þannig standi á.

54. gr.

Kjörseðla, sem notaðir verða á kjörfundi við óhlutbundnar kosningar, skal fullgera á þennan hátt:

Á kjörseðlana skal prenta með skýru, stóru letri nöfn allra frambjóðendanna í kjördæminu, eitt nafn í hverja skák, á efri hluta eyðublaðsins, og skal greina við nafn hvers frambjóðanda, fyrir hvern stjórnmálaflokk hann er í kjöri, á þann hátt að prenta neðan við nafn hans jafnframarlega, en með smærra letri: **Frambjóðandi flokksins.**

Nú er frambjóðandi utan flokka, og skal þá á sama hátt prenta neðan við nafn hans: **Frambjóðandi utan flokka.**

Báðar linurnar skulu sem næst fylla út í hæð skákarinnar.

Frambjóðendum skal raða á kjörseðil eftir þeirri röð, er heiti stjórnmálaflokka, sem frambjóðendur eru í kjöri fyrir, verða í, er þeim er raðað í stafrófsröð, þannig að frambjóðandi eða frambjóðendur þess stjórnmálaflokks, sem á heiti, er fyrst verður í röðinni, standi efstir á seðlinum o. s. frv. Nöfn frambjóðenda sama stjórnmálaflokks í sama kjördæmi skulu jafnan standa saman, en innbyrðis skal þeim raðað eftir stafrófsröð.

Nöfn frambjóðenda utan flokka skulu standa neðst á seðlinum eftir stafrófsröð.

Eigi tveir eða fleiri frambjóðendur að öllu leyti samnefnt, skal einkenna þá með heimilisfangi eða stöðu.

Á neðri hluta eyðublaðsins skal ætla hverjum landslista eina skák. Í henni skal standa með skýru, stóru letri bókstafur landslista og aftan við hann í sömu línu: **Landslisti flokksins.** Landslistum skal raðað í skákirnar í stafrófsröð.

Að minnsta kosti eins cm breitt bil skal vera fyrir framan hvert nafn frambjóðanda og listabókstaf.

Landskjörstjórn skal sjá um, að landskjörseðlar séu fullgerðir á fyrirskipaðan hátt.

55. gr.

Kjörseðla, sem notaðir verða á kjörfundi við kosningar í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fullgera þannig:

Prenta skal listana á efri hluta eyðublaðsins hvern við annars hlið í röð eftir bókstöfum þeirra. Niður undan bókstaf hvers lista, sem skal vera stór og greinilegur og standa yfir miðjum listanum, skulu vera nöfn frambjóðenda listans í rétttri röð, ásamt stöðu og heimili, ef nauðsyn þykir til auðkenningar. Listarnir skulu aðgreindir með feitum langstrikum, og skal að minnsta kosti $\frac{1}{2}$ cm breitt bil vera fyrir framan nöfnin á hverjum lista.

Þess skal getið um hvern lista, fyrir hvern stjórnmálaflokk hann er í kjöri, á þann hátt að prenta með skýru letri neðan við listabókstafinn, en ofan við nöfnin á listanum: **Listi flokksins.** Ef listi er boðinn fram utan flokka, skal á sama hátt prenta neðan við listabókstafinn: **Listi utan flokka.**

Neðri hluta eyðublaðsins skal fullgera eins og segir í 54. gr.

56. gr.

Kjörseðlana skal brjóta saman þannig, að óprentaða hliðin snúi út.

Ekki skal fullgera fleiri seðla en þá, sem sendir eru undirkjörstjórnnum, og skal yfirkjörstjórn varast að láta óviðkomandi sjá seðlana, áður en hún sendir þá frá sér.

57. gr.

Tíu dögum eftir að framboðsfrestur er liðinn, skulu kjörseðlarnir fullgerðir, og skal yfirkjörstjórnin eins fljótt og verða má afhenda til flutnings á næstu póststöð sem ábyrgðarsending þá seðla, sem senda skal undirkjörstjórn hverri, nema nauðsynlegt sé að senda hraðboða með þá, en undirkjörstjórn hverri skal senda jafnmarga seðla sem kjósendur eru á kjörskrá í hennar kjördeild og minnst 10% fram yfir.

Seðlarnir skulu sendir í vönduðum umbúðum, er yfirkjörstjórnin innsiglar með embættisinnsigli sínu svo vandlega, að eigi sé auðið að opna umbúðirnar og ná út seðlum án þess að brjóta innsiglið.

Seðlum, sem eigi eru afgreiddir til undirkjörstjórnar, gerir yfirkjörstjórn grein fyrir, þegar atkvæði eru talin.

58. gr.

Jafnframt og yfirkjörstjórnin sendir undirkjörstjórnnum kjörseðla, skal hún láta hverri sendingu fylgja sterk umslög með áprentaðri utanáskrift til yfirkjörstjórnarinnar. Hverri undirkjörstjórn skulu fengin 6 umslög, og skal á neðra framhorni vera prentað á tvö þeirra: **Ónýttir seðlar**, á tvö: **Ágreiningsseðlar** og á tvö: **Afgangsseðlar**.

Umslög þessi skulu vera svo stór, að allir seðlar af hverri þessari tegund komist í eitt umslag, en hin umslögin séu til vara. Auk þess skal yfirkjörstjórnin láta fylgja stórt og sterkt umslag, með áprentaðri utanáskrift sinni, og á efra framhorni nafn kjördeildarinnar, og skal í það umslag leggja hin umslögin. Yfirkjörstjórn skal jafnframt senda hverri undirkjörstjórn löggilta kjörbók til afnota við kosninguna, ef hún hefur hana ekki fyrir, og skýrslu um, hver þingmannaefni hafi boðið sig fram.

IX. KAFLI

Kjördagur.

59. gr.

Þá er almennar reglulegar alþingiskosningar fara fram, skal kjördagur vera hinn sami um land allt, síðasti sunnudagur í júnímánuði.

Bæði er þetta á sér stað og þegar almennar kosningar fara fram eftir þingrof, skulu allar kosningar gilda frá hinum almenna kjördegi, þó að einstöku kosningar hafi ekki fram farið á þeim degi.

Kjörtímabilið er 4 ár.

X. KAFLI

Kjörstaðir. Atkvæðakassar. Handbók kosningalaga.

60. gr.

Kjörstað í hverri kjördeild ákveða hreppsnefndir eða bæjarstjórnir.

Sé þingstaður innan kjördeildar, skal hann að jafnaði vera kjörstaður. Kjörstað skal auglýsa almenningi á undan kjörfundi með nægum fyrirvara, nema hann sé öllum kjósendum innan kjördeildar nægilega kunnur.

61. gr.

Þar, sem kosning fer fram, skal vera herbergi áfast kjörfundarstofunni og svo um búið, að ekki verði í það gengið né séð utan frá, og er herbergið kjörklefi. Sé eigi á slíku vól, má í þess stað tjalda fyrir eitt hornið í kjörfundarstofunni, svo að ekki sjáist þangað inn.

Tjald skal festa fyrir glugga, er vera kynnu á kjörklefanum, svo að ekki verði inn þangað séð að utan, og skal tjaldið ná svo langt út fyrir gluggann, að ekki sé auðið að stinga kjörseðli út að glugganum, svo að hann sjáist að utan. Tjald þetta skal á hæfilega mörgum stöðum fest niður á jöðrum með innsigli undirkjörstjórnar.

Kjörklefar mega vera fleiri en einn. Í hverjum kjörklefa skal vera lítið borð, sem skrifa má við.

62. gr.

Í hverjum hreppi varðveitir hreppstjóri, en í kaupstað bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður), atkvæðakassana og poka, sem þeim fylgja, milli kosninga og sér um, að þeir séu til taks í tæka tíð, þar sem þarf að nota þá við kosningar. Skulu kassarnir

allir vera með sömu gerð, eigi minni en 31,5 cm að lengd, 21 cm að breidd og 15,7 cm á hæð, með loki á hjörum og góðri læsingu fyrir. Langs eftir miðju lokinu skal vera rifa, er sé 15,7 cm löng að minnsta kosti, en 6,5 mm við að ofan, en viðari að neðan. Kössunum skulu fylgja sterkir strigapokar, saumlausir, hæfilega stórir til að hafa utan um kassana. Dómsmálaráðuneytið lætur í té atkvæðakassa og poka.

Yfirkjörstjórn ber ábyrgð á, að jafnan séu til nægir atkvæðakassar með pokum til afnota í kjördæminu.

63. gr.

Dómsmálaráðuneytið lætur hverri kjördeild í té tvö eintök af lögum þessum, sem það lætur gefa út, ásamt stjórnarskránni, í handhægri útgáfu, með skýringum og leiðbeiningum, ef þurfa þykir.

Formenn undirkjörstjórna geyma eintök þessi, og skulu þau jafnan vera við höndina á kjörstað meðan kjörfundur stendur yfir.

XI. KAFLI

Atkvæðagreiðsla utan kjörfundar.

64. gr.

Þeir, sem staddir eru eða gera ráð fyrir að vera staddir utan þess hrepps eða kaupstaðar, þar sem þeir standa á kjörskrá, þá er kosning fer fram, og af þeim ástæðum geta ekki sótt kjörfund, hafa heimild til að greiða atkvæði við kosningar til Alþingis utan kjörfundar, eftir þeim reglum, sem settar eru í lögum þessum.

65. gr.

Atkvæðagreiðsla utan kjörfundar er því aðeins gild, að notuð séu hin fyrirskipuðu kjörblöð og umslög og að kosningin fari fram í skrifstofu sýslumanns eða bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanns) eða í skrifstofu eða heimili hreppstjóra eða um borð í íslenzku skipi, þar sem skipstjóri hefur fengið afhent kjörgögn samkvæmt 48. gr., enda sé þá kjósandinn skrásettur á skipinu.

66. gr.

Þeir kjósendur, er neyta vilja kosningarréttar síns utan kjörfundar, eiga rétt á að greiða atkvæði úr því að 4 vikur eða styttri tími er til kjördags, en fari kosningin fram fyrir þann tíma, er hún ógild. Atkvæðið telst greitt þann dag, sem fylgibréfið er dagsett.

Enginn má við sömu alþingiskosningar senda frá sér nema einn kjörseðil. Þegar svo stendur á, að frambjóðandi hefur dáið og annar boðið sig fram í hans stað samkvæmt heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., má þó kjósandi, sem þegar hefur greitt atkvæði utan kjörfundar, endurtaka kosninguna, og eins þó að hann eigi ekki kost á að heimta þá þegar aftur hið fyrra atkvæði sitt (sbr. 75. gr.), ánaðhvort af því að það sé í fjarlægð eða varðveitt í innsigluðum atkvæðakassa.

67. gr.

Þegar kjósandi á kosningarrétt í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, fer kosning utan kjörfundar svo fram, að kjósandi ritar eigin hendi á kjörseðilinn fullt nafn þess frambjóðanda, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

68. gr.

Þegar kjósandi á kosningarrétt í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, fer kosning utan kjörfundar svo fram, að kjósandi ritar á kjörseðilinn bókstaf þess lista, sem hann vill kjósa, og má hann geta þess, hvernig hann vilji hafa röðina á listanum.

69. gr.

Nú vill kjósandi utan kjörfundar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, kjósa landslista, og ritar hann þá bókstaf listans á kjörseðilinn.

Nú vill kjósandi í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, kjósa landslista, en ekki lista kjördæmisins, og ritar hann þá **Landslisti** framan við lista-bókstafinn.

70. gr.

Sá, er greiða vill atkvæði utan kjörfundar samkvæmt ákvæðum þessara laga, skal hjá kjörstjóra utan kjörfundar fá afhent tölusett fylgibréf með áföstum kjörseðli og síðan aðstoðarlaust, í einrúmi og án þess, að nokkur maður sjái, rita atkvæði sitt á kjörseðilinn á þann hátt, er að framan greinir, loka honum síðan, þannig að það verði innan á, er hann hefur skrifað á seðilinn, og líma hann vandlega aftur.

Kjörstjóri útfyllir því næst vottorð á fylgibréfinu, og kjósandi undirskrifar það, en kjörseðilinn má ekki undirskrifa eða einkenna á nokkurn hátt, né losa hann frá fylgibréfinu.

Því næst útfyllir og undirskrifar kjörstjórinn vottorð á fylgibréfinu um, að kjörseðillinn sé útfyllt í einrúmi og án aðstoðar. Einnig ritar hann á stofn kjörblaðsins nafn og heimili kjósanda og kjördæmis hans og hvaða dag kosningin fór fram. Hann skal gæta þess vandlega, að stofn, fylgiblað og umslag, sem notað er við kosninguna, sé allt auðkennt sömu tölu.

Loks skulu vitundarvottar rita á fylgibréfið, og eins þó að kosið sé hjá sýslumanni eða bæjarfógeta (í Reykjavík lögmanni).

Nú vill skipstjóri sjálfur greiða atkvæði utan kjörfundar og getur ekki náð til annars kjörstjóra, og skal þá atkvæðagreiðsla hans vottuð af þeim, er í hans stað gengur á skipinu, er hans missir við.

71. gr.

Þegar gengið hefur verið frá fylgibréfinu samkv. ákvæðum 70. gr., skal kjósandinn láta það með kjörseðlinum áföstum í tilheyrandi umslag og loka því vandlega. Síðan skal rita utan á það til hreppstjórans í þeim hreppi eða bæjarfógetans í þeim kaupstað (í Reykjavík lögmanns) eða kjörstjórnarinnar í þeirri kjördeild, þar sem kjósandinn telur sig standa á kjörskrá. Síðan innsiglar kjörstjóri umslagið með lakki og þar til gerðu innsigli. Þó gildir sú meðferð ekki um þá atkvæðaseðla, er getur í 2. mgr. 74. gr. Á umslaginu skal þess getið, að í því liggi atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu með nafni sínu og kjördæmi.

Stofn kjörblaðsins geymir kjörstjóri.

72. gr.

Nú ónýtist kjörseðill hjá kjósanda, og má hann fá annan kjörseðil í stað hins.

Ónýtta seðilinn ásamt fylgibréfinu skal láta í umslag eins og hina gildu seðla, en á umslagið skal skrá, að í því liggi ónýttur atkvæðaseðill, og skal kjósandinn undirrita þá yfirlýsingu. Umslagið sendist til undirkjörstjórnar ásamt hinum gildu atkvæðum.

Gera skal og athugasemd á stofninn um, að kjörseðillinn hafi ónýtt.

73. gr.

Kjósandi annast sjálfur og kostar sendingu atkvæðisbréfs síns. Kjörstjóra er þó skylt, ef kjósandi óskar þess, að koma bréfinu í póst.

74. gr.

Hreppstjórar og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) innfæra á sérstaka skrá atkvæðabréf þau, er þeir veita móttöku, í áframhaldandi töluröð. Skal þess getið við hvert bréf, frá hvaða kjósanda það sé, hvenær og af hverjum það hafi verið afhent

og hversu það er tölusett. Skulu bréf þessi varðveitt í venjulegum atkvæðakassa, innsigliðum af kjörstjóra ásamt undirkjörstjórn, og er frambjóðendum eða umboðsmönnum þeirra, svo og umboðsmönnum lista, heimilt að setja á hann innsigli sín.

Þeir kjósendur, sem greiða atkvæði hjá hreppstjóra eða bæjarfógeta (lögmanni) í þeim hreppi eða kaupstað, þar sem þeir standa á kjörskrá, og skilja þar eftir bréf með atkvæði sínu, skulu sjálfir láta bréfin í atkvæðakassann.

Skrá þessa ásamt kassanum með bréfunum sendir hreppstjóri eða bæjarfógeti síðan hlutaðeigandi undirkjörstjórn svo tímanlega, að hún sé komin henni í hendur áður en kjörfundur er settur.

Þau bréf, er koma þar á eftir til kjörstjórnarinnar, en þó áður en atkvæðagreiðslu er lokið, skulu tölusett með áframhaldandi töluröð, án þess þó að innfærast á skrána, og skal tölu þeirra getið í kjörbókinni.

75. gr.

Kjósandi getur jafnan krafizt þess af hverjum þeim, er varðveitir bréf með atkvæði hans, sé það ekki varðveitt í innsigliðum atkvæðakassa, að hann afhendi sér það, allt þar til atkvæðið hefur verið tekið gilt af undirkjörstjórn.

XII. KAFLI

Atkvæðagreiðsla á kjörfundi.

76. gr.

Kjörfund skal setja á kjörstað eigi síðar en kl. 12 á hádegi, en í kaupstöðum kl. 10 árdegis, og skal þá viðstödd öll kjörstjórnin. Sé hún ekki öll viðstödd, taka varamenn sæti, en séu þeir eigi heldur viðstaddir, kveður sá eða þeir, sem við eru úr kjörstjórninni, valinkunnan mann eða menn af kjósendum til að taka sæti í kjörstjórninni, og halda þeir sæti sínu, unz hinir koma.

Sé kjörfundur settur fyrr en kl. 12 á hádegi, skal það auglýst með þeim fyrirvara og á þann hátt, sem segir í 19. gr. 2. málsg.

77. gr.

Á meðan á kosningarathöfninni stendur má aldrei nema einn úr kjörstjórninni ganga út í senn, og felur hann öðrum úr kjörstjórninni verk sitt á meðan.

78. gr.

Kjörstjórnin skal sitja við borð í kjörfundarstofunni. Auk frambjóðenda og umboðsmanna (sbr. 33. gr.) má enginn vera inni í kjörfundarstofunni, nema þeir kjósendur, einn á hvern kjörklefa, sem eru að greiða atkvæði.

Athöfnin byrjar með því, að oddviti kjörstjórnar leggur fram seðlaböggul þann, sem hann hefur fengið frá yfirkjörstjórn, og skulu allir, sem við eru, gæta þess vel, hvort innsiglin eru heil eða böggullinn ber þess merki, að hann hafi verið opnaður. Skal þess getið í kjörbókinni, og riti kjörstjórn og frambjóðendur eða umboðsmena undir. Því næst opnar oddviti böggullinn og telur seðlana, en meðkjörstjórar og frambjóðendur eða umboðsmenn telja líka. Skal þess gætt, hvort tala seðlanna kemur heim við tölu þá, sem tilgreind er í bréfi því, sem yfirkjörstjórn skal láta fylgja hverjum seðlaböggli. Þess skal getið í kjörbókinni, og riti kjörstjórn og frambjóðendur eða umboðsmenn þar undir.

79. gr.

Nú hefur kjörstjórn borizt atkvæðakassi með atkvæðum greiddum utan kjörfundar, og skal þá athuga á sama hátt og að framan segir, hvort innsigli kassans séu heil og ósködduð. Oddviti opnar síðan kassann, og telur kjörstjórnin bréfin og

þer þau saman við skrána, sem fylgir (sbr. 74. gr.). Bréfin leggur hún til hliðar og varðveitir þau meðan atkvæðagreiðsla fer fram, ásamt þeim atkvæðum, greiddum utan kjörfundar, er henni kunna að berast meðan á atkvæðagreiðslunni stendur.

80. gr.

Kjörstjórn athugar, hverjir kjósendur, sem standa á kjörskrá, hafa afsalað sér rétti til að greiða atkvæði í kjördeildinni, í því skyni að greiða atkvæði í annarri kjördeild (sbr. 85. gr.), og gerir athugasemd um það við nöfn hlutaðeigenda á kjörskránni og þeim afritum af henni, sem notuð eru við atkvæðagreiðsluna.

81. gr.

Í kjörfundarstofu, svo og annars staðar á kjörstað, skal á áberandi stað festa upp kosningaleiðbeiningar, er dómsmálaráðuneytið gefur út í því skyni. Sendir dómsmálaráðuneytið yfirkjörstjórnnum í tæka tíð nægilega mörg eintök, en þær aftur undirkjörstjórnnum.

82. gr.

Nú er landslisti í kjöri eða landslistar, og skal þá í kjörfundarstofunni, svo og í hverjum kjörklefa, festa þá upp í hæfilegri hæð fyrir kjósendurna til að kynna sér þá (sbr. 40. gr.).

83. gr.

Kjörstjórn skal, áður en atkvæðagreiðsla hefst, skipa til dyravörzlu 1 mann eða fleiri, sem skiptast á.

Nú segir kjörstjórn dyraverði til, að atkvæðagreiðsla hefjist, og skal dyravörður þá hleypa inn kjósendum, og eigi fleirum í senn en kjörklefar eru margir.

Sé ágreiningur um, í hverri röð kjósendur komist að, skal röðin á kjörskrá ráða, þannig að dyravörður hleypir þeim fyrr inn, sem framar stendur á kjörskrá af þeim, sem gefa sig fram.

84. gr.

Er kjósandi kemur inn í kjörfundarstofuna, gengur hann fyrir oddvita, sem fær honum einn kjörseðil, ef hann á rétt á að greiða atkvæði samkvæmt kjörskránni.

Telji kjörstjórnin vafa á, hver maðurinn sé, er honum kostur ger að fá inn með sér 2 kjósendur, sem kjörstjórnin þekkir, og ef þeir vilja lýsa yfir því, að viðlögðum drengskap sínum, að maðurinn sé sá, er hann kveðst vera, þá er það næg sönnun, en geta skal þess í kjörbókinni. Að því búnu ganga vitni þessi út, en kjósandi verður eftir.

85. gr.

Engum manni, sem á kjörskrá stendur, má kjörstjórnin meina að greiða atkvæði, nema hann samkvæmt athugasemd við nafn hans hafi annaðhvort ekki fengið atkvæðisrétt á kjördegi eða þá að hann hefur afsalað sér atkvæðisrétti í þeirri kjördeild og greitt atkvæði annars staðar.

Engum manni, sem ekki stendur á kjörskrá, má kjörstjórn leyfa að greiða atkvæði, nema hann sanni með vottorði, að nafn hans standi á kjörskrá í annarri kjördeild innan sama kjördæmis og hafi afsalað sér þar kosningarrétti, og sé vottorðið gefið af undirkjörstjórn þeirrar kjördeildar. Undirkjörstjórn, eða oddviti undirkjörstjórnar fyrir hennar hönd, sem gefur slíkt vottorð, færir það til bókar í kjörbók undirkjörstjórnar, og fylgja skal það í frumriti til yfirkjörstjórnar kjörbók þeirrar kjördeildar, þar sem það er lagt fram og notað, enda einnig getið um það í kjörbókinni og nafn og heimili kjósanda tilgreint. Vottorð er einnig gilt, sé það undirritað af hreppsnefnd í þeim hreppi, þar sem kjósandi er á kjörskrá, eða oddvita fyrir hennar hönd. Ber oddvita að tilkynna undirkjörstjórn kjördeildar fyrir kjördag, hvaða kjósendum í kjördeildinni hreppsnefnd hafi gefið vottorð.

86. gr.

Þá er kjósandi hefur tekið við kjörseðlinum, sem oddviti afhendir honum, fer kjósandi með hann inn í kjörklefann og að borði því, er þar stendur. Á borðinu skulu vera ekki færri en 2 venjuleg, dökk ritblý, er kjörstjórn lætur í té og sér um, að jafnan séu nægilega vel ydd.

87. gr.

Við óhlutbundnar kosningar greiðir kjósandi atkvæði á þann hátt, að hann markar með ritblýi kross á kjörseðilinn fyrir framan nafn þess frambjóðanda, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

88. gr.

Við kosningar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, greiðir kjósandi atkvæði á þann hátt, að hann markar á sama hátt kross á kjörseðilinn fyrir framan bókstaf þess lista, sem hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

Vilji kjósandi breyta nafnaröð á lista þeim, er hann kýs, setur hann tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, er hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa annað í röðinni, töluna 3 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa það þriðja, o. s. frv. að svo miklu leyti sem hann vill breyta til.

Sé frambjóðandi eða frambjóðendur á þeim lista, er hann kýs, sem hann vill hafna, stríkar hann yfir nafnið eða nöfnin.

89. gr.

Ef landslisti eða landslistar eru í kjöri og kjósandi vill greiða landslista atkvæði, en ekki frambjóðanda í kjördæmi eða ekki lista kjördæmisins, ef um er að tefla kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, setur hann kross fyrir framan bókstaf þess landslista, er hann vill kjósa af þeim, sem í kjöri eru.

90. gr.

Kjósandi gætir þess, hvernig sem hann kýs, að gera engin merki á kjörseðilinn fram yfir það, sem segir í lögum þessum.

Við óhlutbundnar kosningar má kjósandi ekki strika yfir nafn neins frambjóðanda, og við kosningar í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, má hann ekki haggja neitt við hinum listunum, sem hann kýs ekki, hvorki strika yfir nöfn á þeim né breyta á þeim nafnaröð.

Kjósandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, má ekki gera hvort tveggja, að kjósa frambjóðanda og landslista, heldur einungis annaðhvort frambjóðanda eða landslista, og í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, má hann ekki kjósa bæði lista kjördæmisins og landslista, heldur einungis annaðhvort lista kjördæmisins eða landslista. Ef hann greiðir landslistanum atkvæði, má hann ekki haggja neitt við þeim hluta kjörseðilsins, sem nöfn frambjóðendanna standa á, eða lista kjördæmisins.

91. gr.

Þegar kjósandi hefur gengið frá seðlinum inni í kjörklefanum samkvæmt framansögðu, brýtur hann seðilinn í sama brot, er hann var í, þegar hann tók við honum, svo að letrið snúi inn, gengur út úr kjörklefanum og að kjörborðinu, stingur sjálfur seðlinum í atkvæðakassann gegnum rifuna á lokinu og gætir þess, að enginn sjái, hvað á seðlinum er. Þess gætir hann engu síður, jafnvel þótt hann skili auðum seðli.

92. gr.

Ef kjósandi skýrir kjörstjórn frá því, að hann sé eigi fær um að kjósa á fyrirskipaðan hátt sakir sjónleysis eða þess, að honum sé hönd ónothæf, skal sá úr kjörstjórninni, er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum,

enda er sá, sem aðstoðina veitir, bundinn þagnarheiti um að segja ekki frá því, sem þeim fer þar á milli. Um aðstoðina skal bóka í kjörbókina, að tilgreindum ástæðum.

93. gr.

Oddviti kjörstjórnar skal hafa fyrir sér frumrit kjörskrárinnar, en meðkjörstjórar hvor sitt eftirrit. Meðkjörstjórar gera merki við nafn hvers kjósanda, um leið og hann hefur neytt kosningarréttar síns.

94. gr.

Áður en fyrsti kjósandi lætur seðil í kassann, skal kjörstjórnin og frambjóðendur eða umboðsmenn gæta þess, að kassinn sé tómur, og síðan læsa honum.

95. gr.

Láti kjósandi sjá, hvað á seðli hans er, er seðillinn ónýtur, og má ekki leggja hann í atkvæðakassann. Ef kjósanda verður þetta á, eða ef hann setur skakkt kjörmerki á seðil eða seðill krotast hjá honum af vangá, á hann rétt á að fá nýjan kjörseðil. Skal hann þá afhenda kjörstjórninni hinn fyrri seðil. Heimilt er að láta þessa kjósendur víkja frá atkvæðagreiðslunni að sinni og halda atkvæðagreiðslunni áfram, unz aðrir kjósendur þeir, er viðstaddir eru, hafa átt kost á að greiða atkvæði, og er skylt að nota þessa heimild, ef hætta er á, að kjörseðlaforðinn endist ekki.

Þá er kjósandi hefur látið seðilinn í atkvæðakassann, vikur hann út úr kjörfundarstofunni.

96. gr.

Nú er kjósandi, sem greitt hefur atkvæði utan kjörfundar og skilið eftir atkvæði sitt hjá hreppstjóra, sýslumanni, bæjarfógeta eða lögmanni, eða sent það til þeirra eða komið því á annan hátt til undirkjörstjórnar, staddur á kjörstaðnum á þeim tíma, er kjörfundur stendur yfir, þ. e. innan þess kaupstaðar, þar sem atkvæðagreiðslan fer fram, eða í sveitum innan kjördeildarinnar, og er hann þá skyldur að tilkynna nærveru sína áður en atkvæðagreiðslu er lokið. Getur hann þá greitt atkvæði á kjörfundinum, en utankjörfundarseðill hans kemur þá ekki til greina við kosninguna.

97. gr.

Atkvæðagreiðslu má ekki slíta fyrr en 8 klukkustundir eru liðnar frá því að byrjað var að taka við atkvæðum, og aldrei fyrr en hálf klukkustund er liðin frá því að kjósandi gaf sig síðast fram. Atkvæðagreiðslu má þó slíta, er allir, sem á kjörskrá standa, hafa greitt atkvæði og eftir 5 klukkustundir, ef öll kjörstjórnin og umboðsmenn eru sammála um það, enda sé þá hálf klukkustund liðin frá því kjósandi gaf sig síðast fram. Nú hefur kjörfundur staðið 12 klukkustundir, og má þá slíta kjörfundi, þegar fjórðungur klukkustundar er liðinn frá því að kjósandi gaf sig síðast fram. Eigi má atkvæðagreiðsla standa lengur en til kl. 12 á miðnætti.

98. gr.

Þegar allir viðstaddir kjósendur hafa átt kost á að greiða atkvæði, greiðir kjörstjórnin atkvæði á sama hátt og aðrir kjósendur. Því næst skulu þeir kjósendur aftur kallaðir fram eftir stafrófsröð, ef nokkrir eru, sem látnir hafa verið mæta afgangi samkvæmt heimild 95. gr. fyrri málsgr., og þeim fengnir nýir kjörseðlar til að greiða atkvæði á, meðan seðlaforðinn endist.

99. gr.

Að atkvæðagreiðslu lokinni opnar oddviti umslög þeirra bréfa, sem kjörstjórninni hafa borizt með utankjörfundaratkvæðaseðlum og ekki hafa verið aftur heimt.

Kjörstjórn, frambjóðendur og umboðsmenn athuga fylgibréfin, bera saman tölusetningu þeirra og umslaganna og rannsaka, hvort sá, sem bréfið er frá, stendur á kjörskrá, og ef svo er, hvort hann hefur greitt atkvæði á kjörfundi. Ef svo reynist, að sá, sem bréfið er frá, standi á kjörskrá og eigi rétt á að greiða atkvæði og hafi ekki greitt atkvæði á kjörfundi, setja meðkjörstjórar merki við nafn kjósendans á eftirritin af kjörskránni.

Komi fram umslag með ónýttum seðli (sbr. 72. gr.), skal kjörstjórn athuga fylgibréfið og leggja það ásamt kjörseðlinum í umslag undir ónýtta seðla, er hún sendir yfirkjörstjórn.

100. gr.

Komi það í ljós, að sá, er sent hefur utankjörfundaratkvæði, standi ekki á kjörskrá, eða hafi samkvæmt henni ekki rétt til að greiða atkvæði, eða sé búinn að greiða atkvæði, eða hafi afsalað sér atkvæðisrétti í þeirri kjördeild (sbr. 85. gr.), eða það sannist fyrir kjörstjórn, að hann sé staddur á kjörstaðnum (sbr. 96. gr.), eða hafi dáið á undan kjördegi, leggur kjörstjórnin fylgibréfið með kjörseðlinum áföstum aftur í umslagið, og kemur það þá ekki frekar til greina við kosninguna. Eins skal fara að, ef í umslaginu er eitthvað annað en eitt fylgibréf með áföstum kjörseðli, eða umslag og fylgibréf er ekki tölusett sömu tölu, eða ef sjáanlegt er, að ekki hafi verið notuð hin fyrirskipuðu kjörgögn, er dómsmálaráðuneytið hefur látið gera, eða ekki hefur verið farið eftir reglum þeim við atkvæðagreiðsluna, sem settar eru í þessum lögum.

Nú berast fleiri en eitt atkvæði greidd utan kjörfundar frá hinum sama kjósenda (sbr. 32. og 66. gr.), og skal þá aðeins hið síðast greidda atkvæði koma til greina.

101. gr.

Nú verður ágreiningur innan kjörstjórnar eða milli kjörstjórnar og einhvers frambjóðanda eða umboðsmanns um það, hvort utankjörstaðaratkvæði sé gilt eða ógilt, og skal þá bóka nákvæmlega í kjörbókina, í hverju ágreiningurinn er fólgin, en leggja atkvæðið, þ. e. fylgibréfið með áföstum kjörseðlinum, aftur í umslagið og senda það til úrskurðar yfirkjörstjórnar.

102. gr.

Þá utankjörfundarkjörseðla, sem enginn ágreiningur er um, að gildir séu, rifur kjörstjórn frá fylgibréfunum, gætir þess vandlega, að þeir opnast ekki né skaddist, og lætur þá í atkvæðakassann.

103. gr.

Frambjóðendur og umboðsmenn eiga rétt á að gæta þess, að kjörstjórn og kjósendur hegði sér lögum samkvæmt við kosningarathöfnina, og má hver þeirra átelja við kjörstjórnina það, er honum þykir áfátt.

Nú þykir frambjóðanda eða umboðsmanni eitthvað ólöglegt við kosningarathöfnina og fær það ekki leiðrétt, og á hann þá rétt á að fá ágreiningsálitið bókað þegar í stað í kjörbókina, og sker Alþingi úr því síðar, hver áhrif það skuli hafa á kosninguna.

Neiti kjörstjórn að bóka eitthvað fyrir frambjóðanda eða umboðsmann áhrærandi kosningargerðina, á hann rétt á að bóka það sjálfur, og riti hann nafn sitt undir.

104. gr.

Þá er atkvæðagreiðsla er slitið og utankjörfundaratkvæðaseðlar þeir, er gildir hafa verið teknir, hafa verið látnir í atkvæðakassann, skal oddviti jafnskjótt ganga frá í umslagi sér öllum þeim seðlum, sem ónýttir hafa verið (sbr. 72. og 95. gr.), í öðru umslagi öllum þeim utankjörfundaratkvæðum, sem ágreiningur er um (sbr. 101. gr.), og í hinu þriðja öllum þeim seðlum, sem afgangs eru ónotaðir. Þegar umslög-

unum hefur verið lokað, skal ganga frá þeim öllum þremur, ásamt lyklinum að atkvæðakassanum, í aðalumslaginu og loka því. Til þess skal nota umslög þau, sem yfirkjörstjórn hefur sent í þessu skyni. Því næst skal oddviti, er bókun er lokið og kjörbókin hefur verið undirrituð af kjörstjórninni og frambjóðendum eða umboðsmönnum, ef viðstaddir eru, ganga frá öllu saman, atkvæðakassa, aðalumslagi og kjörbók, í strigapoka þeim, er atkvæðakassanum fylgir, binda vandlega fyrir með snæri eða sterku seglgarni, sem ekki eru hnútar á, og setja innsigli kjörstjórnarinnar á fyrirbandið sem næst hnútnum. Frambjóðendur eða umboðsmenn eiga rétt á að setja innsigli sín á enda fyrirbandsins. Pokann skal merkja til yfirkjörstjórnar og senda henni þegar í stað í pósti, ef ferð fellur þá þegar, en annars með áreiðanlegum sendimanni. Skal yfirkjörstjórn gefa viðurkenningu fyrir móttöku.

Eftir að kjörstjórn hefur gengið frá kjörgögnum samkvæmt fyrir mælum þessarar greinar, mega hin innsigluðu kjörgögn og innsigli kjörstjórnar eigi vera í vörzlu sama manns.

105. gr.

Ef yfirkjörstjórn er viðstödd á kjörstað og talning atkvæða fer fram samstundis, má undirkjörstjórn afhenda yfirkjörstjórn atkvæðakassann óinnsiglaðan, að viðstöddum frambjóðendum eða umboðsmönnum.

XIII. KAFLI

Kosningaúrslit í kjördæmum.

106. gr.

Ef einungis einn maður hefur boðið sig fram við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum (sbr. 53. gr.), úrskurðar yfirkjörstjórn hann þegar í stað að loknum framboðsfresti rétt kjörinn og gefur honum kjörbréf. Hið sama gerir yfirkjörstjórn við aukakosningu í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef þar er ekki nema einn listi í kjöri eða ef ekki standa fleiri nöfn samtals á listum þar en kjósa á þingmenn og varaþingmenn.

107. gr.

Yfirkjörstjórn skal með nægum fyrirvara á undan kosningum auglýsa stund og stað, þá er hún komi saman til að opna atkvæðakassana og telja atkvæðin. Undirkjörstjórnnum er skylt að sjá um, að þá séu atkvæðakassarnir og þau kjörgögn, sem þeim eiga að fylgja, komin í hendur yfirkjörstjórnar, nema gild forföll banni. Ætíð skal talning fara fram svo fljótt sem verða má, að dómi yfirkjörstjórnar.

108. gr.

Talning atkvæða skal fara fram fyrir opnum dyrum, svo að kjósendum gefist kostur á að vera við, eftir því sem húsrúm leyfir.

Sé frambjóðandi ekki viðstaddur né umboðsmaður hans, skal yfirkjörstjórn kveðja valinkunnan mann úr sama stjórnmalaflokki, ef unnt er, til að vera talsmaður hans og gæta réttar hans. Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal sama skipun höfð á, ef umboðsmaður lista er ekki viðstaddur.

Sé landslisti í kjöri og enginn sérstakur umboðsmaður hans viðstaddur, skal frambjóðandi þess stjórnmalaflokks, sem landslistann hefur í kjöri, eða umboðsmaður þess frambjóðanda eða skipaður talsmaður, vera sjálfsgaður til að gæta réttar landslistans. Sama skipun skal á höfð í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, um umboðsmenn eða skipaðan talsmann lista þar.

109. gr.

Í viðurvist þessara manna opnar svo yfirkjörstjórn atkvæðasendingarnar úr hverri kjördeild kjördæmisins, eftir að þeim hefur verið gefinn kostur á að sannfæra sig um, að öll innsigli séu óskoðuð. Jafnótt og hver atkvæðakassi er opnaður, skal seðlum þeim, sem í honum eru, óskoðuðum, hellt í hæfilegt tómmt ílát með loki yfir, og þannig haldið áfram, unz allir atkvæðakassarnir eru tæmdir. En við og við skal loka ílátnu og hrista það, svo að seðlarnir úr hinum einstöku kjördeildum blandist vel saman.

Því næst skulu kjörseðlar teknir úr ílátnu, og les oddviti upp nafnið, sem við er merkt á hverjum seðli, eða listabókstaf, ef um lista er að ræða, og réttir hann jafnótt frambjóðendum eða umboðsmönnum til athugunar, en meðkjörstjórar merkja á meðan á blað atkvæðatöluna við nafn hvers frambjóðanda eða lista.

110. gr.

Atkvæði skal meta ógilt:

1. ef kjörseðill er auður;
2. ef ekki verður séð, við hvern frambjóðanda eða lista er merkt, eða ef ekki verður séð með vissu, hvort það, sem stendur á utankjörfundarseðli, getur átt við nokkurn af frambjóðendum þeim eða listum, er í kjöri eru (sbr. þó 112. gr.);
3. ef merkt er við nafn fleiri en eins frambjóðanda eða fleiri listabókstafi en einn, eða tölumerkt nöfn á fleiri listum en einum eða skrifað nafn fleiri en eins frambjóðanda á utankjörfundarseðil, eða fleiri en einn listabókstafur;
4. ef áletrun er á kjörseðli fram yfir það, sem fyrir er mælt, eða annarleg merki, sem ætla má, að sett séu af ásettu ráði til að gera seðilinn auðkennilegan, eða ef eitthvað er innan í utankjörfundarseðli, sem ætla má, að hafi verið sett þar í því skyni;
5. ef merkt er á sama kjörseðil við landslista eins flokks og frambjóðanda annars flokks eða utan flokka, eða í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum; við landslista eins flokks og kjördæmislista annars flokks eða utan flokka, eða ef merkt er á sama kjörseðli við fleiri en einn landslista;
6. ef kjörseðill er annar en kjörstjórn eða kjörstjóri hefur löglega afhent.

111. gr.

Atkvæði skal ekki meta ógilt, þó að gallað sé, ef greinilegt er, hvernig það á að falla, nema augljóslega komi í bága við framangreind ákvæði. Þannig skal taka gilt atkvæði, þó að merkt sé aftan við nafn eða listabókstaf, þó að kross sé ólöglegur, þó að á utankjörfundarseðli sé sleppt föðurnafni eða ættarnafn eitt sett, ef greinilegt er eftir sem áður, við hvern átt er, þó að titill og heimili fylgi nafni, þó að orðið listi eða landslisti fylgi listabókstaf að óþörfu, þó að í stað listabókstafs standi heiti stjórn-málafllokks, sem landslista hefur í kjöri, o. s. frv.

Lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, telst atkvæði, þó að láðst hafi að merkja við listabókstaf, ef nafn eða nöfn á honum eru tölusett eða krossað við nafn, enda séu ekki aðrir gallar á.

112. gr.

Nú hefur kjósandi kosið frambjóðanda eða lista flokks í kjördæmi og jafnframt orðið á að merkja við landslista hins sama flokks, og skal þá að visu taka seðilinn gildan sem atkvæði greitt frambjóðanda, eða í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, lista kjördæmisins, en landslistann skal þá telja ókosinn.

Utankjörfundaratkvæði greitt látnum frambjóðanda skal, ef annar hefur boðið sig fram í hans stað samkv. heimild og að fullnægðum skilyrðum 32. gr., teljast greitt hinum síðari frambjóðanda.

113. gr.

Komi öllum saman um, yfirkjörstjórn, frambjóðendum og umboðsmönnum, að einhver kjörseðill sé ógildur, skal hann ógildan telja. Verði ágreiningur meðal kjörstjórnar um gildi kjörseðils, skal afl atkvæða ráða úrslitum.

Úrskurða skal ágreiningssæðla jafnóðum og þeir koma fyrir og stöðva talningu atkvæða, unz úrskurður er felldur.

Nú verður ágreiningur milli kjörstjórnar og einhvers frambjóðanda eða umboðsmanns um það, hvort kjörseðill sé gildur eða ógildur, og skal þá leggja þá sæðla í tvö sérstök umslög, í annað þá sæðla, sem kjörstjórn hefur úrskurðað gilda, og í hitt þá sæðla, sem hún hefur úrskurðað ógilda.

Þá er allir kjörseðlar eru upp lesnir og atkvæðin skráð, telur yfirkjörstjórnin atkvæðin saman með nákvæmu eftirliti frambjóðenda og umboðsmanna, og skal þess gætt, að samtölu atkvæða beri saman við tölu þeirra, sem atkvæði hafa greitt samtals í kjördæminu samkvæmt skýrslum undirkjörstjórna, og að allt komi heim við samtölu afgangssæðla.

Umslögnum með ágreiningssæðlunum skal því næst lokað með innsigli yfirkjörstjórnar, og eiga frambjóðendur eða umboðsmenn þeirra rétt á að setja einnig fyrir þau innsigli sín. Yfirkjörstjórn sendir dómismálaráðuneytinu eftirrit af gerðabók sinni viðvíkjandi kosningunni, ásamt ágreiningssæðlunum, sem dómismálaráðuneytið leggur fyrir Alþingi í þingbyrjun með sömu ummerkjum sem það tók við þeim.

114. gr.

Til þess að finna, hver frambjóðandi nái kosningu í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal leggja við persónulega atkvæðatölu hvers frambjóðanda tölu þeirra atkvæða, sem í kjördæminu hafa fallið á landslista þess stjórnmalaflokks, sem frambjóðandinn er í kjöri fyrir. Ef frambjóðendur flokks í slíku kjördæmi eru fleiri en einn, teljast þó landslistaatkvæðin aðeins þeim, sem flest hefur persónuleg atkvæði. Ef frambjóðendur, sem gera þarf upp á milli, hver skuli hljóta landslistaatkvæði, hafa jafna tölu persónulegra atkvæða, skal úr því skorið með hlutkesti eftir reglum 119. gr.

Þann frambjóðanda, sem hæstri tölu nær, lýsir yfirkjörstjórn kosinn.

115. gr.

Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal telja saman, hve margir hafi kosið hvern lista, og er það atkvæðatala listanna hvers um sig.

Til þess að finna, hve margir frambjóðendur hafa náð kosningu af hverjum lista, skal leggja við atkvæðatölu hvers lista tölu þeirra atkvæða, sem í kjördæminu hafa fallið á landslista þess stjórnmalaflokks, sem listinn er í kjöri fyrir. Ef fleiri listar en einn eru í kjöri fyrir hinn sama stjórnmalaflokk, skal aðeins telja landslistaatkvæðin þeim listanum, sem hæsta hefur atkvæðatölu. Þessar tölur skal síðan skrifa hverja fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming talnanna, þá þriðjung þeirra, þá fjórðung o. s. frv., eftir því, hve marga þingmenn á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar, jafnmargar og kjósa á þingmenn, og fær hver listi jafnmarga þingmenn kosna sem hann á af tölum þessum.

Standi ekki svo mörg nöfn á lista sem honum ber fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum eftir sömu reglu.

116. gr.

Til þess að finna, hverjir frambjóðendur hafa náð kosningu á hverjum lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal telja saman atkvæði hvers einstaks frambjóðanda á þann hátt, sem nú skal greina:

Kjörstjórnin telur saman alla þá kjörseðla hvers lista, þar sem kjósendur hafa enga breytingu gert á röð frambjóðenda á listanum, og á efsti frambjóðandi hvers

lista jafnháa atkvæðatölu samanlagt á þeim kjörseðlum og seðlarnir eru margir, en hver hinna frambjóðendanna það brót af hinni sömu atkvæðatölu, að í teljara þess sé tala þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á, að frádreginni tölu þeirra frambjóðenda, sem framar standa á listanum, og í nefnara þess tala þeirra þingmanna og varaþingmanna, sem kjósa á.

Síðan tekur kjörstjórnin alla þá kjörseðla hvers lista, þar sem kjósendur hafa gert meiri eða minni breytingar við röð frambjóðendanna á listanum, og reiknar saman atkvæðatölu hvers frambjóðanda á þessum kjörseðlum eftir framangreindri reglu. Hafi kjósandi aðeins sett tölu við eitt nafnið eða nokkuð af þeim, eða strikað yfir nafn eða nöfn, telst hann una við röðina að öðru leyti, og þókast þeir frambjóðendur, sem ekki er merkt við, aðeins til við tilfærslu eða brottfall hinna; sé strikað yfir nafn frambjóðanda á kjörseðli, telst honum ekkert atkvæði né hluti úr atkvæði á þeim seðli.

Kjörstjórnin leggur samanlagða atkvæðatölu hvers frambjóðanda á þessum kjörseðlum við samanlagða atkvæðatölu hans á þeim kjörseðlum, þar sem engin breyting var gerð á röð frambjóðendanna á lista hans, og er þar með fundin endanleg atkvæðatala hvers frambjóðanda.

Þeir frambjóðendur, sem hæsta hafa fengið samanlagða atkvæðatölu á hverjum lista samkvæmt því, sem að framan segir, hafa náð kosningu sem þingmenn listans í þeirri röð, sem atkvæðatölur þeirra segja til, og svo margir sem listanum ber eftir atkvæðamagni hans. Ef tveir eða fleiri frambjóðendur hafa fengið jafnmörg atkvæði, sker hlutkesti úr á milli þeirra eftir reglum 119. gr.

117. gr.

Framboðslisti í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, sem hlotið hefur þingmann eða þingmenn, hefur rétt til jafnmargra varaþingmanna, en sá listi, sem ekki hefur hlotið þingmann, hefur ekki rétt til varamanns, þó að hann hefði atkvæðatölu til. Varamennina á hverjum lista skal tilnefna á sama hátt sem aðalmennina, þannig að þeir eru tilnefndir varamenn, sem hæstar atkvæðatölur hafa, næst á eftir þeim, sem þingmannskjöri hafa náð. Nú hreppir varaþingmaður af lista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, upphótarþingsæti, og skal yfirkjörstjórn sú, er í hlut á, þá koma saman að nýju og gefa næsta frambjóðanda á þeim lista, ef til er, kjörbréf sem varaþingmanni.

118. gr.

Hafi ekki við almennar kosningar eða uppkosningar í sambandi við þær fleiri en einn frambjóðandi verið í kjöri í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal yfirkjörstjórn lýsa hann kosinn án tillits til þess, hver atkvæði honum hafa verið greidd, og eins þó að enginn hafi greitt honum atkvæði. Hið sama skal og yfirkjörstjórn í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, gera, ef ekki hefur verið nema einn listi þar í kjöri.

119. gr.

Hafi tveir frambjóðendur eða fleiri jöfn atkvæði og geta ekki báðir eða allir náð kjöri sem þingmenn, varpar yfirkjörstjórn hlutkesti á þann hátt, að hún ritar nöfn þeirra frambjóðenda, sem jöfn hafa atkvæði, á sams konar seðla hvert um sig, letur seðlana samanbrotna í hylki og breiðir yfir og kveður til einhvern af óviðkomandi áhorfendum að draga einn seðil úr hylkinu, og segir nafnið á seðlinum til, hver sé kosinn.

120. gr.

Þegar búið er að telja atkvæðin að fullu, skal yfirkjörstjórn þegar í stað fá hinum kjörna þingmanni eða þingmönnum, svo og varaþingmönnum, kjörbréf, samið samkv. fyrirmynd, er dómsmálaráðuneytið segir fyrir um, og senda dóms-

málaráðuneytinu tilkynning um úrslit kosningarinnar í kjördæminu, og skal það birt í B-deild Stjórnartíðindanna.

121. gr.

Sé atkvæðasending frá einhverri kjördeild ekki komin til yfirkjörstjórnar á þeim tíma, sem nefndur er í 107. gr., skal yfirkjörstjórn engu að síður opna atkvæðakassa og önnur kjörgögn á ákveðnum degi, svo sem auglýst hafði verið, en aðeins eigi lýsa neinn þingmann kosinn fyrr en atkvæðasending sú, er vantaði, er komin og þau atkvæði talin með. En auglýsa skal frambjóðendum eða umboðsmönnum, eftir því sem auðið er, hvenær sendingin verður opnuð, til þess að þeir eigi kost á að vera þá viðstaddir.

122. gr.

Yfirkjörstjórnir skulu tafarlaust senda landskjörstjórn skýrslur um atkvæðatölurnar, hver úr sínu kjördæmi. Í skýrslunum skal tilgreina:

1. Hve mörg gild atkvæði hafi fallið á hvern þeirra landslista, sem í kjöri voru.
2. Í kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, hve mörg gild atkvæði hafi fallið á hvern frambjóðanda persónulega.
3. Í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, hvaða atkvæðatala hafi fallið á hvern lista fyrir sig og hvernig atkvæðatala hvers lista skiptist milli frambjóðendanna á hverjum lista fyrir sig samkv. 116. gr.

Skýrslunum skulu fylgja skilríki frambjóðendanna og í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, listanna um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk þeir hafi verið í kjöri, þau er fylgdu framboðum þeirra.

Landskjörstjórn lætur yfirkjörstjórninni í té eyðublöð undir þessar skýrslur.

123. gr.

Yfirkjörstjórnir senda Hagstofunni, hver úr sínu kjördæmi, skýrslu um kosninguna, ritaða á eyðublað, er Hagstofan lætur í té.

XIV. KAFLI

Úthlutun uppþótarþingsæta.

124. gr.

Þegar landskjörstjórn hafa borizt skýrslur allar um kosningaúrslit í kjördæmum eftir almennar alþingiskosningar (sbr. 122. gr.), skal hún koma saman til að úthluta allt að 11 uppþótarþingsætum til jöfnunar milli þingflokka, þannig að hver þeirra fái þingsæti í sem fyllstu samræmi við atkvæðatölu sína við kosningarnar. Landskjörstjórn auglýsir með hæfilegum fyrirvara stað og stund, er hún kemur saman í þessu skyni, svo að umboðsmönnum gefist kostur á að vera viðstaddir (sbr. 33. gr.).

125. gr.

Landskjörstjórn tekur til meðferðar og úrskurðar, að öllum skilríkjunum athuguðum, hverjum stjórnmálaflokkum skuli telja frambjóðendur þá og framboðslista, er í kjöri hafa verið við kosningarnar, og hverja utan flokka, einnig hverjir stjórnmálaflokkar hafi náð þingsæti og teljist því þingflokkar, en aðrir flokkar koma ekki til greina við úthlutun uppþótarþingsæta.

Atkvæði, sem fallið hafa á frambjóðendur utan flokka, koma ekki til greina við úthlutun uppþótarþingsæta.

126. gr.

Landskjörstjórn telur nú saman atkvæðatölur hvers þingflokks og fjölda þingmanna þeirra hvers um sig, kosinna í kjördæmum.

Hverjum þingflokki teljast atkvæði á þessa leið:

1. Samanlögð atkvæði greidd frambjóðendum flokksins í kjördæmum, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum.
2. Samanlögð atkvæði greidd framboðslistum flokksins í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum.
3. Samanlögð atkvæði greidd landslista flokksins.

127. gr.

Til þess að finna, hvernig uppbótarþingsætum ber að skipta milli þingflokka, skal fara þannig að: Fyrst skal finna meðaltal atkvæða á hvern kjördæmiskjörinn þingmann þess þingflokks, er fæst hefur atkvæði á hvern þingmann, og er það hlutfallstala kosningarinnar. Síðan skal skrifa atkvæðatölur hinna annarra þingflokka, hverja aftur undan annarri í sömu línu, og deila í þær hverja um sig tölu þingmanna hlutaðeigandi flokks kosinna í kjördæmum, fyrst að viðbættum 1, síðan 2, þá 3 o. s. frv., unz síðustu útkomur geta á þennan hátt ekki orðið jafnari hlutfallstölunni. Útkomurnar skal skrifa í röð niður undan atkvæðatölunum. Uppbótarþingsætum skal úthluta til þingflokka eftir tölum þessum þannig, að fyrsta uppbótarþingsætið fellur til þess þingflokks, sem hæsta á útkomuna, annað til þess, sem á hana næsthæsta, og síðan áfram eftir hæð talnanna, unz eitt uppbótarþingsæti hefur fallið á hverja þeirra, nema 11 uppbótarþingsætum hafi verið úthlutað áður. Þó skal því aðeins úthluta uppbótarþingsæti á tölu lægri en hlutfallstalan, að enginn annar þingflokkur hefði fengið hærri atkvæðatölu á hvern þingmann, ef hann hefði bætt við sig því þingsæti.

Verði útkomur tveggja eða fleiri flokka jafnar áður en lokið er úthlutun uppbótarþingsæta, og eigi báðir eða allir tilkall til uppbótarþingsætis, skal varpa hlutkesti um, hverjum flokknum skuli úthluta uppbótarþingsæti, og haga hlutkestinu á þann hátt, sem fyrir er mælt í 119. gr.

128. gr.

Til þess að finna, hverjir frambjóðendur þingflokks hafa náð uppbótarþingsæti, skal fara þannig að: Fyrst skal nema af landslista flokksins alla þá frambjóðendur, sem náð hafa kosningu í kjördæmum. Þá frambjóðendur, sem kunna að hafa náð kosningu sem varabíngmenn, skal þó eigi nema af listanum að svo stöddu. Því næst skal skrá við nöfn frambjóðendanna persónuleg atkvæði þeirra hvers um sig í kjördæmum. Ef eftir eru á listanum tveir eða fleiri, sem í kjöri hafa verið í sama kjördæmi, skal nema þá alla burt, nema þann einn fyrir hvert kjördæmi, sem hæsta hefur atkvæðatölu. Því næst skal raða þeim frambjóðendum, sem eftir eru á listanum, þannig, að sá, sem hæsta atkvæðatölu hefur, verði efstur, sá, sem að honum frágengnum hefur atkvæðatölu, er nemur hæstri hundraðstölu gildra kjörseðla í kjördæmi sínu, næstefstur, o. s. frv. á víxl.

Hafi þingflokkur notað sér heimild 30. gr. til íhlutunar um röð frambjóðenda á landslista, skal á sama hátt og áður segir nema af skrá flokksins alla þá, sem ekki koma til greina við úthlutun uppbótarþingsæta. Þeir, sem þá eru eftir á skránni, skipast í þriðja hvert sæti landslistans í þeirri röð, sem þeir nú eru, þannig að efsti frambjóðandi á skránni verður þriðji á landslistanum, annar frambjóðandi hinn sjötti o. s. frv., hafi hann eigi áður hlotið sæti á honum samkvæmt reglum 1. málsg. þessarar gr. Að öðru leyti skipast sæti landslistans samkvæmt reglum 1. málsg. Ef þingflokkur hefur ekki haft landslista í kjöri, en á þó tilkall til uppbótarsæta, skal landskjörstjórn gera þeim flokki uppbótarsætalista, er sé skipaður öllum frambjóðendum flokksins í kjördæmum, þó ekki fleiri frambjóðendum fyrir neitt kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn og varabíngmenn. Hafi fleiri verið í kjöri af hálfu þess flokks í kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn, tekur sá eða þeir frambjóðenda sæti á uppbótarsætalistanum, sem hefur hæsta eða hærri atkvæðatölu í kjördæminu. Því næst nemur landskjörstjórn þá frambjóðendur af listanum, sem hafa náð kosningu í kjördæmi, og skipar þeim, sem þá eru eftir, í röð á listanum samkvæmt reglum 1.

málsgr. þessarar gr. Ef frambjóðendur hafa jöfn atkvæði við niðurskipun á lista eða til uppbótarþingsætis, ræður hlutkesti milli þeirra eftir reglum 119. gr.

Skorti nú á, að eftir séu á lista þingflokks tvöfalt fleiri nöfn en listanum hafa hlotnast uppbótarþingsæti, nefnir hlutaðeigandi flokksstjórn til menn, sem koma neðst á listann, eftir því sem til þarf til viðbótar á listann, og skal veita henni hæfilegan frest til þess.

Þeir, sem nú standa efstir á landslista hvers þingflokks, hafa náð kosningu sem landskjörnir þingmenn, svo margir af hverjum landslista sem hlutaðeigandi þingflokki hafa hlotnast uppbótarsæti.

129. gr.

Þingflokkur, sem hlotið hefur uppbótarþingsæti, hefur rétt til jafnmargra varaþingmanna og hann hefur hlotið uppbótarþingsæti.

Varasætum er úthlutað á sama hátt sem aðalsætunum, þannig að úthlutað er, samkvæmt framangreindum reglum, tvöfalt fleiri sætum til hvers þingflokks en honum ber af uppbótarþingsætum, og verði þeir, sem umfram eru rétta tölu landskjörinna þingmanna hvers flokks, varamenn þeirra.

130. gr.

Þegar úthlutað hefur verið uppbótarþingsætum samkvæmt 128. gr., skal landskjörstjórn tafarlaust gefa þeim, sem kosningu hafa náð í uppbótarþingsæti, svo og varamönnum, kjörbréf sem 1., 2., 3. o. s. frv. landskjörnum þingmönnum eða varaþingmönnum, eftir þeirri röð, sem þeir hafa náð kosningu. Kjörbréfin skulu gerð eftir fyrirmynd, er dómsmálaráðuneytið segir fyrir um.

Landskjörstjórn sendir dómsmálaráðuneytinu tilkynning um úthlutun uppbótarþingsætanna, og skal birta nöfn hinna landskjörnu þingmanna í B-deild Stjórnartíðindanna.

131. gr.

Landskjörstjórn sendir Hagstofunni skýrslu um atkvæðatölur flokkanna og úthlutun uppbótarþingsætanna, ritaða á eyðublað, er Hagstofan lætur í té.

132. gr.

Nú er ágreiningur milli umboðsmanna landslista eða stjórnmalaflokks, sem þátt hefur tekið í alþingiskosningum, og landskjörstjórnar um felldan úrskurð, og eiga þá umboðsmenn rétt á að fá bókaðan ágreining sinn í gerðabók landskjörstjórnar. Landskjörstjórn sendir dómsmálaráðuneytinu eftirrit af gerðabók sinni um landslista og úthlutun uppbótarþingsæta, svo og skýrslur þær og skilríki frá yfirkjörstjórnunum, sem ágreiningur kann að vera um, en dómsmálaráðuneytið leggur það fyrir Alþingi í þinghyrjun með sömu ummerkjum og það tók við því.

133. gr.

Nú hefur Alþingi úrskurðað ógilda kosningu þingmanns, sem kjörbréf hefur fengið í kjördæmi eftir almennar alþingiskosningar, og uppkosning hefur farið fram (sbr. 142. og 143. gr.), og skal þá landskjörstjórn, ef samanlagðar atkvæðatölur þingflokka og þingmannatala þeirra gefa nú ástæðu til slíks, leiðrétta fyrri niðurstöður um úthlutun uppbótarþingsæta, jafnvel þótt landskjörinn þingmaður missi við það umboð sitt.

Þó að frambjóðandi flokks fjölgi við sig atkvæðum við uppkosningu, miðast uppbót flokksins aldrei við hærri atkvæðatölu en honum var reiknuð eftir aðalkosninguna. Flokkur, sem við aðalkosninguna hefur ekki náð þingsæti í kjördæmi, en nær því við uppkosningu, fær ekki við það rétt til uppbótarþingsætis.

XV. KAFLI

Kosningum frestað, uppkosningar, aukakosningar og kosningar eftir þingrof.

134. gr.

Nú ferst kosning fyrir í einhverri kjördeild á hinum ákveðna degi sökum óveðurs eða af öðrum óviðráðanlegum orsökum, og kveður þá undirkjörstjórn innan viku til kjörfundar að nýju. Í kaupstöðum og kauptúnum skal birta fundarboðið á sama hátt og venja er þar að birta opinberar auglýsingar, en í sveitum skal senda með það gagnert á hvert heimili.

Farist kosning fyrir af því, að kjörseðlasending kemur eigi til skila, skal undirkjörstjórn tafarlaust tilkynna það yfirkjörstjórn, sem endurnýjar sendinguna svo fljótt sem verða má. Undirkjörstjórn kveður síðan til kjörfundar að nýju á þann hátt, sem fyrir er mælt í 1. mgr. þessarar greinar.

Komi atkvæðasending frá kjördeild ekki til skila til yfirkjörstjórnar, en kosning hefur farið fram, lætur yfirkjörstjórn nýja kosning fara fram í kjördeildinni, og fer um hana að öllu leyti á sama hátt og fyrr segir.

135. gr.

Nú deyr frambjóðandi í einmenningskjördæmi eða tvímenningskjördæmi innan viku fyrir kjördag (sbr. 32. gr.) eða uppkosning verður nauðsynleg fyrir það, að kosning er úrskurðuð ógild samkvæmt 41. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 142. og 143. gr. þessara laga, eða þingmannssæti verður af öðrum ástæðum autt áður en kjörtímabil er á enda, og skal þá dómismálaráðuneytið með auglýsingu í Lögbirtingablaðinu kveðja til nýrra kosninga og ákveða kjördag, svo fljótt sem því verður við komið, og eigi síðar en innan mánaðar, ef kosningu hefur verið frestað sökum þess, að frambjóðandi hefur látizt, eða ef um uppkosningu er að ræða fyrir það, að kosning hafi verið úrskurðuð ógild.

Kosningu og kjördag skal tilkynna yfirkjörstjórn í tæka tíð, svo að hún geti sent undirkjörstjórnnum lögboðin kjörgögn. Að öðru leyti fer kosning fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga.

Aukakosning þingmanns gildir fyrir þann tíma, sem sá átti eftir, er hinn ný-kosni kemur í staðinn fyrir.

136. gr.

Nú er þing rofið og boðað til nýrra kosninga, og ákveður konungur þá kjördag, sem skal tilkynna yfirkjörstjórnnum í tæka tíð, svo að þær geti sent undirkjörstjórnnum lögboðin kjörgögn.

Að öðru leyti fara þessar kosningar fram samkvæmt fyrirmælum þessara laga.

XVI. KAFLI

Skil á utankjörfundarkjörgögnum.

137. gr.

Hreppstjórar og skipstjórar skulu tafarlaust eftir kjördag senda bæjarfógeta þeim eða sýslumanni (í Reykjavík lögmanni), sem þeir hafa fengið kjörgögn hjá, öll ónotuð kjörblöð með tilheyrandi umslögum, svo og stofna af notuðum kjörhlöðum. Hafi kjörblað eða umslag glatazt, skal þess getið sérstaklega og umslag eða kjörblað, tölusett sömu tölu, sent með. Skal hlutaðeigandi sýslumaður eða bæjarfógeti (í Reykjavík lögmaður) ganga stranglega eftir því, að skil þessara kjörstjóra utan kjörfunda séu svo greinileg, að séð verði með fullri vissu, til hvers hvert einasta kjörblað með tilheyrandi umslagi, sem ekki er skilað aftur, hefur verið notað.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) senda síðan dómismálaráðuneytinu afrit bóka þeirra, sem þeir halda yfir kjörgögnin (sbr. 46. gr.), ásamt

skilagrein yfir notuð kjörgögn og skýrslu um það, sem ónotað er. Skulu sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) varðveita hin ónotuðu kjörgögn til notkunar við uppkosningar og aukakosningar, er fyrir kunna að koma. En fyrir hverjar almennar kosningar skulu þeir senda dómsmálaráðuneytinu eftirstöðvar kjörgagna og gera grein fyrir því, sem notað hefur verið, ef nokkuð er. Dómsmálaráðuneytið skal ganga stranglega eftir glöggum skilum af hendi bæjarfógeta og sýslumanna (í Reykjavík lögmanns).

138. gr.

Yfirkjörstjórnir skulu þegar að lokinni atkvæðatalningu taka alla utankjörfundarseðla aðra en þá, sem ágreiningur kann að vera um og teknir hafa verið frá samkvæmt ákvæðum 113. greinar, búa um þá í sterku umslagi eða umbúðapappír, innsigla bréfið eða böggulinn vandlega og senda til sýslumanns þess eða bæjarfógeta, sem úthlutaði utankjörstaðagögnum í kjördæminu (í Reykjavík lögmanns). Geta skal þess með greinilegri áritun, að í bréfinu eða bögglinum séu notaðir utankjörfundarseðlar og frá hvaða kosningu.

Sýslumenn og bæjarfógetar (í Reykjavík lögmaður) skulu geyma þessi bréf og böggla óopnaða í tvö ár, og hafi kjörseðlanna þá ekki verið krafizt af rannsóknardómara í sakamáli út af grun um atkvæðafölsun, skal brenna þá í óhreyfðum umbúðum.

XVII. KAFLI

Óleyfilegur kosningaróður og kosningaspjöll.

139. gr.

Það er óleyfilegur kosningaróður eða kosningaspjöll:

1. Að safna undirskriftum undir áskoranir um framboð til þingmennsku eða loforð um kjörfylgi, svo og að undirskrifa slíkar áskoranir, fram yfir það, sem tekið er fram um meðmælendur með frambjóðendum og framboðslistum í 27. gr. og um yfirlýsingar um fylgi við nýja stjórnmalaflokka í 28. gr. Þó er stjórnmalafélagi, sem gert hefur ályktun um áskorun um framboð til þingmennsku innan héraðs, heimilt að koma ályktuninni á framfæri.
 2. Að bera á mann fé eða friðindi til að hafa áhrif á, hvort hann greiðir atkvæði eða hvernig hann greiðir atkvæði, að svipta mann eða ógna manni með sviptingu atvinnu eða hlunninda í sama skyni, að heita á mann fé eða friðindum, ef kosning fari svo eða svo, að torvela hjúi sínu eða öðrum, sem menn hafa yfir að segja, sókn á kjörfund eða til utankjörfundarkjörstaðar, svo og að beita þvingunarráðstöfunum í sambandi við kosningar.
 3. Að reyna að hafa áhrif á atkvæðagreiðslu, hvort heldur er með ræðuhöldum, prentuðum eða skrifuðum ávörpum eða auglýsingum á sjálfum kjörstaðnum, þ. e. í kjörfundarstofu, kjörklefa eða annars staðar í eða á þeim húsakynnum, þar sem kosning fer fram, svo og í næsta nágreinni.
 4. Að gefa ónákvæmar eða villandi upplýsingar um sig eða aðra, svo sem um nafn, aldur, búsetu í landinu, heimilisfang eða annað, sem leiðir eða leitt getur til þess, að maður verði settur á kjörskrá, sem ekki á rétt á að vera þar, eða maður ekki settur á kjörskrá eða tekinn út af kjörskrá, sem á rétt á að vera þar, eða maður verði látinn greiða atkvæði í stað annars manns, er stendur á kjörskrá, eða fyrr en manni ber samkv. kjörskránni.
- Hér undir heyrir sérstaklega, ef maður telur sig til málamynda heimilisfastan í kjördæmi, aðeins til þess að verða settur þar á kjörskrá.
5. Að gefa út villandi kosningaleiðbeiningar.
 6. Að rangfæra atkvæðagreiðslu, hvort heldur er með því að eyðileggja eða breyta atkvæði, sem greitt hefur verið, eða á annan hátt.

XVIII. KAFLI

Kosningakærur.

140. gr.

Nú kærir einhver kjósandi, að þingmann þann, er kosningu hlaut, skorti einhver kjörgengisskilyrði, eða að þingmaður eða framboðslisti hafi verið ólöglega framboðinn eða kosinn, svo að ógilda beri kosninguna, og skal hann þá innan 4 vikna frá því að kosningaúrslit voru auglýst, en þó áður en næsta Alþingi kemur saman, senda dómsmálaráðuneytinu kæru í tveimur samritum. Dómsmálaráðuneytið sendir þegar í stað frambjóðandanum, sem kæran varðar, eða ef um framboðslista er að ræða, umboðsmönnum listans, annað samritið, en hitt skal lagt fyrir Alþingi þegar í þingbyrjun.

141. gr.

Kærum út af brotum á lögum þessum, að svo miklu leyti sem þau heyra ekki undir úrskurð hreppsnefnda og bæjarstjórna, kjörstjórna eða Alþingis, skal beina til hlutaðeigandi dómara, og fer um málareksturinn að hætti almennra lögreglu-mála, með þeirri undantekningu, er getur í 24. gr., nema um brot sé að ræða á hinum almennu hegningarlögum.

Enginn kjósandi, sem greitt hefur atkvæði við kosningar til Alþingis, skal skyldur að skýra frá því fyrir rétti í nokkru máli, hvernig hann hefur greitt atkvæði.

XIX. KAFLI

Úrskurður Alþingis um gildi kosninga.

142. gr.

Ef Alþingi berst kæra um að nýkosinn þingmann skorti skilyrði fyrir kjörgengi eða sé á annan hátt ólöglega framboðinn eða kosinn, rannsakar það kærana og fellir úrskurð um hana jafnframt því sem það rannsakar kjörbréf hvers nýkosins þingmanns ásamt gögnum þeim, er Alþingi berast frá yfirkjörstjórn viðvikjandi kosningu hans, og úrskurðar um gildi kosningarinnar á þann hátt, sem nánar er fyrir mælt í þingsköpum.

Ef þingmaður er ekki kjörgengur, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda.

Ef þeir gallar eru á framboði eða kosningu þingmanns, sem ætla má, að hafi haft áhrif á úrslit kosningarinnar, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda, og einnig án þess, ef þingmaðurinn sjálfur, umboðsmenn hans eða meðmælendur hafa visvitandi átt sök á misfellunum, enda séu þær verulegar. Þegar um lista er að ræða, fer um alla þingmenn, kosna af listanum, eins og annars um einstakan þingmann, ef misfellurnar varða listann í heild.

Ef þingmaður hefur verið í kjöri í tveimur kjördæmum, eða á tveimur listum, eða fyrir fleiri stjórn málaflökka en einn eða fyrir stjórn málaflökk og jafnframt utan flökka við hinar sömu alþingiskosningar, úrskurðar Alþingi kosningu hans ógilda.

Eigi varðar það ógildingu kosningar, þó gilt hafi verið metið atkvæði kjósanda utan kjörfundar, sem síðar hefur verið upplýst um, að hafi verið staddur á kjörstað á kjördegi (sbr. 96. og 100. gr.).

143. gr.

Nú hefur Alþingi úrskurðað kosningu þingmanns ógilda, og skal þá upp-kosning fara fram, svo og ef þingmaður missir kjörgengi, nema þeir eigi tilkall til varamanns.

Ef kosning heils lista í kjördæmi, þar sem kosið er hluthundnum kosningum, er úrskurðuð ógild, skal öll kosningin þar endurtekin.

XX. KAFLI

Hvernig varamenn taka þingsæti.

144. gr.

Varamenn þingmanna í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, taka þingsæti eftir þeirri röð, sem þeir eru kosnir, þegar þingmenn þess lista, sem þeir eru kosnir á, falla frá eða forfallast, og án tillits til þess, hver þingmaður listans það er. Varamenn landskjörinna þingmanna taka þingsæti eftir hliðstæðri reglu.

Ef þingmaður í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða landskjörinn þingmaður deyr, segir af sér þingmennsku eða missir kjörgengi, tekur varamaður sæti sem þingmaður út kjörtímabilið.

Ef þingmaður í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, eða landskjörinn þingmaður forfallast sökum veikinda eða annars, á hann rétt á að láta varamann taka sæti sitt á meðan, en tilkynna skal hann forseta þeirrar deildar, er hann á sæti í, eða forseta sameinaðs Alþingis, ef Alþingi hefur ekki skipt sér í deildir, í hverju forföllin eru fólgin og hversu lengi þau munu vara. Ef varamaður tekur þingsæti í forföllum þingmanns, skal hann ekki sitja skemur en tvær vikur, nema Alþingi hafi verið rofið eða því slitið eða frestað áður.

Varamenn taka sæti í þeim nefndum innan Alþingis, er sá þingmaður sat í, er þeir taka sæti hans.

XXI. KAFLI

Kostnaður.

145. gr.

Um greiðslu kostnaðar vegna framkvæmda á lögum þessum fer sem hér segir:

1. Ríkissjóður greiðir framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf landskjörstjórnar og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er dómsmálaráðuneytið eða landskjörstjórn lætur í té samkvæmt lögum þessum, svo og fyrir húsnæði til afnota fyrir landskjörstjórn.
2. Sýslusjóðir eða bæjarsjóðir greiða framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf yfirkjörstjórna og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er yfirkjörstjórnir láta í té samkvæmt lögum þessum, svo og fyrir húsnæði, þar sem talning atkvæða fer fram.
3. Hreppssjóðir eða bæjarsjóðir greiða framlagðan nauðsynlegan kostnað við störf undirkjörstjórna og fyrir kjörgögn þau og áhöld, er undirkjörstjórnir láta í té samkvæmt lögum þessum, fyrir húsnæði til kjörfunda, svo og fyrir viðhald og endurnýjun atkvæðakassa með tilheyrandi pokum.

XXII. KAFLI

Refsiákvæði.

146. gr.

Það varðar sektum frá 50—1000 kr., ef ekki liggur þyngri refsing við eftir öðrum ákvæðum þessara laga eða eftir öðrum lögum, ef hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn, kjörstjórn, utankjörfundarkjörstjóri eða embættismaður haga fyrirskipaðri framkvæmd laga þessara visvitandi á ólöglegan hátt eða vanrækja hana.

Refsingunni má beita við hvern einstakan í hreppsnefnd, sýslunefnd, bæjarstjórn eða kjörstjórn.

147. gr.

Það varðar sektum frá 20—200 kr.:

1. Ef maður býður sig fram til þingmennsku, vitandi að hann er ekki kjörgengur.

2. Ef maður býður sig fram í fleiri kjördæmum en einu, eða á fleiri listum en einum, eða fyrir fleiri en einn stjórnmálaflokk eða fyrir stjórnmálaflokk og jafnframt sem utanflokkamaður.
3. Ef maður safnar undirskriftum um áskoranir um framboð til þingmennsku eða loforð um kjörfylgi fram yfir það, sem heimilað er í lögum þessum. Sömu refsingu sætir sá, sem undirskrifar slíkar áskoranir eða loforð, vitandi að lögleyfðri hámarkstölu er náð.
4. Ef kjósandi ónýtir af ásettu ráði atkvæðaseðil sinn við kosningu á kjörfundi eða við kosningu hjá utankjörfundarkjörstjóra (sbr. 72. og 95. gr.).
5. Ef kjósandi sýnir af ásettu ráði, hvernig hann kys eða hefur kosið (sbr. þó 92. gr.)
6. Ef maður njósna um, hvernig kjósandi kys eða hefur kosið.
7. Ef kjósandi gerir sér upp sjónleysi eða önnur forföll til þess að fá aðstoð við kosningu.
8. Ef maður aðstoðar kjósanda við atkvæðagreiðslu utan kjörfundar eða ef kjósandi þiggur slíka aðstoð.
9. Ef kjósandi, sem greitt hefur atkvæði utan kjörfundar og komið atkvæðinu til undirkjörstjórnar, er staddur innan þess kaupstaðar, þar sem atkvæðagreiðslan fer fram, eða í sveitum innan kjördeildarinnar og á þeim tíma, sem atkvæðagreiðslan fer fram, vanrækir að tilkynna undirkjörstjórn næveru sína (sbr. 96. gr.).
10. Ef maður vanrækir af ásettu ráði að koma til skila atkvæðabréfi, sem honum hefur verið trúað fyrir, eða tefur vísitandi fyrir sendingu atkvæða og kjörgagna.
11. Ef maður sendir frá sér tvo eða fleiri kjörseðla með atkvæðum greiddum utan kjörfundar við hinar sömu alþingiskosningar (sbr. þó 66. gr.).
12. Ef maður gefur ónákvæmar eða villandi upplýsingar um sig eða aðra á þann hátt, sem greint er í 139. gr. 4. tölulið, ef ekki liggur þyngri refsing við eftir öðrum ákvæðum þessara laga eða eftir öðrum lögum.
13. Ef maður gefur út villandi kosningaleiðbeiningar.

148. gr.

Það varðar 100—1000 króna sekt, nema þyngri refsing liggir við eftir öðrum lögum:

1. Ef kjörstjórnarmaður eða utankjörfundarkjörstjóri njósna um, hvernig kjósandi kys eða hefur kosið, eða gefur vísitandi villandi kosningaleiðbeiningar.
2. Ef kjörstjórnarmaður segir frá, hvernig kjósandi, sem hann hefur aðstoðað, hefur greitt atkvæði.
3. Ef kjörstjórnarmaður, utankjörfundarkjörstjóri, póstur eða sá, sem tekið hefur að sér flutning kjörgagna samkvæmt 57. gr. eða atkvæðakassa samkvæmt 104. gr., tefur fyrir, að það komist til skila.
4. Ef maður torveldar hjúi sínu eða öðrum, sem hann á yfir að segja, sókn á kjörfund eða atkvæðagreiðslu utan kjörfundar.
5. Ef maður greiðir atkvæði á tveim stöðum við hinar sömu alþingiskosningar.

149. gr.

Það varðar 50—1000 króna sekt og missi kosningarréttar í 5 ár og fyrir fullt og allt við ítrekuð brot:

1. Ef maður ber fé eða friðindi á mann eða heitir manni fé eða friðindum til að hafa áhrif á, hvort hann greiðir atkvæði eða hvernig hann greiðir atkvæði, eða ef maður sviptir mann eða ógnar manni með sviptingu atvinnu eða hlunninda í sama skyni.
2. Ef maður tekur fé eða friðindi fyrir að greiða atkvæði, láta vera að greiða atkvæði eða að greiða atkvæði á ákveðinn hátt.

150. gr.

Það varðar betrunarhúsvinnu eða fangelsi og missi kosningarréttar:

1. Ef maður beitir þvingunarráðstöfunum eða ofbeldi eða hótunum um ofbeldi til að raska kosningafrelsi manns, annaðhvort á þann hátt að meina honum að greiða atkvæði eða að neyða hann til að greiða atkvæði á annan veg en hann vill.
2. Ef maður visvitandi rangfærir atkvæðagreiðslu, annaðhvort á þann hátt að glata atkvæði, breyta atkvæði, skemma eða glata atkvæðasendingu, búa til kjörseðla, er líkast mjög þeim, sem notaðir eru við kosningu, og hagnýtir þá sjálfur eða lætur þá frá sér til þess að aðrir geti hagnýtt þá, rugla úrslit talningar atkvæða eða á annan hátt.

151. gr.

Sektir allar samkvæmt lögum þessum renna í rikissjóð.

XXIII. KAFLI

Hvenær lögin öðlast gildi.

152. gr.

Lög þessi öðlast gildi samtímis stjórnarskrárbreytingu þeirri, sem samþykkt er af Alþingi vorið 1942, og falla þá jafnframt úr gildi:

1. Lög nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis.
2. Lög nr. 8 1937, um breyting á lögum nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis.
3. Lög nr. 15 1938, um breyting á lögum nr. 18 1934, um kosningar til Alþingis, svo og öll önnur ákvæði í lögum, er í bága kunna að koma við þessi lög.

Ákvæði til bráðabirgða.

Í kosningum þeim, sem fram fara næst eftir gildistöku þessara laga, skulu vera tveir kjördagar, þó ekki í þeim kjördeildum, sem eru innan takmarka kaupstaðar eða kaupsþúns. Þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, skal í öllu svo að farið sem fyrir er mælt í 104. gr., að því viðbættu, að kjörskráin og þau eftirrit hennar, sem kjörstjórn hefur haft til afnota, skulu lögð með öðrum kjörgögnum í poka þann, sem innsiglaður er. Eftir að kjörfundur er settur hinn síðari kjördag, opnar kjörstjórn hinn innsiglaða poka og umslög, sem í honum eru, í viðurvist frambjóðenda eða umboðsmanna þeirra. Sé frambjóðandi eigi mættur eða umboðsmaður hans, kveður hún til valinkunnann mann að vera umboðsmaður frambjóðanda. Sé eigi unnt að fullnægja þessu ákvæði, má þó rjúfa innsigli, opna umslögin og hefja kosningu, þegar klukkustund er liðin frá setningu kjörfundar. Um hinn síðari kjördag gilda ákvæði XII. kafla laganna eftir því, sem við á.

Ef öll kjörstjórnin er sammála og allir frambjóðendur eða umboðsmenn þeirra, sem mættir eru, samþykkja, má kjörstjórn, þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, ákveða, að eigi skuli vera fleiri kjördagar í kjördeildinni, enda sé kjörbókin undirrituð af frambjóðendum og umboðsmönnum, sem samþykkt hafa. Hafi 80% eða fleiri af kjósendum í kjördeildinni kosið eða fengið vottorð samkv. 85. gr., nægir einróma samþykki kjörstjórnar til slíkrar ákvörðunar.

Hinn fyrri kjördag skal setja kjörfund kl. 10 árdegis og hinn síðari kjördag kl. 12 á hádegis.

Fyrir kosningar þær, er fyrstar fara fram eftir lögum þessum, skal sinna kröfum um stofnun nýrra kjördeilda samkv. 6. gr., þótt þær komi ekki fram fyrr en 3 vikum á undan kosningum, enda skal þá nota staðfest eftirrit af kjörskrá hreppa eða hreppshluta, sem skipt hefur verið.

Nd. 142. Frumvarp til laga

um virkjun Fossár í Ólafsvíkurhreppi.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

1. gr.

Sveitarstjórnnum Ólafsvíkur og Neshrepps í Snæfellsnessýslu heimilast að reisa og reka raforkustöð við Fossá á Snæfellsnesi, til þess að vinna úr henni raforku til almenningsþarfa, leggja háspennutaugar til Ólafsvíkur og Hellissands og þeirra staða annarra, er ákveðið kann að verða að leiða raforku til frá Fossá, svo og að gera afspennistöðvar og þau mannvirki önnur, er með þarf til þess að koma orkunni til notenda.

2. gr.

Áður en byrjað er á verkinu, skal senda atvinnumálaráðherra frumdrætti að hinum fyrirhuguðu mannvirkjum ásamt lýsingu á þeim. Getur ráðherra krafizl þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun verksins, sem nauðsynlegar kunna að þykja að dómi sérfræðinga vegna almenningshagsmuna.

3. gr.

Þegar sveitarstjórnir Ólafsvíkur og Neshrepps hafa reist raforkustöð við Fossá og tekið hana í notkun, skal virkjunin rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi, samkvæmt reglugerð, er atvinnumálaráðherra staðfestir.

4. gr.

Raforkustöðin við Fossá selur rafmagn til Ólafsvíkur og Hellissands. Þá raforku, sem umfram kann að verða þörf notenda í Ólafsvík og Neshreppi á hverjum tíma, er raforkustöðinni skylt að láta í té við stöðvarvegg í orkuverinu og við spennistöðvar á háspennulínunum frá Fossá til Hellissands til almenningsnota í nærliggjandi sveitum við kostnaðarverði, að viðbættum 10%. Þetta verð má þó aldrei fara fram úr því, sem greitt er fyrir raforkuna í Ólafsvík og á Hellissandi, miðað við afhendingu á sama stað. Skal verð þetta, ef samkomulag næst eigi, ákveðið með mati samkvæmt 147. gr. 1. b. vatnalaganna frá 1923.

5. gr.

Nú óska nærliggjandi sveitir að fá meira rafmagn en unnt er að láta þeim í té af þeirri orku, er við fyrstu virkjun fæst, og er hreppsstjórnnum Ólafsvíkur og Neshrepps þá heimilt, að fengnu samþykki atvinnumálaráðherra, að auka virkjunina svo sem henta þykir. Skal aukningin framkvæmd jafnskjótt og fé er fyrir hendi, nema gildar ástæður, að dómi ráðherra, hamli.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Í byrjun þessa þings flutti ég ásamt hv. þm. S.-Þ. till. til þál. um ríkisábyrgð fyrir rafveitum á Snæfellsnesi og í Þingeyjarsýslu. Þessi tillaga kom til umræðu í sameinuðu Alþingi og var þá vísað til fjárveitinganefndar. Ég hef nú gengið úr skugga um það, að sú nefnd mun ekki sem heild mæla með því, að Alþingi samþykki tillöguna. Hins vegar vil ég ekki knýja fram atkvæðagreiðslu um málið, hvorki í fjárveitinganefnd né sameinuðu Alþingi, þar sem ég tel höfuðatriði í slíku stórmáli, eins og rafmagnsmálin eru í heild, að það sé leyst með samkomulagi alls þingsins. Fyrir því leita ég nýrra leiða í sama máli og nú með sérstökum frumvörpum,

öðru fyrir Ólafsvík og Sand og hinu fyrir Stykkishólm. Í greinargerð fyrrnefndrar þingsályktunar segir svo:

„Haustið 1940 fór fram rannsókn á virkjunarskilyrðum við Fossá, skammt frá Ólafsvík, í því skyni að sannprófa, hvort unnt væri að bæta úr rafmagnspörf íbúanna á Sandi og í Ólafsvík frá því fallvatni. Rannsóknin leiddi í ljós, að öll aðstaða við Fossá var mjög hentug til virkjunar fyrir þessi tvö kaптún. Hafa hreppsbúar á Sandi og í Ólafsvík sent nefndir til tveggja undan genginna þinga til að leita eftir ríkis-ábyrgð vegna þessarar virkjunar. Þykir þeim málstaður sinn því betri, þar sem þessi kaптún eru nálega hin einu á landinu, sem vantar algerlega raforku, en íbúar á Sandi og Ólafsvík eru nú nálega 1000 að tölu. Frystihús eru í báðum þessum kaптúnum, og þarfnast þau mikillar orku. Mundu þau standa straum af verulegum hluta virkjunarkostnaðarins. Auk þess mundi annar iðnaður fylgja í kjölfar þessa hins fyrsta iðnaðar. Eftir útreikningum, sem rafmagnseftirlit ríkisins hefur gert, mundi þetta fyrirtæki bera sig vel.“

Læt ég þessa greinargerð nægja, en skýri málið nánar í framsögu.

Sp.

143. Nefndarálit

um till. til þál. um úthlutun bifreiða.

Frá minni hluta allsherjarnefndar.

Nefndin hafði til athugunar þáltill. á þskj. 8, ásamt brtt. á þskj. 88. Gat hún ekki orðið sammála um afgreiðslu málsins, og skilar því minni hluti hennar sérstöku nefndarálit.

Með gildistöku laga nr. 30 frá 1935 eru einstaklingar sviptir frjálsræði um innflutning og sölu bifreiða, auk ýmissa annarra vara, sem lögin kveða á um. Réttindi þessi og skyldur eru afhent sérstakri ríkisstofnun, en stjórn hennar aftur falin ákveðnum forstjóra, sem þó starfar undir stjórn og eftirliti fjármálaráðuneytisins og á þess ábyrgð.

Lög þessi voru á sínum tíma ekki sett til þess að afla ríkinu tekna, heldur til þess fyrst og fremst að tryggja landsmönnum á hverjum tíma nauðsynlegan bifreiðakost fyrir lægsta verð og um leið alveg sérstaklega til þess að koma í veg fyrir, að inn væri flutt annað en hagkvæmustu og beztu tegundir bifreiða, enda skyldi þeim fækkað að miklum mun, svo að hægara væri um alla varahluti. Þá var og gengið út frá því, að gera mætti miklu hagkvæmari innkaup með því, að þau yrðu gerð í stórum stíl af einum aðila í stað margra áður. Á þessum forsendum náðu lög þessi samþykki á Alþingi.

Nú er það alþjóð ljóst, að þessum tilgangi hefur á engan hátt verið náð með lögum þessum, nema síður sé. Einkasalan hefur aldrei, öll þessi ár, verið fær um að tryggja landsmönnum þann bifreiðakost, sem nauðsynlegur hefur verið á hverjum tíma, og það ekki einu sinni á þeim tímum, sem engir erfiðleikar voru á útflutningi frá öðrum þjóðum eða skipakosti til flutninga til landsins. Af þeim ástæðum einum hafa atvinnufyrirtæki, samgöngur og einstaklingar beðið svo stórt tjón, að það mun nú mega teljast í milljónum. Tegundum bifreiða hefur fjölgað stórkostlega frá því, sem áður var, og innkaup einkasölunnar þannig, að menn sáu sér ávallt hag í því að gera þau sjálfir og greiða 17% af kaupverðinu til einkasölunnar fyrir að koma þar hvergi nærri. Átti þetta sér þó einkum stað á þeim tíma, er farið var inn á þá braut að flytja aðeins notaðar bifreiðar til landsins, en þau verk hafa tvímæla-laust verið verst gerð af einkasölnni.

Það var ekki nema eðlilegt og sjálfsagt, að úthlutun bifreiða væri í höndum

einkasölunnar, alveg á sama hátt og úthlutun annarra vara, er hún hafði fengið sérréttindi til að verzla með, og hefði að sjálfsögðu aldrei komið til annarra kasta um það mál, eða það valdið neinum erfiðleikum, ef hún hefði jafnan uppfyllt þær skyldur, sem henni bar, að sjá landsmönnum fyrir nauðsynlegum bifreiðakosti, en einmitt við að bregðast þeim skyldum framkallar hún yfir sig ekki einasta erfiðleikana um úthlutun, heldur og ábyrgðina á því, að hún sé gerð sem réttlátust og sem bezt. En einmitt á þessu sviði bregzt forsjá einkasölunnar fyrir hag alþjóðar hvað mest, og það svo, að ráðuneytið verður að gripa inn í, fyrir ómótstæðilegar kröfur þegnanna, fyrst með því að skipa menn til aðstoðar einkasölnni í þessu máli og síðar með því að ráða sjálft fram úr hinum mest aðkallandi kröfum og gripa þannig beint inn í málið, þegar allt var komið í óefni.

Saga þessa máls er samfelld heild af rökum fyrir því, að málinu sé miklu betur borgið í höndum þeirra manna, sem áður önnuðust þessi viðskipti á frjálsum grundvelli en í höndum einkasölunnar, og því sé í raun og veru eðlilegast og sjálfsagðast að leggja einkasöluna niður svo fljótt sem auðið er. Hitt er svo jafnvíst, að það eitt út af fyrir sig bætir ekki samstundis úr því öngþveiti, sem einkasalan hefur skapað í þessu máli, og þolir það enga bið, að úr þessu verði bætt eftir beztu getu.

Til þess að fá sem gleggst yfirlit yfir málið, kvaddi nefndin fjármálaráðh. á fund til sín. Gaf hann henni glöggt yfirlit yfir gang þessa máls undanfarin ár og upplýsti m. a., að úthlutun bifreiða færi enn fram samkvæmt tillögum þeirra manna, er stjórnin hefði sett til aðstoðar forstjóra einkasölunnar, að undanskildum nauðsynlegum afbrigðum, sem eigi hefði verið unnt að sniðganga, bæði vegna aðkallandi þarfar atvinnuveganna, þar á meðal vegamála, svo og vegna aðkallandi þarfa í þágu heilbrigðismála og lögreglumála, er hann taldi, að sjálfsagt hefði verið að láta ganga fyrir öðrum þörfum. Og með því að ekki væri enn búið að úthluta samkvæmt fyrir-mælum fyrrnefndra manna, taldi hann ekki tímabært að láta aðra menn ákveða annað um úthlutun bifreiðanna.

Enginn nefndarmanna hreyfði mótmælum gegn þessum upplýsingum. En form. nefndarinnar tók það fram, að málið væri ekki komið fram sem ásökun á stjórnina fyrir pólitíska hlutdrægni í úthlutun bifreiða, heldur til þess að létta störfum þessum af ráðherra og reyna jafnframt að bæta úr þeirri óánægju, sem nú ríkir hér út af þessum málum.

Minni hlutinn lítur svo á, að þótt úthlutunin sé falin 3 manna nefnd, sem kosin er hlutfallskosningu af Alþingi, þá bæti það ekki á nokkurn hátt úr því, sem bæta þarf úr, þar sem fulltrúi hvers stjórn málaflökks kynni að hafa tilhneigingu til þess að gæta sem bezt hagsmuna sinna flokksmanna um alla úthlutun og finna síður til þeirrar ábyrgðar, sem á honum hvílir, er vitað er, að samnefndarmenn hafa sömu aðstöðu til sóknar og varnar. Þá fyrst er full hætta á, að pólitísk hlutdrægni gæti átt sér stað í stórum stíl, en það voru allir nefndarmenn sammála um, að forðast bæri í málinu.

Það, sem mest riður hér á nú, eins og málum er komið, er, að unnt sé að finna ákveðnar, réttlátar reglur um úthlutun bifreiða þeirra, sem til úthlutunar koma, á meðan eftirspurninni er ekki fullnægt. Minni hluti nefndarinnar leggur því til, að sameinað Alþingi fyrirskipi ríkisstjórninni að skipa nú þegar 5 menn til þess að undirbúa slíka reglugerð, svo að unnt sé að gefa hana út sem allra fyrst. Fjórir nefndarmanna séu skipaðir þannig, að hver þingflokkur tilnefni 1 mann, en ríkisstjórnin velji fimmta manninn, og sé hann formaður nefndarinnar. Við samning reglugerðarinnar ber nefndarmönnum að leita tillagna frá forráðamönnum helztu atvinnuvega landsmanna, samgöngumála og stéttarfélagana, sem mál þetta snertir. Á þennan hátt mætti komast að ákveðnum reglum í meginatriðum um úthlutun bifreiða, og eðlilegt, að hún yrði framvegis í höndum einkasölunnar, nema öðruvisi skipaðist um þá stofnun.

Minni hlutinn leggur því til, að þáttill. á þskj. 8 verði samþ. með eftirfarandi

BREYTINGU.

Tillgr. skal orða svo:

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að skipa nú þegar 5 manna nefnd til þess að semja reglugerð um úthlutun bifreiða, þar til unnt er að uppfylla eftirspurnina. Skál einn maður skipaður samkvæmt tilmælum frá hverjum stjórnmálaflokki þingsins, en fimmti maðurinn samkvæmt tillögu fjármálaráðherra, og er hann formaður nefndarinnar.

Nefndinni skal skylt að leita tillagna frá forstjóra bifreiðaeinkasölunnar og frá forráðamönnum helzú atvinnuvega landsmanna, samgöngumála og stéttarféлага, er mál þetta snertir, um það, hvernig bezt verður tryggt réttlæti í úthlutun bifreiðanna með fyrirmælum reglugerðarinnar.

Reglugerðin getur ákveðið hömlur á sölu bifreiða manna á milli, svo og hvað annað, sem nauðsynlegt kann að teljast til þess, að málum þessum verði sem bezt skipað í hag alþjóðar.

Kostnaður við störf nefndarinnar greiðist úr ríkissjóði.

Alþingi, 26. ágúst 1942.

Gunnar Thoroddsen,
fundaskr.

Gísli Jónsson,
frsm.

Sp.

144. Tillaga til þingsályktunar

um breyting á launakjörum og skipun ljósmæðra.

Flm.: Jón Pálmason, Bjarni Ásgeirsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta undirbúa, svo fljótt sem verða má, breytingar á ljósmæðralögum, er feli í sér bætt launakjör ljósmæðra og að öðru leyti aukna tryggingu fyrir áframhaldandi starfi þeirra.

Greinargerð.

Það er komið fram, að eins og nú stendur með öll launakjör, þá fari brátt svo, að ljósmæðurnar í landinu hverfi margar frá starfi sínu, sökum þess að þau launakjör, sem þær hafa við að búa, eru mjög í ósamræmi við almennt kaupgjald. Horfir þegar til vandræða í sumum héruðum landsins á þessu sviði. Flutningsmenn hafa rætt þetta mál við landlækni og fengið þær upplýsingar, að ástandið sé þannig í þessu efni, að mikilla breytinga sé þörf. Hefur landlæknir þegar skrifað öllum sýslunefndaroddivitum í landinu og beðið um álit þeirra á málinu. Er þar greinilega skýrt frá, hvernig við horfir um þetta mál, og vilja flutningsmenn vísa til þeirra raka, sem þar eru fram færð.

Fylgir hér með afrit af bréfinu.

Fylgiskjal.

LANDLÆKNIRINN

Reykjavík, 15. maí 1942.

Fyrirsjáanlegt mun mega telja, að óðar en liður verði almennt miklir erfiðleikar á að fá ljósmæður til að gegna ljósmæðraumdæmum í dreifbýlinu, og er þegar farið að bera tilfinnanlega á því í sumum héruðum. Ljósmæðrastörf í sveit-

um á Íslandi hafa, sem kunnugt er, aldrei verið aðalstörf, heldur aukastörf húsmæðra. Horfir og ekki svo, að ljósmæðrastörfin aukist þannig, að unnt sé að gera þau að aðalstarfi, að óbreyttu starfssviði og ljósmæðrafjölda. Fólki fækkar í flestum sveitum og þó örast ungu kvenfólki á barneignaaldri, auk þess sem barnkoma í landinu yfirleitt fer hraðminnkandi (1900: 30%, 1939: 19%). Fæðist nú um helmingur allra barna í stærstu kaupstöðunum, og er þess auðsjáanlega ekki langt að biða, að helmingur fæðinganna komi á Reykjavík eina. Árið 1900 komu á allt Kjalarnesprófastsdæmi aðeins 14,7% allra barnsfæðinga í landinu, en árið 1939 á Reykjavík eina saman um 37%. Þrátt fyrir hina miklu fólksfjölgun, sem orðin er síðan um aldamót (1900: 76308 — 1939: 118888), fæðast nú ekki fleiri börn árlega en þá gerðist. Um aldamótin má ætla, að komið hafi að minnsta kosti 10 fæðingar á hverja starfandi ljósmóður utan stærstu kaupstaðanna, en árið 1939 koma á hverja starfandi ljósmóður í Reykjavík 65 fæðingar, utan Reykjavíkur 7 og utan kaupstaðanna 5. Í fjöldamörgum ljósmæðraumdæmum í sveitum fæðast nú aðeins 1—2 börn árlega, þykir vel, ef 4 eru, og í nokkrum fæðist sum árin ekkert barn. Jafnframt því sem verkefni sveitaljósmæðranna dragast þannig saman, hagar orðið svo til í mörgum sveitum, að leitun er á þeim heimilum, að húsmóðirin hafi þau kvennaráð innan stokks, að hún geti sinnt hvoru tveggja, heimilisstörfunum og ljósmæðrastörfum, þó að ekki sé um annað að ræða en bregða sér frá 1—4 sinnum á ári. Eru þess ýmis dæmi, að ungar stúlkur læra til ljósmóðurstarfa fyrir sveit sína og taka við þeim, en verða þegar að sleppa þeim, er þær giftast og taka sjálfar að eiga börn. Er bersýnilegt, að hér þarf til einhverra ráða að gripa, því að í lengstu lög verður hverri fæðandi konu að koma nauðsynleg hjálp, með sem minnstu tilliti til þess, hvar á landinu hún er búsett. Má telja tímabært, að málinu sé nákvæmur gaumur gefinn og leitað úrræða. Þykir mér sennilegt, að ráð manna komi helzt þar niður

- 1) að bæta launakjör ljósmæðra, og hefur því þegar verið hreyft á Alþingi, og
- 2) færa út starfssvið ljósmæðra, sem orðið getur með tvennu móti, a) með því að steypa saman umdæmum, sem eflaust má gera allvíða, er hvort tveggja fer saman, að fæðingum fækkar verulega og samgönguskilyrði hafa stórum batnað, og b) með því að fá ljósmæðrum aukið verkefni, þannig að úr verði fullt starf, svo sem með því að fela þeim jafnframt hjúkrunar- og heilsuverndarstörf í sveitum, enda mennta þær til þess og launa þeim samkvæmt því.

Til undirbúnings frekari aðgerðum í þessu efni hef ég talið rétt að snúa mér til oddvita allra sýslunefnda í landinu með tilmælum um, að þeir gerðu ráðstafanir til þess, að málið yrði tekið til meðferðar heima í héraðunum, einkum og sérstaklega að því er það atriði snertir, hvort tiltækilegt sé talið að steypa saman ljósmæðraumdæmum, og þá að hve miklu leyti og á hvern hátt. Ég þykist vita, að allar samsteypur umdæma þyki, að lítt athuguðu máli, fremur óaðgengilegar. En á það ber að líta, að fáist ljósmæður unnvörpum ekki í umdæmi, eins og nú litur út fyrir, steypast umdæmi saman af sjálfu sér, en þá af handahófi og oft þannig, sem sízt skyldi. Fer þá betur á að láta einhverja fyrirhyggju ráða samsteypunni. Með því að nú er gjaldeyrissæld mikil, kann margur að segja, að einfaldast sé og sjálfsagðast að hækka laun ljósmæðra, unz séð sé fyrir því, að ekki skorti ljósmæður í þau umdæmi, sem fyrir eru. En hvort tveggja er, að eftirspurn eftir vist í sveitum er engan veginn í samræmi við launakjör þar og afkomumöguleika, svo að erfitt er að segja fyrir, hvað bjóða þyrfti, og því miður ólíklegt, að núverandi fjárvelta standi lengi, og kann mönnum fyrr en varir að vaxa í augum að gjalda full laun fyrir nærkonustarf við 1—2 fæðingar á ári eða jafnvel 1 fæðingu annað og þriðja hvert ár, ekki sízt, ef samilega tryggilega mætti um búa á annan hátt. Þó er hið þriðja mest vert í þessu sambandi, sem sé það, að engin laun eru þess megnug, að ljósmóðir, sem himir á afskekktum stað og tekur á móti barni og barni með missira og ára milli-bili, verði til langframa nokkur ljósmóðir nema að nafni til.

Að svo mæltu leyfi ég mér, herra sýslumaður, að mælast til þess, að þér látið undirbúa mál þetta fyrir næsta sýslufund, helzt með nefndarsetningu, en í nefnd eða

nefndum, sem um fjölluðu, ættuð þér og hlutaðeigandi héraðslæknir að eiga sæti. Frá næsta reglulegum sýslufundi vildi ég síðan mega eiga von á tillögum til ráðherra um framtíðarskipun ljósmæðraumdæma í umdæmi yðar (sbr. 2. gr. ljósmæðralaga, nr. 17 19. júní 1933). Á grundvelli slíkra tillagna frá öllum sýslunefndum mundi ég svo vilja stuðla að því, að önnur atriði ljósmæðraskipunarinnar yrðu tekin fyrir af ríkisstjórn og Alþingi til rækilegrar endurskoðunar.

Vilm. Jónsson.

Sýslumaðurinn ísýslu.

Ed.

145. Frumvarp til laga

um afnám laga nr. 30 9. jan. 1935, um heimild handa ríkisstjórninni til einkasölu á bifreiðum, rafvélum, rafáhöldum o. fl.

Flm.: Bjarni Benediktsson.

1. gr.

Lög nr. 30 9. jan. 1935, um heimild handa ríkisstjórninni til einkasölu á bifreiðum, rafvélum, rafáhöldum o. fl., eru úr gildi nú.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Heimild sú, sem ríkisstjórninni er veitt til einkasölu á ýmsum vörutegundum með lögum nr. 30 9. jan. 1935, hefur nú verið notuð um nokkurra ára bil. Raftækjaskipulag hefur þegar verið lögð niður, og munu allir sammála um, að verzlunarhættir með rafmagnsvörur hafi breytt til batnaðar við þá ráðstöfun. Öllum er kunnugt, að mikil óánægja er meðal almennings um rekstur Bifreiðaeinkasölu ríkisins. Þarf ekki að efa, að afnám einkasölnunnar er nú tímabært, þar sem reynsla undanfarinna ára hefur fært mönnum heim sanninn um það, að slíkt verzlunarfyrirkomulag með þessa vöru er með öllu óhafandi. Hins vegar er vafalaust, að frjáls verzlun með bifreiðar er eina rétta svarið við hinum háværðu óánægjuröddum almennings út af ástandinu, eins og það er nú.

Má og segja, að einkasalan hafi dauðadæmt sjálfa sig, þar sem á þessu ári hafa verið fluttir til landsins 158 notaðir fólksbilar, allir eða langflestir utan við einkasöluna, þótt með hennar samþykki sé, en einungis 120 nýir fólksbilar, allir af einkasölnni. Bilarnir, sem einkasalan hefur flutt inn og undir hennar úthlutun koma, eru því miklu færri en hinir. Enda er flutningsmanni kunnugt um, að miklum mun fljótar hefur gengið að fá bíla t. d. til opinberra þarfa, svo sem til lögreglunnar í Reykjavík, fyrir milligöngu einstakra umboðsmanna hinna amerísku bílafirma hér á landi en fyrir atbeina einkasölnunnar.

Með tilliti til þessa verður að telja eðlilegt, að heimildarlögin um einkasölur frá 1935 verði með öllu felld úr gildi. Að visu hefði ríkisstjórnin ein formlega heimild til að afnema hana, en þar sem því er yfir lýst, að hún framkvæmi eigi slík stefnumál nema með samþykki Alþingis, sýnist sjálfsagt, að það felli lögin úr gildi

Ed.**146. Hafnarlög**

fyrir Grundarfjörð.

(Afgreidd frá Ed. 27. ágúst.)

Samhljóða þskj. 131.

Ed.**147. Nefndarálit**

um frv. til l. um að reisa nýjar sildarverksmiðjur.

Frá sjávarútvegsnefnd

Nefndin hefur haft til athugunar frumvarp á þskj. 64, ásamt breytingum þeim, sem gerðar voru á því í Nd. samkv. þskj. 124. Hefur hún ýtarlega rætt málið og orðið sammála um, að rétt sé eftir atvikum að leggja til, að frumvarpið verði samþ. óbreytt eins og Nd. hefur gengið frá því, þar sem allar breytingartillögur mundu torvelda framgang málsins á þessu þingi og ef til vill stöðva það. Nefndin vill hins vegar benda á, að hún telur brýna nauðsyn á því, að rannsakað sé til hlítar, áður en hafizt er handa um byggingu þessara framkvæmda, hvort heldur er í heild eða hverri verksmiðju út af fyrir sig, hvar hyggilegast sé að reisa verksmiðjurnar, og jafnframt hvort æskilegt sé, að þær séu reistar sem einnar samstæðu verksmiðjur eða sem stig- og fjölsamstæðuverksmiðjur. Við þá rannsókn ber að taka til greina möguleikana til þess að hagnýta sem best allt hráefni, sem til fellur jafnt í smáum stíl sem stórum, atvinnuþörf héraðanna, dreifingu vinnuaflsins og afkomumöguleika sjálfra fyrirtækjanna. Þá vill nefndin einnig benda á, að nauðsynlegt sé að rannsaka til hlítar möguleika alla fyrir kælingu sildarinnar í sérstökum þróm, þar sem slíkt hefur óneitanlega þann kost í för með sér, að starfstíma verksmiðjanna mætti lengja að miklum mun og jafnframt spara mikið fé í stofnkostnaði.

Í trausti þess, að ríkisstjórnin láti slíkar rannsóknir fara fram, áður en hafizt er handa um byggingu verksmiðjanna, leggur nefndin til, að frumvarpið verði samþ. óbreytt eins og Nd. hefur gengið frá því.

Alþingi, 27. ágúst 1942

Gísli Jónsson,
form., frsm.Sigurjón Á. Ólafsson,
fundaskr.

Ingvar Pálmason.

Ed.**148. Breytingartillögur**

við frv. til l. um notkun byggingarefnis.

Frá Gísla Jónssyni.

1. Við 1. gr. Aftan við niðurlagsorð greinarinnar bætist: Undanþegið er allt byggingarefni til skipaviðgerðar og skipabyggingar, svo og allt byggingarefni, sem selt er til byggingar í sveitir landsins, þó ekki efni til sumarbústaða.
2. Við 2. gr. Upphaf greinarinnar orðist svo:
Þegar ráðherra setur reglur samkvæmt 1. gr., skipar hann jafnframt 3 menn í nefnd, er úrskurði o. s. frv.
3. Við 3. gr. Í stað „allt að 50 þús.“ komi: 500—10000.

Nd.**149. Frumvarp til laga**

um raforkusjóð.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Stofna skal sjóð, er nefnist raforkusjóður. Tilgangur sjóðsins er að stuðla að því, að reist verði raforkuver og raforkustöðvar í sveitum og kaupúnum.

2. gr.

Ríkissjóður leggur fram til raforkusjóðs af tekjuafgangi áráanna 1941 og 1942 10 millj. kr. og 500 þús. krónur á ári eftir 1942. Nú nema $\frac{2}{5}$ hlutar tekjuafgangs áráanna 1941 og 1942 ekki hinni tilteknu upphæð, og skal það, sem á vantar, þá lagt fram úr framkvæmdasjóði ríkisins.

Fé raforkusjóðs skal geymt og ávaxtað í banka.

3. gr.

Raforkusjóður er undanþeginn tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

4. gr.

Ráðherra setur með reglugerð fyriræli um starfsemi sjóðsins, að fengnum tilögum rafmagnseftirlits ríkisins.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.**150. Stjórnarskipunarlög**

um breyting á stjórnarskrá konungsrikisins Íslands, 18. maí 1920, og stjórnarskipunarlögum, nr. 22 24. marz 1934.

(Afgreidd frá Ed. 27. ágúst.)

Samhljóða þskj. 1.

Ed.**151. Breytingartillaga**

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá Bernharð Stefánssyni og Einari Árnasyni.

Við 128. gr.

Í stað orðanna „þá frambjóðendur, sem kunna að hafa náð kosningu sem varaþingmenn“ í 1. málsg. komi: þá frambjóðendur í Reykjavík, sem kunna að hafa náð kosningu sem varaþingmenn.

Sp.**152. Þingsályktun**

um innflutning á erlendum fóðurvörum.

(Afgreidd frá Sp. 27. ágúst.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórn, í samráði við innflytjendur fóðurvara, að sjá um, að flutt verði til landsins á þessu sumri nægilega mikið af erlendu kjarnfóðri, eftir því sem skipakostur frekast leyfir, og skal hún leita um það tillagna Búnaðarfélags Íslands, hvaða tegundir og hve mikið magn skuli innflutt, og að tryggt verði, að kjarnfóðrið sé notað fyrst og fremst til mjólkurframleiðslu.

Sp.**153. Tillaga til þingsályktunar**

um sérstakar launabætur embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins.

(Eftir fyrri umr.).

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta greiða embættismönnum og öðrum starfsmönnum ríkisins og ríkisstofnana sérstaka uppbót á laun þeirra frá ríkinu eða ríkisstofnunum fyrir tímabilið 1. júlí 1942 til 30. júní 1943 eins og hér á eftir segir:

Á fyrstu 2400 kr. grunnlauna, ásamt verðlagsuppbót af þeirri fjárhæð, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 30%.

Á þann hluta grunnlauna, sem er ofan við kr. 2400.00, og allt að kr. 10000.00, ásamt verðlagsuppbót, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 25%. Uppbót þessi greiðist mánaðarlega.

Uppbót greiðist úr ríkissjóði eftir sömu reglum á tímakaup kennara, eftirlaun í fjárlögum og lífeyri úr lífeyrissjóðum embættismanna, barnakennara og ljós-mæðra, svo og útborgað skrifstofufé og embættiskostnað, að undanskilinni húsaleigu og húsaleigustyrk.

Grunnlaun í tillögu þessari merkja laun, sem ríkissjóður og aðrir, er tillagan greinir, greiða verðlagsuppbót á samkvæmt lögum nr. 48/1942. Með verðlagsuppbót er átt við þá verðlagsuppbót, sem greidd er samkvæmt sömu lögum.

Enn fremur skorar Alþingi á ríkisstjórnina að hraða endurskoðun launalaganna svo sem unnt er.

Nd.**154. Frumvarp til laga**

um virkjun Svelgsár í Helgafellssveit.

Flm.: Bjarni Bjarnason.

1. gr.

Sveitarstjórn Stykkishólmshrepps heimilast að reisa raforkustöð við Svelgsá í Helgafellssveit í Snæfellsnessýslu, til þess að vinna úr henni raforku til almenningsþarfa, leggja háspennutaugar til Stykkishólms og þeirra staða annarra, er ákveðið kann að verða að leiða raforku til frá Svelgsá, svo og að gera afspennistöðvar og þau mannvirki önnur, er með þarf til að koma orkunni til notenda.

2. gr.

Áður en byrjað er á verkinu, skal senda atvinnumálaráðherra frumdrætti að hinum fyrirhuguðu mannvirkjum, ásamt lýsingu á þeim. Getur ráðherra krafizt þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögun verksins, sem nauðsynlegar kunna að þykja, að dómi sérfræðinga, vegna almenningshagsmuna.

3. gr.

Þegar sveitarstjórn Stykkishólmshepps hefur reist raforkustöð við Svelgsá og tekið hana í notkun, skal virkjunin rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sérstöku reikningshaldi, samkvæmt reglugerð, er atvinnumálaráðherra staðfestir.

4. gr.

Raforkustöðin við Svelgsá selur rafmagn til Stykkishólms. Þá raforku, sem umfram kann að verða þörf notenda í Stykkishólmi á hverjum tíma, er raforkustöðinni skylt að láta í té við stöðvarvegg í orkuverinu og við spennistöðvar á háspennulínunum frá Svelgsá til Stykkishólms til almenningsnota í nærliggjandi sveitum, við kostnaðarverði, að viðbættum 10%. Þetta verð má þó aldrei fara fram úr því, sem greitt er fyrir raforkuna í Stykkishólmi, miðað við afhending á sama stað. Skal verð þetta, ef samkomulag næst ekki, ákveðið með mati samkvæmt 147. gr. 1. b. vatnalaganna frá 1923.

5. gr.

Nú óska nærliggjandi héruð að fá meira rafmagn en unnt er að láta þeim í té af þeirri orku, er við fyrstu virkjun fæst, og er sveitarstjórn Stykkishólmshepps þá heimilt, að fengnu leyfi atvinnumálaráðherra, að auka virkjunina svo sem henta þykir. Skal aukningin framkvæmd jafnskjótt og fé er fyrir hendi, nema gildar ástæður, að dómi ráðherra, hamli.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Í byrjun þessa þings flutti ég ásamt öðrum hv. alþm. tillögu til þingsályktunar um ríkisábyrgð fyrir virkjun Svelgsár í Helgafellssveit. Tillagan kom bráðlega til umræðu og var vísað til fjárveitinganefndar. Ég hef nú sannfærzt um, að nefndin muni ekki vera einhuga um að mæla með því, að tillagan nái samþykki Alþingis. Hins vegar er mér kappsmál að finna þá lausn á þessu máli, sem allflestir alþm. gætu orðið sammála um. Þess vegna ber ég fram þetta frv. Virkjunarskilyrði í Svelgsá hafa verið rannsökuð við og við síðan 1935. Haustið 1941 var síðasta rannsókn gerð, og sú kostnaðaráætlun, sem fyrir liggur hjá rafmagnseftirliti ríkisins, er byggð á þeirri rannsókn. Sé miðað við, að vélar væru keyptar í Englandi, en annað efni að mestu í Ameríku, er áætlað, að mannvirki þetta kosti um 900 þús. kr.

Áætlun um rekstrarafkomu rafveitunnar er enn ekki fyrir hendi, en augljóst er, að skilyrðin til að láta hana bera sig eru hin allra beztu. Í Stykkishólmi eru um 600 manns, tvö frystihús og nokkur annar iðnaður, mikil verzlun og útgerð. Ekki er að undra, þótt kaupsbúar leggi mikla áherzlu á virkjun þessa.

Ed.**155. Nefndarálit**

um frumvarp til laga um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin er sammála um að mæla með frumvarpinu.

Alþingi, 28. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form.Bjarni Benediktsson,
fundaskr.Hermann Jónasson,
frsm.**Ed.****156. Breytingartillögur**

við frv. til laga um notkun byggingarefnis.

Frá Bjarna Benediktssyni.

1. Við 1. gr. Fyrir orðin „sem til er í kaupstaðnum eða hreppnum eða flutt verður þangað eftir gildistöku þessara laga“ kemur: sem flutt hefur verið eða flutt verður í kaupstaðinn eða hreppinn til notkunar fyrir íbúa staðarins.
2. Við 2. gr. Fyrir orðin „sem er á staðnum eða flutt verður þangað“ kemur: sem flutt hefur verið á staðinn eða flutt verður þangað til notkunar fyrir íbúa hans.

Ed.**157. Breytingartillaga**

við frv. til laga um að reisa nýjar síldarverksmiðjur.

Frá Einari Árnasyni og Bernharð Stefánssyni.

Við 1. gr. Á eftir 6. lið komi nýr liður:

7. Í Ólafsfirði 5 — — —

Sp.**158. Þingsályktun**

um sérstakar launabætur embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins.

(Afgreidd frá Sp. 28. ágúst).

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta greiða embættismönnum og öðrum starfsmönnum ríkisins, ríkisstofnana og sjálfseignarstofnana sérstaka uppbót á laun þeirra frá ríkinu eða ríkisstofnunum fyrir tímabilið 1. júlí 1942 til 30. júní 1943 eins og hér á eftir segir:

Á fyrstu 2400 kr. grunnlauna, ásamt verðlagsuppbót af þeirri fjárhæð, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 30%.

Á þann hluta grunnlauna, sem er ofan við kr. 2400.00, og allt að kr. 10000.00, ásamt verðlagsuppbót, eins og hún verður á hverjum tíma, greiðast 25%. Uppbót þessi greiðist mánaðarlega.

Uppbót greiðist úr ríkissjóði eftir sömu reglum á tímakaup kennara, eftirlaun í fjárlögum og lífeyri úr lífeyrissjóðum embættismanna, barnakennara og ljósmæðra, svo og útborgað skrifstofufé og embættiskostnað, að undanskilinni húsaleigu og húsaleigustyrk.

Grunnlaun í tillögu þessari merkja laun, sem ríkissjóður og aðrir, er tillagan greinir, greiða verðlagsuppbót á samkvæmt lögum nr. 48/1942. Með verðlagsuppbót er átt við þá verðlagsuppbót, sem greidd er samkvæmt sömu lögum.

Enn fremur skorar Alþingi á ríkisstjórnina að hraða endurskoðun launalaganna svo sem unnt er.

Sp.

159. Þingsályktun

um húsnæði handa alþingismönnum.

(Afgreidd frá Sp. 28. ágúst).

Samhljóða þskj. 90.

Ed.

160. Nefndarálit

um frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá allsherjarnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. og mælir með því, að það verði samþykkt með nokkrum breytingartillögum. Tveir nefndarmenn (SÁÓ og BBen) áskilja sér rétt til að flytja frekari brtt., en öll nefndin er sammála um þessar

BREYTINGARTILLÖGUR:

1. Við 9. gr. Orðin „og annars til vara“ í 2. mgr. falli niður, en í þeirra stað komi nýr málsl.: Ráðherra skipar og varamann oddvita.
2. Við 106. gr. Orðin „eða ef ekki standa fleiri nöfn samtals á listum þar en kjósa á þingmenn og varaþingmenn“ falli niður.

Alþingi, 29. ágúst 1942.

Sigurjón Á. Ólafsson,
form.

Bjarni Benediktsson,
fundaskr., frsm.

Hermann Jónasson.

Ed.

161. Breytingartillögur

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá meiri hl. allsherjarnefndar.

1. Við 27. gr. Niðurlag 2. málsg. „og eigi færri ... tvímenningskjördæmum“, orðist svo: og eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 í tvímenningskjördæmum.
2. Við 97. gr. Síðasti málsl. greinarinnar, „Eigi má ... miðnætti“, falli niður.
3. Við Ákvæði til bráðabirgða.
 - a. 1. málsl. 1. mgr. orðist svo: Í kosningum þeim, sem fram eiga að fara næst eftir gildistöku þessara laga, getur undirkjörstjórn, enda sé hún um það sam-

- mála og því sé ekki mótmælt af frambjóðendum eða umboðsmönnum þeirra, framlengt kosningu, ef illviðri eða ófærð hindrar eðlilega kosningu í einhverri kjördeild, og skal þá kjörfundur boðaður á ný samkvæmt fyrirmælum 134. gr. b. 2. og 3. málsg. falli niður.

Nd.**162. Tillaga til þingsályktunar**

um rannsókn á vegargerð milli Ólafsvíkur og Hellissands í Snæfellsnessýslu.

Flm.: Gunnar Thoroddsen.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta fara fram þegar á þessu sumri nákvæma rannsókn á vegarstæði milli Ólafsvíkur og Hellissands í Snæfellsnessýslu og gera um það kostnaðaráætlun. Skulu einkum athugaðir þeir þrír möguleikar, er helzt koma til greina: Vegur um Ennisdal, steinsteyptur vegur undir Ólafsvíkur-Enni og vegur framan í Ólafsvíkur-Enni.

Greinargerð.

Kauptúnið Hellissandur á Snæfellsnesi hefur ekkert akfært vegasamband við nágrannasveitir og kauptún. Þótt skammt sé milli Hellissands og Ólafsvíkur, er ófært bílum og vögnum þar á milli, og veldur því slæmur farartálmi undir Ólafsvíkur-Enni. Íbúar beggja kauptúnanna hafa vitaskuld mikinn áhuga fyrir og þörf á að fá úr þessu bætt. Koma í því efni, að kunnugra manna dómi, einkum til greina þær þrjár leiðir, sem getið er í tillögu þessari: Í fyrsta lagi vegur um Ennisdal, í öðru lagi steypdur vegur undir Enni, og í þriðja lagi vegur framan í Enninu. En nákvæm rannsókn á möguleikum og kostnaði við hverja af þessum þrem leiðum hefur ekki enn þá farið fram, og er sá tilgangur tillögunnar, að slík rannsókn verði framkvæmd á þessu sumri, til þess að fá úr því skorið, hvert stefna skuli um þessi mál. Hafa hreppsnefndir beggja kauptúnanna hvað eftir annað samþykkt áskoranir um, að fram fari rannsókn í þessu efni.

Sumum kynni að þykja það sjálfsagt að flytja nú þegar tillögu um rifleg fjárframlög úr ríkissjóði til þessa vegasambands. Á þessu þingi hafa að vísu verið fluttar allmargar þingsályktunartillögur um fjárveitingar til vega, brúa o. fl., ekki síst í Snæfellsnessýslu. En það er öllum vitanlegt, að slíkar tillögur geta ekki náð framgangi á þessu þingi, sem ekki er fjárlagaþingi, en á fjárlagaþingi eiga slíkar útgjaldatillögur heima. Það væri því aðeins til að sýnast, ef ég flytti tillögu um fjárveitingu til vegar milli Ólafsvíkur og Hellissands nú á þessu þingi, sem ekki hefur fjárlög til meðferðar. Þess vegna fer ég nú fram á ýtarlega rannsókn á máli þessu, í því trausti, að sú rannsókn verði framkvæmd þegar á þessu sumri eða hausti, og þannig fáið grundvöllur undir tillögu um fjárframlög til þessa nauðsynjamáls á haustþinginu, þegar fjárlög koma til meðferðar.

Sp.**163. Breytingartillögur**

við till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Akureyrarkaupstaðar við Laxárfossa.

Frá Haraldi Guðmundssyni.

1. Í tillgr. bætist á eftir orðinu „Laxárfossa“: og fyrir Seyðisfjarðarkaupstað, til stækkunar á rafmagnsstöð bæjarins, allt að 800000 kr.

2. Fyrirsögn till. verði:

Tillaga til þingsályktunar um ríkisábyrgð á rafveitulánum.

Ed.**164. Nefndarálit**

um frv. til laga um lendingarbætur á Skálum.

Frá sjávarútvegsnefnd.

Nefndin hefur athugað frv. þetta og borið það saman við hliðstæð lög frá síðustu þingum. Er frv. að efni til nær samhljóða lögum um lendingarbætur í Skipavík, sem afgreidd voru á síðasta þingi. Eftir að hafa leitað frekari upplýsinga um mál þetta, leggur nefndin til, að frv. verði samþ. óbreytt.

Alþingi, 31. ágúst 1942.

Gisli Jónsson,
form.

Sigurjón Á. Ólafsson,
fundaskr.

Ingvar Pálmason,
frsm.

Sp.**165. Nefndarálit**

um till. til þál. um drykkjumannahæli.

Frá minni hl. fjárveitinganefndar.

Tillaga þessi hefur verið rædd í fjvn., og klotnaði nefndin um málið. Meiri hl. n. ákvað að skrifa ríkisstjórninni og óska þess, að hún undirbúi löggjöf um stofnun drykkjumannahælis og leggi fyrir næsta Alþingi. Undirritaður minni hl. telur hins vegar, að mál þetta sé svo aðkallandi, að það þoli enga bið, og full nauðsyn sé á, að það fái afgreiðslu á þingi því, er nú situr. ÍslH vill láta samþykkja till. óbreytta, en FJ leggur til, að hún verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Við tillgr. bætist: Rekstur hælísins heyri undir heilbrigðisstjórnina, og verði hælínu valinn hentugur staður í sveit.

Alþingi, 31. ágúst 1942.

Finnur Jónsson,
fundaskr., frsm.

Ísleifur Högnason.

Ed.**166. Breytingartillaga**

við till. til þál. um verðuppbætur á útfluttar landbúnaðarvörur.

Frá Brynjólfi Bjarnasyni.

1. málsl. tillögunnar orðist svo:

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að greiða úr rikissjóði verðuppbót á dilka-kjöt af framleiðslu ársins 1942, eftir því sem þörf gerist, vegna erfiðleika að selja alla framleiðsluna á innlendum markaði, enda náist samkomulag um söluverðið innan lands.

Sp.**167. Þingsályktun**

um verðuppbætur á útfluttar landbúnaðarvörur.

(Afgreidd frá Sp. 31. ágúst).

Samhljóða þskj. 83.

Ed.**168. Breytingartillaga**

við brtt. á þskj. 143 [Úthlutun bifreiða].

Frá minni hl. allsherjarnefndar.

Aftan við 3. málsg. brtt. á þskj. 143 bætist: Ríkisstjórnin staðfestir reglugerðina og felur jafnframt nefndinni að annast úthlutun bifreiða samkvæmt reglugerðinni, þar til öðruvísi kann að verða ákveðið. Nefndinni er skylt að gefa ríkisstjórninni skýrslu um störf sín.

Ed.**169. Varabreytingartillögur**

við brtt. á þskj. 143 [Úthlutun bifreiða].

Frá minni hl. allsherjarnefndar.

1. Í stað orðanna í fyrstu málsg. tillgr. á þskj. 8 „að kjósa þriggja manna nefnd“ komi: að skora á ríkisstjórnina að skipa fimm manna nefnd.
2. Aftan við sömu málsg. bætist: Nefndina skal skipa þannig, að einn maður er skipaður samkvæmt tilnefningu frá hverjum stjórnsmálaflokki þingsins, en fimmti maðurinn er stjórnskipaður, og er hann formaður nefndarinnar.

Ed.**170. Lög**

um að reisa nýjar sildarverksmiðjur.

(Afgreidd frá Ed. 31. ágúst.)

Samhljóða þskj. 124.

Ed.**171. Breytingartillaga**

við brtt. á þskj. 161 [Kosningar til Alþingis].

Frá Gísla Jónssyni.

Við ákvæði til bráðabirgða. Orðin „og því sé ekki mótmælt af frambjóðendum eða umboðsmönnum þeirra“ í a-lið falli burt.

Ed. 172. Frumvarp til laga

um kosningar til Alþingis.

(Eftir 2. umr. í Ed.)

Samhljóða þingskjali 141, með þessum breytingum:

9. gr. hljóðar svo:

Í hverju kjördæmi er yfirkjörstjórn, og skipa hana 3 menn.

Þar, sem sýslumaður eða bæjarfógeti (lögmaður) er heimilisfastur í kjördæmi, skal hann vera oddviti yfirkjörstjórnar. Annars staðar skipar ráðherra oddvita, er sé kjósandi í kjördæminu. Ráðherra skipar og varamann oddvita. Í Suður-Múla-sýslu er sýslumaður oddviti yfirkjörstjórnar.

Hina yfirkjörstjórnana og tvo til vara kjósa sýslunefndir, en bæjarstjórnir þar, sem kaupstaður er sérstakt kjördæmi, til eins árs í senn. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef sýslunefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess.

27. gr. hljóðar svo:

Hver einstakur frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal láta fylgja framboði sínu skriflega yfirlýsingu eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 kjósenda í því kjördæmi, þar sem hann býður sig fram, að þeir styðji kosningu hans.

Framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing allra þeirra, sem á listanum eru, að þeir hafi leyft að setja nöfn sín á listann, svo og skrifleg yfirlýsing um stuðning við listann frá eigi færri en 100 og eigi fleiri en 200 kjósendum í Reykjavík og eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 í tvímenningskjördæmum.

Framboði einstaks frambjóðanda skal fylgja skrifleg yfirlýsing hans og meðmælenda hans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk frambjóðandinn býður sig fram. Framboðslista í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing meðmælenda listans um það, fyrir hvern stjórnmálaflokk listinn sé boðinn fram. Ef yfirlýsingar þessar vantar, telst frambjóðandi eða listi utan flokka.

97. gr. hljóðar svo:

Atkvæðagreiðslu má ekki slíta fyrr en 8 klukkustundir eru liðnar frá því að byrjað var að taka við atkvæðum, og aldrei fyrr en hálf klukkustund er liðin frá því að kjósandi gaf sig síðast fram. Atkvæðagreiðslu má þó slíta, er allir, sem á kjörskrá standa, hafa greitt atkvæði og eftir 5 klukkustundir, ef öll kjörstjórnin og umboðsmenn eru sammála um það, enda sé þá hálf klukkustund liðin frá því kjósandi gaf sig síðast fram. Nú hefur kjörfundur staðið 12 klukkustundir, og má þá slíta kjörfundi, þegar fjórðungur klukkustundar er liðinn frá því að kjósandi gaf sig síðast fram.

106. gr. hljóðar svo:

Ef einungis einn maður hefur boðið sig fram við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum (sbr. 53. gr.), úrskurðar yfirkjörstjórn hann þegar í stað að loknum framboðsfresti rétt kjörinn og gefur honum kjörbréf. Hið sama gerir yfirkjörstjórn við aukakosningu í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef þar er ekki nema einn listi í kjöri.

Ed.**173. Nefndarálit**

um till. til þál. um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram.

Frá fjárveitinganefnd.

Nefndin hefur rætt málið við forstjóra Skipautgerðar ríkisins og atvinnumálaráðherra. Viðurkenndu þeir báðir þörfina á bættum strandferðum, en lýstu því jafnframt, hve erfitt það hefur verið að útvega hentug skip til þeirra ferða.

Sem stendur er fáanlegur nokkur skipakostur innan lands til strandferðanna, ef nóg er í skipin boðið. Hefur Skipautgerð ríkisins nú í þjónustu sinni nokkra báta og býst við að geta fjölgað þeim meir. En dýr eru þessi skip og munu þó verða enn dýrari en verið hefur til þessa. Hitt er máské lakara, að skip þessi eru eigi svo hentug sem vera þyrfti og fullnægja að sumu leyti ekki þörfinni. Er því í ráði að kaupa lítið (ca. 380 tonna) mótorskip frá Ameríku til vöruflutninga, svo sem skýrt hefur verið frá í blöðum. Er fjárveitinganefnd einróma sammála þeirri ráðstöfun. En varla kemur það skip að miklum notum til strandferða á þessu ári.

Nefndin leggur það til, að tillagan verði samþykkt með eftirfarandi

BREYTINGU.

Fyrri másl. tillgr. orðist svo:

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að afla sér, eftir því sem tiltækilegt er, þess skipastóls, sem þörf er á til þess að annast vöru- og fólksflutninga með ströndum fram.

Alþingi, 31. ágúst 1942.

Pétur Ottesen,
form.

Finnur Jónsson,
fundaskr.

Páll Hermannsson,
frsm.

Þorst. Þorsteinsson.

Jónas Jónsson.

Helgi Jónasson.

Bjarni Bjarnason.

Sig. E. Hlíðar.

Ísleifur Högnason.

Nd.**174. Tillaga til þingsályktunar**

um athugun á húsnæðismálum í kaптúnunum landsins.

Flm.: Gunnar Thoroddsen, Sigurður Bjarnason.

Neðri deild Alþingis ályktar að skora á ríkisstjórnina að láta fram fara athugun á því, hverjar ástæður liggi til þess, að ekkert kaптún í landinu hefur orðið aðnjótiandi hlunninda laga um verkamannabústaði, nr. 3 frá 1935, eða laga um byggingarsamvinnufélög, nr. 71 frá 1938, og hverra breytinga kunni að vera þörf á löggjöfinni, til þess að kaптúnin fái notið þessara laga og á þann hátt bætt úr þeim húsnæðisvandráðum, sem ríkja í mörgum kaптúnunum landsins.

Greinargerð.

Árið 1935 voru sett lög um verkamannabústaði. Lög um byggingarsamvinnufélög höfðu verið sett 1932 og voru endurskoðuð árið 1938, og eru þau lög nú í gildi. Þessi tvö lög miðuðu að því að gera verkamönnum og öðrum efnaminni borgurum kleift að koma sér upp húbýlum og eignast þau. Í lögnum eru félögum þeim, sem stofnuð

eru samkvæmt lögunum, veitt ýmiss konar hlunnindi og aðstoð, svo sem bein fjárfraðlög úr ríkissjóði og bæjar- og sveitarsjóðum, ríkisábyrgð fyrir lánum til bygginganna, ákvæði um hagkvæma vaxta- og afborganaskilmála o. s. frv.

Samkvæmt þessum tvennum lögum hafa verið stofnuð nokkur byggingarfélög og allmörg hús reist. Samkv. lögunum um byggingarsamvinnufélög hafa verið stofnuð 3 félög, 2 í Reykjavík og eitt á Akureyri. Lögin um verkamannabústaði hafa verið hagnýtt í Reykjavík og nokkrum öðrum kaupstöðum og allmikill fjöldi húsa byggður, mestmegnis í Reykjavík.

En sú hefur orðið raunin á, að ekki eitt einasta kaupsún í landinu hefur orðið aðnjótandi þeirra hlunninda, sem lögin veita, og ná þó hvor tveggja lögin til kaupsúna ekki síður en kaupstaða. Er þetta vissulega ihugunarefni, þar sem vitað er, að bæði nú og undanfarin ár hefur verið tilfinnanlegur húsnæðisskortur í mörgum kaupsúnum landsins, víða mjög léleg húsakynni og úr sér gengin, sem fjölskyldur hafa neyðzt til að búa í, og einnig talsverð brögð að því, að húsnæðisskortur hefur í mörgum tilfellum beinlínis komið í veg fyrir um lengri eða skemmri tíma, að ungt fólk gæti stofnað heimili.

Orsakir þessara vandræða eru vitaskuld margar og sumar kunnar, ekki sízt bágur efnahagur á undanförunum árum. En samt er það atriði, sem vert er fullrar athugunar og rannsóknar, hvers vegna ekkert kaupsún landsins hefur notfært sér umrædda löggjöf og þá aðstoð og hlunnindi, sem ríkið veitir með henni. Flm. er að visu kunnugt um eina ástæðu, og hún er sú, að allvíða hefur fólk í kaupsúnum og sveitarstjórnirnar sjálfar álitíð, að lögin um verkamannabústaði og byggingarsamvinnufélög næðu aðeins til kaupstaðanna, en ekki til kaupsúna. En einnig er mjög trúlegt, að hlunnindi laganna, sem sérstaklega eru miðuð við hina stærri kaupstaði, einkum Reykjavík, eigi ekki við óbreytt um hin fámennari kaupsún, með nokkur hundruð íbúa, og fullnægi ekki þörfum þeirra. Vegna hinnar gerbreyttu afkomu almennings og breytinga á verðgildi peninganna eru einnig sum ákvæði laganna orðin úrelt og þarfnast breytinga, svo sem skilyrðið um vissar hámarkstekjur eða hámarkseign til þess að njóta hlunninda laganna.

Við flutningsmenn teljum þörf á að leita einhverra ráða til þess að bæta úr þessum húsnæðiserfiðleikum ýmissa kaupsúna. Þess vegna viljum við með þessari tillögu vekja athygli á málinu og fela ríkisstjórninni að láta fram fara athugun á því, rannsaka, hverjar ástæður muni liggja til þess, að kaupsúnin hafa ekki notfært sér aðstoð gildandi laga, og reyna að finna aðrar leiðir, sem betur gætu bætt úr því öngþveiti, sem nú ríkir um húsnæðismálin í mörgum sjávarplássum.

Ed.

175. Breytingartillögur

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá Eiríki Einarssyni.

1. Við 6. gr.
 - a. Í stað orðsins „fjórar“ síðast í 2. málsg. komi: þrjár.
 - b. Í byrjun næstu málsg. komi í stað orðsins „fjórar“: þrjár.
2. Við 57. gr.
 - a. Í niðurlagi 1. málsg. falli orðið „minnst“ niður.
 - b. Við málsgreinina bætist: Fyrir þá tölu kjörskrárkjósenda, sem er umfram heila tug, sendist og varaseðill.
3. Við 92. gr. Við greinina bætist: Kjörstjórnarmanni er með öllu óheimilt að bjóða þeim aðstoð sína, er þarfnast hjálpar samkvæmt grein þessari.
4. Við 104. gr. Í stað orðanna „á enda fyrirbandsins“ í 5. málsl. fyrri málsg. komi: á fyrirbandið.

Ed.**176. Lög**

um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs.

(Afgreidd frá Ed. 1. sept.)

Samhljóða þskj. 130.

Ed.**177. Nefndarálit**

um frv. til l. um raforkusjóð.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin er sammála um að mæla með því, að frv. verði samþ. Einn nefndarmanna (HG) áskilur sér rétt til að flytja breytingartillögu.

Alþingi, 1. sept. 1941.

H. Guðmundsson,
form., frsm.Þorst. Þorsteinsson,
fundaskr.Bernharð Stefánsson,
með fyrirvara.**Ed.****178. Breytingartillaga**

við frv. til l. um raforkusjóð.

Frá Haraldi Guðmundssyni.

Við 1. gr. Á eftir orðunum „í sveitum“ bætist: kaupstöðum.

Ed.**179. Breytingartillaga**

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Flm.: Sigurjón Á. Ólafsson, Bjarni Benediktsson.

Við 128. gr. 1. mgr. Aftan við 3. málsl. („því næst skal skrá ... hvers um sig í kjördæmum“) bætist nýr málsl.: Þó skulu frambjóðanda, kosnum hlutbundinni kosningu, eigi talin fleiri atkvæði en sæti því, er hann skipaði á framboðslistanum, ber samkv. 115. gr.

Sp.**180. Þingsályktun**

um úthlutun bifreiða.

(Afgreidd frá Sp. 1. sept.)

Alþingi ályktar að kjósa þrjá menn í nefnd, til tveggja ára, og þrjá til vara, er hafi með höndum úthlutun bifreiða þeirra, sem inn eru fluttar af Bifreiðaeinkasölu ríkisins, enda sé einkasölunni óheimilt að láta af hendi bifreiðar, nema eftir

ákvörðunum nefndarinnar, en leita skal nefndin tillagna forstjóra einkasölunnar um úthlutunina.

Nefndin ákveður og, hverjir öðlast leyfi til innflutnings bifreiða, ef þær eru ekki fluttar inn af bifreiðaeinkasölnni.

Ákvæði þessi ná til allra bifreiða, sem keyptar eru og fluttar verða inn hér eftir, svo og þeirra bifreiða, er einkasalan hefur þegar keypt og eru í eigu hennar hér eða erlendis. Skal nefndin haga úthlutun bifreiðanna með hliðsjón af þörf almennings og atvinnuveganna, og er henni skylt að gefa Alþingi skýrslu um störf sín. Nefndin skal fylgja þeirri reglu við úthlutun fólksflutningabifreiða, að allt að tveir þriðju þeirra bifreiða, sem inn eru fluttar árlega, fari til atvinnubifreiðarstjóra og bifreiðastöðva.

Nefndinni er heimilt að ákveða, að þeir, sem bifreiðar fá til endurnýjunar, skuli afhenda bifreiðaeinkasölnni eldri bifreiðar sínar fyrir verð, sem ákveðið sé af tveimur dómkvöddum mönnum. Enn fremur getur nefndin ákveðið, að Bifreiðaeinkasala ríkisins hafi forkaupsrétt að þeim bifreiðum, er hún selur, fyrir kostnaðarverð, að frá dreginni fyrningu eftir mati tveggja dómkvaddra manna.

Kostnaður við störf nefndarinnar greiðist af Bifreiðaeinkasölu ríkisins.

Ed.

181. Breytingartillaga

við frv. til l. um raforkusjóð.

Frá Eiríki Einarssyni.

Við 1. gr. Á eftir orðunum „Tilgangur sjóðsins er að stuðla að því, að“ komi: gerðar verði rafveitur og reist verði orkuver o. s. frv.

Ed.

182. Breytingartillaga

við brtt. á þskj. 178 [Raforkusjóður].

Frá Haraldi Guðmundssyni.

Tillagan orðist svo:

Við 1. gr. Í stað orðanna „í sveitum og kauptúnum“ kemur: í sveitum, kauptúnum og hinum smærri kaupstöðum.

Ed.

183. Lög

um lendingarbætur á Skálum.

(Afgreidd frá Ed. 1. sept.)

Samhljóða þskj. 132.

Sp.**184. Tillaga til þingsályktunar**

um skipun milliþinganefndar til þess að athuga atvinnumál o. fl.

Frá allsherjarnefnd.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa 4 menn í nefnd eftir tilnefningu þingflokka, 1 mann frá hverjum flokki, til þess að semja tillögur og frumvörp fyrir næsta Alþingi um það, er hér greinir:

1. Skipulagningu vinnuaflsins og vinnumiðlun, er byggist á rannsókn á því, hve margir vinnufærir karlar og konur eru í landinu og hvernig vinnuafli þeirra er nú hagnýtt, enn fremur á rannsókn á vinnuþörf atvinnuveganna. Skulu tillögurnar miða að því, að unnt verði að vinna nauðsynleg framleiðslustörf, verklegar framkvæmdir og gera öryggisráðstafanir sakir ófriðarins, eftir því sem vinnuaflið endist til, og leitað um þær samkomulags við verkalýðssamtökin.
2. Tillögur um samninga milli ríkisstjórnarinnar og verkalýðssamtakanna um samræmingu á kaupum og kjörum og vinnutíma í þeirri vinnu, er ríkið og stofnanir þess láta framkvæma.
3. Frv. til l. um vinnutíma í ýmsum atvinnugreinum, svo og um vinnuvernd og aukið öryggi og góðan aðbúnað verkalýðsins.

Kostnaður við störf nefndarinnar greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Allsherjarnefnd hefur haft til athugunar till. til þál. á þskj. 12, 14 og 27, er allar miða að því, að leitað verði samninga við verkalýðssamtökin til þess að tryggja atvinnuvegunum nauðsynlegt vinnuafli. Till. á þskj. 14 er þó nokkru viðtækari að því leyti, að auk þess er gert ráð fyrir sérstökum samningum viðvíkjandi opinberri vinnu og löggjöf um átta stunda vinnudag og vinnuvernd. Í öllum tillögum er gert ráð fyrir, að ríkisstjórnin hafi um þetta framkvæmdir. Nefndarmenn eru sammála um, að hér sé um svo mikið nauðsynjamál og vandamál að ræða, að réttara sé og líklegra til árangurs að setja milliþinganefnd í málið, með því að ætla má, að mjög sé áliðið þingtímans, er undirbúi tillögur og leggi fyrir næsta Alþingi, eftir því sem tími vinnst til, en annars síðar, og gætu nefndartillögurnar orðið grundvöllur til þess að koma á nauðsynlegum friði og samkomulagi um þessi mál.

PZ hefur fyrirvara um 3. tölul. tillgr.

Nánar í framsögu.

Sp.**185. Tillaga til þingsályktunar**

viðvíkjandi núverandi ríkisstjórn.

Flm.: Jónas Jónsson, Sveinbjörn Högnason, Jörundur Brynjólfsson.

Sameinað Alþingi ályktar að lýsa yfir því, að með því að vitanlegt er, að núverandi ríkisstjórn hefur ekki lengur meiri hluta þings að baki sér, samkvæmt yfirlýsingum þriggja þingflokka hér nýverið á Alþingi, og vegna þess að ekki er sjáanlegt, eins og málum er nú komið, að meirihlutastjórn verði mynduð á þessu þingi, en kosningar fara í hönd, þá verði að svo stöddu að líta á ríkisstjórnina sem starfandi til bráðabirgða.

Greinargerð.

Á síðasta þingi bar Framsóknarflokkurinn fram vantraust á núverandi ríkisstjórn. Vildi hann með því fá úr því skorið, hvaða stuðning stjórnin hefði innan Alþingis. Kom þá í ljós, að þrír flokkar þingsins, eða samtals 28 þingmenn af 47, sameinuðust um að víkja vantrausti frá, og því sjáanlegt, að um nægan þingstuðning var að ræða á þeim tíma fyrir ríkisstjórnina.

Þegar lokið var afgreiðslu stjórnarskrárþreyingarinnar á þessu þingi, lýstu tveir þessara flokka, sem vantraustinu vísuðu frá á síðasta þingi, yfir því, að þeir mundu ekki lengur hindra vantraust, ef fram kæmi, eða veita ríkisstjórninni áframhaldandi hlutleysi.

Forsætisráðherra lýsti engu að síður yfir því, að engin breyting hefði orðið á afstöðu þingsins til ríkisstjórnar sinnar, og má því ætla, að hann hyggi til stjórnarsetu áfram, eins og í umboði þingsins væri, þótt vitað sé, að nú er svo komið, að aðeins 17 af 49 þingmönnum styðja stjórn hans.

Væri hér um slíkt brot á þingræðisvenjum að ræða, að Alþingi getur ekki látið það afskiptalaust. Gæti það skapað hættulegt fordæmi í framtíðinni um að misnota vald og vilja Alþingis. Verður þingið því að marka glögg og skýrt afstöðu sína til slíkrar ríkisstjórnar, svo að þjóðin gangi þess ekki dulin, hvaða stjórnarfar hún á nú við að búa, og að ríkisstjórninni og öðrum sé það ljóst, hvaða umboð hún hefur til stjórnarstarfa, eins og högum hennar er nú komið.

Hins vegar mun málum þannig komið nú á Alþingi, undir forustu þessarar ríkisstjórnar, að myndun nýrrar þingræðisstjórnar mun ekki möguleg fyrir kosningar, fyrst og fremst vegna þess, að ljóst er, að það er þýðingarlaust eða þýðingarlítið, þar sem kosningaófriður er nú í aðsigi.

Það, sem nú skiptir meginmáli gagnvart þessari ríkisstjórn, er, að Alþingi marki henni réttan bás. Mun bæði henni og þjóðinni hollast, að svo sé gert.

Sp.

186. Breytingartillögur

við till. til þál. um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram.

Frá Sigurði Bjarnasyni.

1. Við tillgr. bætist ný málsg., svo hljóðandi:

Jafnframt skorar Alþingi á ríkisstjórnina að athuga möguleika á auknum farþega- og pósthflutningi flugleiðis til þeirra landshluta, sem við erfiðust skilyrði búa í þessum efnum. Leiti ríkisstjórnin um það samvinnu við Flugfélag Íslands.

2. Við fyrirsögn tillögunnar bætist: og flugleiðis.

Sp.

187. Tillaga til þingsályktunar

um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram.

(Eftir fyrri umr.)

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að afla sér, eftir því sem tiltækilegt er, þess skipastóls, sem þörf er á til þess að annast vöru- og fólksflutninga með ströndum fram. Jafnframt beinir Alþingi því til ríkisstjórnarinnar að afla sér sérstakrar lagaheimildar til þess að leysa þetta mál, ef eigi er unnt að leysa það á fullnægjandi hátt eða nógu skjótt með öðru móti.

Ed.**188. Frumvarp til laga**

um raforkusjóð.

(Eftir 2. umr. í Ed.).

1. gr.

Stofna skal sjóð, er nefnist raforkusjóður. Tilgangur sjóðsins er að stuðla að því, að gerðar verði rafveitur og reist verði raforkuver og raforkustöðvar í sveitum, kaupúnum og hinum smærri kaupstöðum.

2. gr.

Ríkissjóður leggur fram til raforkusjóðs af tekjuafgangi áranna 1941 og 1942 10 millj. kr. og 500 þús. krónur á ári eftir 1942. Nú nema $\frac{2}{5}$ hlutar tekjuafgangs áranna 1941 og 1942 ekki hinni tilteknu upphæð, og skal það, sem á vantar, þá lagt fram úr framkvæmdasjóði ríkisins.

Fé raforkusjóðs skal geymt og ávaxtað í banka.

3. gr.

Raforkusjóður er undanþeginn tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og bæjarfélaga.

4. gr.

Ráðherra setur með reglugerð fyrirmæli um starfsemi sjóðsins, að fengnum tilögum rafmagnseftirlits ríkisins.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed.**189. Breytingartillaga**

við frv. til laga um kosningar til Alþingis.

Frá Eiríki Einarssyni.

Við ákvæði til bráðabirgða.

Í annarri línu ákvæðanna framan frá, á eftir orðunum „kjördeildum, sem eru“, komi: að öllu leyti.

Ed.**190. Breytingartillaga**

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Frá Gísla Jónssyni.

Við ákvæði til bráðabirgða.

Orðin „eða kaupúns“ í niðurlagi 1. málsl. 1. málsg. falli burt.

Ed.**191. Breytingartillaga**

við frv. til 1. um kosningar til Alþingis.

Frá allsherjarnefnd.

Við ákvæði til bráðabirgða.

Á eftir 3. málsg. bætist ný málsg., svo hljóðandi:

Við kosningar þessar skal hvergi á landinu hefja talningu atkvæða fyrr en kosningu er alls staðar lokið.

Nd.**192. Frumvarp til laga**

um kosningar til Alþingis.

(Eftir 3. umr. í Ed.).

Samhljóða þingskjali 141, með þessum breytingum:

9. gr. hljóðar svo:

Í hverju kjördæmi er yfirkjörstjórn, og skipa hana 3 menn.

Þar, sem sýslumaður eða bæjarfógeti (lögmaður) er heimilisfastur í kjördæmi, skal hann vera oddviti yfirkjörstjórnar. Annars staðar skipar ráðherra oddvita, er sé kjósandi í kjördæminu. Ráðherra skipar og varamann oddvita. Í Suður-Múla-sýslu er sýslumaður oddviti yfirkjörstjórnar.

Hina yfirkjörstjórnana og tvo til vara kjósa sýslunefndir, en bæjarstjórnir þar, sem kaupstaður er sérstakt kjördæmi, til eins árs í senn. Hlutfallskosningu skal viðhafa, ef sýslunefndarmaður eða bæjarfulltrúi krefst þess.

27. gr. hljóðar svo:

Hver einstakur frambjóðandi í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum, skal láta fylgja framboði sínu skriflega yfirlýsingu eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 kjósenda í því kjördæmi, þar sem hann býður sig fram, að þeir styðji kosningu hans.

Framboðslista í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing allra þeirra, sem á listanum eru, að þeir hafi leyft að setja nöfn sín á listann, svo og skrifleg yfirlýsing um stuðning við listann frá eigi færri en 100 og eigi fleiri en 200 kjósendum í Reykjavík og eigi færri en 12 og eigi fleiri en 24 í tvímenningskjördæmum.

Framboði einstaks frambjóðanda skal fylgja skrifleg yfirlýsing hans og meðmælenda hans um það, fyrir hvern stjórnmalaflokk frambjóðandinn býður sig fram. Framboðslista í kjördæmum, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, skal fylgja skrifleg yfirlýsing meðmælenda listans um það, fyrir hvern stjórnmalaflokk listinn sé boðinn fram. Ef yfirlýsingar þessar vantar, telst frambjóðandi eða listi utan flokka.

92. gr. hljóðar svo:

Ef kjósandi skýrir kjörstjórn frá því, að hann sé eigi fær um að kjósa á fyrirskipaðan hátt sakir sjónleysis eða þess, að honum sé hönd ónothæf, skal sá úr kjörstjórninni, er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum, enda er sá, sem aðstoðina veitir, bundinn þagnarheiti um að segja ekki frá því, sem þeim fer þar á milli. Um aðstoðina skal bóka í kjörbókina, að tilgreindum

ástæðum. Kjörstjórnarmanni er með öllu óheimilt að bjóða þeim aðstoð sína, er þarfnast hjálpar samkvæmt grein þessari.

97. gr. hljóðar svo:

Atkvæðagreiðslu má ekki slíta fyrr en 8 klukkustundir eru liðnar frá því að hysjað var að taka við atkvæðum, og aldrei fyrr en hálf klukkustund er liðin frá því að kjósandi gaf sig síðast fram. Atkvæðagreiðslu má þó slíta, er allir, sem á kjörskrá standa, hafa greitt atkvæði og eftir 5 klukkustundir, ef öll kjörstjórnin og umboðsmenn eru sammála um það, enda sé þá hálf klukkustund liðin frá því kjósandi gaf sig síðast fram. Nú hefur kjörfundur staðið 12 klukkustundir, og má þá slíta kjörfundi, þegar fjórðungur klukkustundar er liðinn frá því að kjósandi gaf sig síðast fram.

106. gr. hljóðar svo:

Ef einungis einn maður hefur boðið sig fram við aukakosningar í kjördæmi, þar sem kosið er óhlutbundnum kosningum (sbr. 53. gr.), úrskurðar yfirkjörstjórn hann þegar í stað að loknum framboðsfresti rétt kjörinn og gefur honum kjörbréf. Hið sama gerir yfirkjörstjórn við aukakosningu í kjördæmi, þar sem kosið er hlutbundnum kosningum, ef þar er ekki nema einn listi í kjöri.

128. gr. hljóðar svo:

Til þess að finna, hverjir frambjóðendur þingflokks hafa náð uppbótarþingsæti, skal fara þannig að: Fyrst skal nema af landslista flokksins alla þá frambjóðendur, sem náð hafa kosningu í kjördæmum. Þá frambjóðendur, sem kunna að hafa náð kosningu sem varaþingmenn, skal þó eigi nema af listanum að svo stöddu. Því næst skal skrá við nöfn frambjóðendanna persónuleg atkvæði þeirra hvers um sig í kjördæmum. Þó skulu frambjóðanda, kosnum hlutbundinni kosningu, eigi talin fleiri atkvæði en sæti því, er hann skipaði á framboðslistanum, ber samkv. 115. gr. Ef eftir eru á listanum tveir eða fleiri, sem í kjöri hafa verið í sama kjördæmi, skal nema þá alla burt, nema þann einn fyrir hvert kjördæmi, sem hæsta hefur atkvæðatölu. Því næst skal raða þeim frambjóðendum, sem eftir eru á listanum, þannig, að sá, sem hæsta atkvæðatölu hefur, verði efstur, sá, sem að honum frágengnum hefur atkvæðatölu, er nemur hæstri hundraðstölu gildra kjörseðla í kjördæmi sínu, næstefstur, o. s. frv. á víxl.

Hafi þingflokkur notað sér heimild 30. gr. til íhlutunar um röð frambjóðenda á landslista, skal á sama hátt og áður segir nema af skrá flokksins alla þá, sem ekki koma til greina við úthlutun uppbótarþingsæta. Þeir, sem þá eru eftir á skránni, skipast í þriðja hvert sæti landslistans í þeirri röð, sem þeir nú eru, þannig að efsti frambjóðandi á skránni verður þriðji á landslistanum, annar frambjóðandi hinn sjötti o. s. frv., hafi hann eigi áður hlotið sæti á honum samkvæmt reglum 1. málsg. þessarar gr. Að öðru leyti skipast sæti landslistans samkvæmt reglum 1. málsg. Ef þingflokkur hefur ekki haft landslista í kjöri, en á þó tilkall til uppbótarsæta, skal landskjörstjórn gera þeim flokki uppbótarsætalista, er sé skipaður öllum frambjóðendum flokksins í kjördæmum, þó ekki fleiri frambjóðendum fyrir neitt kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn og varaþingmenn. Hafi fleiri verið í kjöri af hálfu þess flokks í kjördæmi en þar átti að kjósa þingmenn, tekur sá eða þeir frambjóðenda sæti á uppbótarsætalistanum, sem hefur hæsta eða hærri atkvæðatölu í kjördæminu. Því næst nemur landskjörstjórn þá frambjóðendur af listanum, sem hafa náð kosningu í kjördæmi, og skipar þeim, sem þá eru eftir, í röð á listanum samkvæmt reglum 1. málsg. þessarar gr. Ef frambjóðendur hafa jöfn atkvæði við niðurskipun á lista eða til uppbótarþingsætis, ræður hlutkesti milli þeirra eftir reglum 119. gr.

Skorti nú á, að eftir séu á lista þingflokks tvöfalt fleiri nöfn en listanum hafa hlötnast uppbótarþingsæti, nefnir hlutaðeigandi flokksstjórn til menn, sem koma

neðst á listann, eftir því sem til þarf til viðbótar á listann, og skal veita henni hæfilegan frest til þess.

Þeir, sem nú standa eftir á landslista hvers þingflokks, hafa náð kosningu sem landskjörnir þingmenn, svo margir af hverjum landslista sem hlutaðeigandi þingflokki hafa hlotnast uppbótarsæti.

Ákvæði til bráðabirgða hljóða svo:

Í kosningum þeim, sem fram fara næst eftir gildistöku þessara laga, skulu vera tveir kjördagar, þó ekki í þeim kjördeildum, sem eru að öllu leyti innan takmarka kaupstaðar eða kaupsýslunnar. Þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, skal í öllu svo að farið sem fyrir er mælt í 104. gr., að því viðbættu, að kjörskráin og þau eftirrit hennar, sem kjörstjórn hefur haft til afnota, skulu lögð með öðrum kjörgögnum í poka þann, sem innsiglaður er. Eftir að kjörfundur er settur hinn síðari kjördag, opnar kjörstjórn hinn innsiglaða poka og umslög, sem í honum eru, í viðurvist framhjódenda eða umboðsmanna þeirra. Sé framhjódandi eigi mættur eða umboðsmaður hans, kveður hún til valinkunnann mann að vera umboðsmaður framhjódanda. Sé eigi unnt að fullnægja þessu ákvæði, má þó rjúfa innsigli, opna umslögin og hefja kosningu, þegar klukkustund er liðin frá setningu kjörfundar. Um hinn síðari kjördag gilda ákvæði XII. kafla laganna eftir því, sem við á.

Ef öll kjörstjórnin er sammála og allir framhjódendur eða umboðsmenn þeirra, sem mættir eru, samþykkja, má kjörstjórn, þegar kosningu er lokið hinn fyrri kjördag, ákveða, að eigi skuli vera fleiri kjördagar í kjördeildinni, enda sé kjörbókin undirrituð af framhjódendum og umboðsmönnum, sem samþykkt hafa. Hafi 80% eða fleiri af kjósendum í kjördeildinni kosið eða fengið vottorð samkv. 85. gr., nægir einróma samþykki kjörstjórnar til slíkrar ákvörðunar.

Hinn fyrri kjördag skal setja kjörfund kl. 10 árdegis og hinn síðari kjördag kl. 12 á hádegis.

Við kosningar þessar skal hvergi á landinu hefja talningu atkvæða fyrr en kosningu er alls staðar lokið.

Fyrir kosningar þær, er fyrstar fara fram eftir lögum þessum, skal sinna kröfum um stofnun nýrra kjördeilda samkv. 6. gr., þótt þær komi ekki fram fyrr en 3 vikum á undan kosningum, enda skal þá nota staðfest eftirrit af kjörskrá hreppa eða hreppshluta, sem skipt hefur verið.

Sp.

193. Þingsályktun

um rannsókn á því, á hvern hátt bæta megi úr neyðsluvatnsskortum í ýmsum kaupsýslum landsins.

(Afgreidd frá Sp. 2. sept.)

Samhljóða þskj. 17.

Nd.

194. Breytingartillaga

við frv. til l. um kosningar til Alþingis.

Flm.: Sveinbjörn Högnason.

Við 97. gr. Síðasti málsl. greinarinnar (Nú hefur kjörfundur o. s. frv.) orðist svo: Eigi má atkvæðagreiðsla standa lengur en til kl. 12 á miðnætti.

Alþt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

Nd. 195. Breytingartillaga

við frv. til laga um raforkusjóð.

Frá Skúla Guðmundssyni.

Við 1. gr. Í stað orðanna „í sveitum, kaптúnunum og hinum smærri kaupstöðum“ komi: í sveitum og kaптúnunum.

Nd. 196. Breytingartillaga

við frv. til l. um raforkusjóð.

Frá Páli Zóphóniassyni.

Við 4. gr. Greinin orðist svo:

Ekki má greiða fé úr sjóðnum, fyrr en Alþingi hefur sett nánari ákvæði um fjárveitingar úr honum.

Ed. 197. Frumvarp til laga

um raforkusjóð.

(Eftir eina umr. í Nd.)

1. gr.

Stofna skal sjóð, er nefnist raforkusjóður. Tilgangur sjóðsins er að stuðla að því, að gerðar verði rafveitur og reist verði raforkuver og raforkustöðvar í sveitum, kaптúnunum og hinum smærri kaupstöðum.

2. gr.

Ríkissjóður leggur fram til raforkusjóðs af tekjuafgangi áráanna 1941 og 1942 10 millj. kr. og 500 þús. krónur á ári eftir 1942. Nú nema $\frac{2}{5}$ hlutar tekjuafgangs áráanna 1941 og 1942 ekki hinni tilteknu upphæð, og skal það, sem á vantar, þá lagt fram úr framkvæmdasjóði ríkisirs.

Fé raforkusjóðs skál geymt og ávaxtað í banka.

3. gr.

Raforkusjóður er undanþeginn tekjuskatti, útsvari, stimpilgjaldi og öðrum sköttum til ríkis, sveitar- og hajarfélaga.

4. gr.

Ekki má greiða fé úr sjóðnum, fyrr en Alþingi hefur sett nánari ákvæði um fjárveitingar úr honum.

5. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Nd. 198. Lög

um kosningar til Alþingis.

(Afgreidd frá Nd. 3. sept.).

Samhljóða þingskjali 192 (sbr. 141).

Sp.**199. Þingsályktun**

um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram og flugleiðis.

(Afgreidd frá Sp. 3. sept.)

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að afla sér, eftir því sem tiltækilegt er, þess skipastóls, sem þörf er á til þess að annast vöru- og fólksflutninga með ströndum fram. Jafnframt beinir Alþingi því til ríkisstjórnarinnar að afla sér sérstakrar lagaheimildar til þess að leysa þetta mál, ef eigi er unnt að leysa það á fullnægjandi hátt eða nógu skjótt með öðru móti.

Jafnframt skorar Alþingi á ríkisstjórnina að athuga möguleika á auknum farþega- og fólksflutningi flugleiðis til þeirra landshluta, sem við erfiðust skilyrði búa í þessum efnum. Leiti ríkisstjórnin um það samvinnu við Flugfélag Íslands.

Sp.**200. Þingsályktun**

um innflutning véla í fiskibáta.

(Afgreidd frá Sp. 3. sept.).

Samhljóða þskj. 26.

Sp.**201. Þingsályktun**

um breyting á launakjörum og skipun ljósmæðra.

(Afgreidd frá Sp. 3. sept.).

Samhljóða þskj. 144.

Ed.**202. Lög**

um raforkusjóð.

(Afgreidd frá Ed. 4. sept.)

Samhljóða þskj. 197.

Nd.**203. Þingsályktun**

um rannsókn á vegargerð milli Ólafsvíkur og Hellissands í Snæfellsnessýslu.

(Afgreidd frá Nd. 4. sept.)

Samhljóða þskj. 162.

Nd.**204. Þingsályktun**

um athugun á húsnæðismálum í kaupúnum landsins.

(Afgreidd frá Nd. 4. sept.)

Samhljóða þskj. 174.

Nd.**205. Nefndarálit**

um frv. til l. um virkjun Fossár í Ólafsvíkurbreppi.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin er sammála um að mæla með því, að frumvarpið verði samþykkt, en vill jafnframt benda á, að hún telur æskilegt, að sett verði almenn löggjöf um rafveitur sveitar- og bæjarfélaga.

Alþingi, 4. sept. 1942.

Sigurður Kristjánsson,
form

Ásgeir Ásgeirsson,
fundaskr.

Páll Hallgrímsson,
frsm.

Eysteinn Jónsson.

Jón Pálmason.

Nd.**206. Nefndarálit**

um frv. til l. um virkjun Svelgsár í Helgafellssveit.

Frá fjárhagsnefnd.

Nefndin er sammála um að mæla með því, að frumvarpið verði samþykkt, en vill jafnframt benda á, að hún telur æskilegt, að sett verði almenn löggjöf um rafveitur sveitar- og bæjarfélaga.

Alþingi, 4. sept. 1942.

Sigurður Kristjánsson,
form.

Ásgeir Ásgeirsson,
fundaskr.

Páll Hallgrímsson,
frsm.

Eysteinn Jónsson.

Jón Pálmason.

Sp.**207. Þingsályktun**

um skipun milliþinganefndar til þess að athuga atvinnumál o. fl.

(Afgreidd frá Sp. 4. sept.)

Samhljóða þskj. 184.

Sp.**208. Breytingartillögur**

við till. til þál. um raforkumál.

Frá Steingrími Aðalsteinssyni.

1. Í stað orðanna „í dreifbýli“ í 1. málsl. 1. málsg. komi: í sveitum landsins.
2. Orðin „er hefjist svo fljótt, sem unnt er að fá innflutt efni til þeirra“ í niðurlagi 2. málsl. sömu málsg. falli niður.

3. Á eftir orðunum „rafmagnseftirlits ríkisins“ í 1. málsli. 2. málsgr. bætist inn í: og Búnaðarfélags Íslands.
4. Í stað orðanna „landsmanna hvarvetna á landinu“ í sama málsli. komi: allra landsmanna.
5. Áframhald þeirra orða verði svo: og sé þá sérstaklega athugað um möguleika til samfærslu byggðarinnar og það, hvort hagkvæmara sé ... o. s. frv.

Sp.**209. Þingsályktun**

um raforkumál.

(Afgreidd frá Sp. 4. sept.)

Alþingi ályktar að kjósa fimm manna nefnd, er geri tillögur um fjáröflun til þess að byggja rafveitur, í því skyni að koma nægilegri raforku til ljósa, suðu, hitunar og iðnrekstrar í allar byggðir landsins á sem skemmstum tíma, enda verði raforkan ekki seld hærra verði í sveitum landsins en stærstu kaupstöðunum á hverjum tíma. Nefndin skal sérstaklega gera tillögur um aukinn stríðsgróðaskatt til að mæta óhjákvæmilegum útgjöldum við framkvæmdir í þessu efni, er hefst svo fljótt sem unnt er að fá innflutt efni til þeirra. Nefndin leggi tillögur sínar um þetta efni fyrir næsta reglulegt Alþingi.

Jafnframt ályktar Alþingi að fela ríkisstjórninni að láta fara fram, undir umsjón rafmagnseftirlits ríkisins, rannsókn á skilyrðum til vatnsaflsvirkjunar í fallvötnum landsins og því, hvernig auðveldast sé að fullnægja raforkuþörf landsmanna hvarvetna á landinu, sérstaklega hvort hagkvæmara sé á hverjum stað að vinna orkuna í smáu orkuveri í námunda við notkunarstaðinn eða taka hana úr sameiginlegri orkuveitu, sem lögð yrði frá stærra orkuveri um einstakar sveitir og kauptún eða heila landshluta. Rannsóknirnar skal hefja nú þegar og hraða þeim svo sem mögulegt er.

Kostnaður við störf nefndarinnar og rannsóknirnar greiðist úr ríkissjóði.

Nd.**210. Frumvarp til laga**

um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

(Lagt fyrir Alþingi á 60. löggjafarþingi, 1942.)

1. gr.

Aftan við 3. málsgr. 75. gr. stjórnarskrárinnar bætist ný málsgr., svo hljóðandi:

Þegar Alþingi samþykkir þá breytingu á stjórnskipulagi Íslands, sem greinir í ályktunum þess frá 17. maí 1941, hefur sú samþykkt eins þings gildi sem stjórnskipunarlög, er meiri hluti allra kosningabærra manna í landinu hefur með leyningri atkvæðagreiðslu samþykkt hana.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta:

Á síðasta Alþingi var, sem kunnugt er, samþykkt svo hljóðandi tillaga til þingsályktunar um stjórnarskrárnefnd:

„Alþingi ályktar að kjósa 5 manna millipinganefnd til þess að gera tillögur um breytingar á stjórnskipunarlögum ríkisins í samræmi við yfirlýstan vilja

Alþingis um, að lýðveldi verði stofnað á Íslandi, og skili nefndin áliti nógu snemma til þess, að málið geti fengið afgreiðslu á næsta Alþingi. Nefndin kys sér sjálf formann. Nefndarkostnaður greiðist úr ríkissjóði.“

Samkvæmt tillögu þessari var síðan kosin 5 manna stjórnarskrárnefnd, er hóf þegar starf og vann að málinu fram að þeim tíma, er þing það, sem nú á setu, kom saman.

Þegar nefndin var að því komin að leggja síðustu hönd á frumvarp til nýrra stjórnarskipunarlaganna, er leggja skyldi fyrir þetta þing, sköpuðust ný og óvænt viðhorf í sjálfstæðismálum þjóðarinnar, er urðu þess valdandi, að störf nefndarinnar féllu niður, en í stað þess var þegar í byrjun þessa þings valin 8 manna nefnd (2 úr hverjum þingflokki) til þess, ásamt ríkisstjórninni, að ræða hið nýja viðhorf og gera tillögur til Alþingis um ný úrræði.

Málið hefur nú verið rætt á mjög mörgum fundum, ýmist ríkisstjórnarinnar og átta manna nefndarinnar, lokuðum fundum í sameinuðu Alþingi eða á flokksfundum.

Eftir að ríkisstjórnin hefur kynnt sér þingviljann, hefur hún ákveðið að leggja fyrir Alþingi framan greint frumvarp til stjórnarskipunarlaganna um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

Samkvæmt frumvarpinu er að visu eigi skylt að stíga síðasta sporið í sjálfstæðismálum þjóðarinnar á þinginu á hausti komanda. En heimilt er að gera það þá og hvenær sem er síðar, þegar Alþingi þykir henta, og hefur þá sú ákvörðun Alþingis gildi sem stjórnarskipunarlög væru, enda nái hún samþykki meiri hluta kjósenda í landinu við leynilega atkvæðagreiðslu, er fram fari um málið. Hefur þótt nauðsynlegt, á þeim erfiðu viðsjártímum, er nú ganga yfir, að eigi þurfi þingrof og kosningar til löglegrar heimildar þjóðarinnar um lokaákvæðanir í sjálfstæðismálunum, heldur sé auðið að bregða snöggð við og ganga frá málinu með þingsamþykkt og þjóðaratkvæði, og er með þessu mjög greitt fyrir fullnaðarafgreiðslu málsins.

Eins og greinir í frumvarpinu, nær þessi heimild Alþingi til handa einvörðungu til þeirra mála, er um ræðir í þingsályktunartillögum Alþingis frá 17. maí 1941, þ. e. a. s. til þess að setja lýðveldi í stað konungdæmis og gera óhjákvæmilegar breytingar vegna niðurfalls sambandssáttmálans milli Íslands og Danmerkur, en engar aðrar breytingar á stjórnarskipunarlögum landsins, hvorki varðandi kjördæmskipun né neitt annað, er Alþingi heimilt að gera án eftir farandi þingrofs og almennra kosninga til Alþingis.

Ástæða þykir til að taka það fram, að enda þótt stjórnarskrárbreyting sú, sem frumvarp þetta gerir ráð fyrir, taki gildi með nokkuð óvenjulegum hætti, vegna hinna sérstöku aðstæðna, getur það að sjálfsögðu ekki gefið neitt fordæmi um breytingar á stjórnarskránni.

Sp.

211. Tillaga til þingsályktunar

um stjórnarskrárnefnd.

Frá ríkisstjórninni.

Alþingi ályktar, að millipinganefnd sú, sem kosin var samkv. þingsályktun 22. maí 1942 til þess að gera tillögur um breytingar á stjórnarskipunarlögum ríkisins, skuli halda áfram störfum til undirbúnings mála þeim, sem unnt er að lögfesta með þeim hætti, er segir í stjórnarskipunarlagafrumvarpi því, sem nú liggur fyrir Alþingi, svo og undirbúa aðrar breytingar á stjórnarskipulaginu, er þurfa þykir og gera verður á venjulegan hátt. Fjölga skal nefndarmönnum svo, að í nefndinni eigi sæti tveir full-

trúar frá hverjum þeirra flokka, sem Alþingi skipa nú, enda verði viðbótarfulltrúarnir tilnefndir þegar í stað af viðkomandi þingflokki, er ekki eiga þar þegar tvo fulltrúa.

Nd.

212. Nefndarálit

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

Frá meiri hluta stjórnarskrárnefndar.

Meiri hluti nefndarinnar leggur til, að frv. verði samþykkt. Og öll nefndin leggur til, að samþykkt verði eftirgreind

VIÐAUKATILLAGA.

Við 1. gr. Aftan við 2. málsg. bætist nýr málsl., svo hljóðandi: Þó er óheimilt að gera með þessum hætti nokkrar aðrar breytingar á stjórnarskránni en þær, sem beinlínis leiðir af sambandsslitum við Danmörku og því, að Íslendingar taka með stofnun lýðveldis til fullnustu í sínar hendur æðsta vald í málefnum ríkisins.

Alþingi, 7. sept. 1942.

Gisli Sveinsson,
form., frsm.

Ásgeir Ásgeirsson,
fundaskr.

Sigurður Kristjánsson.

Áki Jakobsson.

Garðar Þorsteinsson.

Nd.

213. Nefndarálit

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

Frá minni hluta stjórnarskrárnefndar.

Við álitum, að í þessu stjórnarskrárfrv. felist engin lausn á sjálfstæðismáli þjóðarinnar, enda mun það ekki talið af neinum.

Við álitum, að unnt sé að ganga frá stofnun lýðveldisins með einni samþykkt Alþingis, án þess að breyta þurfi fyrirfram vegna þeirrar ákvörðunar stjórnarskipunarlögum ríkisins.

Við teljum því frumv. það, er hér liggur fyrir, gagnslaust og lítum auk þess svo á, að eigi sé fært, að Alþingi nú heimili jafnvíðtækar breytingar á stjórnarskrá landsins og gera mætti eftir ákvæðum 1. gr. þessa frumv. Stjórnarskrárnefnd hefur hins vegar orðið sammála um að takmarka þá heimild, er í 1. gr. felst, við þær breytingar einar, er óhjákvæmilega leiðir af sambandsslitum við Danmörku og stofnun lýðveldis á Íslandi. Verði þessi breytingartillaga samþykkt, munum við ekki greiða atkvæði á móti málinu, en með skirskotun til þess, er hér að framan greinir, sjáum við, eins og nú er komið, ekki ástæðu til að hafa frekari ihlutun um afgreiðslu þess.

Alþingi, 7. sept. 1942.

Jörundur Brynjólfsson,
frsm.

Sveinbjörn Högnason.

Eysteinn Jónsson.

Gísli Guðmundsson

Nd. 214. Frumvarp til stjórnarskipunarlaga

um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

(Eftir 2. umr. í Nd.).

1. gr.

Aftan við 3. málsg. 75. gr. stjórnarskrárinnar bætist ný málsg., svo hljóðandi: Þegar Alþingi samþykkir þá breytingu á stjórnskipulagi Íslands, sem greinir í ályktunum þess frá 17. maí 1941, hefur sú samþykkt eins þings gildi sem stjórnskipunarlög, er meiri hluti allra kosningabærra manna í landinu hefur með leynilegri atkvæðagreiðslu samþykkt hana. Þó er óheimilt að gera með þessum hætti nokkrar aðrar breytingar á stjórnarskránni en þær, sem beinlínis leiðir af sambandslitum við Danmörku og því, að Íslendingar taka með stofnun lýðveldis til fullnustu í sínar hendur æðsta vald í málefnum ríkisins.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Ed. 215. Nefndarálit

um frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

Frá stjórnarskrárnefnd.

Allt til þessa hafa landsmenn verið sammála um, að sjálfstæðismálið yrði eigi leitt til lykta og lýðveldi á Íslandi eigi stofnað nema með breytingu á stjórnarskránni. A. m. k. hafa til þessa engin andmæli komið fram gegn því, að svo bæri að haga meðferð málsins. Nú er því í fyrsta skipti haldið fram af sumra hálfu, að þetta sé hægt að gera með einfaldri þingsamþykkt. Þeir, sem þessu halda fram, rugla saman annars vegar því, sem gera má til bráðabirgða sem neyðarráðstöfun, og hins vegar því, sem gera þarf til að koma þessum málum í fast stjórnskipulegt horf. Ef fallizt væri á þessa einkennilegu skoðun, þá mætti með sama rétti breyta til frambúðar öðrum ákvæðum stjórnarskrárinnar, eins og til dæmis kjördæmaskipuninni, með einfaldri þingsamþykkt. Sú leið, sem sumir framsóknarmenn benda nú á, liggur því ekki að endanlegri lausn sjálfstæðismálsins, heldur í átt upp-lausnar og öryggisleysis.

Með frv. því, sem hér liggur fyrir, er aftur á móti greitt fyrir fullnaðar-afgreiðslu sjálfstæðismálsins. Ef ekkert væri í málinu að gert nú, eins og háttvirtir þingmenn Framsóknarflokksins virðast vilja, þá þarf til endanlegrar afgreiðslu þess samþykki eins Alþingis, þingrof og almennar kosningar, samþykki hins nýja Alþingis á frv. óbreyttu og staðfestingu handhafa konungsvaldsins. Auk þessa hefur almennt verið svo ráð fyrir gert, að áður en málinu væri endanlega til lykta ráðið, skuli um það ganga þjóðaratkvæði eða um það haldinn þjóðfundur. Í stað þessarar margbrotnu meðferðar er með þessu frv. löghelgað, að til fullnaðar-afgreiðslu málsins sé nægilegt, að eitt Alþingi samþykki hana og hún verði síðan samþykkt við einfalda þjóðaratkvæðagreiðslu. Þarf ekki að eyða orðum að því, hvor leiðin sé greiðfærari, né að því, að nú er í fyrsta sinn ráðgert, að hið endanlega takmark verði ákveðið í sjálfri stjórnarskránni.

Hitt er rétt, að nefndin hefði miklu heldur kosið að samþykkja nú frv. um

sjálfa fullnaðarafgreiðslu málsins. Gegn þessu eru samt veigamiklar ástæður, sem gera að verkum, að ýmsir telja hæpið, að samþykkt slíks frv. nú mundi flýta endanlegri lausn málsins, enda nauðsynleg eining ekki fyrir hendi um þvilika lausn. Jafnvel þótt engin önnur atvik kæmu þar til, mundi slíkt frv., eins og þegar er sagt, ekki öðlast gildi fyrr en eftir að næsta þing hefði samþykkt það á ný, það verið staðfest á venjulegan hátt og væntanlega eftir að hafa hlotið samþykki þjóðarinnar við almenna atkvæðagreiðslu. Ef frv. það, sem nú liggur fyrir, verður samþykkt, er unnt að afgreiða sjálft aðalmálið á næsta þingi og skjóta því síðan þegar undir atkvæði þjóðarinnar.

Með þessu frv. er því hægt að ljúka málinu nákvæmlega jafnfljótt og þótt sú leið væri farin, sem í upphafi var fyrirhuguð. Hitt er á valdi næsta þings að ákveða, hvort fært þykir að afgreiða málið þá þegar. Það fer m. a. eftir því, hvort þjóðin stendur einhuga um það. Þess verður því að vænta, að sú tilraun, sem hefur verið gerð til að vekja sundrunu og ófrið um málið, verði látin niður falla. Einhuga þjóð getur miklu til vegar komið, sem sundraðri mistekst.

Samkvæmt framansögðu og með skirskotun til þeirra yfirlýsinga, sem af hálfu flokkanna hafa komið fram í umræðunum, leggur nefndin til, að frv. verði samþykkt.

Alþingi, 8. sept. 1942

Bjarni Benediktsson,
form., frsm.

Brynjólfur Bjarnason.

H. Guðmundsson,
fundaskrifari.

Ed. 216. Frumvarp til stjórnarskipunarlaga

um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942.

(Eins og það var að lyktum samþykkt og afgreitt frá Ed. 8. sept.).

Samhljóða þskj. 214.

Sp. 217. Þingsályktun

um stjórnarskrárnefnd.

(Afgreidd frá Sp. 8. sept.).

Samhljóða þskj. 211.

Sp. 218. Þingsályktun

viðvikjandi núverandi ríkisstjórn.

(Afgreidd frá Sp. 8. sept.).

Samhljóða þskj. 185.

Sp.

219. Nefndaskipun.

I.

Fastanefndir.

A.

Í sameinuðu þingi.

1. Fjárveitinganefnd:

Jónas Jónsson,
 Pétur Ottesen, formaður,
 Bjarni Bjarnason,
 Þorsteinn Þorsteinsson,
 Finnur Jónsson, fundaskrifari,
 Ísleifur Högnason,
 Helgi Jónasson,
 Sigurður E. Hlíðar,
 Páll Hermannsson.

Til hennar vísað:

1. Till. til þál. um söluverð á síldarmjöli innan lands til fóðurbætiskaupa (2, n. 37).
Frsm.: Þorsteinn Þorsteinsson.
2. Till. til þál. um ríkisábyrgð fyrir rafveitur á Snæfellsnesi og í Suður-Þingeyjarsýslu (3).
Nefndarálit kom ekki.
3. Till. til þál. um vöru- og farþegaflutninga með ströndum fram (13, n. 173).
Frsm.: Páll Hermannsson.
4. Till. til þál. um vegagerð á Snæfellsnesi (15).
Nefndarálit kom ekki.
5. Till. til þál. um brúargerð á Svelgsá (16).
Nefndarálit kom ekki.
6. Till. til þál. um brúargerð á Djúpa í Fljótshverfi (20).
Nefndarálit kom ekki.
7. Till. til þál. um brúargerðir á vötn í Vestur-Skaftafellssýslu (28).
Nefndarálit kom ekki.
8. Till. til þál. um brúargerðir á Barðaströnd (44).
Nefndarálit kom ekki.
9. Till. til þál. um brúargerðir á vötn í Austur-Skaftafellssýslu (50).
Nefndarálit kom ekki.
10. Till. til þál. um drykkjumannahæli (36, n. 165 (minni hl.)).
Frsm. minni hl.: Finnur Jónsson.
Nefndarálit frá meiri hl. kom ekki.
11. Till. til þál. um undanþágu frá greiðslu á benzinskatti (18).
Nefndarálit kom ekki.
12. Till. til þál. um flutningastyrk til hafnleysishéraða landsins (32).
Nefndarálit kom ekki.
13. Till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Akureyrarkaupstaðar við Laxárfossa (35).
Nefndarálit kom ekki.

1) Tölurnar innan sviga tákna númer á þingskjölum, og eru ekki talin önnur þingskjalanúmer en þau, sem málið bar, þá er því var til nefndar vísað, svo og þau, er nefndarálit (skammstafað n.) hlutu. Sama er um mál, er nefndirnar flytja.

14. Till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til aukningar rafveitu Ísafjarðar og Eyrarhrepps (47).
Nefndarálit kom ekki.
15. Till. til þál. um ríkisábyrgð á láni til byggingar rafstöðva í Skagafjarðarsýslu (63).
Nefndarálit kom ekki.
16. Till. til þál. um vegagerð inn með Patreksfirði (43).
Nefndarálit kom ekki.
17. Till. til þál. um samgöngur milli hafna á Breiðafirði, Reykjavíkur og kaup-
túna Vestur-Barðastrandarsýslu (45).
Nefndarálit kom ekki.
18. Till. til þál. um styrki til byggingar fiskiskipa (48).
Nefndarálit kom ekki.
19. Till. til þál. um kaup á sérstakri gerð bifreiðar til fólksflutninga undir Ólafsvíkur-Enni (49).
Nefndarálit kom ekki.
20. Till. til þál. um undanþágu á aðflutningstollum af efni til vatnsveitu Víkur-
kaupþúns (65).
Nefndarálit kom ekki.
21. Till. til þál. um ríkisábyrgð á láni Siglufjarðarkaupstaðar til virkjunar
Fljótaár í Skagafirði (68).
Nefndarálit kom ekki.
22. Till. til þál. um að fá sildarbræðsluverksmiðjuna Ægi í Krossanesi í eigu
ríkisins (81).
Nefndarálit kom ekki.
23. Till. til þál. um símalagningar í Barðastrandarsýslu (82).
Nefndarálit kom ekki.
24. Till. til þál. um símalagningar í Rangárvallasýslu (98).
Nefndarálit kom ekki.
25. Till. til þál. um þátttöku ríkissjóðs í byggingarkostnaði sjúkrahúss á Akur-
eyri (120).
Nefndarálit kom ekki.
26. Till. til þál. um styrk til lendingarbóta á Litla-Árskógssandi og í Hauganesi
(125).
Nefndarálit kom ekki.
27. Till. til þál. um styrk úr ríkissjóði til lendingarbóta á Arnarstapa, Hellum og
Bervík á Snæfellsnesi (133).
Nefndarálit kom ekki.

2. Allsherjarnefnd:

Jörundur Brynjólfsson,
Gunnar Thoroddsen, fundaskrifari,
Páll Zóphóníasson,
Gisli Jónsson,
Finnur Jónsson, formaður,
Sigfús Sigurhjártarson,
Björn F. Björnsson.

Til hennar vísað:

1. Till. til þál. um innflutning á erlendum fóðurvörum (6, n. 85).
Frsm.: Páll Zóphóníasson.
2. Till. til þál. um úthlutun bifreiða (8, n. 108 (meiri hl.) og 143 (minni hl.)).
Frsm. meiri hl.: Finnur Jónsson.
Frsm. minni hl.: Gisli Jónsson.

Fastanefndir Sp.: Allsherjar-, utanríkismála-, kjörbréfa- og þingfararkaupsn. — Ed.: Fjárhagsn.

3. Till. til þál. um samninga við verkalýðssamtökin til að tryggja nauðsynlegustu framleiðslu þjóðarinnar (12).
Nefndarálit kom ekki.
4. Till. til þál. um að leita samninga við verkalýðssamtökin um kaup og kjör í opinberri vinnu og allsherjar vinnumiðlun og um undirbúning löggjafar um átta stunda vinnudag og vinnuvernd (14).
Nefndarálit kom ekki.
5. Till. til þál. um ráðstafanir til þess að tryggja íslenzkum bjargræðisvegum yinnuafli (27).
Nefndarálit kom ekki.
6. Till. til þál. um tilhögun flutninga á langleiðum (53).
Nefndarálit kom ekki.
7. Till. til þál. um útvarpsfréttir (115).
Nefndarálit kom ekki.
8. Till. til þál. um ráðstafanir til eflingar íslenzkum landbúnaði (121).
Nefndarálit kom ekki.

Nefndin flutti:

- Till. til þál. um skipun millipínganefndar til þess að athuga atvinnumál o. fl. (184).

Frsm.: Finnur Jónsson.

3. *Utanríkismálanefnd:*

Jónas Jónsson,
Magnús Jónsson, formaður,
Hermann Jónasson,
Jóhann Jósefsson,
Einar Olgeirsson,
Stefán Jóh. Stefánsson, fundaskrifari,
Bjarni Ásgeirsson.

Varamenn:

Eysteinn Jónsson,
Ólafur Thors,
Pálmi Hannesson,
Garðar Þorsteinsson,
Ásgeir Ásgeirsson,
Brynjólfur Bjarnason,
Gísli Guðmundsson.

4. *Kjörbréfanefnd:*

Einar Árnason,
Pétur Ottesen,
Björn F. Björnsson,
Þorsteinn Þorsteinsson,
Finnur Jónsson.

Ekkert mál bar undir nefndina.

5. *Þingfararkaupsnefnd:*

Sigurður Kristjánsson, formaður,
Páll Zóphóníasson, fundaskrifari,
Sigurður E. Hliðar,
Jörundur Brynjólfsson,
Finnur Jónsson.

B.

Í efri deild.

1. *Fjárhagsnefnd:*

Þorsteinn Þorsteinsson, fundaskrifari,
Bernharð Stefánsson,
Haraldur Guðmundsson, formaður.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um viðauka við l. 48/1942, um verðlagsuppbót á laun embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana (11).
Nefndarálit kom ekki.

Fastanefndir Ed.: Fjárlh., samgm., landbún., sjávarútív., iðnaðar-, menntam.- og allsherjarn.

2. Frv. til l. um raforkusjóð (149, n. 177).

Frsm.: Haraldur Guðmundsson.

2. *Samgöngumálanefnd:*

Eiríkur Einarsson, fundaskrifari,

Einar Árnason,

Gísli Jónsson, formaður.

Til hennar vísað:

Frv. til l. um breyting á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941 (55, n. 101).

Frsm.: Gísli Jónsson.

3. *Landbúnaðarnefnd:*

Þorsteinn Þorsteinsson, formaður,

Hermann Jónasson,

Eiríkur Einarsson, fundaskrifari.

Til nefndarinnar var engu máli vísað.

4. *Sjávarútvegsnefnd:*

Gísli Jónsson, formaður,

Ingvar Pálmason,

Sigurjón Á. Ólafsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

1. Frv. til hafnarlaga fyrir Grundarfjörð (30, n. 71).

Frsm.: Gísli Jónsson.

2. Frv. til l. um að reisa nýjar sildarverksmiðjur (124, n. 147).

Frsm.: Gísli Jónsson.

3. Frv. til l. um lendingarbætur á Skálum (132, n. 164).

Frsm.: Ingvar Pálmason.

5. *Iðnaðarnefnd:*

Gísli Jónsson, fundaskrifari,

Páll Hermannsson,

Sigurjón Á. Ólafsson, formaður.

Til nefndarinnar var engu máli vísað.

6. *Menntamálanefnd:*

Eiríkur Einarsson, formaður,

Jónas Jónsson,

Haraldur Guðmundsson, fundaskrifari.

Til nefndarinnar var engu máli vísað.

7. *Allsherjarnefnd:*

Bjarni Benediktsson, fundaskrifari,

Hermann Jónasson,

Sigurjón Á. Ólafsson, formaður.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um dómnefnd í verðlagsmálum (7, n. 62 (meiri hl.) og 66 (minni hl.)).

Frsm. meiri hl.: Bjarni Benediktsson.

Frsm. minni hl.: Hermann Jónasson.

2. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar (31, n. 61).

Frsm.: Bjarni Benediktsson.

3. Frv. til l. um orlof (9).

Nefndarálit kom ekki.

Fastanefndir Ed.: Allsherjarnefnd. — Nd.: Fjárhags-, samgöngumála- og landbúnaðarnefndir.

4. Frv. til l. um breyt. á framfærslulögum, nr. 52 12. febr. 1940 (22).
Nefndarálit kom ekki.
5. Frv. til l. um viðauka við l. nr. 18 25. jan. 1934, um kosningar til Alþingis (56, n. 76).
Frsm.: Hermann Jónasson.
6. Frv. til l. um notkun byggingarefnis (102, n. 122).
Frsm.: Bjarni Benediktsson.
7. Frv. til l. um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs (130, n. 155).
Frsm.: Hermann Jónasson.
8. Frv. til l. um kosningar til Alþingis (141, n. 160).
Frsm.: Bjarni Benediktsson.

C.

Í neðri deild.

1. Fjárhagsnefnd:

Jón Pálmason,
Eysteinn Jónsson,
Sigurður Kristjánsson, formaður,
Páll Hallgrímsson,
Ásgeir Ásgeirsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um hækkun á launum embættismanna og annarra starfsmanna ríkisins og ríkisstofnana (10).
Nefndarálit kom ekki.
2. Frv. til l. um raforkusjóð (25, n. 106).
Frsm.: Jón Pálmason.
3. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 27 23. júní 1932, um samgöngubætur og fyrirhleðslur á vatnasvæði Þverár og Markarfljóts (74).
Nefndarálit kom ekki.
4. Frv. til l. um virkjun Fossár í Ólafsvíkurhreppi (142, n. 205).
Frsm.: Páll Hallgrímsson.
5. Frv. til l. um virkjun Svelgsár í Helgafellssveit (154, n. 206).
Frsm.: Páll Hallgrímsson.

2. Samgöngumálanefnd:

Gísli Sveinsson, formaður,
Sveinbjörn Högnason,
Ingólfur Jónsson,
Sigurður Þórðarson,
Finnur Jónsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

- Frv. til l. um breyting á bifreiðalögum, nr. 23 16. júní 1941 (117).
Nefndarálit kom ekki.

3. Landbúnaðarnefnd:

Jón Pálmason, formaður,
Bjarni Ásgeirsson,
Pétur Ottesen,
Páll Zóphóniasson,
Ásgeir Ásgeirsson, fundaskrifari.

Til nefndarinnar var engu máli vísað.

Fastanefndir Nd.: Sjávarútvegs-, iðnaðar-, menntamála- og allsherjarnefndir.

4. Sjávarútvegsnefnd:

Sigurður Kristjánsson,
Skúli Guðmundsson,
Sigurður Bjarnason, fundaskrifari,
Pálmi Hannesson,
Finnur Jónsson, formaður.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 53 frá 27. júní 1921, um hvíldartíma háseta á íslenskum botnvörpuskipum, og l. nr. 45 7. maí 1928, um breyt. á þeim lögum (42).

Nefndarálit kom ekki.

2. Frv. til l. um lendarbætur á Skálum (51, n. 113).

Frsm.: Skúli Guðmundsson.

3. Frv. til hafnarlaga fyrir Grundarfjörð (87, n. 114).

Frsm.: Sigurður Kristjánsson.

Nefndin flutti:

- Frv. til l. um að reisa nýjar síldarverksmiðjur á Norðurlandi (62).

Frsm.: Finnur Jónsson.

5. Iðnaðarnefnd:

Sigurður E. Hlíðar, formaður,
Björn F. Björnsson,
Ingólfur Jónsson,
Pálmi Hannesson,
Stefán Jóh. Stefánsson, fundaskrifari.

Til nefndarinnar var engu máli vísað.

6. Menntamálanefnd:

Gísli Sveinsson,
Bjarni Bjarnason,
Sigurður Bjarnason, fundaskrifari,
Páll Þorsteinsson,
Ásgeir Ásgeirsson, formaður.

Til nefndarinnar var engu máli vísað

7. Allsherjarnefnd:

Garðar Þorsteinsson, formaður,
Jörundur Brynjólfsson,
Gunnar Thoroddsen,
Gísli Guðmundsson,
Stefán Jóh. Stefánsson, fundaskrifari.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um sölu þjóðjarðanna Ólafsvíkur og Ytri-Bugs (73, n. 104).
Frsm.: Gunnar Thoroddsen.
2. Frv. til l. um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka að sér skipaafgreiðslu Eimskipafélags Íslands h/f (75).
Nefndarálit kom ekki.
3. Frv. til l. um breyt. á l. nr. 74 31. des. 1937, um alþýðutryggingar (79, n. 99).
Frsm.: Garðar Þorsteinsson.
4. Frv. til l. um lögreglumenn (40).
Nefndarálit kom ekki.

Vinnunefndir beggja deilda. — Lausanefndir í deildum: Stjórnarskrárnefnd.

D.

Vinnunefndir.

Auk framantalinna nefnda skipuðu formenn fastanefnda, forseti og fyrri varaforseti eina nefnd í hvorri deild, *vinnunefnd*.

II.

Lausanefndir.

A.

Í efri deild.

Stjórnarskrárnefnd:

Bjarni Benediktsson, formaður,
Brynjólfur Bjarnason,
Haraldur Guðmundsson, fundaskrifari.

Nefndin kosin til að íhuga:

Frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942 (214, n. 215).

Frsm.: Bjarni Benediktsson.

B.

Í neðri deild.

Stjórnarskrárnefnd:

Eysteinn Jónsson,
Gísli Sveinsson, formaður,
Jörundur Brynjólfsson,
Garðar Þorsteinsson,
Gísli Guðmundsson,
Áki Jakobsson,
Ásgeir Ásgeirsson, fundaskrifari,
Sigurður Kristjánsson,
Sveinbjörn Högnason.

Nefndin kosin til að íhuga:

Frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, og stjórnarskipunarlögum, nr. 22 24. marz 1934 (1, n. 46 (meiri hl.), 52 (minni hl.) og 67 (frh.nál. meiri hl.)).

Frsm. meiri hl.: Ásgeir Ásgeirsson.

Frsm. minni hl.: Sveinbjörn Högnason.

Til hennar vísað:

1. Frv. til l. um kosningar til Alþingis (29, n. 86).

Frsm.: Garðar Þorsteinsson.

2. Frv. til stjórnarskipunarlaga um breyting á stjórnarskrá konungsríkisins Íslands, 18. maí 1920, sbr. stjórnarskipunarlög 24. marz 1934 og 1. sept. 1942 (210, n. 212 (meiri hl.) og 213 (minni hl.)).

Frsm. meiri hl.: Gísli Sveinsson.

Frsm. minni hl.: Jörundur Brynjólfsson.

Sp.

220. Erindaskrá.

— Raðað eftir stafrófsröð —

Áburður, sjá Tilbúinn áburður.

Áburðarsala ríkisins, sjá Tilbúinn áburður.

Bandalag starfsmanna ríkis og bæja, sjá Launamál.

Búnaðarfélag Íslands, sjá Tilraunabú.

Búnaðarsamband Vestfjarða.

1. Búnaðarsamband Vestfjarða sendir Alþingi samþykkt frá aðalfundi þess, er haldinn var að Reykjanesi 12. maí, þar sem skorað er á Alþingi að hækka verulega styrki til þúfnasléttunar í túnnum. — Bréf 5. ágúst. (Db. 350).
2. Sama samband sendir Alþingi samþykkt frá aðalfundi þess, er haldinn var að Reykjanesi 12. maí, þar sem skorað er á Alþingi að setja lög, er heimili hinu opinbera rannsókn á hagkvæmum býlastæðum í öllum sveitum landsins, og verði rannsókn þessi falin nýbýlastjórn. Jafnframt verði athugað, hvar heppileg skilyrði séu fyrir smábýlahverfi, þar sem stunda mætti iðnað og landbúnað. — Bréf 5. ágúst. (Db. 351).

— Sjá Framkvæmdasjóður ríkisins.

Búnaðarskilyrði, sjá Búnaðarsamband Vestfjarða 2.

Dagsbrún, sjá Kaupgjaldsmál 2.

Dómnefnd í kaupgjalds- og verðlagsmálum, sjá Kaupgjaldsmál.

Dýrtíðarmál, sjá: Kaupgjaldsmál, Verðlagsuppbætur.

Eldavélar. Jóhann Kristjánsson byggingameistari leitar þess við landbn. Nd., að hún leggi það til við ríkisstjórnina, að honum verði veitt sú aðstoð sem unnt sé til að auka og hraða framleiðslu á hinum nýju eldstóm, sem hann er höfundur að. 1. fskj. Bréf 29. ágúst. (Db. 354).

Endurbyggingar. Kristján Karlsson skólastjóri fer þess á leit fyrir hönd bændaskólans að Hólum, að veittar verði í fjárlögum 1942 10 þús. kr. til viðhalds gömlum bæjarhúsum, sem til eru að Hólum í Hjaltadal og eru eign ríkisins. — Bréf 14. ágúst. (Db. 358).

Farmanna- og fiskimannasamband Íslands, sjá Stjórn sildarverksmiðja ríkisins.

Fasteignaeigendafélag Reykjavíkur, sjá Húsaleigulögin.

Fasteignaskipti, sjá Jarðaskipti.

Félag íslenskra simamanna, sjá Launamál 1.

Félag járníðnaðarmanna, sjá Kaupgjaldsmál 1.

Flutningaskip, sjá Skipakaup.

Framkvæmdasjóður ríkisins. Búnaðarsamband Vestfjarða sendir Alþingi samþykkt frá aðalfundi þess, er haldinn var að Reykjanesi 12. maí, þar sem skorað er á Alþingi að samþykkja lög um framkvæmdasjóð ríkisins og verja riflegum hluta hans til ræktunarmála í sveitum. — Bréf 5. ágúst. (Db. 349).

Gerðardómur, sjá Kaupgjaldsmál.

Héraðasöfn, sjá Endurbyggingar.

Hólar í Hjaltadal, sjá Endurbyggingar.

Húsaleigulögin. Fasteignaeigendafélag Reykjavíkur skorar á Alþingi að afnema húsaleigulögin tafarlaust. — Bréf 14. ágúst. (Db. 341).

Alpt. 1942. A. (60. löggjafarþing).

Iðnaður og landbúnaður, sjá Búnaðarsamband Vestfjarða 2.
Ísfiskur, sjá Útflutningsgjald.

Jarðaskipti. Dóms- og kirkjumrn. sendir landbn. Nd. bréf oddvita Grímsneshrepps í Árnessýslu, dags. 27. júlí, þar sem þess er farið á leit, að Alþingi heimili ríkisstjórninni makaskipti á þjóðjörðinni Stóru-Borg í Grímsneshreppi og eignarjörð hreppsins Vatnsholti í sama hreppi. — Bréf 26. ágúst. (Db. 353).

Jóhann Kristjánsson byggingameistari, sjá Eldavélar.

Jón Gunnarsson framkvæmdastjóri, sjá Stjórn síldarverksmiðja ríkisins.

Kaupfélag Laugnesinga, sjá Útflutningsgjald 1.

Kaupgjaldsmál.

1. Stjórn félags járníðnaðarmanna skorar á Alþingi að samþykkja frumvarp ríkisstjórnarinnar um afnám kaupgjaldsákvæðis dómnefndarlaganna, en jafnframt verði gerðar tilgreindar ráðstafanir, er fela í sér aukinn rétt fyrir verkalýðssamtökin. — Bréf 11. ágúst. (Db. 335).
2. Stjórn verkamannafélagsins Dagsbrúnar skorar á Alþingi að samþykkja frumvarp ríkisstjórnarinnar um afnám kaupgjaldsákvæðis dómnefndarlaganna, en jafnframt verði gerðar tilgreindar ráðstafanir, er fela í sér aukinn rétt fyrir verkalýðssamtökin. — Bréf 7. ágúst. (Db. 331).

Kristján Karlsson skólastjóri, sjá Endurbýggingar.

Landbúnaðarháskólinn í Kaupmannahöfn, sjá Nemendabústaður.

Landbúnaður, sjá: Búnaðarsamband Vestfjarða 2, Framkvæmdasjóður, Tilbúinn áburður, Tilraunir.

Launamál.

1. Félag íslenzkra símamanna skorar á Alþingi að verða við kröfum Bandalags starfsmanna ríkis og bæja um hækkun á launum opinberra starfsmanna. — Bréf 14. ágúst. (Db. 342).
2. Póstmannafélag Íslands sendir sams konar áskorun. Bréf 14. ágúst. (Db. 345). Bréf 14. ágúst. (Db. 345).

Mæðiveiki, sjá Tilraunabú.

Nemendabústaður. Atv.- og samgmrn. sendir landbn. Nd. og landbn. Ed. til athugunar og umsagnar afrit af bréfi utanríkisrn., dags. 30. maí, varðandi framlag úr ríkissjóði til byggingar nemendabústaðar við landbúnaðarháskólann í Kaupmannahöfn. — Bréf 25. ágúst. (Db. 352).

Nýbýlastjórn, sjá Búnaðarsamband Vestfjarða 2.

Oddviti Grímsneshrepps, sjá Jarðaskipti.

Oddviti Sauðárkrókshrepps, sjá Síldarverksmiðja 1.

Opinberir starfsmenn, sjá Launamál.

Óðinn, félag sjálfstæðisverkamanna og sjómanna, sjá Verðlagsuppbætur 1.

Póstmannafélag Íslands, sjá Launamál 2.

Sauðárkrókshreppur, sjá Síldarverksmiðja 1.

Sauðárkrókur, sjá Síldarverksmiðja.

Sauðfjársjúkdómanefnd, sjá Tilraunabú.

Sauðfjársjúkdómar, sjá Tilraunabú.

Síldarverksmiðja.

1. Oddviti Sauðárkrókshrepps sendir Alþingi samþykkt hreppsnefndar Sauðárkrókshrepps frá 8. ágúst, þar sem skorað er á Alþingi og ríkisstjórn að

byggja sildarverksmiðju á Sauðárkróki samtímis og hafin verður nýbygging fyrir sildarverksmiðjur ríkisins. — Bréf 8. ágúst. (Db. 339).

2. Sýslumaðurinn í Skagafjarðarsýslu sendir Alþingi útskrift úr gerðabók sýslunefndar Skagafjarðarsýslu frá aukafundi hennar 10.—12. ágúst sama efnis. — Bréf 12. ágúst. (Db. 340).

Sildarverksmiðjur ríkisins, sjá: Sildarverksmiðja, Stjórn sildarverksmiðja ríkisins. Sjómenn á Vopnafirði, sjá Útflutningsgjald 2.

Skipakaup. Atv.- og samgmrn. sendir sjútn. Nd. til athugunar afrit af bréfi frá skipamiðlarafrímanu Theodór Jakobsson, dags. 17. ágúst, varðandi kaupþilboð á þremur flutningaskipum. — Bréf 22. ágúst. (Db. 348).

Skipamiðlunarfirmað Theodór Jakobsson, sjá Skipakaup.

Smábýlahverfi, sjá Búnaðarsamband Vestfjarða 2.

Stjórn sildarverksmiðja ríkisins. Farmanna- og fiskimannasamband Íslands sendir Alþingi samþykkt fundar, sem 62 skipstjórar af samningsbundnum síldveiðiskipum hjá sildarverksmiðjum ríkisins áttu með sér á Rauðarhöfn 28. ágúst, þar sem lýst er vantrausti á núverandi stjórn sildarverksmiðjanna, og sérstaklega á framkvæmdastjóranum, Jóni Gunnarssyni. — Bréf 1. sept. (Db. 357).

Stóra-Borg í Grímsneshreppi, sjá Jarðaskipti.

Sýslumaðurinn í Skagafjarðarsýslu, sjá Sildarverksmiðja 2.

Tilbúinn áburður. Atv.- og samgmrn. sendir fjv. bréf Áburðarsölu ríkisins, dags. 11. ágúst, varðandi flutningsgjald á tilbúnum áburði, er fluttur var til landsins síðastliðið vor. — Bréf 17. ágúst. (Db. 346).

Tilraunabú. Sauðfjársjúkdómanefnd sendir landbn. Nd. og Ed. samþykkt nefndarinnar frá 9. júlí, þar sem skorað er á ríkisstjórnina að gera ráðstafanir til þess, að þegar á næsta hausti verði sett á stofn 2—3 tilraunabú með sauðfé í mæðiveikihéruðum, í því skyni að velja úr eða finna með kynblöndun þá fjárstofna, sem mesta mótstöðu hafa gegn mæðiveiki. Jafnframt fylgir umsögn stjórnar Búnaðarfélags Íslands um samþykkt þessa. — Bréf 19. ágúst. (Db. 347).

Túnasléttun, sjá Búnaðarsamband Vestfjarða 1.

Útflutningsgjald.

1. Kaupfélag Langnesinga sendir símskeyti f. h. útgerðarmanna á Þórshöfn, þar sem 10% útflutningsgjaldi því, sem ákveðið hefur verið að greiða skuli í ríkissjóð af verði ísfiskjar, er fluttur er til útlanda, er mótmælt, og skorað á Alþingi að afnema það tafarlaust, en ella hlutast til um, að skip komi til Þórshafnar í þessari viku til fiskkaupa. — Símskeyti 6. ágúst. (Db. 327).
2. Útgerðar- og sjómenn á Vopnafirði mótmæla sama útflutningsgjaldi og skora á Alþingi að afnema það tafarlaust. — Símskeyti 6. ágúst. (Db. 326).

Útgerðarmenn á Vopnafirði, sjá Útflutningsgjald 2.

Útgerðarmenn á Þórshöfn, sjá Útflutningsgjald 1.

Vantraust, sjá Stjórn sildarverksmiðja ríkisins.

Vatnsholt í Grímsneshreppi, sjá Jarðaskipti.

Verkamannafélagið Dagsbrún, sjá Kaupgjaldsmál 2.

Verðlagsuppbætur.

1. Málfundafélagið Óðinn, félag sjálfstæðisverkamanna og sjómanna, skorar á Alþingi og ríkisstjórn að láta nú þegar fara fram gagngerða endurskoðun á útreikningi dýrtiðarvisitölunnar. — Bréf 30. ágúst. (Db. 355).
2. Verkalýðsfélag Vestmannaeyja skorar á Alþingi að sjá um, að verðlagsvisitala kauplagsnefndar verði reiknuð út af meira réttlæti en nú er. — Bréf 28. ágúst. (Db. 359).

Verkalýðsfélag Vestmannaeyja, sjá Verðlagsuppbætur 2.

221. Þingmannaskrá með bústöðum o. fl.

Skammstafanir: a. = allshn., fjh. = fjhn., fjv. = fjvn., i. = iðnn., k. = kjörbrn., l. = landbn., m. = menntmn., sa. = samgm., sj. = sjútv., u. = utrmn.
A = Alþýðufil., F = Framsóknarf., S = Sjálfstæðisf., SAS = Sameiningarfil. alþýðu, Sósíalistafi.

Tala	Nöfn þingmanna og staða	Kjördæmi	Fæðingardagur og ár	Heimili	Dvalarstaður um þing- timann og sími	Í hverjum fasta- nefndum	Tala íður set- inna þinga	Síj mála- flokur	Þingdeild	Tala
1	Áki Jakobsson, lögfræðingur	4. landskjörinn þm.	1/7 '11	Reykjavík	Rauðarárstígur 32, 2735			SAS	Nd.	1
2	Asgeir Asgeirsson, bankastjóri	Vestur-Ísafjarðarsýsla	13/5 '94	Reykjavík	Háavallagata 32, 4300 1060	fjh.; l.; m.	24	A	Nd.	2
3	Bernharð Stefánsson, útibússtjóri	Eyafjarðarsýsla, 1. þm.	8/1 '89	Akureyri	Tjarnargata 10 D	fjh.	24	F	Ed.	3
4	Bjarni Asgeirsson, bóndi	Mýrasýsla	1/8 '91	Reykir í Mosfellssveit	Tjarnargata 18, 3357 5655	l.; u.	20	F	Nd.	4
5	Bjarni Benediktsson, borgarstjóri, 2. varaforseti Sp.	Reykjavík, 5. þm.	30/4 '08	Reykjavík	Eiríksgata 19, 2261, 1200	a.		S	Ed.	5
6	Bjarni Bjarnason, skólastjóri, skrifari í Sp.	Snæfellsnessýsla	23/10 '89	Laugarvatn	Þrekkustigur 7, 3859	m.; fjv.	12	F	Nd.	6
7	Björn Fr. Björnsson, sýslumaður	Rangárvallasýsla, 2. þm.	18/9 '09	Stórolfshvöll	Pósthússtræti 17, 5620	i.; a.Sp.; k.		F	Nd.	7
8	Brynjólfur Bjarnason, kennari	Reykjavík, 6. þm.	26/5 '98	Reykjavík	Brekkustigur 14 B, 4757		8	SAS	Ed.	8
9	Einar Arnason, bóndi	Eyafjarðarsýsla, 2. þm.	27/11 '75	Eyrarland	Ásvallagata 60, 5494	sa.; k.	33	F	Ed.	9
10	Einar Olgeirsson, ritstjóri	Reykjavík, 2. þm.	14/8 '02	Reykjavík	Njálsgata 85, 1489	u.	8	SAS	Nd.	10
11	Eiríkur Einarsson, lögfræðingur, skrifari í Ed.	10. landskjörinn þm.	2/3 '85	Reykjavík	Njálsgata 87, 5819	sa.; l.; m.	14	S	Ed.	11
12	Emil Jónsson, vitamálastjóri, forseti neðri deildar	Hafnarfjarðarkaupstaður	27/10 '02	Hafnarfjarðarkaupstaður	Hafnarfj.kaupst., 9181		12	A	Nd.	12
13	Eysteinn Jónsson	Suður-Múlasýsla, 1. þm.	13/11 '06	Reykjavík	Ásvallaöta 67, 3277	fjh.	12	F	Nd.	13
14	Finnur Jónsson, forstjóri, 1. varaforseti Sp.	Ísafjarðarkaupstaður	28/9 '94	Ísafjörður	Vesturgata 27, 5849	sa.; sj.; fjv.; a.Sp.; k.	13	A	Nd.	14
15	Garðar Þorsteinsson, hæstaréttarmflm., 2. varaforseti Nd.	6. landskjörinn þm.	29/10 '98	Reykjavík	Vesturgata 19, 3442 4400	a.	12	S	Nd.	15
16	Gísli Guðmundsson	Norður-Pingeyjarsýsla	2/12 '03	Reykjavík	Eiríksgata 27, 4245	a.	12	F	Nd.	16
17	Gísli Jónsson, forstjóri	Barðastrandarsýsla	17/8 '89	Reykjavík	Barugata 2, 4084, 1744	sa.; sj.; i.; a.Sp.		S	Ed.	17
18	Gísli Sveinsson, sýslumaður, forseti sameinaðs þings	8. landskjörinn þm.	7/12 '80	Vík í Mýrdal	Hótel Borg	sa.; m.	20	S	Nd.	18
19	Gunnar Thoroddsen, próffessor	11. landskjörinn þm.	29/12 '10	Reykjavík	Fríkirkjuvegur 3, 2822	a.; a.Sp.	3	S	Nd.	19
20	Haraldur Guðmundsson, forstjóri	Seyðisfjarðarkaupstaður	26/7 '92	Reykjavík	Háavallagata 33, 4521	fjh.; m.	20	A	Ed.	20
21	Helgi Jónasson, héraðslæknir	Rangárvallasýsla, 1. þm.	19/4 '94	Stórolfshvöll	Ásvallagata 60, 5494		8	F	Nd.	21
22	Hermann Jónasson	Strandasýsla	25/12 '96	Reykjavík	Tjarnargata 32, 2291	l.; a.; u.	12	F	Ed.	22
23	Ingólfrur Jónsson, kaupfélagsstjóri	5. landskjörinn þm.	15/5 '09	Hella á Rangárvöllum	Njálsgata 108, 3953	sa.; i.		S	Nd.	23
24	Ingvor Pálmason, bóndi	Suður-Múlasýsla, 2. þm.	26/7 '73	Neskaupstaður	Garðastræti 35, 2828	sj.	24	F	Ed.	24
25	Ísleifur Högnason, kaupfélagsstjóri	2. landskjörinn þm.	30/11 '95	Vestmannaeyjar	Gunnarsbraut 26, 5374	fjv.	8	SAS	Nd.	25
26	Jakob Möller, fjármálaráðherra	Reykjavík, 3. þm.	12/7 '80	Reykjavík	Hólatorq 2, 3117		24	S	Nd.	26
27	Jóhann P. Jósefsson, kaupm., útgerðarm., forseti efri deildar	Vestmannaeyjar	17/6 '86	Reykjavík	Bergstaðastræti 86, 4884	u.	14	S	Ed.	27
28	Jón Pálmason, bóndi, 1. varaforseti Nd.	Austur-Húnavatnssýsla	28/11 '88	Akur í Torfalækjarhreppi	Ránargata 34, 2157	fjh.; l.	23	S	Nd.	28
29	Jónas Jónsson, skólastjóri	Suður-Pingeyjarsýsla	1/5 '85	Reykjavík	Háavallagata 24, 3603	m.; fjv.; u.	25	F	Ed.	29
30	Jörundur Brynjólfsson, bóndi	Arnessýsla, 1. þm.	21/2 '84	Skálholt í Biskupstungum	Grettingata 6	a.; a.Sp.	29	F	Nd.	30
31	Magnús Jónsson, atvinnumálaráðherra	Reykjavík, 1. þm.	26/11 '87	Reykjavík	Laufásvegur 63, 3877	u.	27	S	Ed.	31
32	Ólafur Thors, forsætisráðherra	Gullbringu-ogkjósarsýsla	19/1 '92	Reykjavík	Garðastræti 41, 3551		22	S	Nd.	32
33	Páll Hallgrímsson, sýslumaður	Arnessýsla, 2. þm.	6/2 '12	Selfoss	Eiríksgata 23, 4668, 2950	fjh.		F	Nd.	33
34	Páll Hermannsson, kaupfélagsstjóri	Norður-Múlasýsla, 2. þm.	25/4 '80	Eiðar í Eiðabíngi	Sóleiyargata 7, 2278	i.; fjv.	20	F	Ed.	34
35	Páll Zóphóníasson, ráðunautur	Norður-Múlasýsla, 1. þm.	18/11 '86	Reykjavík	Sóleiyargata 7, 2278 2151	a. Sp.	12	F	Nd.	35
36	Páll Þorsteinsson, kennari	Austur-Skaftafellssýsla	22/10 '88	Hnappavellir í Örafum	Sóleiyargata 19, 2900	m.		F	Nd.	36
37	Pálmi Hannesson, rektor	Skagafjarðarsýsla, 2. þm.	3/1 '98	Reykjavík	Hringbraut 134, 1194	sj.; i.	8	F	Nd.	37
38	Pétur Ottesen, bóndi	Borgarfjarðarsýsla	2/5 '88	Virihólmur á Akranesi	Stýrimannastígur 9, 3033	l.; fjv.; k.	33	S	Nd.	38
39	Sigfús Sigurðarson, ritstjóri	1. landskjörinn þm.	6/2 '02	Reykjavík	Miðstræti 6, 4606	a.Sp.		SAS	Nd.	39
40	Sigurður Bjarnason, cand. jur.	Norður-Ísafjarðarsýsla	18/12 '15	Vigur	Þórshamar, 3108	sj.; m.		S	Nd.	40
41	Sigurður E. Hliðar, dýralæknir, skrifari í Nd.	Akureyri	4/4 '85	Akureyri	Laufásvegur 16, 3325	i.; fjv.	8	S	Nd.	41
42	Sigurður Kristjánsson, forstjóri, skrifari í Sp.	3. landskjörinn þm.	14/1 '85	Reykjavík	Vonarstræti 2, 4020 3945	fjh.; sj.	12	F	Nd.	42
43	Sigurður Þórðarson, kaupfélagsstjóri	Skagafjarðarsýsla, 1. þm.	19/7 '88	Sauðárkrókur	Bjargarstígur 2, 3978	sa.		F	Nd.	43
44	Sigurjón A. Ólafsson, afgreiðslumaður, 1. varaforseti Ed.	9. landskjörinn þm.	29/10 '84	Reykjavík	Hringbraut 148, 5998	sj.; i.; a.	16	A	Ed.	44
45	Skúli Guðmundsson, kaupfélagsstjóri	Vestur-Húnavatnssýsla	10/10 '00	Hvammstangi	Háavallagata 47, 1405	sj.	8	F	Nd.	45
46	Stefán Jóh. Stefánsson, hæstaréttarmálaflutningsmaður	Reykjavík, 4. þm.	28/7 '94	Reykjavík	Ásvallagata 54, 2077, 4277	i.; a.; u.	4	A	Ed.	46
47	Steingrímur Aðalsteinsson, verkamaður	7. landskjörinn þm.	13/1 '03	Akureyri	Laugavegur 70, 4100			SAS	Nd.	47
48	Sveinbjörn Högnason, sóknarprestur, skrifari í Nd.	Vestur-Skaftafellssýsla	6/4 '98	Breiðabólssí. í Fljótslíð	Mjólurst.v. Hringbr. 1162	sa.	11	F	Nd.	48
49	Þorsteinn Þorsteinsson, sýslumaður, 2. varaforseti Ed.	Dalassýsla	23/12 '84	Búðardalur	Suðurgata 18, 3106	fjh.; l. fjv.; k.	13		Ed.	49